

483 3

Michel Tournier

Amantii taciturni

Michel Tournier (n. 1924) este cunoscut cititorilor din țara noastră prin cele două cărți: *Vineri sau limburile Pacificului*, reactualizare a figurii lui Robinson Crusoe, și *Picătura de aur*, povestea tragi-comică a unui tânăr berber care dintr-o oază sahariană „urcă” la Paris. Ambele cărți au apărut la Editura Univers, în 1978 și, respectiv, 1985.

Excelent scrisă, cartea de față înmănușează nuvele cu tematică amoroasă (momentul de criză al unui cuplu; o răzbunare cu tenacitate urmărită de un om și înfăptuită la zeci de ani distanță de evenimentul care i-a marcat copilăria; o crimă ce-ar fi trebuit să aibă loc chiar și după moartea celui care o urzește etc.), legende „răstălmăcite” sau simple fapte diverse, grave sau amuzante, care sfîrșesc zîmbetul sau îndeamnă la reflecție.

EDITURA
UNIVERS

GLOBUS

ISBN 973-34-0228-1

Lei 160

Michel Tournier

Amantii taciturni

1992

MICHEL TOURNIER

Amantii taciturni

Clubul cărții digitale 2024

GLOBUS

Michel Tournier

Membru al Academiei Goncourt

**Amantii
taciturni**

Traducere
de
BOGDANA SAVU

EDITURA UNIVERS

Bucuresti
1992

COPERTA COLECȚIEI : ION STATE

Grafica și ilustrația : ANNA-MARIA ORBAN

Redactor : ANGELA CISMAȘ

MICHEL TOURNIER

LE MÉDIANOCHÉ AMOUREUX

© Éditions Gallimard, 1989

ISBN 973-34-0228-1

Amantzii taciturni

EL. YVES OUDALLE. Numele meu. M-am născut la Yport, pe 21 martie 1930, tata era marinar-pescar iar mama se trăgea dintr-o familie cu mulți copii. Tatăl meu practica pescuitul de coastă cu o barcă pe care-ar fi putut s-o conducă și singur, dar pe care o exploata împreună cu un tovarăș de-al lui pînă ce frațele meu mai mare avea să împlinească vîrsta la care îi putea fi de ajutor. Prezența acestui frate al meu mi-a încrîncenat viața. Îl invidiam și mă apăsa o dorință mistuitoare de-a fi mai presus decît el. Soluția, o aveam în fața ochilor de fiecare dată cînd tîrgul cel mare de miercurea ne aducea la Fécamp, port de vase ce pescuiesc în Terra Nova. Frațele meu pescuia macrou, scrumbie, cochilii Saint-Jacques. Eu aș pescui morun. Pleca în fiecare dimineată și se întorcea seara într-o barcă de șapte metri. Eu m-aș îmbarca pentru patru luni pe un trauler din cele de șaptezeci de metri lungime și unsprezece lățime pe care le admiram iarna, cînd erau aduse la reparat în doc uscat în vederea mării plecări. El nu era decît un mic meseriaș, eu aș fi însă un maestru. M-aș duce pe bancurile din Terra Nova și din Arctica, în mările cele

mai reci din lume, cu un echipaj de cincizeci de oameni. N-aveam decît un gînd, să termin cu școala și să mă-mbarc. Legea interzicea angajarea unui mus sub cincisprezece ani. Știam că, totuși, puteai să pleci și dacă n-aveai vîrsta, sub tutela unei rude. Astfel, datorită unui unchi îndepărtat, căpitan de bord, reușii să semnez primul contract la vîrsta de treisprezece ani.

Nu știu cum era viața copiilor în uzină, în fundul minelor de cărbune sau izolați, pe cîmpiile din Beauce, în mijlocul turmelor de oi. Știu însă că cea a unui mus pe un vas de pescuit în larg era un iad. Așa cum scria, liniștit, dicționarul Larousse de pe vremea aceea la articolul „țap ispășitor“, „musul era țapul ispășitor al echipajului“. Pentru a-l exploata, a-l călca în picioare și a-l sodomiza, bărbații de pe vas aveau două argumente: „Toți am trecut prin asta. O să facă și el ce-au făcut și-ăilalți“ și: „Așa se-nvață meserie“. Meserie, asta voia să-nsemne să „enoc-tezi“ morunul, adică să-l golești de sînge și să-l speli în apă multă înainte de a-l arunca în cală. Și pentru asta trebuie să stai cu mîinile continuu afundate în apa de mare timp de șaisprezece pînă la douăzeci de ore, cît durează „ziua“ de pescuit, și nu-i greu de imaginat ce cioturi violacee, crăpate, plesnite, roase de saramură ajung aceste mîini, care nu mai par a fi mîini de om. Și astăzi mai port stigmatul acelei groaznice ucenicii.

Dar munca încă nu-i nimic. Căci „jegosul“, aflat pe treapta cea mai de jos a ierarhiei de la bord, trebuie să stea la dispoziția echipajului

adesea doborît de oboseală, de enervare și băutură. În mod normal, este ajutorul bucătarului și aleargă de pe o punte pe alta cu supiere, cafetiere și gamele, sau împarte în stînga și-n dreapta zeci de țigări aprinse care-i umplu gura și-l asfixiază. Și nu rareori scurtul lui somn e întrerupt de citeva șuturi care-l scot afară din culcuș ca să-i servească pe cei din tura de noapte. Dar cum aș fi putut să mă plîng? Doar insistasem atîta ca s-ajung acolo! „Tu ai căutat-o, netotule!“ Și, peste toate astea, mai era și ciudata și atotputernica solidaritate a echipajului care, fără vreo îndoctrinare politică, știe bine că este, în bloc, victima unui sistem economic și social. La fel se întîmplă în toate clasele exploatate... Mizeria și suferința îi fac pe membrii clasei respective cruzi unii față de ceilalți, dar cu toții știu că mizeria și suferințele trebuie imputate mașinii și stăpînilor ei. Pentru pescarii în Terra Nova, stăpînul este armatorul. Pe armator, simplul pescar nu-l vede niciodată, e o lipitoare mitică, un căpcăun ascuns. Îl înfruntă numai căpitanul, după ce se-ncheie pescuitul. Îi face un raport oral în care amestecă cifre și detalii umane, admitînd încă de la începutul jocului că o rană gravă sau chiar o moarte survenită la bord îl vor impresiona mai puțin decît o campanie deficitară. De modul în care se înfățișează el acolo depinde reangajarea întregului echipaj și chiar și a lui.

Nu l-am întîlnit pe armatorul meu înainte de a ajunge eu însumi căpitan. Dar aveam șaisprezece ani cînd cei doi copii ai lui își

făcură apariția pe *Frehel*, traulerul cu, remorcă ce prospecta coastele abrupte ale Groenlandei de opt zile, fără prea mari rezultate. Atmosfera de la bord era furtunoasă, iar sosirea acestui băiat de optsprezece și a fetei de zece ani, emanații ale armatorului, nu putea să pice mai prost. Totuși, de când o șalupă îi adusese acolo de pe un vas luxos de agrement, căpitanul se străduia să-i primească pe *Frehel* cu toate onorurile și să-i inițieze în tainele marii meserii. Prea absorbit de corvezile mele, nu am avut cine știe ce răgaz să-i urmăresc în cele patruzeci și opt de ore pe care le petrecură la bord, dar am fost actorul involuntar al unui incident datorită căruia, fără îndoială, experiența deveni pentru ei picantă. Tocmai curățam cu peria puntea din spate când apăru secundul cu cei doi vizitatori. Era un colos fără minte, foarte mândru de barba lui neagră, peste măsură de îngrijită și de trabucurile scumpe din care sugea întruna. Se opri în dreptul meu și arătă cu degetul chiar spre trabucul care se stinsese. Încurcându-mă în mătură, pînă la urmă am scos din buzunar bricheta mare de alamă cu petrol, atribut al uneia din îndatoririle mele de mus, și făcui să țîșnească din din ea o flacăra mare, negricioasă. Spre ghinionul meu, în momentul în care mă apropiam de trabucul secundului, un tangaj brusc mă aruncă înainte. Flacăra pătrunse sfîrșind în frumoasa barbă ferchezuită și lucioasă. Secundul făcu un salt înapoi scoțînd un urlat. La îndemîna lui se afla o putină cu scrumbii, cu un morun mare deasupra. Îl apucă de

coadă și mă lovi cu el peste față cît putu de tare. Asta, pe traulere, se numește „cravașa bancurilor“, o curea viscoasă și țepoasă cu care toți ucenicii de pe vase au avut de-a face. Eram prea deprins cu bătăile ca să mai fiu afectat de lovitura asta. Tînărul fiu al armatorului a fost, se pare mai afectat decît mine. „Vino, Nadège“, spuse el făcînd cale-ntoarsă împreună cu sora lui. Îi privii cum se îndepărtau, gîndindu-mă că dezaprobarea lor n-ar face decît să-mi agraveze cazul în ochii secundului. Cel puțin aflasem prenumele fetei.

EA. E-adevărat că mă numesc NADÈGE. Tatăl meu spunea: „I-am ales prenumele ăsta ca s-o oblig să fie încîntătoare. Altfel, o va face să fie ridicolă“. Or, din cauza acestui prenume am suferit întotdeauna, de parc-ar fi fost unul ridicol, căci eu sînt tocmai opusul femeii „încîntătoare“. În viața unei fete există un moment crucial, o încercare decisivă, în urma căreia nimic nu mai este ca-nainte. Priviți-le cum se îngrămădesc la ieșirea de la școală. Dintr-o singură privire le veți recunoaște pe cele nevinovate, care n-au fost supuse acelei încercări. Sînt slăbănoage sau durdulii, grațioase sau stingace, vesele sau melancolice, dar se vede că nu le pasă, că nici măcar n-au habar. Celelalte, trecute prin încercare, inițiate, pot fi recunoscute după oglinda pe care-o poartă în fundul sufletului. Acestea și-au pus într-o zi blestêmata întrebarea fatidică și totuși atît de neînsemnată: „Oare sînt drăguță?“ În clipa aceea, pe umeri

li s-a lăsat toată alienarea condiției feminine. Da, femeile ar trebui să militeze ca să li se acorde, la fel ca și bărbaților, dreptul la urîtenie. Ar trebui să se termine odată și cu această convenție abjectă ce impune ca o femeie de mai mult de treizeci de ani să nu fie întrebată ce vîrstă are, să se evite chiar și cea mai mică aluzie, ca și cum ar fi vorba de o boală rușinoasă. A proceda astfel înseamnă să împărtășești opinia curentă potrivit căreia o femeie devenită adultă, și care a încetat deci să mai fie o pradă proaspătă și rîvnită, e numai bună de aruncat la gunoi.

Oare sînt drăguță? Nu oglinzii mele i-am pus această întrebare, ci mamei. Aveam unsprezece ani. Ea mă orbea cu frumusețea, cu eleganța, cu arta ei de-a se purta în lume. Ieșeam de la oculistul care tocmai îmi pusese pe vîrfurile nărucului o pereche de ochelari mari de bagă. Trebuie să fiți de acord că întrebarea nu mai putea fi ocolită. Mă uitam cu înfrigurare în toate vitrinele, încercînd să-mi zăresc în ele imaginea. În mod normal, ar fi trebuit să întreb: oare îmi stă bine cu ochelarii ăștia? „Întrebarea crucială” profită oarecum de asemănarea cu această întrebare anodină pentru a i se strecura în loc: „Oare sînt drăguță?” Și-acum mai aud răspunsul mamei. Răspunsul acela mi-a rămas tatuat pentru totdeauna pe piele: „Nu, dar ai un aer simpatic și inteligent, și asta face mai mult”. Eram disperată. Căci a fi simpatică și inteligentă nu însemna nimic pentru mine. Nu exista decît o singură alternativă: drăguță sau nefericită. Mama, cu un

cuvînt, tocmai mă hărăzise nefericirii. „Face mult mai mult.” Cum oare aș fi putut crede această afirmație aruncată cu o dezinvoltură seducătoare, în vreme ce mama părea să fi pus totul în joc pentru a demonstra celorlalți și, fără îndoială, și ei însăși că, deși se născuse la Fécamp și se trăgea din mai multe generații trăite în ținutul Caux, asta nu însemna că nu era una dintre femeile cele mai strălucitoare ale societății internaționale a armatorilor?

Simpatică și inteligentă în loc de drăguță și elegantă. Mi-au trebuit ani de zile ca să mă pot obișnui cu gîndul că acesta mi-e destinul. Am sfîrșit prin a accepta că, deși nu era „mult mai bine”, nu era nici neapărat un blestem. Mai ales că aceste două calități par să se excludă uneori. Să fie un semn de inteligență? Am un simț ascuțit al prostiei și un fler care nu dă greș în privința asta. Cît despre oamenii la care-am reperat-o, oscilez între o respingere imediată, radicală și fără drept de apel și o indulgență amuzată, un dispreț amestecat cu înduioșare. „Te rog: fii frumos și taci!” I-am pus pe mulți pe fugă cu această rugămintă.

Cum aerul meu inteligent și ochelarii păreau să mă predestineze, am făcut studii: o licență în literatura clasică la facultatea din Rouen. Acolo l-am înfîlnit pe Alexis, care se pregătea pentru agregatia de filosofie. Filosofii sînt niște profesioniști ai inteligenței. Ceea ce alții cultivă ca amatori, spiritul, subtilitatea, finețea, penetrația, intuiția, viziunea sintetică, pentru ei reprezintă profesiunea însăși. Cu

asta m-a avut. Îmi imaginez că puține fete au fost seduse de lectura comentată a unor pagini de Leibniz, Kant, Hegel, Heidegger. Asta mi s-a întâmplat mie. Acum, după atîta vreme, mi se pare caraghios, dar nu mi-e rușine. Ne-am căsătorit. Mult prea tineri, după părerea unanimă a familiilor noastre. Tulburările din Mai 1968 ne-au apropiat, apoi ne-au despărțit. E greu ca un cuplu să supraviețuiască unei asemenea experiențe. Nu mai conțineam să-mi bat joc de ardoarea revoluționară a lui Alexis. E adevărat că, dintotdeauna, își concepușe rolul său de profesor de filosofie într-un sens socratic, hărăzit să trezească spiritele, să neliniștească, să nască tulburări. Salută acel Mai 68 ca pe propria lui înscăunare. Eu vedeam altfel lucrurile. De fapt, pentru el totul se rezolva prin discursuri, printr-un potop de vorbe de nestăvilit care mătura totul în cale, obstacolele, adversarii și simplul bun simț. Confunda noțiunile de a lua puterea și a lua cuvîntul, iar eu nu pierdeam nici o ocazie de a-i arăta acest lucru.

Copleșită de ridicol, m-am retras la Fécamp, în sinul familiei. Oamenii din ținutul Caux trec drept taciturni, și-aceasta era calitatea pe care o apreciam cel mai mult după verbositatea șaizecioplistă. M-am dus să mă refac la țară, am trecut la regim de piine goală, dar de băut beam, căci păstrasem obiceiul, deprins în Cartierul Latin, de-a petrece ore întregi în cafenea. Lumea bună din Fécamp era scandalizată văzîndu-mă cum bat bistrourile din centru sau din port. Așa l-am întîlnit pe Oudalle. Recruta un echipaj pentru

vaporul pe care tocmai fusese numit comandant de Uscătorie¹. Stătea în fundul cafenelei la o masă la care candidații veneau cu actele unul după altul, ca la spovedanie. Masiv, domol, cu privirea albastră pe sub sprîncenele blonde, Oudalle părea la fel de vorbăreț ca și un urs alb de la polul Nord. Mi-a plăcut de el imediat. Mai tîrziu, mi-am amintit că nu era prima noastră întîlnire. În urmă cu douăzeci de ani, în timpul unei croazieră pe care-o făceam în familie pe unul din iahurile Companiei, tatăl meu ne trimisese, pe fratele meu și pe mine, să petrecem două zile pe un trauler din flota noastră, care lucra prin apropiere. Lucrul ăsta făcea parte din educație. Încă din primele clipe, mă șocase atmosfera impregnată de-o brutală tristețe care domnea în acea ocnă plutitoare. Acolo am fost martora unei scene violente: secundul îl lovi peste față cu un morun pe tînarul mus care fusese cît pe ce să-i ardă fața încercînd să-i aprindă trabucul. Cu siguranță, nu l-aș fi recunoscut pe acel adolescent în ursul alb din cafenea, dar el îmi auzise prenumele — un prenume destul de rar ca să nu-l poată uita, mai ales că și împrejurările în care-l aflase erau destul de deosebite.

Am avut ocazia să vorbesc cu el despre sentimentele, prin forța lucrurilor ostile, pe care le nutresc lucrătorii de pe mare față de cei ce le sug singele și care sînt, pentru ei, armatorii. Dar noi — copiii Căpcăunului —

¹ La Sécherie (în orig.) — nume familiar dat companiei generale de pescuit în larg (n. ediției fr.).

crescuserăm în cultul oamenilor „Marii mese-rii“, al acelor pescari din Islanda celebrați de o pleiadă de scriitori, de la Victor Hugo, continuând cu Pierre Loti și Joseph Conrad, pînă la Roger Verel. Era vorba aici de epopeea noastră familială, de lumea noastră, grandioasă și întunecată, cu eroii și netrebnicii ei, și mai ales de flotila noastră de vapoare cu pînze, apoi cu aburi și acum cu motoare diesel pe care Compania le armase în aproape un secol de existență și ale cărei machete scrupulos de exacte împodobeau vitrinele marului birou al Uscătoriei. Toate acestea jucau, desigur, un rol important în sentimentele mele față de Oudalle. A plecat în larg la trei săptămîni după prima noastră întîlnire și, în timpul celor cinci ani care au urmat, am fost fericită să-l aștept, să mă gîndesc la el, să-i scriu, nu fără ca o altă în mine să ridă, batjocoritoare, de acest rol de nevastă de pescar, virtuală văduvă, rătăcind pe țărmurile pustii în vâl cernit, rol pe care-mi plăcea să-l joc. De ce să neg? Eram pasionată de literatură — și sînt în continuare — și mă gîndeam nu fără emoție la Gaud, personajul din romanul lui Pierre Loti, care se stinge de dragoste, în singurătate, în timp ce Yann al ei navighează pe mările înghețate. Mai ales unul din pasajele romanului mă tulbura prin mireasma lui de fetișism care surprinde într-o carte atît de naivă: *Atingea deseori hainele lui Yann, frumoasele lui haine de nuntă, despăturindu-le, împăturindu-le la loc, ca o maniacă, — mai ales una din bluzele lui, de lînă albastră, care-i păstrase forma trupului; dacă o arun-*

cai ușor pe masă, desena ea singură, de parcă așa îi era obiceiul, conturul umerilor și-al pieptului său.

EL. Unchiul meu îmi spunea că un marinar în Terra Nova n-ar trebui să se-nsoare niciodată. E vorba aici, evident, de soarta soției neglijate trei sferturi din an, singură acasă cu copiii. Pentru ca tatăl lor să nu devină un străin, le vorbește despre el cît mai mult. Dar ce le mai poți spune atîta amar de vreme, dacă nu ai o imaginație de romancier? Și nici ea nu trebuie să facă din cel absent un sfînt, un erou, un geniu al binelui. Căci vine apoi marea încercare a întoarcerii, dificila lui reintegrare într-un mediu care s-a desprins cu absența lui. Poveștile sale cu ghetari, cu furtuni și cu pești îi plictisesc pe comeseni iar el, la rîndul lui, nu mai este la cîurent cu viața de zi cu zi a celor de prin împrejurimi. De cîte ori plecarea tatălui într-o nouă cursă nu e așteptată cu nerăbdare de toată lumea!

Sînt nevoit să constat că dificultatea marinarului de a trăi în cuplu se manifestă tocmai în conversație. Tot stînd despărțiți, nu prea mai au ce să-și spună.

Cazul meu era complicat de o dimensiune socială sau, cel puțin, profesională. Marinarul care o ia în căsătorie pe fiica armatorului trece în ochii confrăților săi drept un transfug, aproape un trădător. Cu atît mai mult cu cît este bănuît că ascultă de mirajul banilor. Echipajele de pescuit în larg provin rareori din Fécamp. Fécamp este orașul, domeniul armatorilor. Pescarii, în schimb, pro-

vin din tirgurile și satele din regiunea Caux. Ei aparțin aceluiași pături sociale defavorizate ca și cei din agricultură. Pentru că m-am născut la Yport (care numără vreo mie de locuitori), sînt considerat aproape un burghez. M-am însurat deci cu o domnișoară de la oraș. Pe deasupra și bogată, și educată. Divorțată, e drept, dar de un tip cu agregatie de filosofie. Aș fi avut de ce să fiu intimidat dacă aș fi fost la prima tinerețe. Numai că marea meserie mă ținuse multă vreme celibatar, și numai după ce-mi obținusem brevetul de căpitan la Școala de hidrografie și pescuit din Fécamp m-am gândit să mă însor. Fără îndoială, voiam să mă prezint cum trebuie în fața noii mele familii și să am măcar o caschetă cu galoane pe care să i-o arăt logodnicei mele. Încă o concesie făcută celor bogați. Numai că toți acești ani petrecuți în mijlocul echipajului, numai printre bărbați, nu au însemnat și o pregătire pentru viața conjugală. În mintea lui Nadège dispuneam la început de un oarecare capital mitologic. Ea fusese crescută în sinul acestei dinastii de armatori în cultul pescuitului în larg. Mă asculta pasionată cînd îi povesteam despre isprăvile mele în larg. Cu timpul, capitalul s-a epuizat. Pasiunea ei s-a preschimbât în respect. Apoi, singurul lucru pe care mi l-a mai oferit a fost răbdarea. Iar răbdarea își are limitele ei...

EA. Și totuși, e adevărat că facem parte din același mediu, iar lucrul ăsta se simte în raporturile dintre noi. Adu-ți aminte. Într-o zi ai îndrăznit să-mi faci o declarație care ar

fi sunat într-un mod cu totul ciudat în urechile oricărei alte femei. Eram goală, în picioare în fața ta. Mîinile ți se plimbau pe corpul meu cu o minunată încetineală. Mi-ai spus...

EL. Ești frumoasă ca un morun !

EA. Eram încîntată în virtutea francmasoneriei căreia îi aparțineam amîndoi, și al cărei semn este acest cuvînt.

EL. Morun; merluciu, batog tînăr, egrefin, batog uscat, narvaga, cod... Aveam tot atîtea cuvinte pentru'acest pește-fetiș cîte are arabul pentru cămilă. Și e adevărat că tare mai e frumos morunul nostru, cu cele trei înotătoare dorsale, cu cele două înotătoare anale, cu rochia-i împodobită cu nervuri și pete de leopard și mai ales...

EA. ... mai ales cu bărbia lui mustăcioasă care-i întruchipează sensibilitatea și umorul.

EL. La urma urmelor, un vîntător are foarte bine voie să-i spună soției căprioara mea sau prepeleța mea. Și pe urmă, ce... Ondine, Mélusine, Sirenele. Femeia-pește își are legenda, prestigiul ei !

Din nefericire, un eveniment avea să ne tulbure francmasoneria și, în același timp, viața mea personală. Tocmai făceam escală la Saint-Pierre-et-Miquelon cînd, pe 23 martie 1973, primii o telegramă laconică și fără drept de apel :

Navă dezarmată definitiv la încheiere cursă. A nu comunica informația echipajului. Semnat: Morunul.

Degeaba încercasem să mă obișnuiesc cu gândul acestui sfârșit brusc venind de la Fécamp, capitala morunului, lovitura era oricum brutală. Dar cum să le porți pică acelor vechi familii de armatori din Fécamp pentru că-și iau mina de pe tine după o luptă distrugătoare cu timpul? Batogul sărat, aliment al săracilor și produs de săraci, lasă locul codului înghețat sau congelat în momentul în care bancurile epuizate de o exploatare intensă sînt din ce în ce mai rare. Gele mai multe din traulerele de pescuit în larg sînt aruncate la fiare vechi. Iar eu, mă-ntorc pe uscat și mă trezesc șomer la patruzeci și trei de ani. Iată-mă deci pămîntean sută la sută și soț cu normă întreagă. Ce întorsătură!

Tu ai reacționat printr-o hotărîre care, numai cu timpul am înțeles acest lucru, te costa atunci și pe care o luaseși pentru mine, pentru a mă salva, pentru a salva cuplul nostru. La șase luni după întoarcerea mea definitivă, încuiai frumosul nostru apartament cu ferestrele ce dominau portul Fécamp și ne instalam la Grouin-du-Sud, lângă Avranches, într-o casă de vară a familiei pe care-ai restaurat-o ca să poată fi locuită tot anul. Această peregrinare de la un capăt la altul al Normandiei avea un scop foarte precis: să mă îndepărteze de mediul din Fécamp unde criza și descompunerea profesiei mele întrețineau o atmosferă insuportabilă și, mai ales, să-mi

arate sub o formă nouă marea, de care mă lipsise încheierea carierei mele.

Sub o formă nouă, da, și asta-i încă puțin spus! Căci în ținutul Caux nu se cunoaște cuvîntul plajă cu ceea ce evocă el din finețea nisipului și fauna vilegiaturiștilor. Faleză înaltă, de cretă, roase continuu de valuri și de intemperii care smulg din ele frînturi de rocă, plaje pline de galeți pe care resacul îi rostogolește cu un huruit de greblă, acesta este malul mării de la noi. Mărturisesc, fără să-mi fie rușine, că nu știu să înot, eu, care am în spate atîția ani de navigație. Scăldatul, bronzatul și alte asemenea zbenguiele estivale, ca și acel talmeș-balmeș al așa-zisului pescuit submarin cu măști, labe, combinezoane, puști și sticle cu oxigen, toate astea sînt ocupații de parizieni, de bogăteni trindavi ce vin să se joace cîteva zile cu oceanul. Noi nu știm să ne jucăm cu oceanul.

La Grouin am descoperit opusul mării, opusul oceanului: refluxul și modul lui de folosire, pescuitul pe jos. Pescuitul propriu indigenilor, neștiut de cei veniți în vacanță, care se practică încălțat cu espadrile vechi bine strînse pe picior, îmbrăcat sumar, și care cere o profundă complicitate cu „liziera“, acea zonă ambiguă, litigioasă, magică, rînd pe rînd acoperită și descoperită de oscilațiile nivelului mării.

Pescarul pedestru trăiește în ritmul mareelor. Pentru el sînt mai importante orele fluxului și refluxului decît cele ale răsăritului și apusului de soare. El se supune marelui și misteriosului orologiu astronomic, ale cărui

cifre se numesc solstiții, echinocții, marea vii, sizigii. *Anuarul oficial al mareelor* pe care-l ține la căpătii îi stabilește cu luni înainte ziua în care va trebui să prevadă un picnic pe plajă, să se trezească la ora trei dimineața sau să stea pe loc fiindcă e vremea fluxului slab.

Cum frumosul meu trauler modern cu capacitatea de 1485 de tone-registru fusese trimis la casare, mă deghizez în vagabond și pornesc în expediție cu găleată, cutie cu sare, cazma, trăistă, harpon mare, coș, năvod de crevete, fără să uit cumva sticla în care să aduc apa de mare pentru a le găti, dar plec la drum mai ales cu inima tresăltând deja de acea bucurie a îndelungatelor ore de hoinăreală prin stufărișuri, locuri mîloase, băltoace, stînci, lagune și nisipuri mișcătoare. Diseară o să răstorn pe masa din bucătărie arici de mare și scoici, caracatițe și crabi de țarm, cuțite-de-mare și midii și, dacă ne vor binecuvînta zeii mărilor, un homar cu clești greoi, albaștri, și cu o detentă caudală de temut.

EA. La început, m-am crezut dator să te însoțesc în expedițiile tale și, fără îndoială, în ce te privește, și tu te-ai străduit sincer să mă asociezi plăcerilor tale de pescar. Dar a trebuit pînă la urmă să recunoaștem că era vorba de plăceri solitare, de bucurii egoiste pe care, dorind să le împărtășești cu cineva, le distrugi. Eforturile tale de a mă sili să fiu gata la ora prevăzută de teribilul *Anuar oficial al mareelor*, ca să mă-nveți să scot din ganga lui de nisip cuțitul-de-mare — *solen*

ensis, cum precizezi tu cu o pedanterie de autodidact — cu ajutorul unui fir de oțel rigid terminat printr-un vîrf de plumb conic, să mă hotărăsc în sfîrșit să-mi strecor mîna goală pe sub coama de iarbă-de-mare a unei stînci și să prind corpul puternic, rece ca gheața, al unei caracatițe sau al unui țipar-de-mare, să... să... să... nu mai știu, atît de puține urme lăsau toate acele sfaturi și dojeni care plouau continuu asupra mea, da, toată acea zadarnică ucenicie pînă la urmă mai mult ne-a despărțit în loc să ne apropie. Și-apoi a venit și lovitura de grație — acea întîlnire extraordinară cu Patricio Lagos, ale cărui invenții au căpătat pentru noi valoare de simboluri.

EL. Era într-o dimineață senină de septembrie, după o maree de echinocțiu, cînd micul golf arăta pustit, rătăcit, aproape patetic. Mergeam pe o plajă acoperită cu oglinzi de apă în care fremătau pești plați, și presărată cu scoici neobișnuite, buccine, negișori, halio-tide, palurde.

Dar cum nu prea aveam chef de pescuit, ne uitam mai ales în direcția coastei dinspre sud, învăluită într-o ceață lăptoasă. Da, în aer plutea misterul, aproape drama, și n-am fost prea surprins cînd mi-ai arătat, la vreo sută de metri mai încolo, două trupuri înlănțuite acoperite de nisip. Am alergat îndată înspre ceea ce credeam a fi niște cadavre de înecați. Dar nu erau înecați acoperiți de nisip. Erau două statui sculptate în nisip, de o stranie și sfîșietoare frumusețe. Trupurile stăteau în-

colăcite într-o ușoară adîncitură, încinse cu o fișie de pînă cenușie, murdară de mil, care le făcea să pară și mai adevărate. Privindu-le, gîndul te ducea la Adam și Eva înainte ca Dumnezeu să insuflă viață în nărilor lor de lut. Te puteai gîndi și la acei locuitori din Pompei, cu trupurile lor mineralizate de ploaia de cenușă a Vezuviului. Sau la oamenii din Hiroshima, vitrificați de explozia atomică. Chipurile lor arămii, presărate cu paiete de mică, erau întoarse unul către celălalt, dar distanța ce le despărțea era de netrecut. Nu-mai miinile și picioarele li se atingeau.

Am rămas o clipă în fața acelor două trupuri neînsuflețite, ca lîngă un mormînt de curînd deschis. În momentul acela a țîșnit din nu știu ce ascunziș nebănuit un fel de drăcușor caraghios, cu pieptul și cu picioarele goale, îmbrăcat în niște blugi cu franjuri. Începu să danseze cu grație, făcînd gesturi largi din brațele-i ce păreau că ne salută, apoi că se apleacă înspre cele două trupuri care zăceau, ca pentru a le culege și a le înălța pe urmă către cer. Plaja pustiită în urma refluxului, lumina palidă, cuplul de nisip, nebunul care dansa, toate acestea ne învăluiau într-o nălucire melancolică și ireală. Și deodată dansatorul a împietrit, căzut parcă în extaz. Apoi s-a înclinat, a îngenuncheat, s-a prosternat în fața noastră sau, mai curînd — după cum ne-am dat seama — în fața unei apariții din spatele nostru. Ne-am întors. Din dreapta, stîncă Tombelaine se înălța din ceață. Dar, mai cu seamă, plutind precum un miraj saharian deasupra norilor, insulița Mont-Saint-

Michel strălucea cu toate țiglele ei roșii, cu toate vitraliile piramidei ei abațiale.

Timpul se oprise. Trebuia să se întîmple ceva care să-l pună din nou în mișcare. O ușoară atingere mă gîdila în tălpi. O limbă înspumată îmi linge degetele de la picioare. Ascultînd cu atenție, percepem foșnetul nesfîrșit al mării ce se tirăște fătarnică spre noi. În mai puțin de-o oră, aceea imensă întindere dezgolită, aflată în bătaia vîntului și-a soarelui, va fi înapoiată adîncurilor verzui și primitoare.

— Dar or să fie distruși! ai strigat tu atunci.

Dansatorul se înclină în semn de încuviințare cu un zîmbet mîhnit. Apoi se ridică dintr-un salt și începu să mimeze întoarcerea fluxului, de parcă ar fi vrut să-l însoțească, să-l încurajeze, chiar să-l provoace prin dansul lui. La fel fac și vrăjitorii africani ca să aducă ploaia sau să alunge demonii. Iar marea îl ascultă, ocrolește la început marginile adînciturii în care zăceau cei doi, apoi găsește spărtura, lasă să se strecoare înăuntru un nevinovat firicel de apă, apoi două, trei. Miinile împreunate fură atinse primele, și se desprinseră una de alta, lăsînd să atîrne cioturi de încheieturi frînte. Priveam îngrozii acea dizolvare capricioasă, inexorabilă a cuplului pe care continuam să-l simțim uman, apropiat nouă, premonitoriu poate. Un val mai puternic se abătu asupra capului femeii luîndu-i jumătate din față, apoi veni rîndul umărului drept al bărbatului să fie distrus, iar noi

îi găseam și mai emoționanți, așa mutilați cum erau.

Cîteva minute mai tîrziu eram nevoiți să batem în retragere și să părăsim cupa de nisip în care se roteau vârtejuri înspumate. Dansatorul ne însoțea și se dovedi că nu era nici nebun, nici mut. Numele lui era Patricio Lagos și venea din Chile, tocmai din insula Chiloé, unde s-a născut, și care se află în sudul coastei chiliene. E populată de indieni specializați în exploatarea pădurilor. Studiase în același timp sculptura și dansul la Santiago, apoi se expatriase în acest ținut îndepărtat. Problema timpului îl obseda. Dansul, artă a clipei, efemeră prin natura ei, nu lasă nici o urmă și suferă de a nu se putea înrădăcina în vreo continuitate. Sculptura, artă a eternității, sfidează timpul căutînd materiale indestructibile. Dar, prin aceasta, ajunge pînă la urmă tot la moarte, căci marmura posedă o vocație funerară evidentă. Pe coastele Mării Mîneei și ale Atlanticului, Lagos descoperise fenomenul mareelor, guvernat de legi astronomice. Or, marea ritmează jocul dansatorului de pe plajă și îmbie, în același timp, la practicarea unei sculpturi efemere.

— Sculpturile mele de nisip sînt vii, afirma el, iar dovada este faptul că mor. Ele sînt opusul statuii din cimitir, care este eternă pentru că e lipsită de viață.

Sculpta astfel cu înfrigurare cupluri în nisipul abia descoperit de reflux, căci una și aceeași inspirație îl făcea și să danseze, și să sculpteze. Era important ca opera să fie încheiată în răstimpul dintre flux și reflux,

căci acel răstimp trebuia să fie o paranteză de odihnă și de meditație. Marele moment era, însă, întoarcerea fluxului și îngrozitoarea ceremonie a distrugerii operei. Distrugere lentă, minuțioasă, nemiloasă, voită de un destin astronomic și care trebuia să fie însoțită de un dans liric și sumbru. „Celebrez patetica fragilitate a vieții“, spunea el. Și-atunci, tu i-ai pus o întrebare primordială pentru noi, la care el a dat un răspuns obscur și misterios, cred eu.

EA. Da, am ridicat problema tăcerii. Căci, după datinile și obiceiurile noastre, dansul este însoțit de muzică și, într-un anume fel, el nu este decît muzica încarnată, muzica întrupată. Astfel, acel dans pe care-l executa tăcut în jurul cuplului ce zăcea în nisip avea în el ceva paradoxal, ceva insolit. El a respins, pur și simplu, cuvîntul tăcere. „Tăcerea? a spus el mirat, dar nu există tăcere! Natura detestă tăcerea, tot așa cum are oroare de vid. Ascultați plaja în timpul refluxului: gîngurește prin miile de buze umede. Între-deschise spre cer. *Volubilă*. Pe vremea cînd învățam franceza, m-am îndrăgostit de acest cuvînt grațios și ambiguu. I se potrivește rochiței-rîndunicii, a cărei tulpină subțire se înfășoară la nesfîrșit în jurul altor plante mai robuste din jur pe care, pînă la urmă, le sufocă sub bogăția ei delirantă, presărată cu pîlnii albe. Valul este și el volubil. Înlănțuie cu tentaculele-i lichide pieptul și coapsele amantilor mei de mîl. Și îi distruge. Este sărutul morții. Dar valul este volubil și prin

ginguritul acela copilăresc și șoptit atunci când se revarsă peste mîl. Își strecoară limbile lui sărate printre nisipuri scoțind suspine jilave. Ar vrea să vorbească. Își caută cuvintele. E un prunc ce gîngăvește în leagăn.“

Și a rămas în urmă, iar când am ajuns pe plajă ne-a părăsit cu un gest discret de adio și cu un zîmbet trist.

EL. E cam nebun sculptorul tău dansator, dar e-adevărat că, traversînd Normandia de la est la vest, emigrînd din galeții de la Fécamp înspre nisipurile de la Mont-Saint-Michel, am schimbat și vuietul oceanului. Talezurile coastelor din Caux macină miliarde de pietricele într-un huruit asurzitor. Aici marea murmură înaintînd cu pași de pescăruș.

EA. Acea falsă tăcere nu ți-a mers. La Fécamp, am iubit un bărbat taciturn. În tine se afla condamnarea întregii vorbării convenționale cu care se înconjoară oamenii în raporturile dintre ei. Bună ziua, bună seara, ce mai faci, foarte bine, dar dumneavoastră, ce vreme groznică... Ucideai toată trîncăneala asta cu o privire de plumb. Aici ai devenit țișnos. În tăcerile tale ești uricios, în monologurile tale se simte că bombăni.

EL. Atenție! N-am condamnat niciodată expresia „ce vreme urîă!“ Nu cred că e inutil să vorbești de ploaie și de timp frumos¹.

¹ Scriitorul folosește aici la propriu expresia figurată *parlez de la pluie et du beau temps* = a vorbi de una, de alta (n. tr.).

E un subiect foarte important pentru marinari. Eu găsesc în buletinele meteo multă poezie lirică. Chiar așa. Cuvintele rostite trebuie să se potrivească cu cerul și cu marea. Cuvintele din Fécamp nu sînt în armonie cu aerul din Avranches. Aici e vorba de ceva ca o chemare dulce și perfidă, o solicitare la care nu pot să răspund.

EA. Aici sîntem despărțiți de o imensă plajă de tăcere care sporește cu refluxul de fiecare zi. Marea logoree din Mai 68 mă făcuse să visez la o înțelepciune laconică, la cuvinte cumpănite, rare, dar pline de-nțeles. Noi ne cufundăm într-o muțenie apăsătoare, la fel de goală ca și acea verbozitate studentască.

EL. Mi-ar plăcea să știu ce vrei. Acum nu mai contenești să-mi reproșezi că tac. Nu dai înapoi dé la nici un atac, oricît ar fi el de jignitor.

EA. Așa ca să te smulg din tăcerea ta. Caut criza, izbucnirea, scena de familie. Ce-i aia o scenă de familie? Este triumful femeii. Atunci cînd femeia a reușit, în sfîrșit, tot hărțuindu-l, să-l scoată pe bărbat din tăcerea lui. Și-atunci el țipă, tună și fulgeră, injură, iar femeia se lasă scăldată cu voluptate de acea aversă verbală.

EL. Ți-aduci aminte ce se spune despre contele de Carhaix-Plouguer? În societate, el și soția lui dau impresia că se înțeleg perfect. Schimbă doar cuvintele necesare ca să nu

dea de bănuir. E-adevărat, nici un cuvînt în plus. Căci asta nu e decît o fațadă. Contele, aflînd că soția lui îl înșela, i se adresă pentru ultima oară comunicîndu-i hotărîrea lui de a nu mai vorbi niciodată cu ea între patru ochi. Dar, lucru extraordinar, în ciuda acestei muțenii, el a găsit totuși mijlocul de a-i face trei copii.

EA. Eu nu te-am înșelat niciodată. Dar îți amintesc că ți se întîmplă să nu-mi acorzi nici măcar acel minim de cuvinte necesar pentru a nu trezi bănuiri. Duminica mergem de obicei să luăm prînzul într-un restaurant de pe coastă. Cîteodată mi-e atît de rușine de muțenia noastră, încît îmi mișc buzele în tăcere, pentru ca ceilalți clienți să creadă că vorbesc cu tine.

EL. Într-o dimineață cînd luăm micul dejun...

EA. Îmi amintesc. Eras cufundat în cititul ziarului. Dispărușezi în spatele ziarului desfăcut în chip de paravan. Poate fi cineva mai prost crescut ?

EL. Ai apăsât pe clapa de pornire a unui mic magnetofon pe care tocmai îl puseseși pe masă. S-a auzit atunci un concert de fluierături, horcăituri, gîlguituri, răsufări și sfoarăituri, totul organizat, ritmat, cu întoarcere la punctul de plecare și reluarea întregii game. Te-am întrebat : „Ce-i asta ?“ Iar tu mi-ai răspuns : „Ăstă ești tu cînd dormi. E tot ce ai să-mi spui. Și-atunci, înregistrează.

— Eu, sforăi ? — Evident că sforăi ! Dar nu știi. Acum poți s-auzi. E un progres, nu ?“

EA. N-am spus totul. Împinsă de tine, de sforăitul tău nocturn, m-am informat. În mine încă mai somnolează studenta care-am fost. Am descoperit o știință, roncologia, o încercare de definire a sforăitului nocturn. Iată-o : „Zgomot inspiratoriu în timpul somnului, provocat în momentul pătrunderii aerului de avea vibrație a vîlului palatin sub efectul conjugat și simultan al aerului care sosește prin nas și al aerului care se năpustește prin gură“. Asta e. Adaug că acest tremur al vîlului palatin este foarte asemănător cu cel al pinzei de corabie zbirînd în vînt. După cum vezi, e tot o problemă de navigație.

EL. Sînt sensibil la această escapadă nautică, dar vreau să-ți amintesc că n-am navigat niciodată pe o corabie cu pinze.

EA. Cît despre remediile propuse de roncologie, cel mai radical este traheotomia, adică deschiderea unui orificiu în trahee pentru ca respirația să se facă în afara căilor nazale normale. Dar mai există și uvulo-palato-faringo-plastia — pentru cei inițiați u. p. f. p. — care constă în a rezece o parte a vîlului palatin, inclusiv a omușorului, și a-i înlătura vîrfurile pentru a limita astfel posibilitățile de vibrație.

EL. Ar trebui să li se spună tinerilor la ce se expun prin căsătorie.

EA. Și asta reciproc. Cum să poată bănuî o tinără ce zgomot de locomotivă cu aburi emite, făt-frumosul pe care-l iubește? Totuși, asta-i adevărul: în lungile ceasuri nocturne petrecute alături de un sforăitor pe cînste, ea își construiește o filosofie destul de amară.

EL. Și ce spune filosofia asta roncologică?

EA. Că un cuplu se construiește încet-încet de-a lungul anilor și că acele cuvinte pe care le schimbă cei doi capătă, cu timpul, o importanță din ce în ce mai mare. La început, gesturile sînt de ajuns. Apoi dialogul cîștigă în suprafață. Trebuie să cîștige și în adîncime. Cuplurile mor cînd nu mai au ce să-și spună. Relațiile mele cu un bărbat încetează în seara în care, întîlnindu-mă cu el după o zi petrecută în altă parte, nu-mi mai vine să-i povestesc ce-am făcut, și nici pe el n-am chef să-l aud spunîndu-mi cum și-a petrecut acele ore fără mine.

EL. E adevărat că n-am fost niciodată vorbăreț. Dar ți se întîmplă destul de des să mă întrerupi cînd spun cîte-o poveste, pentru că nu te interesează.

EA. Pentru c-ai mai povestit-o de-o sută de ori.

EL. Într-o zi mi-ai făcut, în legătură cu asta, o propunere diabolică, și chiar și astăzi mă mai întreb dacă vorbeai serios. Mi-ai propus să-mi numerotez poveștile. Din momentul

acela, în loc să spun una de la început pînă la sfîrșit cu toate nuanțele de rafinament ale unui bun povestitor, m-aș fi putut mărgini să spun ce număr are, iar tu ai fi înțeles îndată despre ce e vorba. Dacă-aș fi spus 27, tu ai fi găsit în memorie povestea cu cîinele bunicii îmbrăcat din greșeală pe șalutierul meu și revenit la Fécamp cu o vedetă militară. Cînd aș fi anunțat numărul 71, ne-am fi gîndit amîndoi în tăcere la prietenia atît de fidelă a celor doi pescăruși pe care-i salvasem și-i hrănisem pe un vas și care au știut să mă regăsească pe o altă navă. La numărul 14 ne-ar fi venit în minte odiseea bunicului cu ocazia unicei lui vizite la Paris. Și atunci de ce-mi mai reproșezi că tac?

EA. Îți știu toate poveștile și le povestesc chiar mai bine decît tine. Un bun povestitor trebuie să știe să fie mereu nou.

EL. Nu neapărat. Repetiția face parte din joc. Există un ritual al povestirii pe care-l respectă copiii, de exemplu. Fără să le pese de noutate, ei cer să li se povestească aceeași poveste în aceiași termeni. Orice schimbare îi face să tresară de indignare. Tot așa, există un ritual al vieții de zi cu zi, al săptămînilor, al anotimpurilor, al sărbătorilor, al anilor. Viața fericită știe să se strecoare în aceste tipare fără să se simtă îngrădită.

EA. Greșești crezînd că ideea mea de a-ți numerota poveștile nu avea alt scop decît să te facă să taci. Aș fi putut la fel de

bine s-o folosesc și ca să te fac să vorbești. Ți-aș fi spus pur și simplu : 23. Și îndată ai fi început să-mi povestești cum ai trăit tu în orașul Le Havre asediat între 2 și 13 septembrie 1944. Dar mă întreb sincer : aș putea oare răbda să ascult aceeași poveste spusă la nesfârșit, în aceiași termeni ? Aș avea oare acea imaginație copilărească de care e nevoie pentru așa ceva ?

EL. Sint convins că e tocmai invers. Minți sau te minți. Și mai este celălalt punct de vedere, al meu. Există o anumite idee ce trezește teamă, și tocmai bună pentru a ucide dialogul unui cuplu, ideea *urechii virgine*. Dacă un bărbat schimbă femeia, el o face ca să găsească la cea nouă o ureche virgină pentru poveștile lui. Don Juan nu era nimic altceva decât un incorigibil *hâbleur*¹ — cuvînt spaniol care înseamnă plăcut la vorbă. O femeie nu-l interesa decât atîta timp — un timp, vai, scurt — cît ea credea în vorbele lui seducătoare. Umbra unei îndoieli surprinsă în privirea ei îi strecura un fior de gheață în inimă și-n sex. Și-atunci pleca, se ducea să caute în altă parte delicioasa și caldă credulitate, singura ce dădea cu adevărat greutate vorbăriei lui încîntătoare. Toate astea arată importanța cuvintelor în viața cuplului. De altfel, atunci cînd unul din cei doi se culcă cu o a treia persoană, se spune că îl „înșală” pe celălalt, ceea ce înseamnă că situezi înșelăciunea în dome-

¹ De la spaniolul *hablador*, derivat de la verbul *hablar*, a vorbi (n.t.).

niul limbajului. Un bărbat și o femeie care nu s-ar minți niciodată și și-ar mărturisi imediat toate trădările nu s-ar înșela unul pe celălalt.

EA. Fără îndoială. Dar ăsta ar fi un dialog între cinici, iar rănile pe care și le-ar face în numele transparenței i-ar despărți destul de repede.

EL. Atunci trebuie să mințim ?

EA. Da și nu. Între obscuritatea minciunii și cinismul transparenței este loc pentru o întreagă gamă de clareobscururi în care adevărul este știut, dar ținut sub tăcere, sau dinadins ignorat. În societate, curtoazia interzice ca anumite adevăruri să fie rostite pe șleau. De ce nu ar exista și o curtoazie în viața cuplurilor ? Tu mă înșeli, eu te înșel, dar nu vrem să știm. Adevărata intimitate e cea crepusculară. „Vrei abajurul puțin mai jos să-l pleci”, spunea fermecătorul Paul Géraldy.

EL. În cupluri, poate, dar cu siguranță nu între femei. Între ele cinismul cel mai crud se manifestă nestînjinit. Doamnelor, între voi sînteți niște înspăimîntătoare cumetre ! Așteptam într-o zi la coafor în încăperea pentru „Domni”, despărțită de salonul de dame doar printr-un paravan. Am fost de-a dreptul indignat de complicitatea coafezelor, manichiuristelor, a celor de la spălat și a clientelor într-o sporovăială generalizată în care se-

cretele cele mai intime ale trupurilor și-ale cuplurilor erau expuse fără cea mai mică reținere.

EA. Vrei să spui poate că bărbații între ei se jenează ?

EL. Mai mult decât crezi. În orice caz, mai mult decât femeile. Vanitatea masculină, atât de ridicolă în general, le impune în cazul asta o anume pudoare. De exemplu, nu ne face prea mare plăcere să vorbim despre bolile noastre.

EA. E adevărat că „secretele intime“, cum așa de draguț le numești tu, se reduc la foarte puțin în cazul bărbaților. La ei, totul se termină întotdeauna cu cifre. De atâtea ori sau atîția centimetri. Or, secretele femeilor sînt extrem de subtile și ascunse ! Dar complicitatea noastră este cea a oprimaților, deci o complicitate universală căci pretutindeni femeia este supusă voinței bărbatului. Nici un bărbat nu va cunoaște vreodată profunzimea sentimentului de complicitate ce poate uni două femei chiar total străine una de alta. Îmi amintesc de o călătorie în Maroc. Eram singura femeie din micul nostru grup. Cum se întîmplă foarte des în Sud, am fost imediat abordați de un băiat foarte tînăr care ne-a invitat pe loc să luăm ceaiul la el. Acolo sîntem întîmpinați de tatăl înconjurat de fiii lui, trei sau patru, nu mai știu exact. Cel mai mic cred că de-abia începuse să meargă. Ușa încăperii care dădea probabil spre celelalte camere era mascată de o cuvertură care din cînd în cînd se mișca încetîșor și atunci zăream un

ochi negru furișînd o privire spre noi. Mama, fetele, bunica, soacra, ascunse înăuntru, așteptau, ascultau, spionau. Mi-am adus aminte de protestele femeilor în casele cărora se instala robinet cu apă curentă. Pentru ele, luaseră sfîrșit drumurile la fîntîna din sat, prilej de lungi și delicioase sporovăieli cu celelalte femei. Cînd am plecat de-acolo, m-am întîlnit față-n față cu o tînără care se întorcea acasă. Mi-a zîmbit doar mie, căci eram singura femeie, și în zîmbetul acela era o întregă lume de călduroasă fraternitate. Și cînd spun fraternitate, ar trebui să spun „suroritate“, dacă acest cuvînt ar exista.

EL. Probabil că lucrul ăsta se-ntîmplă destul de rar pentru a merita să i se dea un nume.

EA. Asta, mai ales, fiindcă bărbații sînt cei ce construiesc limbajul. Într-un roman ciudat intitulat *Miracolul insulei femeilor*, Gerhart Hauptmann propune o robinsonadă închipuită de el. Își imaginează cum, în urma naufragiului unui pachebot, niște șalupe pline numai de femei eșuează pe o insulă pustie. Se formează astfel o republică a femeilor, cu vreo sută de cetățence.

EL. Iadul curat !

EA. Ba deloc, dimpotrivă ! E marea suroritate. Ideea pe care o apără Hauptmann este aceea că, dacă femeile se ceartă, ele o fac din cauza bărbaților. Bărbații sînt marii vinovați

ce seamănă zizanie între surori. Lucrul e valabil chiar și la maici, pe care le tulbură confesorul lor comun.

EL. Și acesta e miracolul ?

EA. Nu, miracolul constă în faptul că într-o zi, după mulți ani de comunitate surorală fericită, una dintre femei se trezește, în mod inexplicabil, însărcinată.

EL. Sfântul Duh, bineînțeles:

EA. Lucrurile s-ar putea totuși rezolva dacă ar da naștere unei fete. Dar răutatea sortii vrea ca ea să aibă un băiat. Așadar, sfârșitul insulei femeilor a sunat. Virusul viril își va împlini opera lui distrugătoare.

EL. În concluzie, pentru că tu și cu mine avem neșansa de-a aparține unor sexe opuse, nemaivind nimic să ne spunem, nu ne mai rămâne decât să ne despărțim. Măcar să o facem cu răsunet. Să-i chemăm pe toți prietenii noștri la o cină nocturnă.

EA. Un *medianoche*, cum se spune în spaniolă.

EL. Să alegem noaptea cea mai scurtă a anului pentru ca ultimul dintre invitați să plece când se ivește soarele deasupra golfului. Eu o să mă ocup de meniu. N-o să se mănince decât din produsele pescuite de mine.

EA. Noi vom vorbi cu ei, ei vor vorbi cu noi, și aceasta va fi marea conversație despre cuplu și despre dragoste. Un *medianoche* închinat dragostei și mării. După ce fiecare își va fi isprăvit povestea, tu vei bate cu cuțitul în pahar, anunțându-le solemn vestea cea tristă : „Oudalle și Nadège se despart fiindcă nu se mai înțeleg. Li se întâmplă chiar să se ia la hartă. Apoi o tăcere amenințătoare îi înconjoară...” Și când ultimul invitat va fi plecat, vom pune pe ușa casei o tăbliță : DE VINZARE, apoi ne vom îndepărta la rîndul nostru, fiecare în altă direcție.

*

FĂCURA ÎNTOCMAI. Trimiseră invitații pentru seara solstițiului de vară tuturor prietenilor lui Nadège și-ai lui Oudalle. Nadège reținu toate camerele de la trei hoteluri din Avranches. Oudalle, ajutat de doi prieteni, pregăti din pește pescuit de el o masă rămasă de pomină prin bogăția ei.

Era încă lumină când se prezentară primii invitați. Erau cei care avuseseră de făcut cel mai lung drum, căci soseau direct de la Arles. Apoi, aproape imediat, sunară la ușă vecinii cei mai apropiați, și se mai scurse o jumătate de oră pînă ce începură să sosească următorii. Musafirii se succedară astfel toată noaptea, într-un constant balet de mașini, așa cum și voiau Nadège și Oudalle, care nu prevăzuseră o cină obișnuită, în jurul unei mese, ci un serviciu permanent la care fiecare lua parte după cum sosea. La început se serviră crabi în sos propriu, un consomeu de scoici cu cru-

toane și anghile afumate. Apoi niște paguri-pustnici flambați cu whisky și arici-de-mare violeți, afumați. Se așteptă, după tradiție, a douăsprezecea bătaie anunțind miezul nopții, pentru a se servi mîncarea regală, homari Pompadour înconjurați de căluți-de-mare. Noaptea continuă apoi cu caractețe cu ardei iute, paella de sepie și o tocană de animale bătrîne în vin alb. Cînd se crăpă de ziuă, s-au adus haliotis în vin alb, clătite umplute cu anemone și scoici Saint-Jacques cu vin de Champagne. A fost astfel un adevărat ospăț marin, fără legume, fructe sau zahăr.

Un grup de meseni se adunase pe terasa înaltă ai cărei stilpi ajungeau pînă pe plajă. Nici Nadège, nici Oudalle n-ar fi putut spune cine a avut ideea de a depăna prima poveste. Ea se pierdu în noapte, ca și, fără îndoială, a doua și a treia. Dar, surprinși de ceea ce se întimpla la ei acasă, făcură astfel încît povestirile ce urma să fie înregistrate și păstrate. Se adunară astfel nouăsprezece, și aceste povestiri erau cînd povești, inaugurate prin formula magică și tradițională „a fost odată“, cînd nuvele povestite la persoana întii, crîmpeie de viață adesea sfișietoare și sordide. Nadège și Oudalle ascultau, uimiți în fața acelor construcții imaginare pe care le vedeau înălțîndu-se în propria lor casă și care se năruiau apoi odată cu ultimul cuvînt rostit, pentru a face loc altor evocări la fel de efemere. Se gîndeau la statuile de nisip ale lui Lagos. Urmăreau cu luare-aminte lenta transformare pe care acea succesiune de ficțiuni o săvîrșea înăuntrul lor. Li se părea că

nuvelele, neîndurător de realiste, pesimiste, distrugătoare, nu făceau decît să-i despartă, să nimicască cuplul pe care-l formau, pe cînd poveștile, savuroase, calde, binevoitoare, se străduiau, dimpotrivă, să-i apropie. Or, dacă nuvelele se impuseseră la început prin adevărul lor apăsător și melancolic, poveștile, pe măsura scurgerii nopții, cîștigaseră în frumusețe și în forță pentru a ajunge în final la o strălucire fermecătoare. În primele ceasuri, Ange Crevet, copilul umil și plin de ură, Ernest braconierul, Théobald sinucigașul, în grozitorul tată al Blandinei, apoi Lucie, femeia fără umbră și alți cîțiva, toată această mulțime cenușie și austeră crea o atmosferă posomorită, de sumbră aversiune. Curînd însă, Angus și regele Faust, Pierrot și-a sa Colombine, Adam dansatorul și Eva cea parfumată, pictorul chinez și rivalul său grec, formară cu toții cortegiul strălucitor al unei noi nunți, tinere și veșnice. Dar mai ales ultima poveste, cu cele două banchete, salva, se pare, viața conjugală de zi cu zi, ridicînd gesturile repetate zilnic și-n fiecare noapte la înălțimea unei ceremonii intime, plină de fervoare.

Soarele solstițiului pîrjolea silueta vîrfului Mont-Saint-Michel cînd ultimul dintre invitați se ridică să-și ia rămas bun după ce spusese, numai pentru gazdele sale, cea mai frumoasă poveste, fără îndoială inventată vreodată. Fluxul în creștere alerga pe sub scîndurile rare ale terasei. Scoicile mîngiate de val își desfăceau valvele și dădeau drumul căușului de apă păstrat înăuntrul lor în timpul orelor aride. Miile și miile de guri însetate

de pe plaja dezgolită se umpleau de umoare salină, şușotind. Plaja gîngăvea în căutarea unui limbaj, așa cum bine înțelesese Lagos.

— Nu te-ai ridicat, n-ai lovit cu cuțitul în pahar și nu le-ai anunțat prietenilor noștri trista veste a despărțirii, spuse Nadège.

— Pentru că fatalitatea despărțirii noastre nu-mi mai apare la fel de evidentă de cînd cu toate poveștile astea care mi-au intrat în cap, răspunse Oudalle.

— Ceea ce ne lipsea cu adevărat, era o casă de cuvinte în care să locuim împreună. Pe vremuri, religia le aducea soților un edificiu real — biserica — și în același timp imaginar, populat cu sfinți, ilustrat cu legende, răsunînd de imnuri, care-i apăra de ei înșiși și de amenințările exterioare. Un asemenea edificiu ne lipsea nouă. Prietenii noștri ne-au oferit toate materialele ca să ni-l clădim. Literatura ca panaceu pentru cuplurile gata să se destrame...

— Eram ca doi crapi ascunși în mîlul vieții noastre de fiecare zi, încheie Oudalle, fidel în continuare metaforelor sale halieutice. Vom fi de-acum înainte ca doi păstrăvi ce freamătă alături în apele unui torent de munte.

— Ospățul tău pescăresc a fost delicios, mai spuse Nadège. Te numesc bucătar-șef al casei mele. Vei fi marele preot al bucătăriilor mele, păstrător al ritualurilor culinare și manducătorii ce conferă mesei dimensiunea sa spirituală.

Bureții

din

ziua tuturor sfinților

LA SFÎRȘITUL SĂPTĂMÎNII aveam de jucat un meci de polo la Rio de Janerio. Trebuia să mă-ntîlnesc acolo cu soția mea, care plecase cu patru zile în urmă luînd și cei mai buni cai ai mei. Acest răgaz probabil că le pica foarte bine, căci își puteau reveni după oboseala și enervarea celor zece ore petrecute în avion. Iar soția mea cu siguranță că era încîntată să-i călărească pe pistă ca să-i mai dezmoștească. Pasionat de cai, eram evident dator să mă căsătoresc cu o femeie pasionată de cai. Tocmai din lipsa acestui gen de complicitate s-au stricat celelalte două căsătorii ale mele.

Eram deci celibatar de ocazie, și se poate ca această situație insolită (eu sînt un bărbat întru totul și iremediabil de casă, *homo conjugalis*) să mă fi determinat a porni în pelerinaj către prima mea tinerețe. În seara aceea trebuia să iau de la Roissy avionul ce urma să mă ducă la Rio, cu escală la Madrid. După ce am dat liber servitorilor, am încuiat eu însumi vila și am așteptat lîngă bagaje

taxiul ce trebuia să mă ducă la aeroport. Cu gândul părăsisem deja Parisul, eram deja la Rio împreună cu soția mea, la prietenii de la Clubul hipic, la care urmă să locuim, dar eram în primul rînd alături de dragii mei armăsari refăcuți după emoțiile călătoriei prin văzduh.

Visele îmi fură brutal spulberate de impactul cu realitatea, adică în cazul de față de un panou agățat strîmb deasupra ghișeului de înregistrare a zborurilor: zborul meu era anulat. Motivul: o grevă a personalului de la rampă de pe aeroportul din Madrid. Eram consternat. Iată un lucru care nu s-ar fi întimplat pe vremea lui Franco! Ținînd cont de orele zborurilor următoare și de decalajul orar față de Rio, meciul meu de polo era pierdut iar pe dragii mei căluți degeaba îi trecusem peste Atlantic. Soția mea avea să tragă foloasele: ea adoră călătoriile cu avionul și, slavă Domnului, un sejur în plină primăvară braziliană nu e deloc o tragedie.

În schimb, acest contratimp mă rupsese de realitate într-un fel foarte ciudat. Locuința era încuiată, personalul se evaporase, caii și soția mea își luaseră zborul. Reținut într-un mod absurd la Paris, pe care moral îl părăsisem, pluteam într-un vis straniu și îngrijorător. Mi se părea că viața mea era așa, șleam-pătă, ca un dinte care se clatină și care nu mai stă în gaura lui din gingie decît în virtutea obișnuinței. Cea mai slabă presiune a limbii îi dezgolește rădăcinile și gaura moale și sîngerîndă a gingiei.

Am luat un taxi și am pus din nou piciorul pe trotuarul pe care-l cunoșteam atît de bine,

descumpănit de excesul de disponibilitate. Ținînd într-o mină valiza și-n cealaltă bagajul de cabină, împinsei cu genunchiul grilajul grădinii și o pornii pe alee. Se lăsase deja noaptea umedă de noiembrie, dar lumina verzuie a felinarelor se revărsa foarte limpede pe jos. Lovesc cu piciorul un morman de frunze moarte și descopăr astfel un mic ciorchine de ciuperci. „E tocmai vremea bureților“, gîndii eu. În casă domnește o atmosferă sinistră. Doar am plecat, pentru numele lui Dumnezeu, atunci ce mai caut aici? Frigiderul nu-mi poate oferi nimic. Ecranul televizorului rămîne negru. Mă învîrt o vreme prin încăperile pustii și prea ordonate ca să nu mă simt acolo un intrus. Îmi vine ideea să mă duc să mîncînc în micul restaurant de pe strada Le Sueur, care e deschis pînă la miezul nopții. apoi această perspectivă mă îngrozește. Pînă la urmă mă dezbrac și mă culc.

„Vremea bureților de toamnă.“ Da, căci, dacă buretele este în principal o ciupercă de primăvară, el are și o varietate de toamnă mai grăsuță, mai întunecată, dar nu mai puțin savuroasă. Îmi vin în minte ciupercile firave din grădină. Mă gîndesc la copilăria mea. În timpul războiului aveam opt, nouă, zece, unsprezece, doisprezece ani. Trăiam în prezbiteriul unui sat din Bourgogne. Cînd mai bine, cînd mai rău, dar nu prea aveai cui să te plîngi în acele vremuri cumplite. Străbăteam cîmpia pe bicicletă ca să adun de-ale gurii de pe la țărani. Nu pot să uit ce greutate îngrozitoare poate avea o remorcă agățată de cadrul bicicletei, nici grosolănia panglicilor de plu-

tă care foarte curînd luară locul cauciucurilor. Învăţam la şcoala comunală, unde ceilalţi mă necăjeau din cauza originilor mele burgheze pe care mi le trădau ţinuta şi accentul. Nu aveam decît un singur prieten adevărat, pe Ernest, un „element rău“, leneş fără leac dar braconier genial. Ehe, la pus capcane pentru iepuri, la ademenit mierle sau la prinsul păstrăvilor cu mîna în Ouche, nu mai era altul ca el! De cîte ori, datorită lui, n-am reuşit să îmbunătăţesc substanţial mesele familiei! În schimb, mama îi dădea hainele şi pantofii noştri uzaţi. Toate îi veneau superb şi purta la nesfîrşit vechiturile noastre care, prin el, păreau să devină eterne.

Specialitatea lui erau ciupercile. Le-ar fi găsit pînă şi sub catedra învăţătorului, şi încă din cele gustoase! Fără să aibă cunoştinţe teoretice, făcea din instinct diferenţa între cele otrăvitoare şi cele comestibile, cu o siguranţă ce nu dădea greş. Cu o condiţie totuşi: nu trebuia să-i arăţi ciuperci puse într-o batistă sau într-un coş şi să-i ceri părerea. În cazul ăsta dădea din cap, refuza să se pronunţe, îşi mărturisea ignoranţa. Ciuperca nu putea fi recunoscută decît pe terenul pe care crescuse, înainte ca cineva s-o fi atins. ăsta era Ernest.

Bureţii... Îmi aduceam aminte de un cîmp uneori inundat de bureţi, în josul izvorului Fontaine Fermée — unul din cele două izvoare ale riului Ouche — şi căruia i se spunea, n-aş putea explica de ce, La Combe aux jars¹. Aş fi putut să jur că la vremea asta

¹ În traducere: Vilceaua cu gînsaci (n.t.).

ciupercile se adunaseră în „cercurile lor de vrăjitoare“ în iarba rară care creştea pe pămînt ingrat.

Degeaba-mi caut somnul; fără să fiu cu-adevărat adormit, mă cufund într-un fel de vis cu ochii deschişi care mă poartă înapoi la acei ani ai copilăriei, la urma urmelor destul de scurţi, dar care formează fundamentul oricărei existenţe. La Combe aux jars şi bureţii de-ăcolo, Ernest cu buzunarele lui pline de şopîrle, de insecte, de cuiburi de ouă, de cuţite, de scule de pescuit sau de capcane. De treizeci de ani am părăsit toate aceste locuri, pe care le simt totuşi atît de vii şi atît de apropiate. Nu sînt oare prea lipsit de recunoştinţă, neglijînd atît de total acest ţinut şi pe cei ce mi-au înconjurat şi mi-au hrănit copilăria în timpul acelor ani negri?

Mă ridic. Hotărît lucru, nu mă ia somnul. Mă îmbrac din nou ştiînd, în sinea mea, dar fără a-ndrăzni încă să-l formulez, căruia proiect îi dau ascultare. Bentley-ul aşteaptă în gara subterană, monstru aţipit şi docil. Trebuie numai să apăs pe un buton şi îndată va ţîşni afară din gaura lui. Apăs. Uşa electrică basculează lent. Motorul fornăie cu blîndeţe. Avenue Foch este scaldată într-o lumină palidă. Merg în direcţia şoselei de centură. În clipa în care intru pe autostrada ce duce spre Sud, e ora două şi jumătate noaptea.

Ajungînd la ieşirea din Pouilly-en-Auxois, am o ezităre. Îmi propusesem la început să ajung pînă la Beaune, apoi să urc din nou spre Montigny pe naţionala 470. Panourile ce indicau ieşirea din Pouilly îmi perindau însă

prin fața ochilor niște nume de sate care-mi sunau atât de plăcut la ureche încît n-am putut rezista chemării lor. Commarin, satul scriitorului feroviar din Burgundia, Henri Vincenot, Pont-de-Pany, unde copilărise și unde fusese și înmormintată bunica din partea mamei, Chazilly, unde mergeam să ne scăldăm, frații mei și cu mine, într-un iaz artificial. Părăsii deci autostrada și îndată amintirile începură să mi se ivească din nou în fața ochilor. Erau chiar și amintiri de mîna a doua, adică, despre părinții sau bunicii mei și pe care le auzisem repetate de o sută de ori în timpul întîlnirilor de familie. Astfel, angajîndu-mă pe panta ce coboară spre Sainte-Sabine, îmi adusei aminte de marele masacru al giștelor pe care-l săvîrșise acolo bunicul meu la volanul unui Citroën B 12, în 1926. Cînd se opri se în fața farmaciei lui de la Bligny-sur-Ouche, bunică-mea se minunase de toate penele alea albe care acopereau mașina. „Miine mergem să mîncăm giște la Sainte-Sabine“, îi spusese bunicul cu o simplitate biblică. Zorile albeau orizontul dinspre miazăzi cînd trecui încetinind prin fața acelei farmacie. Ce de amintiri, ce de morți!

Între Bligny și Montigny e o distanță de doi kilometri. Totul era încă adormit atunci cînd am intrat în sat. Am răsuflet ușurat. După ațiția ani de absență mi-ar fi displicut o primire cu surle și tobe, eu aflîndu-mă la volanul mașinii mele zgomotoase. Ajunsei imediat la Combe aux jars, lîngă Fontaine Fermée. Nu-mi puteam crede ochilor : o pădure ! Acolo unde altădată unduiau cîmpii umede, acum

se înălța o pădure de arini plantați. Ideea de a asana această vale plantînd în loc copaci era, la drept vorbind, foarte înțeleaptă. Dar prezența și, mai ales, înălțimea acestor arini mă făcea să simt într-un mod brutal greutatea anilor. Ei, da, e nevoie de mai puțin de treizeci și cinci de ani ca să transformi în codru o plantație de puieți ! Mă simțeam dintr-o dată bătrîn și trecut cu mult de acel mijloc al drumului vieții despre care vorbește Dante. Și apoi eram dezorientat. Dar bureții mei ? Mă trezisem oare în inima nopții și făcusem tot acest drum ca să mă-ntorc înapoi cu coada-ntre picioare ? Îmi cercetai încă o dată amintirile. Sus pe Balance, pe izlazurile de la Bessey-en-Chaume, vedeam o pădure în care era un spațiu gol, ferit totuși de zădă din preajmă. Căci buretele este astfel făcut încît îi trebuie aer și lumină, dar și protecția unui mărăciniș, a unui zid sau a unui colț de pădure.

Iată-mă deci pornind din nou în frumosul meu automobil în direcția Beaune, pe panta numită Balance. După cinci kilometri, o iau la stînga pe o șosea mică locală, înspre Crépey și, chiar înainte de Bessey... Toate erau așa cum le știam. Ieșind din mlaștină, regăsi atmosfera ușor alpină a acestor culmi din Bourgogne (strîmtoarea de la Bessey-en-Chaume este punctul cel mai înalt al autostrăzii din Sud) cu ierburile cilindrice și cu pîlcurile de brazi. Zădă mea nu se clintise nici cu un pas. Iar bureții grași, o întregă colonie de bureți, erau prezenți la întîlnire. Plecai să caut punga de plastic pe care-o aruncasem în

torpedou și mă pusei pe treabă cu înflăcărea de pe cînd aveam doisprezece ani. Să fi fost din cauză că mă făcusem mare? Dar mi se părea că ciupercile pe care le adunasem chiar din același loc erau mai frumoase decît cele de astăzi. Picle aurii ale trecutului, voi idealizați și lucrurile cele mai neînsemnate!

Punga grea și plină mă scoase din vis. Ce să fac acum? S-o pornesc din nou la drum și să mă-ntorc la Paris? Sinistră perspectivă. Dar atunci ce, cine? Ernest, bineînțeles! La fel ca și colțul de zădă de la Bessey, probabil că nici el, genialul meu braconier, nu se clințise. Era ora șase și zorile cu degete trandafirii se înălțau în spatele îndepărtatei clopotnițe din Crépey. Ora potrivită pentru acest sălbatic.

Bentley-ul torcea ca o pisică mare în timp ce cobora pe Balance.

Ajuns la micul han pe care-l ținea pe vremuri cuplul Guéret, fac la stînga și trec podul peste Ouche. Locuința părinților lui Ernest a căpătat, desigur, un aer vetușt cu scara ei piezișă și cu acoperișul cîrpit ca un fund de pantaloni vechi, dar mă întîmpină ca pe unul de-al casei. Bat la ușă. O voce pe care-o recunosc pe dată mă întreabă: „Cine e?” Îmi spun numele. Ușa se deschide. „Deci tu ești!” Desigur, s-a schimbat mult și nu știu dacă, întîlnindu-l pe stradă pe acest faun ursuz, l-aș fi recunoscut în el cu ușurință pe fostul meu coleg. Dar chibzuind puțin, metamorfoza prin care roșcovanul costeliv cu privirea pătrunzătoare pe care-l cunoscusem devenise un vulpoi mustăcios cu ochi verzi, alungiți de

ironie, această metamorfoză deci părea să urmeze logica potrivit căreia copilul este tatăl omului. „Am venit după ciuperci”, îi spusei arătîndu-i punga, de parcă această explicație ar fi fost de-ajuns să-mi justifice apariția bruscă după treizeci și cinci de ani de tăcere. „Ciuperci?” spuse el aruncînd o privire în pungă, eh, acum te recunosc!” Și pe chipul lui alungit se citește o mare doză de amuzament, temperat de indulgența cerută de cazul meu. „Culcat, Briffaut!” Un cîine de o rasă nu prea bine definită în care domină totuși prepelicarul îmi adulmecă pasionat picioarele și prohabul. „Păi uite, eu chiar mă pregăteam să mănînc, spuse Ernest. Mai punem o omletă cu ciuperci, dacă vrei.” Bineînțeles că voiam, cu atît mai mult cu cît nu cinasem în ajun. Îmi oferă un scaun și, așezîndu-se lîngă o puțină, se-apucă să curețe ciupercile. Cercețez încăperea. Adăpostește în ea un adevărat talmeș-balmeș rustic și forestier, piei de iepure puse la uscat pe rame, plase de pescuit, colivii, coșuri cu capac, vîntire, mincioguri, un topor pe o grămadă de buturugi și observ că, agățate într-un raștel pe perete, deasupra patului mare, desfăcut, cele trei puști stau la îndemîna omului culcat. Obicei ancestral sau neîncredere înveterată?

— Trăiești singur?

— Singurul stăpîn după Dumnezeu! Știi că nu mă-nțelegeam prea bine cu taică-meu. Plecasem. Cînd a murit, m-am întors lîngă maică-mea. A murit și ea, acum cîțiva ani, nu mai știu. Nu voia să meargă la ospiciu. Ș-avea

dreptate. Și de-atunci, nimeni., Numai cu Briffaut. Așa-i, Briffaut?

Ciinele încuviință bătînd din coadă.

— Și-așa, zici c-ai mers toată noaptea ca să vii s-aduni bureți?

Această absurditate conformă cu realitatea atrăgea după sine o alta, pe care Ernest o admise fără nici o obiecție:

— Nevastă-mea e la Rio de Janerio cu caii, eram liber.

Liber... Oare adevărata libertate nu se află chiar în fața mea? Bureții din Ziua tuturor sfinților nu mă obligaseră oare să o descopăr? Ernest își începuse isprăvile alături de mine, pe băncile școlii din acest sat. Apoi ne despărțiserăm, iar drumurile noastre divergente ne duseseră, pe mine într-o reședință somptuoasă de pe Avenue Foch, pe el, la punctul din care plecase, această magherniță natală plină de viață și de mirosuri și cu cîinele ei corcit. Mă luptasem să fac avere și reușisem. Divorțasem de două ori, și numai gustul nostru comun pentru cai ne mai apropia, pe cea de-a treia soție a mea și pe mine. Făcusem de mai multe ori turul complet al lumii, de la est la vest și de la vest la est. Ceea ce mă impresiona, era lipsa totală de curiozitate pe care Ernest o manifesta față de mine. Pur și simplu nu-l interesa ceea ce făcusem în tot acest răstimp. El nu se mișcase de-acolo nici măcar cu un metru. Trăia astăzi la fel cum trăise pe cînd era copil și adolescent. Monotonia vieții sale ritmată de ciclul anotimpurilor, în care zilele se suprapun zilelor și anii anilor probabil că reducea la aproape nimic cei trei-

zeci și cinci de ani — pentru mine debordînd de aventuri fericite și nefericite — în timpul cărora dispărașem din cîmpul lui vizual. Și pînă la urmă numai eu eram cel care avea de pus întrebări. Surprinzător era faptul că acest mare singuratic se arătă comunicativ, aproape vorbăreț, dar foarte curînd am remarcat că, deși părea să mi se adreseze, schimba priviri cu Briffaut, care era, foarte limpede, singurul lui interlocutor veritabil. Robinson Crusoe pe insula lui pustie. La asta mă făcea să mă gîndesc, cu vesta lui din piele de oaie și cu barba roșcată. Iar eu, eu eram comandantul primului vapor englez care trăgea la malul insulei după ani și ani de zile și încerca să lege un dialog cu omul cu caprele. În realitate, încercam să-mi imaginez viața pe care-as fi avut-o dac-aș fi rămas, ca el, în aceste locuri ale copilăriei.

În mintea mea se perindau chipuri. Annette Mazurier, de pildă. Era madona mea puerilă. Nu exista o elevă mai bună în școala din sat și nici în tot cantonul, după cît se spunea. La doisprezece ani, avea un aer serios ca de femeie în toată firea. Fața ei micuță de o puritate angelică ar fi putut trece drept excesiv de gravă dacă n-ar fi salvat-o o anume fragilitate. Ce ajunsese oare? Moașă, judecător, stareț în vreo mănăstire?

— Annette? A lu' Mazurier? Aha, aia, chiar e a avut ghinion, zău! E-adevărat că l-a cam și căutat. Nici nu-ți vine să crezi! Avea șaptespe ani, nici mai mult, nici mai puțin, cînd s-a lăsat pacălită de un derbedeu care se pripășise pe la Dijon. Un fost parașu-

tist care se luptase în Indochina. Sau, oricum, așa zicea el. De cite ori deschidea gura, numai despre faptele lui de vîfejie, nu tocmai curate, vorbea. Toată lumea a-nceercat să-i deschidă ochii Annettei. De altfel, el nici măcar nu se-ascundea : „Sînt o lichea.“ I se citea, cum se spune, pe față. Trebuia doar să te uiți la el. Numai Annette nu vedea nimic. N-a vrut cu nici un chip să-l lase. Nici măcar cînd i-a mărturisit că avea nevastă și copii la Dijon. Ce mai, pe scurt s-au căsătorit. A născut primul băiat, pe Pierrot, așa-i zice. Îl aștepta pe-al doilea cînd frumosul parașutist din Algeria a dispărut. Cu mașină cu tot, la care-o lăsase să plătească polițele. Un copil de-un an, altul pe drum și datorii. Fără să-i mai pun la socoteală pe toți care-i împuiau urechile răutăcioși : doar ți-am spus, da' n-ai vrut s-ascuți etc. A muncit din greu, biata Annette. Cum avea diplome, s-a făcut învățătoare. Și-a găsit chiar și un soț, un bărbat de treabă, un văduv mult mai în vîrstă ca ea. Se gîdea probabil că se terminase cu vagabondul și că n-o să mai audă niciodată de el. Într-un fel, da. Dar mai erau băieții. Cel mare, îi seamănă maică-sii. N-are probleme cu el. Dar ăstălalt, leit taică-său. Jean-not ăsta n-avea nici măcar unșpe ani că se și-ntorcea acasă între doi jandarmi. Și de-a-tunci e din ce în ce mai rău. Pîn-acuma a putut să plătească maică-sa ca să-i repare prostiile. Dar astă n-o să țină o veșnicie...

Anette, fetița atît de cuminte, atît de serioasă, încît te-ai fi temut că o să fie plictisitoare pentru cel ce-avea să trăiască alături de

ea, și deodată patima, smînteala astă, fizică, fără îndoială, care-o aruncă la picioarele parașutistului din Algeria. Era inteligentă și știa cu siguranță că săvîrșește o prostie îngrozitoare dar poate că se săturase de reputația de fetiță model care-o încătușa. Și răzbunarea cu întîrziere a parașutistului care, dispărînd, îi lasă în pîntec germenul unui alt el însuși, de care n-o să se descotorosească așa curînd, doar e băiatul ei. Și cu el se va repeta prima nenorocire pe care-a suferit-o.

Focul duduia în mașina de gătit străveche, brăzdată de nenumărate fisuri. Oare-aș mai reuși să aprind focul la fel de repede și fără să iasă nici un fir de fum în încăpere ? O întregă artă... Ernest aruncă într-o tigaie mare o cantitate de ciuperci care-mi păru exorbitantă. Mai observai că nu le spălase și-mi amintii de o ceartă care într-o zi le pusese față-n față chiar pe locul ăsta pe mama și pe o matroană din sat, angajată cu ziua ca să pregătească o masă mai mare. Femeia protesta îndîrjită împotriva acelei manii de neînțeleas a celor de la oraș, de a vrea să clătească întotdeauna totul în apă multă. Nu-i păsa de igienă nici cît negru sub unghie și o ținea una și bună : udate, alimentele, fie ele gătite sau crude, sînt mai puțin gustoase.

— Și Édouard Lecoûtre ? De el ce s-a ales ?

Era puiul mamei dintre toți cei din clasa noastră. Fricos, dichisit, pus mereu la patru ace. În orice caz, elev bun, căci maică-sa îl punea să învețe în fiecare seară. Tatăl lui murise într-un accident rutier iar văduva Lecoûtre preluase energic conducerea micii

lor exploatare agricole. Vreo cincisprezece hectare, doi cai, șase vaci, un coteț de păsări, un coteț cu iepuri, un cîrd de rațe care se bălăceau într-o baltă, pentru toate acestea trebuiau totuși un rîndaș și-o slujnică. Văduva nu avusese reputația unei femei blinde, dar aceste două ajutoare îi duseră foarte curînd faima de stăpînă aspră și hrăpăreață, pe care nimic n-o putea domoli. Cei doi o părăsiră unul după altul. Angajă alții noi. Și de fiecare dată începea același joc : o femeie bărbătoasă, spurcată la ciștig, care părea să aparțină altor vremuri, altei civilizații.

— Și Édouard cum s-a descurcat în toată povestea asta ?

Întrebarea îi stîrni rîsul lui Ernest.

— Ah, pot să spun că i-a făcut-o afurisitei de maică-sa ! Ți-aduci aminte de surorile Marélier, Ginette și Viviane ?

Dacă-mi aduceam aminte ! Alcoolici în ultimul hal, părinții lor se-nțelegeau de minune. Copiii — al căror număr nu l-am știut niciodată cu exactitate — dădeau pe la școală doar din an în paște și de fiecare dată aveau niște figuri pitorești. Nu o dată purtau pe față urme de violență atît de grave încît învățătorul se crezu dator să anunțe jandarmaria. Și-atunci aveau loc niște explicații fur-tunoase cu tatăl, care venea tunînd și fulgerînd la școală și jură că odraslele lui n-aveau să mai calce așa curînd pe-acolo.

— Ei bine, continuă Ernest, și uite că lui Édouard îi cade cu tronc nici mai mult, nici mai puțin decît Ginette Marélier ! Cînd i-a spus maică-sii grozăvia asta, ea mai să-l omoa-

re. Adică e un fel de-a spune, pentru că ea-l răsfățase întotdeauna pe Édouard. Dar să-ți iei o fată dintr-o familie așa nenorocită ! Niciodată, m-auzi, niciodată ! Pînă-n ziua în care Ginette cade grea, iar Édouard, tanțos nevoie mare, spune peste tot că el e autorul. Bătrînul Marélier dă buzna la văduva Lecoûtre. Mi-ar fi plăcut să fiu de față. Au stat de vorbă toată după-amiaza. Pînă la urmă au căzut de acord. Édouard se va însura cu Ginette, dar fata n-avea să-și mai revadă niciodată familia. Niciodată. Pe nici unul din ei. Ruptură completă și definitivă. Viviane a povestit lucrurile astea. Familia Marélier n-avea voie să vină nici măcar la căsătorie. Și chiar așa a și fost. Pe urmă Viviane a adus cu regularitate vești despre soră-sa în cafeneaua din piață. Întîi, nu i s-a mai dat voie să pună picătură de alcool în gură. Apă. La nevoie cafea, lapte. Și mai ales, ah, mai ales nici un sfanț ! Bufetul încuiat întotdeauna de două ori cu cheia. La cumpărături mergeau împreună. Dar pe Ginette o lua cu ea doar ca să care pachetele. Era ca o străină la ferma Lecoûtre. Ca o servitoare care nici măcar simbrie n-avea ! striga soră-sa în gura mare în cafenea.

— Dar copilul l-a făcut ?

— Ah da, dar văduva Lecoûtre hotărîse : un copil, numai unul. Interzis să facă un al doilea ! Dar aici s-au schimbat lucrurile. Ginette a născut o fetiță. I-au spus Alberte, ce zici de asta ? Și Ginette a înțeles foarte repede că era cu puțință ca acest copil să aibă

cheia închisorii ei. Pentru că încă de la început, afurisita de văduvă Lecoûtre s-a topit ca zăpada la soare în fața nepoată-sii. Nu pot să-ți spun cum îl răsfăța pe copilul ăsta! Cine-o vedeă nu-și putea crede ochilor. Nimic nu era destul de frumos pentru Alberte. Punga bunicii își deschidea larg băierile în prăvăliile de jucării sau de haine pentru copii din Beaune. Pe noră-sa și pe fiu-său îi puneă în schimb să muncească pe brînci, dar Ginette ridea în sine a ei și aștepta urmarea, încrezătoare.

— Urmarea ?

— Da, pentru că, îndată ce Alberte a început să deschidă ochii, a înțeles perfect situația. Și că maică-sa era o biată sclavă care-și aștepta eliberarea. Și n-a durat mult ! La zece ani fetița avea cea mai frumoasă bicicletă din sat, la paispe un scooter, la opșpe își lua permisul de conducere și se urca la volanul Citroënului ei 4 CV. Iar Édouard n-avusese niciodată dreptul să aibă o mașină ! În același timp, văduva Lecoûtre pierdea încetul cu încetul controlul asupra fermei. Mama și fiica au făcut în așa fel încît la ora asta bătrîna zace în pat așteptînd să fie dusă la azilul de bătrîni din Bolleyne. Totuși, ce ți-e și cu dragoste asta !

Mîncam cu poftă dintr-o omletă enormă cu ciuperci stropită cu un clos-vougeot din soiul cel mai bun. Hotărît lucru, Burgundia copilăriei mele este o provincie unde lumea știe să trăiască, chiar dacă și-aici, ca și-n alte părți, oamenii umblă după cîștig și sint neînduplecați cu bețivanii și cu cei pe care-i dă gata o dragoste mare.

Spusei mai departe nume, mecanic, pe măsură ce se iveau din uitare. Numărul celor morți era înspăimîntător. Micul Cambert, care nu umbla niciodată fără cutia lui cu scule și a cărui unică fericire era să demonteze mașini agricole sau motoare de ciclomotor : ciopîrțit de o mină nemțească. Voise să vadă ce era înlăuntrul ei. Cîrțița, o fată slabă și înaltă cu părul sîrmos, căreia i se spunea așa din cauza miopiei : secerată de o peritonită pe care antibioticele ar fi putut s-o vindece doi ani mai tîrziu. Cit despre cuplul Guéret, care ținuse cincizeci de ani minusculul han așezat ca o bornă în capul podului, vîrsta lor, a amîndurora, de-atunci de cînd plecasem eu, excludea evident posibilitatea ca ei să mai fie încă în viață. Aflai de la Ernest că muriseră la interval de patruzeci și opt de ore, mai întîi ea, apoi bătrînul, îngrozit, desigur, după cele două zile petrecute fără soția lui. Și mai erau cei ca mine, care plecaseră din sat și despre care nu se mai știa nimic și invers, cîțiva noi veniți.

Dintre aceștia din urmă îl cunoșteam pe unul, Vladimir, zis Vava, care pe-atunci era acordeonist într-o braserie din Dijon. Era frațele unei fermiere din sat, Honorine Certain, o femeie energică, generoasă ca natura și înconjurată de o droaie de copii. Certain tatăl semăna cu războinicul de pe țigările „Celtique“, un uriaș cu mustăți lungi și blonde. O familie minunată care inspira respect și prietenie. Vava venea la ei în vizite scurte, însoțit totdeauna de instrumentul său cu frumoase clape de fildes și cu aerele lui de oră-

șean rătăcit printre țărănoii aceia. Îmi displăcuse chiar din prima clipă domnul ăsta micuț, tanțos în haina lui scurtă, cu cravate tipătoare și cu pantofi ascuțiți în două culori și cu tocuri. Făcea pe domnișorul speriat de mirosurile și zgomotele unei căsuțe de țară, iar toți acești oameni cumsecade râdeau din toată inima la glumele și la calambururile lui de comis-voiajor.

„Și nenorocirea se abătuse asupra lor. Pe drum, avusese loc un schimb de focuri între o coloană nemțească și un grup din machi. A doua zi în zori, un regiment de ucrainieni al Wermacht-ului asediau satul și pustiau casele. Bărbații erau închiși în biserică. Familia Certain fu supusă celui mai dureros șoc din acea zi blestemată. Tatăl, rîndașul și cele două fete mai mari au fost mai întâi izolați, apoi duși în pădure. Toată lumea crezu că aveau să fie împușcați. Nu se întimplă însă nimic altceva decît că i-au pus să îngroape nouă luptători în machi, uciși în timpul operației de curățire dinainte. Dar nimeni nu-i mai văzu pe urmă, căci mai întâi au fost duși în închisoarea din Dijon, apoi deportați la Buchenwald.

Cîteva zile mai tirziu, ca și cum viața avea datorția de-a răspunde agresiunilor morții printr-o sfidare, Honorine Certain aducea pe lume doi gemeni. Era frumos, era sublim, numai că situația fermei devenea și mai dramatică. Și atunci a apărut Vava, mai frezat și mai pomădat ca niciodată, purtîndu-și pe umăr acordeonul cu frumoase clape de fildeș. Și Vava își dăduse jos haina lui cea scurtă, își

pusese bine pantofii ascuțiți, cravata tipătoare și chiar și frumosul instrument, își suflecuse mînele pe firavii lui bicepsi de orășean și se-apucase de muncile de primăvară pe proprietatea amenințată de naufragiu prin dispariția patronului, a rîndașului și-a celor două fete mai mari.

— Și-acuma?

— Acuma? Vava e tot acolo. Poți să te duci să-l vezi. La un an după Eliberare, Certain tatăl și cele două fete s-au întors. Despre rîndaș nu s-a mai auzit niciodată nimic. Certain era însă în ultimul hal. O epavă. A-nceput să bea. Aproape în fiecare zi, Vava trebuia să meargă să-l scoată din cafenea și să-l ducă în pat. A murit prin cincizeci. Vava n-a mai plecat niciodată. În preajma soră-sii, a ajuns un agricultor adevărat, ca de pe vremuri. Nepoții și nepoatele îl respectă ca și cum le-ar fi tată. Și-a lăsat chiar și mustață, ca să-l imite pe cumnatu-său. Cîteodată, duminica, toată lumea insistă să-și dea acordeonul jos din cui. Încearcă să cînte puțin. Zice că nu mai merge bine cu degetele lui groase de țaran. Ce ți-e și cu viața asta!

Mai rămăsese să aflu ce s-a întimplat cu casa copilăriei mele, prezbiteriul care-mi adăpostise anii din timpul războiului.

— Prezbiteriul? Ah, e trist ce s-a-ntimplat cu el! Știi că, la fel ca și biserica, aparține comunei. Cînd familia ta l-a părăsit după război, a fost închiriat la unii de pe-aici. Aștia n-au vrut să-i facă nici cea mai mică reparație. E drept că nici nu erau obligați s-o facă. Consiliul municipal s-a încapătînat și el. Zi-

ceau că chiria e prea mică și nu justifică cheltuielile. Așa încît într-o bună zi o parte din acoperiș s-a surpat. Locatarii au fost nevoiți să plece. Au obținut chiar și o despăgubire de la comună. De-atunci nimeni, nimic. Cade-n paragină.

Casa, aceea încăpătoare, pioasă și liniștitoare care se năruie din lipsă de dragoste... Din nou am simțit un fel de remușcare încolțindu-mi în inimă. E oare posibil să-ți uiți într-atît, fără să săvîrșești un păcat, trecutul legat de cea mai fragedă vîrstă?

— Dac-am merge să-l vedem?

— Dacă crezi că ți-ar face plăcere!

Cîinele, înțelegînd îndată că plecam, începuse să se agite în fața ușii. Ernest își luă șapca și nuiua subțire de alun aflată lîngă ea. Pălăria și bastonul fără de care domnii de odinioară nu ieșeau din casă, mă gîndii în treacăt. Nu-i mai lipsesc decît mînușile. Cu siguranță că și le-ar fi pus dac-ar fi fost frig!

Afară ne întîmpină o frumoasă dimineată de toamnă. Un vînticel călduț și umed dinspre apus mîngîia frunzișul roșcat al copacilor. Un cîrd zgomotos de gîște trecu pe lîngă noi sîsîind. Ultimele rîndunici se așezau pe sîrmele de la stîlpii de electricitate ca notele pe un portativ. Briffaut se avîntă fără convingere în urmărirea unei pisici care dispăru într-o răsuflătoare. Cît de calm și de la locul lui părea totul! era oare posibil ca, la fel ca pretutindeni, și aici, sub aceste acoperișuri de țigle vechi acoperite cu mușchi să se ascundă pasiuni și intrigi?

Mergeam acum pe lîngă zidul de pietre uscate al grădinii prezbiteriului și puteam număra spărturile prin care se putea intra în voie. O grădină jalnică invadată de mărăcini, de urzici și de măcriș, nu mai era grădină de preot, cum se spune, ci un petic de loc viran. Cînd pătrunseserăm înăuntru, sosirea noastră alungă o pereche de pîrși.

— Or să hiberneze în cîrînd, observă Ernest.

Constat dispariția celor doi brazi imenși sub care petreceam orele calde ale verii, le-gănat de freamătul vîntului printre ramurile lor etajate. Pe care le-aș fi crezut la fel de eterne, de indestructibile. Distruși de timp, uciși de oameni, frumoșii mei giganti...

Prezbiteriul se năruia din toate părțile. De pe scară se vede cerul printr-o despicătură căscată în acoperiș. Podelele putrede cedează sub picioarele noastre. Ferestrele atîrnă în afara pervazurilor. Nu mai e bună decît temelia. Și asta nu-i nimic! Mi-aduc aminte acum că trebuia să pompăm apă din curte și că privata era într-o baracă așezată deasupra unei gropi, în grădină.

Între timp, imaginația mea lucrează. Fac planuri. Aici o baie; mare cît un salon, cu o fereastră mare dînd spre munte. Acolo, un șemineu monumental unde ar arde „cota de lemne“, acea rație de lemn din pădurile comunale la care are dreptul fiecare locuitor. Mă incîntă amintirea iernilor din Burgundia, atît de reci, de uscate, încît pentru a explica acest lucru, meteorologii invocau un curent care ar aduce vînturile polare direct în regiune.

ne. Cui mai mult îmi plăcea însă să mă gândesc la amenajarea dependințelor. Alesei locui pentru un garaj, pe acela al grajdului și al unei cuști de ciine. Aș avea și o grădină de zarzavaturi, un coteț de iepuri, un hulubar și o colivie mare pentru fazani. Cele două izvoare ale râului Ouche întilnindu-se în grădină, ar fi ușor de săpat acolo un heleșteu de păstrăvi de o prospețime fără cusur. În fiecare dimineață mi-aș face piața fără să ies din curte : salată, ouă, pui, iepure, pește... Evaluăm în minte fondurile cu care mi-aș putea îndeplini acest vis frumos. Nu fondurile lipsesc. Nu La Fontaine a scris așa ? E adevărat că tot el a scris și *Lăptăreasa și oala cu lapte*.

— Crezi că mi l-ar vinde comună ?

— Prezbiteriul ? M-aș mira. Nu există om mai căpos decât primarul.

— Cine e ?

— Amaury, așa-l cheamă. Hector Amaury. A fost zidar. Trăiește din te miri ce. Îi e groază de schimbări. Dar oricum, putem merge să vorbești cu el.

Pornim într-acolo. Curînd, înțeleg că acest cuplu pe care-l formăm nu e de natură să liniștească pe bătrînul mistreț. Reputația lui Ernest probabil că lasă de dorit ; cît despre mine, vestea sosirii mele în acea atît de frumoasă mașină cu număr de Paris a făcut, după cît se vede, înconjurul satului. Degeaba mă prezint ca fiind născut acolo, degeaba îi povestesc despre anii petrecuți la școala comunală. Amaury se proptește în ușă fără să schițeze vreun gest ca să ne poștească înăuntru.

— Ar fi vorba de închiriat prezbiteriul, riscă Ernest într-un tîrziu.

— Nu-i de închiriat, i-o taie scurt Amaury.

— De fapt, spusei eu timid, cu cîte-ar fi de făcut la el, aș dori mai degrabă să-l cumpăr. Pentru că, vedeți dumneavoastră...

— Nu-i de vînzare, mi-o retează Amaury. În orice caz, această casă nu poate fi locuită în starea în care este.

— Păi tocmai asta e, am aruncat o privire pe-acolo. Sint dispus să mă ocup pe socoteala mea de toate lucrările necesare.

Această precizare îl cîlcește vizibil pe fostul zidar. Dă să facă un pas înapoi, ca și cum se pregătea să ne poștească înăuntru. Dar am ghinionul să mai fac o precizare :

— Ca să refac totul așa cum îmi doresc, ar trebui între două și trei milioane...

Amaury tresare la auzul acestor cifre.

— Două-trei milioane ? Credeți că scăpați așa ieftin ? Numai pentru reparatul acoperișului ar trebui cel puțin de trei ori pe-atît !

Rînjește în fața sărăciei pe care crede că o descoperă. Parizienii ăștia, îți aruncă praf în ochi cu mașina lor din aur masiv și pe urmă vezi că n-au un sfanț ca să poată locui ca lumea ! Se proptește din nou în ușă. Nici vorbă să mă mai lase să intru. Evident, la mijloc e o neînțelegere. Reușesc să-mi distrug orice șansă înlăturînd această neînțelegere :

— Domnule primar, cînd spun două-trei milioane, nu vorbesc de centime. Vorbesc de franci. Franci grei !

— Două-trei sute de milioane ?

Colțurile gurii îi cad de stupefacție. Ochii i se rotunjesc de groază.

— Ei da, ce vreți ! Ca să fac din ruina asta o locuință confortabilă, să adaug un garaj, grajduri, o locuință pentru paznici, mai știu eu ce !

Amaury mă fixează în continuare înspăimântat.

— Două-trei sute de milioane ? păi nu merge. Ce, vreți să revoluționați tot satul ? Vreți să... vreți să...

Nu-și mai găsește cuvintele. Pină la urmă rostește răspicat :

— Prezbiteriul, așa cum v-am mai spus : nu-i, nici de închiriat, nici de vândut !

Ne întoarce spatele și intră în casă. Îl privesc pe Ernest, care râde pe sub mustață. Ne îndreptăm spre casa lui și spre Bentley-ul așezat cuminte la piciorul scării.

— Ai mers prea repede, îmi spuse el. Trebuia să te fi instalat aici. Să faci cunoștință, s-o iei pe departe, să-ți muți răbdător pionii.

Răbdarea ! Iată o virtute care nu e punctul meu forte ! Mi se pare, dimpotrivă, că toate succesele pe care le-am avut se datorează nerăbdării mele, rapidității calculelor și a acțiunilor care urmează. Repede. Și-n afaceri, și în dragoste. Dar oare această nerăbdare nu e și cauza tuturor eșecurilor mele ?

*

TREI ZILE MAI TÎRZIU, mă întorceam la Roissy ca să-mi întîmpin soția și să-mi scot caii din vamă.

Așezînd valizele în portbagajul mașinii, soția mea descoperă o pungă de plastic în care putrezea un pumn de ciuperci.

— Ce-i asta ? întrebă ea.

Aruncai punga într-un coș de gunoi din parcare.

— Nimic. Niște bureți din Montigny. N-ai cum să înțelegi.

N-a insistat. A respectat întotdeauna misterul anilor petrecuți pe meleagurile natale, acele vremuri fabuloase în care nu numai că nu ne cunoșteam, dar ea nici măcar nu se născuse.

Théobald

sau

Crima perfectă

CINCISPREZECE ANI încheiați sînt oare de ajuns ca să ne rupă cu totul de trecut? Încercam să mă conving că așa este, dar nu reușeam totuși să-mi înfrînez un oarecare sentiment de culpabilitate citind în ziar despre împrejurările morții profesorului Théobald Bertet. Existau toate indiciile că fusese asasinat și că vinovații erau, deopotrivă, soția sa Thérèse și amantul ei, un anume Harry Pink. Și asta pentru că Thérèse Bertet mă duce cu gîndul la o aventură amară și pasionantă în același timp, a cărei amintire mi-e dragă, căci se confundă cu însăși tinerețea mea.

Îmi pregăteam licența în litere și, pentru a-mi asigura viața materială, îndeplineam și modesta funcție le pedagog la colegiul municipal din Alençon. Théobald Bertet preda la două clase de-a șasea și ar fi trebuit să mă simt strivit de înaltul lui titlu de profesor agregat în gramatică. Totuși, lucrurile nu stăteau deloc așa, căci, în fapt, el era cel mai puțin făcut ca să strivească pe cineva. Cu greu se poate imagina o ființă mai ștearsă, o siluetă mai suptă, o făptură mai ternă. Din fericire pentru el, avea elevi foarte mici iar clasele lui erau de obicei printre cele

mai ușoare, căci altminteri, niște adolescenți la vîrsta „ingrată” l-ar fi dat gata. Să fi avut oare parte de această experiență penibilă la începutul carierei? Îmi amintesc de atîtudinea lui rezervată într-o zi cînd vorbeam despre „meserie” și despre diversele relații care se pot stabili între profesor și elevi. Să fi fost oare cuvintele mele — pe care le-am uitat — foarte optimiste? Nu știu. Dar îl revăd clătinînd din cap cu o expresie de om rănit și repetînd: „Oh, nu, copiii nu sînt buni, știți, sînt ca niște fiare. E de ajuns să se simtă ei cei mai puternici”. Și totuși, dacă Bertet îmi inspira un sentiment de milă amestecată cu repulsie (mă simțeam încă apropiat, la vîrsta mea, de acei copii „ca niște fiare”), mi-era cu neputință să-l disprețuiesc, căci, dacă-l încuraja-i cît de cît să iasă din tăcerea lui, atunci făcea dovada unei surprinzătoare și foarte fine erudiții, avînd greaca și latina clasică la degetul mic, știînd să vorbească cu duh despre arhitectura romanică și pictura barocă, despre muzica atonală și noul roman. Înceai atunci sentimentul penibil că, împreună cu semenii tăi, cu mersul lucrurilor, cu înfițetea banului și a forței, apariții unei sfere vulgare și josnice, în timp ce el se plimba singuratic și fericit printr-o grădină neștiută în care totul este rafinament și transparență.

Or, acea umbră de bărbat, printr-un incredibil paradox, avea o soție ce strălucea de frumusețe, de sănătate, de poftă de viață și iubire. Era un contrast izbitor între acea tînără Walkyrie cu sinii în formă de proră și biata creatură cenușie și ternă care se tîra în

urma ei. Cazul e mult mai frecvent decât s-ar putea crede. Dorința de putere a anumitor femei nu se poate acomoda decât cu un partener conjugal fără personalitate, moale ca o cîrpă.

Eram tînăr, naiv și întreprinzător. Duminică dimineața puteam fi văzut antrenîndu-mă pe terenul de atletism al colegiului. Compensam imaginea umilitoare a pedagogului care eram în fața elevilor întrecîndu-i pe cei mai mari la alergarea pe o sută de metri sau la săritura în înălțime. Cum toți visau la frumoasa Thérèse Bertet, hotărîi, din dorință adevărată, dar și din îngîmfare, să mi-o fac amantă. Planul îmi reuși cu o ușurință care, în vanitatea mea, nu m-a pus deloc pe gînduri. Ce m-a mirat, în schimb, a fost acel curios obicei al Thérèsei de a-l asocia pe soțul ei la toate petrecerile noastre. „În felul ăsta, judeca ea, nimeni nu poate să spună nimic.“ Fără îndoială. Dar, sclav al stereotipurilor, cum sînt adesea tinerii, sufeream recunoscîndu-mă în trioul clasicelor comedii de boulevard cu soția, amantul și soțul îngăduitor. Cu toate acestea, mi-ar fi fost ușor să descopăr niște trăsături ciudate, profunde, îngrijorătoare în relațiile noastre, care căpătau astfel o originalitate fără pereche. Trăiam însă această poveste ca și cum eram legat la ochi. Numai cu trecerea timpului și după o matură chibzuință aveam să-mi dau seama de complexitatea ei.

Deci, din punct de vedere moral, situația era departe de a fi ideală. Din punct de vedere fizic, ieșeau scînteii. Și acest din urmă

aspect poate c-ar fi reușit să-l compenseze pe primul, dacă nu ar fi apărut un al treilea factor care să afecteze totalul. Noii mei prieteni mă costau mult, chiar foarte mult, ținînd seama de posibilitățile mele de biet pedagog. Părea de la sine înțeles că erau invitații mei ori de cîte ori ieșeam undeva. Thérèse avusese grijă să spulbere repede timidele veleități pe care le manifesta Bertet în momentul achitării notei de plată. În plus, ea mai și împrumutase de la mine suma necesară pentru cumpărarea unei mașini, sub pretext că, polițele sînt o adevărată escrocherie. Fusesem nevoit să-mi lichidez libretul de economii, hotărît fiind, din moment ce trăiam o „aventură galantă“, cum se spune, să merg pînă la capăt, orice s-ar întîmpla. Ceea ce mai rămînea din economiile mele trebuia să folosească drept cheltuieli pentru o călătorie în Grecia, pe care o plănuisem pentru vacanță.

Frumoasele noastre iubiri durară un trimestru, uitate de timp dragă dascălilor. Thérèse și cu mine cultivam intervalul cinci-șapte după-amiaza în cămăruța mea de student. Pînă în ziua în care s-a produs inexplicabilul.

Chiar între cinci și șapte, pe cînd îmi călăream glorios Walkyria, ușa camerei se deschise larg. Cum dracu' putusem uita să întorc cheia? Dar oare chiar uitasem? Nu cumva fusese răsucită la loc de o altă mînă? Ușa încadra silueta lui Théobald. Fiind cufundați în penumbră, nu-l puteam vedea bine, căci stătea împotriva luminii. Nimic mai trist decât ciudățenia celui trup ce părea întotdeauna așezat în profil, chiar și cînd stătea în

fața lui, — cu brațele atîrnînd, cu umărul drept mai înalt decît celălalt, cu capul prea mare, înclinat spre stînga, de parcă îl trăgea în jos propria-i greutate.

Rămase astfel o clipă, năucit parcă, o clipă nesfîrșită, în timp ce coapsele puternice ale Thérèsei mă țineau prizonier într-o strînsoare care mă împiedica să mă mișc. Apoi închise ușa încet, și-i auzirăm pașii tîrșiiți îndepărtîndu-se.

Dintr-un salt, Thérèse ajunsese lîngă haină. În două minute era îmbrăcată și gata de plecare. „E un sinucigaș, îngăima ea. Ar fi în stare să se sinucidă.“ Și plecă în goană.

A doua zi dimineată, directorul colegiului, domnul Julianne, mă convocă la el în birou. Era un bărbat fin și cochet, care se purta destul de afectat. Mă trată cu o dezinvoltură oarecum amuzantă, făcînd aluzie la primăvară, la tinerețea mea, la succesul pe care-l aveam la femei.

— Numai că, vedeți, adăugă el, ați mers puțin cam departe. Unul dintre confrății dumneavoastră se plînge de conduita pe care o aveți față de soția lui, iar aceasta i-a confirmat spusele. Au adus și alte mărturii. Or, o instituție de învățămînt trebuie să fie ferită de scandaluri de felul acesta. Ce exemplu pentru copii! Într-un oraș ca Alençon... consiliul profesoral... comitetul de părinți...

Pe scurt, se vedea obligat să mă roage să-mi exercit talentele de pedagog-seducător într-o altă instituție.

În ce mă privea, aș fi plecat bucuros de-acolo dacă n-ar fi fost la mijloc banii de ma-

șină pe care îi dădusem împrumut. Nu-i puteam cere înapoi lui Bertet, față de care eram atît de vinovat, decît în niște termeni curtenitori și moderați. Acesta a fost așadar obiectul unei scrisori ticluită de mine cu grijă și expedită pe numele lui. Și, cum o nenorocire nu vine niciodată singură, lăsasem pesemne deschisă — încă o dată! — ușa cămăruței mele, căci, aducîndu-mi boarfele ca să plec, nu mai găsii nici urmă din teancul de bancnote ascunse în lenjerie și care erau destinate vacanței în Grecia.

Eram tînăr, aventura îmi lăsa amintiri eroice și, Dumnezeuule, totul se plătește. Ceea ce nu mă împiedica să nutresc o ranchiună înversunată față de soții Bertet.

Théobald îmi răspunse. Scrisoarea lui conținea mult mai multe file, acoperite cu un scris necitet, decît putea suporta răbdarea mea. Singurul lucru care conta era acela că scrisoarea nu era însoțită de nici un cec. O parcursei cu o privire furioasă și o aruncai apoi împreună cu alte hîrtii în fundul unui sertar.

Cîteva luni mai tîrziu, mă întîlnii cu un fost coleg de la colegiul din Alençon.

— Soții Bertet? spuse el. Nu ești la curent? Îl mai ții minte pe elegantul nostru director, domnul Julianne? Ei bine, la sfîrșitul trimestrului trei — această unitate de timp dragă dacîlilor — domnul Bertet și-a surprins soția în brațele lui. Din nefericire, Bertet era însoțit și de supraveghetorul școlii. Povestea a stîrnit oarecare vîlvă. Bertet a depus plîngere la academie. Ceea ce complica lucrurile era

faptul că scandalul avea drept cadru chiar colegiul. Îți dai seama ce-nseamnă asta într-un oraș...

— Ca Alençon, continui eu, cu consiliul profesoral și comitetul de părinți etc. Da, știu lucrurile astea.

— Pe scurt, ticălosul de Bertet a fost mutat cu mare pompă într-un liceu de la periferia Parisului. Și vrei să-ți spun părerea mea?

— Stai să ți-o spun eu pe-a mea. Și m-ar mira să nu fie una și aceeași. Această Thérèse e o muierușcă afurisită și, după ritmul în care se ocupă și de amoruri și de cariera bărbatului ei, pe acesta îl văd nu peste multă vreme profesor la Sorbona sau la Collège de France. Fără să mai vorbesc de averea pe care-o va fi spicuit pe drum căci, spre deosebire de piatră, femeia care se rostogolește, prinde mușchi...

*

DECI, AU TRECUT DE-ATUNCI cincisprezece ani. Nu mai auzisem nimic despre cuplul Bertet, pînă am dat peste acel cumplit fapt divers relatat în ziarul meu. Se părea că Bertet nu făcuse cariera strălucitoare pe care i-o făgăduiau într-un fel performanțele Thérèsei. Moartea îl surprinse în ajunul pensionării, ca director al unui liceu parizian. Cît despre complice, numitul Harry Pink, acesta era un tînăr stagiar englez, aflat temporar în același liceu. Toate astea aveau pentru mine aerul iritant al lucrurilor deja știute, dar la care se adăugau moartea unui om și doi inculpați aflați sub arest. Mai observai totuși o

diferență. Ziarul publica fotografia celor trei protagoniști. Bertet era aproape neschimbat de la ultima noastră întîlnire. E adevărat că, desigur, niciodată nu arătase tînăr. Făcea parte din acea categorie de inși care, cu fiecare an, sînt mai aproape de bătrînul care a existat în ei încă de la douăzeci de ani. Stagiarul englez îmi era simpatic pentru că, inevitabil, îl identificam cu tînărul naiv care eram și eu pe vremea cînd avusesem de-a face cu acest cuplu cît se poate de ciudat. Dar el, fusese mai puțin norocos decît mine. În ce bucluc îngrozitor îl băgase legătura cu Thérèse! Cît despre aceasta din urmă, portretul ei mă tulbură. Walkyria musculoasă pe care o cunoscusem se transformase într-o leoaică puternică și planturoasă. Maiestuoasă, calmă și sigură pe ea, asta da, însă obrajii, gîtul și o umbră sub bărbie anunțau o pîrguire ce aducea cumva a buhăială. Și i, se schimbaseră mai ales privirea. Nu mai ardea în ea flacăra sfidătoare și pofta de viață care-i dădeau farmec, ci exprima acum, în cel mai bun caz, o așteptare plină de neliniște, iar în cel mai rău, o oboseală resemnată. Totuși, arăta încă bine, Walkyria mea, și era de înțeles ca un tînăr fraged să se fi lăsat cuprins de brațele acelea cărnose și de acele coapse masive.

Împrejurările morții lui Bertet, care la început păreau să indice un accident — după cum afirma Thérèse — ajunseseră, la o cercetare mai atentă, să o pună pe aceasta în încurcătură și în final să o acuze. Într-adevăr, Bertet murise în baie, electrocutat cu aparatul de ras electric. Or, ancheta demonstră

că el nu folosea decît aparat de ras mecanic — ce a și fost găsit —, iar aparatul care îi provocase moartea era „de damă“ și-i aparținea Thérèsei. Dar lucrul cel mai grav pentru Thérèse și amantul ei era o scrisoare pe care Bertet i-o adresase surorii lui înainte de a muri și pe care aceasta se grăbi să o depună la dosar. În această scrisoare, Bertet își acuza soția și pe tînărul englez că încercau să-l suprimă. Thérèse îl obligase, să semneze o asigurare prin care, în cazul dispariției lui, ea ar fi devenit o văduvă milionară. Bertet pretindea că mai scăpase deja de două ori, din întîmplare, din accidente puse la cale de cei doi și care ar fi putut fi mortale. Pe scurt, își avertiza sora că, dacă i se întîmpla cumva să moară în urma vreunui accident, ar fi vorba de fapt de un asasinat pus la cale de Thérèse și amantul ei.

Încă o dată, nu puteam judeca toată această povestă decît în funcție de amintirile mele și identificîndu-mă cu tînărul amant al Thérèsei. Aș fi putut oare avea și eu parte de o asemenea năpastă cu cincisprezece ani în urmă? Fără nici o îndoială. În schimb, nu reușeam s-o regăsesc pe Thérèse, cea pe care o cunoscusem, în ucigașa pe care toată presa o descria cu o sumbră complezență. Că era de o senzualitate pasională, da; că își urmărea cu înverșunare interesele, cu siguranță; dar că era total amorală, iată un lucru mai puțin sigur. Și asta fiindcă dragostea de viață, după părerea mea, e însoțită de un recul instinctiv în fața anumitor acte, tocmai în fața acelor care pot provoca moartea. Thérèse era, o la-

comă, aviditatea ei nu era stînjinită de nici o urmă de delicatete, dar se îngrozea cînd era vorba de boală și de singe, precum calul care simte, în treacăt, miros de abator. Îmi aminteam acum de crisparea ei atunci cînd i-am povestit cazul unei colege care, dîndu-și seama că e însărcinată, se dusesse la o moașă. „Eu, niciodată!“, tunase ea, lipindu-și mîinile de burtă, de parc-ar fi vrut să și-o apere de asininii în halate albe. Și-mi aduceam aminte de ceea ce-mi spusese cîndva. Era în ziua în care soțul ei ne surprinsese împreună și apoi fugise, lăsîndu-ne în lăntuți. „E un sinucigaș“, spusese ea adunîndu-și lucrurile. O sinucidere? Dar în caz de moarte violentă, după accident, sinuciderea nu e oare a treia posibilitate ce trebuie luată în considerație?

Vedeam cum afacerea Bertet, scormonită de presă, și personajul Thérèse, ponegriț de toți pe întrecute, se îndreptau încetul cu încetul către o sentință majoră. În tot acest timp, eram frămîntat de o amintire ce părea că se zbate să iasă din uitarea în care era îngropată. O scrisoare. Scrisoarea pe care Bertet mi-o trimisese la scurtă vreme după plecarea mea din Alençon. Exasperat că nu găsisem în același plic și cecul pe care îl așteptam, prin care să-mi fie restituiți banii împrumutați celor doi, parcursesem în grabă acele foi brăzdate de un scris abia lizibil. La dracu' cu escrocul ăsta guraliv! Nu o disertație așteptam eu de la el! Încercînd să-mi aduc aminte ce conținea acea scrisoare, numai două cuvinte mai supraviețuiau în memoria mea: sinucidere și răzbunare. Da, nu era vorba decît

despre asta în acele pagini. Cît despre restul... beznă. Dar cuvintele sinucidere și răzbunare promiteau să arunce o lumină stranie asupra morții lui Bertet.

Ce făcusem oare cu scrisoarea? Întrebarea nu era lipsită de sens, căci am mania de a păstra totul, și în primul rînd scrisorile, chiar și pe cele lipsite de importanță. Din păcate, această manie nu se îmbină, în ce mă privește, și cu simțul ordinii, iar arhivele mele se acumulează în pachete diforme pe care le pun undeva, la întîmplare, cu ocazia numeroaselor mele mutări.

Am început căutările. Cu cît trecea timpul, cu cît șansele mele de a găsi scrisoarea scădeau, cu atît eram mai convins că ea constituia o piesă capitală la dosarul afacerii. Am trăit atunci zile febrile, de angoasă, furios pe mine însumi. Nimic nu-i mai deprimant la urma urmelor decît să te afunzi în hirtii vechi, scrisori de demult, mesaje atît de perimate încît au ajuns de neînțeles. Cîtă cenușă, cîte uitări, cîte proiecte în van, cîte iubiri trecute! Era ca și cum aș fi deshumat cadavrul tînărului ce fusesem cîndva și m-aș fi apucat să-l cercetez, iar dacă naivitatea lui era uneori înduioșătoare, trebuie să recunosc că nu mirosea întotdeauna frumos. În sfîrșit, am scos un răcnet triumfător în clipa cînd am dat de scrisoarea de la Bertet, rătăcită în manuscrisul unui roman început, abandonat, reluat, apoi uitat definitiv. Citind paginile acoperite de scrisul microscopic al lui Bertet, mi-am spus că acel document autentic reprezenta, în sine, un roman de o mie de ori mai emoționant și

mai profund decît tot ceea ce aș fi putut eu inventa, dar aceasta este, fără îndoială, reflecția tipică a cuiva care nu e romancier. Ce importanță mai are înisă astăzi acest lucru?

Dragă tinere coleg,

Doar diferența de vîrstă care ne desparte poate scuza această scrisoare. Nu i-aș putea scrie unui bărbat de vîrsta mea și care ar fi și amantul Thérèsei. Dumneavoastră, cel puțin, ați putea fi copilul meu, nu însă și al Thérèsei. Această împrejurare mă face mai îngăduitor, cel puțin în ce vă privește, căci în cazul celor legate de Thérèse, de mama mea, de tatăl meu, de viață în general, dosarul acuzării este, fără îndoială, ineputabil.

Sînt un om slab și lipsit de năroc, probabil ați înțeles asta destul de ușor. Trebuie că m-am născut de-a-năratelea, protestînd și luptîndu-mă din răspuseri cu răul care mi se făcea prin însăși aducerea mea pe lume. N-am luat nicicînd hotărîrea de a exista și aștept cu nerăbdare întoarcerea în neantul pe care nu ar fi trebuit să-l părăsesc niciodată. „Doamne mă aflam în neantul atît de infinit inexistent și liniștit. Am fost tulburat din acea stare ca să fiu aruncat într-un straniu carnaval.“ Domnul Teste vorbea cu o detașare amuzată de mare estetic. Pentru mine nu a fost niciodată dată vorba de un straniu carnaval, ci mai degrabă de o sinistră bufonerie. N-o să vorbesc aici despre copilăria mea chinuită și umilită. Curțile de recreație au fost pentru mine, încă de cînd eram la grădiniță, niște locuri de suferință. Grotesc este faptul că niciodată nu

am putut scăpa de ele, căci am devenit profesor. Desigur că nu din vocație, nu, pentru numele lui Dumnezeu! Mai curînd din anti-vocație, adică din neputința mea de a face altceva, de a mă aventura într-un alt domeniu decât cel școlar. Am căzut de mai multe ori la examenul de agregatie, ca pînă la urmă să fiu admis — prin vechime, într-un fel — la această titulatură în litere a săracului, care este agregatia de gramatică. Izolîndu-mă la clasele mici, ea mă punea cel puțin la adăpost de adolescenți, a căror diabolică agresivitate nu am fost nevoit să o suport decât o singură dată, cînd am înlocuit pe cineva. Am păstrat o amintire îngrozitoare despre acea clasă a 3-a, la care nu am predat decât un trimestru, dar al cărei vacarm mă lăsa în fiecare seară epuizat, buimac, dezgustat peste măsură la gîndul că a doua zi trebuia să mă afund din nou în aceeași cloacă. Vă scriu aceste lucruri ca să știți la ce să vă așteptați, în caz că ar trebui să continuați această carieră; părerea mea e că pentru a fi acceptat și a rezista în fața a douăzeci sau treizeci de băieți și fete între paisprezece și șaptesprezece ani, un profesor nu are decât o singură șansă: de a participa oarecum la acel soi de beție erotică ce caracterizează vîrsta. Bineînțeles că se poate ajunge la asta printr-un efort de complicitate demagogică. Dar în acest domeniu atît de special există reușite mai picante, care presupun un joc provocator cu fetele și o serioasă doză de homosexualitate față de băieți. Important este să devii pentru ei un fel de interlocutor sexual adult, de neînlocuit, căci ei

nu vor putea găsi un echivalent nicăieri, și în nici un caz în părinții lor. Eu sînt total incapabil de așa ceva. În ce privește clasa mea de-a 3-a, între noi nu exista decât o reacție de respingere reciprocă și fără echivoc. Din ferire, la începerea anului școlar m-am reîntîlnit cu micuții mei dintr-a șasea și cu inocența lor.

Relațiile dintre mine și Thérèse erau cele ce trebuiau să fie. Ea se căsătorise cu un instrument, de care se folosea ca să-și facă un loc sub soare. Părinții ei fuseseră peste măsură de încîntați s-o vadă ajungînd soția unui funcționar dublat de un savant. Iar ea împărțea această naivă admirație pentru unul din vîrstarele acelei clase sociale pe care o considera superioară. Astfel se explică o ciudățenie care m-a stîmjenit întotdeauna, dar căreia nu i-am putut veni niciodată de hac. După cum ați putut constata, eu o tutuiam, așa cum e și normal. În ciuda rugămintilor mele, ea n-a încetat să-mi vorbească cu dumneavoastră. Prin aceasta sublinia — intenționat sau nu — distanța socială și în același timp diferența de vîrstă dintre noi. Unsprezece ani nu-i chiar atît de mult. Dar eu nu am fost niciodată, cu adevărat tînăr, în timp ce la ea, totul radia de tinerețe: trupul, gesturile, gura, mai ales ochii Thérèsei! Cît de mult am iubit-o! Cu pasiune, cu durere. Și cît am fost de neîndemînatic, de ridicol și de vulnerabil pe lîngă extraordinara ei siguranță în raporturile cu ceilalți! Fără să vrea, printr-un cuvînt, printr-un gest, care erau foarte normale pentru ea, pe mine mă zgîria, mă rănea, mă

făcea să singerez. Intr-o zi m-a rănit de moarte, da, deși e vorba de o moarte aminată, a cărei dată n-aș putea s-o prevăd. Eram tineri căsătoriți, dacă această expresie se poate aplica ciudatului cuplu pe care îl formam noi. Nu mai știu de unde pînă unde am ajuns să vorbesc despre un copil pe care l-am putea avea. Ea a incremenit brusc și m-a fixat de parcă mă vedea pentru prima oară. „Un copil? Cu dumneata?” Mă evalua, mă cîntărea și în privirea ei se citea un asemenea dispreț încît m-am ridicat și am fugit, nefiind în stare să îndur mai mult.

Copilul și viața, goana după viață, supra-viețuirea însăși, sînt idei apropiate. În mintea mea, apariția unui copil însemna — la fel ca și dragostea pentru Thérèse — o legătură ce m-ar fi scăpat de vechile mele obsesii de sinucidere. Această poartă către salvare tocmai se închisese cu brutalitate. Prima „aventură” a Thérèsei mă împinsese încă și mai departe în noaptea mea. Probabil că m-aș fi prăbușit dacă nu m-aș fi simțit stăpînit brusc de o energie stranie și malefică ce avea să dea vieții mele un gust nou. Oh, un gust amar și aspru, dar totuși puternic și de natură să mă proiecteze spre viitor: descoperisem gelozia și setea de răzbunare, care sînt indispensabile, precum acțiunea și pasiunea aceleiași inimi. Da, eram înșelat, biciuit, rănit, dar aveam să mă răzbun, și pentru asta trebuia să trăiesc.

Dar pentru ce și pe cine să mă răzbun? Rana mea de nevindecăt se datora refuzului Thérèsei de-a avea un copil cu mine. Pe această idee a copilului se centrează pasiunea

mea vindicativă. Nu este ceva foarte original, recunosc. Dacă societățile tradiționale pedepesc cu atîta cruzime adulterul în cazul femeii, aceasta e din cauza copilului, a cărui identitate este astfel compromisă. Probabil că am o sensibilitate tradiționalistă. Nu vîi accepta nicio dată, mă-nțelegeți, niciodată ca Thérèse să aibă un copil de la altcineva în afară de mine. V-am iertat, fiindcă această legătură episodică nu va lăsa nici o urmă. Dar, vedeți dumneavoastră, dacă ar fi fost altfel, ați fi avut toate motivele să vă temeți — și Thérèse împreună cu dumneavoastră — de disperarea mea. Ea știe lucrul ăsta. Își ia toate precauțiile de rigoare. Dar are — mai mult decît celelalte femei — o vocație maternă pe care nu și-o poate infringe. În ziua în care va da ascultare acestei chemări, mă voi omorî. Dar, credeți-mă, nu voi pleca singur. Cadavrul meu va trage după el, ca o piatră atîrnată de gîtul lor, pe Thérèse, pe amantul ei și pe acel fruct detestabil al desfrînării lor.

Erau oare aceste rînduri destul de clare? Dovedeau ele îndeajuns de limpede că Bertet se sinucisese făcînd tot ce trebuia pentru ca moartea lui să semene cu un asasinat? Pentru a fi convins pe deplin, mai era nevoie de un ultim indiciu.

Am luat legătura cu avocatul celor pe care presa îi numea „amanții diabolici”. I-am transmis scrisoarea lui Bertet. Ceru imediat un examen medical al Thérèsei, din care reieși că aceasta era într-adevăr însărcinată. Îi mărturisise acest lucru lui Bertet fără să-și

dea seama că apăsă astfel pe butonul roșu al unei catastrofe în lanț. Bertet se omorîse și se răzbunase în același timp. Crezuse că împușcă patru iepuri dintr-o dată. Numai că uitase de această scrisoare mult prea explicită, scrisă unui tânăr coleg cu cincisprezece ani în urmă. Așa sînt intelectualii. Gustul lor nemăsurat pentru cuvînt și pentru scris le compromite deseori acțiunile cel mai bine ticluite.

Thérèse a beneficiat de scoaterea de sub urmărire. Repusă în libertate, împreună cu Harry Pink, prima ei grijă a fost aceea de a-mi telefona ca să-mi mulțumească. E adevărat că-mi erau îndatorați, și-ncă cum ! Totuși, atunci cînd, cu inconștiența care o caracteriza, Thérèse mă invită să ciocnim un pahar de șampanie în cinstea acestui deznodămînt fericit, am refuzat. Poate că, dacă avea să-și mai amintească de mine peste un an, puteam fi nașul copilului ? Am făcut această propunere într-o doară, dar ea a fost primită cu entuziasm. De atunci, n-am mai auzit niciodată vorbindu-se despre povestea asta.

Pirotehnie sau Comemorarea

EDITORUL MEU îmi spusese : „Plecați din Paris, altfel niciodată n-o să ajungeți să vă terminați manuscrisul. La Monteux, lângă Carpentras, am o casuță de vis, cu piscină și patio. Acolo nu cunoașteți pe nimeni. O s-aveți o pace regească. O tîihnă ca de călugăr de lux, dacă-nțelegeți ce vreau să spun. Și nu vă întoarceți decît atunci cînd *Se mănîncă rece* va fi gata de tipar“. Căci îi prezentasem subiectul următorului meu roman polițist, o sumbră poveste de răzbunare lungită pe durata unei vieți întregi, care unește două ființe, prinse în mrejele aceluiași act inaugural, una minată de datoria imperioasă de răzbunare, cealaltă resemnată, știindu-se fără scîrpă, așteptînd lovitura răzbunătoare, așa cum fiecare își așteaptă moartea, dar știind pur și simplu de la cine îi va veni și de ce. Mi se părea că acțiunea trebuia să se desfășoare în provincie, chiar în mediul rural, printre sedentarii absoluți care se cunosc între ei dintotdeauna, iar actul inițial și obligația răzbunării iscată din el trebuiau să fie de notorietate publică. Toată lumea știa. Toată lumea aștepta. Și această notorietate făcea răzbunarea și mai necesară, și mai fatală.

Acesta era şubredul schelet — pe cît fusese posibil, îi ascunsese şubrezenia faţă de editura Saint-Germain-des-Prés, pentru a nu o aduce la exasperare şi a nu compromite astfel avansul pe care mă lăsase să-l sper — cu care, într-o frumoasă dimineaţă de iulie, mă urcai în trenul de Avignon. De acolo urma să iau un autocar care să mă ducă în mai puţin de o oră la Monteux, nu departe de Carpentras. Casa respecta toate promisiunile. Ca multe locuinţe vechi din Provence, avea foarte puţine deschideri spre afară, căci, în virtutea tradiţiei, băştinaşii considerau soarele şi vîntul drept nişte calamităţi. În schimb, o curte interioară plantată cu o iasomie superbă — faimosul patio — aducea cu o minăstire în miniatură, îmbiindu-te la plimbări solitare şi meditative. De două ori pe zi îşi făcea apariţia Sidonie, o femeie vinjoasă de prin partea locului, care avea grijă de casă şi de aprovizionare, dar care reprezenta mai ales indispensabilul „medium“ între mine însumi şi acel burg necunoscut, căci chiar din prima seară se dovedea că splendida izolare pe care mi-o făgăduise editorul meu era cu totul iluzorie.

Eram obosit după călătorie şi doream să mă culc devreme. Or, abia mă aşezasem în pat în poziţia cea mai comodă pentru somn, cînd un sir de detunături straşnice zgudui casa în timp ce ferestrele se luminau ca ziua. Bineînţeles că dintr-un salt am fost pe terasă. Şi acolo am asistat la cel mai frumos foc de artificii pe care l-am văzut vreodată. Rachetele zburătoare şi artificiile multicolore, şuvoaiele de flăcări şi jerbele luminoase incendiară noaptea un sfert de oră încheiat. Întors în cameră, de-

geaba îmi consultai agenda căutînd să aflu ce sărbătoare putea prilejui atîta risipă de lumină. Era 25 iulie. Prin ce putea oare sfînta Ana, a cărei sărbătoare era în ziua aceea, să-i intereseze pe locuitorii din Monteux într-atît încît să-şi atragă un omagiu aşa de strălucitor ?

Sidonie mă lămură chiar în dimineaţa următoare. Mă derută totuşi la început, pîrînd a nu avea habar de focul de artificii care mă intrigase atît de tare. Deşi locuia în cartier, în aparenţă nu observase nimic. Eram uluit. În cele din urmă, am înţeles că aceste incendii erau un lucru atît de obişnuit la Monteux încît locuitorii nici nu le mai luau în seamă. Căuza era aceea că principala întreprindere din oraş este fabrica pirotehnică Ruggieri, care posedă la o distanţă de vreo două sute de metri un teren liber unde face demonstraţii cu produsele sale la cererea clienţilor în trecere prin zonă. Aceste focuri sînt deci pentru străini. Nici un locuitor din Monteux n-ar catadicsi să le acorde vreo atenţie.

Nici un locuitor din Monteux, poate, dar pentru mine, parizian şi romancier, fabrica asta era cît se poate de interesantă şi de pitorească, şi nu-mi găsi tihna pînă cînd nu am obţinut o întîlnire cu directorul ei. Mă prezentai deci drept un scriitor din Paris doritor să se documenteze asupra pirotehniei în general şi a întreprinderilor Ruggieri în particular, pentru o carte la care lucram. Desigur, nimic nu era mai departe de mine ajungînd în aceste locuri decît gîndul la focurile de artificii, dar un manuscris este asemenea unei plante ce creşte la întîmplare şi se hrăneşte prin toate rădăcinile ei cu tot ceea ce îi oferă solul. Aveam un vag senti-

ment că pirotehnia începea să devină o obsesie pentru viitorul meu roman polițist.

Domnul Capolini mă primi cu amabilitatea unui profesionist flatat de faptul că un ignorant de vază vine de la Paris să învețe ceva de la el. La urma urmelor, vorbea atât de bine și de scriitor despre focurile de artificii încât părea, din când în când, să devină el însuși un foc de artificii. Am întâlnit de mai multe ori acest gen de contaminare totală a unui om de către profesiunea lui, cîrnășar sculptat în untură de porc, țaran plămădit din pământ și bălegar, bancher asemenea unei case de bani, călăreț cu risul ca un nechezat. Miinile lui Capolini deveneau în fiecare clipă rachete, buchete, jerbe de foc sau sori ametitori. Ochii săi păreau tot timpul orbiți de cine știe ce spectacol feeric.

— Ciudat și admirabil acest meșteșug! exclama el admirativ. Și materia lui primă este explozia. Da, domnule, noi facem aici niște amestecuri care sînt, toate, explozive. Dintotdeauna am adorat acest cuvînt: exploziv. Are în el tunet și uimire. Iar noi stăpînim această explozie, ca s-o deplasăm în spațiu și s-o aminăm în timp. Compunem un amestec detonant care, în loc să explodeze aici și acum, va exploda acolo și mai tîrziu. De exemplu, la Paris, în ajunul zilei de 14 Iulie. Dar asta nu e tot. Această deplasare în timp și spațiu are nevoie și de o dimensiune internă: racheta trebuie să-și înscrie traiectoria pe cer, de aceea explozia trebuie să se prelungească timp de mai multe secunde. Vedeti dumneavoastră, domnule, toată pirotehnia se reduce la o luptă împotriva lui *hic et nunc*. A amîna și a desfă-

șura, iată cele două imperative ale artei pirotehnice.

Mă scoase din biroul lui ca să-l însoțesc printr-un sat ciudat, cu case construite din material ușor.

— Explozia *hic et nunc*, aici și acum, continua el, ar fi pur și simplu accidentul, catastrofa. Și dacă, din nefericire, ea s-ar produce, totul este conceput astfel încît efectele ei să fie cît se poate de limitate. Priviți aceste ateliere. La cea mai mică deflagrație sar în aer. Și, după cum puteți constata, echipele sînt reduse la expresia lor cea mai simplă: doi oameni, nișiodată mai mult, de-atît. N-aveți la dumneavoastră nici chibrituri, nici brichetă?

— Nu, nu fumez.

— Scuzati-mă, aici asta-i regula noastră de aur. Echivalentul tăcerii la abațiile trapiste.

Împinge o ușă și intrăm într-unul din ateliere. Aici se află cutii mari din metal cu tot felul de pulberi, legături de tuburi din carton, borcane cu lipici, suluri de hîrtie. Și doi bărbați în halat gri, așezați la o masă unul în fața celuilalt, făcînd munca cea mai puțin serioasă din lume: cu ajutorul unor măsuri ca niște lingurițe, ei varsă într-o anumită ordine, evident, mici cantități de pulbere în tuburi închise la un capăt. O doză de pulbere cenușie, o rondelă de carton, o doză de pulbere verde, o rondelă, o doză de pulbere neagră etc.

Capolini evolua în încăpere cu eleganta dezinvoltură a unui dresor printre sălbăticiunile lui. Destupa un recipient, își turna în palmă un praf alb și rostea: „Săruri de oxid de stronțiu: flacără purpurie“. Trecea apoi la un alt

recipient : „Pilitură de fontă : flori incandescente“. Mai spuse apoi atingînd cu degetul niște bidăane sigilate : „Zinc : flacără albastră. Salpetru : lacrimi de aur. Mica lameliformă : raze de foc aurii Săruri de barițiu : verde strălucitor. Carbonat de alamă : flacără verde-albăstruie. Saciz : flacără portocalie. Sulfură de arsenic : alb strălucitor“. Apoi se așează lîngă mine jucîndu-se cu o rachetă goală.

— După cum vedeți, se termină la bază printr-un orificiu astupat. La acest nivel inferior, pulberea are o compoziție fuzantă care aruncă prin acest orificiu gaze sub presiune, provocînd astfel mișcarea ascensională a rachetei. Deasupra compoziției fuzante se așază focușul. Acesta este o încărcătură de pulbere fină, menită să expulzeze garnitura din recipientul rachetei în momentul în care aceasta va atinge zenitul traiectoriei sale. Această garnitură este însăși rațiunea de-a exista a rachetei. În ea se află stele și lacrimi de lumină, flori și fire de foc. Dar trebuie să vă mai dezvălui încă un secret. Dacă racheta ar fi exact așa cum v-am descris-o adineauri, ea nu ar înflori, n-ar putea urca în înaltul cerului, nici măcar nu s-ar putea desprinde de sol. Da, domnule, aceasta este minunata taină a rachetei : țineți minte ce vă spun eu : la fel ca femeile și ca viorile, racheta are un suflet. Un suflet fără de care rămîne stinsă și ținuită de pămînt. Ce e sufletul rachetei ? N-aș putea să vi-l arăt. Nu se poate arăta un suflet. Sufletul unei rachete e pur și simplu un vid păstrat în mijlocul ei și avînd forma unui trunchi de con. Cum funcționează oare acest vid în momen-

tul aprinderii, al combustiei și al exploziei rachetei ? Nimeni nu poate ști. Există tot atîtea explicații cîți fizicieni specialiști în artificii preocupăți de această problemă. Dar faptul există : fără acest vid tronconic în intimitatea ei cea mai ascunsă, racheta rămîne un obiect inert.

Capolini puse cartușul pe masă, zîmbindu-mi cu un aer de ironică superioritate.

— V-am spus, reluă el, că explozia pregătită prin amestecurile noastre trebuie aminată în timp și deplasată în spațiu. Aici intervine acest cuvînt care ne călăuzește în profesiunea noastră : comemorare. Fiecare țară își are sărbătoarea ei națională, ce comemorează un eveniment considerat simbolic și întemeietor. Noi avem căderea Bastiliei, evocată în fiecare an la 14 iulie, sărbătoarea națională a Franței. Dar pe 21 iulie vine rîndul Belgiei, care comemorează înscăunarea lui Léopold I, în 1831. În ziua următoare, polonezii sărbătoresc proclamarea independenței lor, în 1944, de către guvernul Lublin. Pe 1 august, Elveția își amintește de crearea Confederației, în 1291. Pe 6 septembrie, Germania federală împlinește încă un an, căci este ziua în care Bundestagul s-a reunit pentru prima oară în 1949. V-aș putea cita toate sărbătorile naționale din calendar. Asta e pîinea noastră de zi cu zi, ce vreți ! Sărbătorile fixe cu foc de artificii sînt din ce în ce mai rare. Căsătoriile princiare sînt celebrate acum fără tam-tam și cu o discreție care aduce mai degrabă cu un fel de jenă. Ah, ceremoniile nu mai sînt ce-au fost odată, dragă domnule ! Oamenilor le e teamă acum să strălucească, să fie frumoși, bogați, fericiți. Lumea se ascunde...

Ceea ce mă amuza în timp ce-l priveam făcându-și numărul, era absoluta indiferență a celor doi muncitori care, aparent surzi și orbi la prezența noastră, își continuau jocul lor mișgălos. Căci păreau că se joacă într-adevăr cu acele tuburi de carton, cu baghetele, cu borcanele umplute cu pulberi de diferite culori, o muncă făcută în glumă, pe scurt o distracție. Și, de altfel, un foc de artificii nu era oare însuși simbolul luxului inutil al bogăției risipite ca fumul pentru o plăcere de câteva minute doar?

— Și securitatea muncii? îl întrebai în timp ce ieșeam. Nu vă e teamă de accidente?

— Accidente? Niciodată! Din câte știu eu despre Ruggieri, nimeni nu s-a putut plînge vreodată nici măcar de o singură explozie. S-au luat toate măsurile de precauție. În dispozitivul nostru de securitate nu există nici cea mai mică urmă de fisură. Ar trebui... poate, să zicem... un act de rea-voință, o intenție sinucigașă, știu și eu?

M-am plimbat pe străzile orașelului, gânditor și amuzat. Să fie oare adevărat că praful de pușcă a fost inventat de chinezi, dar că ei nu s-au gândit niciodată să-l folosească într-un scop criminal? A fost nevoie de occidentali ca să apară ideea diabolică a armelor de foc. Și-mi aduceam aminte de monumentul de la Freiburg im Breisgau ridicat, în memoria benedictinului german Berthold Schwartz, care ar fi pus la punct praful de tun în secolul al XIV-lea. Un călugăr... german... poreclit Negrul... toate astea nu aveau oare un aer puțin caricatural?

Aș minți dacă aș pretinde că am lucrat mult în zilele ce urmau. Bulodromul¹, unde în fiecare dimineață și seară se aduna sub platani un mic grup zgomotos, dar în fond respectînd cu strictețe un anume ritual verbal, îmi reținea toată atenția. Observam că la aceste întîlniri — la fel ca și la întrevederile șefilor de trib negri din Africa — nu se admiteau femei și copii. Nu-i așa că partida de bile este tot ce mai rămîne dintr-o adunare de bătrîni menită să reprezinte sufletul comunității? Nici căldura, de altfel, nu mă îmbia mai mult să-mi urmez aceste reflecții socio-culturale, sau să mă pun serios pe lucru la manuscris. Ciudată idee mai avusese editorul meu să mă trimită să lucrez aici în plină vară! Siestele mele se prelungeau din ce în ce mai tirziu după-amiaza și vedeam apropiindu-se ziua în care avea să-mi fie greu să mă trezesc înainte de prima partidă și primul aperitiv. Un everfiment brutal întrerupsese însă această deplorabilă evoluție.

Un bătrîn venerabil cu o figură de împărat roman arăta înspre un grup de bile masate în jurul purcelușului².

— O să fie un măcel, mormăi vecinul meu, legănîndu-și capul cu gravitate.

Bila își luă zborul, descrise o grațioasă traiectorie în direcția purcelușului, dar chiar în momentul în care se ciocnea de celelalte bile grupate, un zgomot ca de tunet zgudui atmosfera, provocînd zborul sutelor de vrăbii ce dor-

¹ Loc rezervat jocului cu bile mari de lemn, practicat în sudul Franței (*pétanque*) (n.t.).

² Bilă mică, servind drept țintă (n.t.).

mitau pe crengile platanilor. Apoi, înspre fabrica Ruggieri cerul se aprinse cu totul. Era din nou un foc de artificii, de data asta însă haotic, nebun, un amestec incendiator în care se întrezăreau cascade, rachete direcționate, aripi de moară, sori, girandole inecate într-un haos infernal. *Hic et nunc*. În minte îmi revenea expresia lui Capolini : explozia aici și acum, neamînată în timp, nici desfășurată în spațiu, catastrofa care nu trebuia să se producă nicio dată.

Unii începuseră să alerge în direcția fabricii. Mașinile se opreau. Lumea ieșea din case. Negustorii își închideau magazinele. Acești oameni, obișnuiți într-atît cu focurile de artificii de la Ruggieri încît nu le luau în seamă nici chiar pe cele mai zgomotoase, înțeleseseră imediat că de dată asta nu mai era vorba de o inofensivă demonstrație și, muncitorii fiind toți din partea locului, orașul era cuprins de panică.

O pornii și eu într-acolo. Jandarmii se străduiau să rețină mulțimea în afara fabricii. Nu mai era nici foc, nici scînteii, ci doar un torent de șuvițe de fum înțepător bînuite de reflexe livide. Pompierii alergau de colo-colo iar mulțimea se îngrămădea în jurul târgilor pe care cu greu reușeau să le evacueze. Îi căutam cu privirea pe Capolini. Ar fi acceptat oare să stea de vorbă cu mine ? Oare nu i-ar fi trecut prin gînd că fusesem o cobe pentru fabrica lui ? Pînă la urmă m-am întors acasă, urmărit de sentimentul că mă amestec unde nu-mi fierbe oala.

A doua zi Sidonie îmi aduse primele vești. Erau doi morți, cei doi muncitori din atelierul în care avusese loc explozia. Plus vreo zece

răniți dintre care unul cu arsuri grave. Nu se știa nimic despre cauza catastrofei. După cum îmi spusese Capolini, un astfel de lucru nu avea cum să se producă. Și totuși se produsese. Fabrica fusese închisă provizoriu, deși pagubele erau destul de ușoare iar reparațiile neînsemnate. Aflai identitatea victimelor : Gilles Gerbois și Ange Crevet. Primul, cincizeci și doi de ani, tată a trei copii. Al doilea, patruzeci de ani, celibatar. Amîndoi din partea locului. Fotografiile lor se aflau pe prima pagină a ziarelor alături de cea a lui Capolini, care repeta că nici un accident nu era posibil și că deci... deci... După citirea acestor declarații confuze, cititorului nu-i mai rămînea decît să scruteze cele două chipuri, unul masiv, îndărătnic, somnolent, deja buhăit, celălalt lunguiet, neliniștit, alunecos. Oare ei știau ce se întimplase, sau muriseră surprinși, uluiți, fără să înțeleagă nimic ? Îmi aminteam vag de cuvintele pe care mi le spusese Capolini cu ocazia acelei vizite. Accidentul e imposibil... Doar un act de rea-voință, sau o intenție sinucigașă... Absurd ! Cum să-ți imaginezi o crimă sau o sinucidere în astfel de împrejurări ? Continui să examinez îndelung cele două fotografii, prost reproduse în clișee tipografice. Îi revedeam pe cei doi muncitori absorbiți în operațiile lor derizorii în timpul explicațiilor lui Capolini. Ce cuplu ciudat formau totuși cei doi, Gerbois și Crevet ! O clipă am fost ispitit să merg la ziar și să cer originalele fotografiilor.

Seara m-am dus să iau un aperitiv la cafe-neaua din piață. Clienții de la bar vorbeau

toți deodată și provensalismele lor nu făceau deloc ușoară înțelegerea a ceea ce spuneau pentru urechile mele de om din Nord. Dar mulți dintre ei păreau să-i cunoască personal pe cei doi morți, după felul în care le spuneau pe nume, „a lu' Gerbois“ și „a lu' Crevet“. Unii spuneau chiar „Crevet al Mic“ ceea ce, ca imagine, se potrivea de minune cu fața mică și chinută pe care o păstram în amintire. „N-a avut noroc, se poate spune că ăsta n-a avut noroc: De când i se tot întâmplau tot felul de ciudățenii, mai devreme sau mai târziu trebuia să se sfârșească așa.“ Omul care rostea astfel de afirmații părea să primească încuviințarea micului grup care-l asculta. Dar despre cine vorbea oare? Despre Gerbois sau despre Crevet? Ardeam de nerăbdare să aflui, dar nu îndrăzneam să mă amestec în conversație cu figura mea de parizian cu „accent ascuțit“¹. Ca și în ajun, la locul accidentului, mă temeam să nu comit o indiscreție. Mă îndepărta deci, nemulțumit de mine și de ceilalți.

A doua zi o întrebai pe Sidonie despre cei doi bărbați. Nu scosei de la ea prea multe amănunte exacte, în afară de faptul că „nu era mare lucru de capul lui Crevet“, care încercase toate meseriile și locuia singur într-o rulotă stricată, la ieșirea din oraș. Toată considerația ei se îndrepta în schimb către Gerbois, un tată de familie în rindul lumii, a cărei soție era „o fătucă de treabă“. Nu obținu mai mult de-atit.

¹ În original: *accent poinntu* (n. t.).

Mai târziu, mergînd pe stradă, îmi căzură ochii pe o vitrină modestă unde erau expuse paginile ziarului *Le Dauphiné libéré*. Era biroul local al acestui cotidian. Am intrat și m-am prezentat drept un scriitor parizian venit să scrie la fața locului o cronică provenșală. La urma urmelor, era aproape adevărat. Mă interesa catastrofa de la fabrica Ruggieri și îndeosebi personalitatea victimelor. Secretarul de redacție scoase pentru mine dosarul voluminos al acestui foarte proaspăt eveniment. Era acolo și fotografia rulotei în care locuia Crevet, dar se procedase deja la ridicarea ei. În scurta biografie a numitului Crevet se menționa că acesta, copil din flori al unei anume domnișoare Crevet, decedată pe cînd el avea doar vreo doisprezece ani, fusese crescut, dacă se poate spune așa, la Asistența publică din Avignon, nu fără a-și înviora viața de acolo prin cîteva evadări urmate, de fiecare dată, de readucerea lui înapoi *manu militari*, pînă în ziua în care fusese înrolat și plecase în Algeria. Apoi, micile îndeletniciri — cules de măsline, tunsul oilor, recoltat de levănțică, mecanic de automobile, zidărie, terasamente etc. — alternau la el cu perioade de șomaj și cu scurte șederi în închisoare pentru micile păcătoșii. Remarcai trăsăturile eroice ale destinului acestui ins umil, marginal. Cît despre Gerbois, obținui, pe lîngă adresa lui, un început de elucidare a ghinionului care-l urmărea — căci era clar că la el făcuse aluzie consumatorul din bistro. Într-adevăr, acest bărbat liniștit părea sortit accidentelor de muncă. În

1955, pe un șantier H.L.M.¹, o încărcătură de cărămizi scapă din cirligul unei macarale și-i rupe umărul. În 1958, e traumatizat în urma exploziei unei mine în timpul săpării tunelului rutier de la Pernes-les-Fontaines. În 1963 este busculat de un camion care cobora panta de la Gordes. În anul următor, în timp ce se curățau platanii de crengile uscate, se rupe un lanț de la mașina de tăiat, crengi, sare și îi sfîșie fața. În 1967, pe șantierul de refacere a șoselei naționale 542, o cuvă de bitum în fuziune se răstoarnă și îi arde picioarele. În 1970, primește în ochi un un jet de sulfat de cupru cu care se stropeau viile. Cu siguranță, Capolini nu cunoștea această cascadă de nenorociri în ziua în care îl angajă pe Gerbois în fabrica lui. Mă gîndeam la celebra întrebare pe care foarte superstițiosul Mazarin nu uita niciodată să o pună atunci cînd urma să ofere un post cu responsabilitate unui candidat recomandat de cineva: „E fericit?“, ceea ce voia să însemne: are noroc?

Am mai lăsat să treacă o săptămînă, apoi m-am dus la adresa care-mi fusese comunicată la ziar ca fiind a lui. Adrienne mă primi, fără să fie prea surprinsă, într-o casă în care domnea o dezordine plăcută. De la moartea lui Gilles trăia într-o atmosferă de doliu și con-doleanțe de care părea amețită și copleșită în același timp. Chiar de la sosirea mea, se lănsă într-un elogiu exagerat și confuz al soțului dispărut, referindu-se în principal la perioada Ocupației și la cea a Eliberării. Gilles apărea

¹ Habitations à loyer modéré (locuințe cu chirie moderată, pentru familiile cu venituri mici) (n.t.).

drept marele erou al „machiurilor“ de pe riul Sorgue și animator al Eliberării și al epurării din august 1944. Timp de mai multe săptămîni, el ar fi fost stăpîn pe Monteux și împrejurimile acestuia, ca un prinț războinic. Ah, cum îi mai făcuse să tremure pe trădători și pe colaboraționiști! Adrienne nu vorbea despre aceste lucruri decît din auzite, căci ea se năstuse în 1940, dar eroismul lui Gilles era înscris în istoria orașelului Monteux. Ei, și pe urmă? La ce serviseră toate astea? Ce avantaj avusese el de pe urma a tot ce făcuse? Nimic, nici măcar o medalie! se tînguia ea.

Rostii numele lui Ange Crevet, la care ea exclamă: „Ange și Gilles? Cei mai buni prieteni din lume, domnule. Nedespărțiți, ca să spun așa. Pentru Crevet al Mic, Gilles era fratele mai mare, pe undeva chiar tatăl pe care nu-l avusese, dacă înțelegeți ce vreau să zic. Cum se ducea Gilles să muncească într-un loc, îl vedeai venind acolo și pe Ange. Trebuia neapărat să fie angajat și el acolo. Și au murit amîndoi în același accident, ceea ce era foarte firesc din moment ce au lucrat întotdeauna împreună.“

Ultimele cuvinte mă umplură de uimire. Lucraseră deci împreună și în altă parte decît la Ruggieri?

— Da' sigur, domnule. Ca zidari pe un șantier H.L.M., ca terasieri la drumuri în construcție sau în reparație, la curățat copacii de uscături sau la munci agricole cînd nu găseau nimic altceva. Ei, ce să-i faci, cînd nu ești calificat, trebuie să le știi pe toate!

Adrienne părea să nu pomenească cu bună știință despre accidentele repetate cărora Gilles le căzuse victimă. Nu am adus vorba nici eu despre ele.

Seara am trecut din nou pe la sediul ziarului *Le Dauphiné*, ca să mai obțin și alte informații. Din nefericire, secretarul era absorbit de anunțul bilanțului de sfârșit de lună care părea să fie dificil. Pentru el, catastrofa Ruggieri era încheiată, clasată, trecută la arhive. Mărturisesc că nu știam prea bine ce așteptam din partea lui. Ceea ce continua să mă intrige era acel cuplu straniu, acele accidente repetate și misterul exploziei ucigașe de la fabrică.

Zăbovind o vreme în încăpere, îmi căzură ochii pe pagina întâi a primului număr din *Le Dauphiné libéré* expusă sub o placă de sticlă: intrarea în oraș a tancurilor Armatei I, mulțimea în delir, ultimii soldați germani luați prizonieri de către cei doi F.F.I.¹. Data: 11 august 1944. „Ia te uită, mă gândii, 11 august este și ziua în care a avut loc accidentul de la fabrica Ruggieri.“ Văzînd că încerc să descifrez articolul de fond, secretarul interveni: „Vincent Bure, cel care a semnat aceste rînduri, e la pensie de multă vreme, dar se ține foarte bine și nimeni nu cunoaște că el Monteux din anii de și de după război. Dacă doriți să stați de vorbă cu el, pot să-l anunț“. Încuviințai cu înfrigurare și, după o scurtă convorbire telefonică, am stabilit cu Bure să mă duc la el în ziua următoare, spre sfârșitul dimineții.

1 F.F.I. (Forces françaises de l'intérieur — Forțele franceze interne), nume dat în 1944 tuturor formațiunilor militare din Rezistența franceză (n. t.).

Locuia lângă gară, într-o clădire mare, care fusese probabil atelier sau antrepozit. Era o construcție tristă și urîtă, dar cu spațiu berechet. Numele Bure i se potrivea: un bătrîn urs brun, jovial și morocănos. Vorbea mult și cu un accent atît de colorat încît mi se întîmpla să-l rog să repete ceea ce spunea. Era, aparent, un maniac al documentării. „Din fericire, comenta el plimbîndu-se prin încăperi în care erau îngrămădite dosare și teancuri de ziare, nu de spațiu duc lipsă aici. Dar, vedeți dumneavoastră, esențialul din arhivele mele se află aici înăuntru!“ Și se bătea peste frunte cu latul palmei. „Cînd o să mor eu, ce pierdere va fi pentru cronica locală! Ah, ah, ah!“ Și ridea bucuros de gluma strașnică cu care avea să-i surprindă, murind, pe concetățenii lui din Monteux. „Pentru că, vedeți dumneavoastră, m-am născut în 1918. Sînt foarte mulțumit de asta. Am ratat, evident, războiul din 14-18. Cu toate că... Taică-meu, care-l făcuse, numai despre asta vorbea. Atîta am auzit vorbindu-se despre Verdun și despre faimosul *Chemin des Dames*¹, încît am ajuns să cred că fusesem și eu acolo! Ah, în schimb, Frontul popular, războiul din Spania, Hitler și Mussolini, războiul ăla păcătos, Ocupația și Eliberarea, am fost și eu peste tot, da, am văzut toate astea cu ochii mei. Ca ziarist, vă dați seama! Apoi, cînd îi vedeam venind la ziar pe niște bieți novici, tare-mi venea să rîd, dar mi-era și milă. Bieții cățelandri! Apăreau și ei la spartul tirgului. Căci v-ați

1 Locul unor bătălii crîncene în anii 1917—1918 (n. t.).

dat și dumneavoastră seama, nu-i așa? Nu se mai întâmplă nimic! De la Eliberare încoace e liniște peste tot. În afară de Indochina și de Algeria, doar murmure, domnule, murmure îndepărtate! Și pe urmă, nimic, absolut nimic. Din amabilitate mi se trimite ziarul. Dar de câte ori, după ce-l parcurg, dimineată, în treizeci de secunde, nu-mi spun: «Bieți cățelandri! Dac-ați fi fost cinstiți, n-ați fi tipărit ziarul ăsta! Ați fi afișat în vitrină: de ieri pînă astăzi nu s-a întâmplat nimic, deci nu există ziar!» Ah, știți, sînt tare mulțumit că am scăpat de-acolo. Mă cufund din nou în evenimentele pe care le-am trăit. Alăa erau adevărate! Uneori vine câte un vecin să mă vadă. Mă-ntreabă: «Ei? Ce mai e nou?» Eu îi răspund: «Armata a VI-a condusă de von Paulus a capitulat la Stalingrad». Iar el îmi spune: «Ei, drăguță, nu cumva ai început s-o iei puțin razna?» Pentru că data trecută îi spusese: «Japonezii tocmai au distrus flota americană din Pacific la Pearl Harbour». Sau: «Italianii au agățat cadavrul lui Mussolini în cîrligele unei măcelării din Como». Iar asta înseamnă că nu prea ne plictiseam pe vremea aceea!»

Nu-l puteam opri din logoreea lui. Pînă la urmă am reușit să strecur: „Da, dar acum chiar și la Monteux e zgomot și violență. Văd că uitați catastrofa de la fabrica Ruggieri“. Bure tresări.

— Ruggieri? Păi acolo e tocmai invers. De cînd eram copil așteptam să se-ntîmple ceva în cutiuța aia. Știam eu că acolo mocnește ceva. Și-mi spuneam: „Mocnește, mocnește.

Dar cînd o să izbucnească oare?“ Ei bine, a izbucnit pînă la urmă! Dar a durat ceva.

— Ieri m-am dus să-i văd pe soția și pe puștii lui Gilles Gerbois. Îl cunoșteți?

— Dacă-l cunoșteam! Șeful F. F. I.-știlor de pe Sorgue. Un băiat de toată isprava, să știți!

Se ridică și se duse la un vraf de ziare pe care începu să le împrăstie.

— Iată, am găsit. Uite-l aici pe Gilles cu machisarii lui, aclamat de mulțime.

Întindea în fața mea ziare îngălbenite, pline de fotografii și de titluri scrise cu litere de-ochioapă.

— Acolo, cei pe care-i împinge de la spate sînt prizonieri germani. El a fost primul care-a ieșit în întîmpinarea tunurilor armatei I a lui De Lattre de Tassigny.

— Și asta? Asta ce e?

Pusesem degetul pe o fotografie în care se vedea o femeie slabă și cheală, cu picioarele goale, clătîindu-se în mijlocul unui grup de bărbați veseli.

— Asta? Păi e crevețica, pe cîntea mea!

— Crevețica?

— Da, o fată sărmană care stătea cu plodul ei într-o magazie, la ieșirea din ținut. Trăia lucrînd te miri ce pe ici pe colo, dar de fapt se culca cu bărbații. Se întindea cu toți din Monteux. Se poate spune că toți bărbații din sat i-au trecut peste burtă. Și, bineînțeles, atunci cînd au venit soldații nemți, au trecut și ei pe-acolo. Și-i aștepta pe americani să vină la rînd. Știți și dumneavoastră cum e... Cît de adevărată ar fi fost Eliberarea fără o femeie tunsă? Și cum crevețica se culcase cu nemții, Gilles și cu băieții lui au pus mîna

pe ea, au legat-o de un scaun în piață și-au tuns-o chilug. Și ce se mai distra toată lumea, ce se mai distra...

— Și pe urmă?

— Ah. Păi, vedeți dumneavoastră, dacă era după mine, n-ar fi trebuit s-ajungem pînă acolo. Eliberarea era o sărbătoare, o sărbătoare superbă. O zi ca aceea nu trebuia întinată. Numai că în pădure fusese omorît un soldat din Rezistență. Și-atunci au luat-o pe crevețica, au dezbrăcat-o pe jumătate, au pus-o să-și scoată pantofii și-au silit-o să meargă cu ei să depună o jerbă de flori pe locul unde fusese ucis. Ah, ce trist spectacol, vă jur! Biata crevețică, tunsă chilug, n-avea pe ea decît un combinezon roz din indeseșirabil, și bărbații care se distrau fiindcă i se vedea prin el rușinea. Picioarele goale și alunecau pe pietre, citeodată chiar cădea, și atunci Gilles o ridica lovind-o cu cizma, și trebuia s-o pornească iarăși. Pe mine m-a scîrbit chestia asta. Și n-am fost singurul care a gîndit în sinea lui că era mai lesne s-o chinui pe biata fată decît să te lupți cu nemții. Da' -vă dați seama, nimeni n-a îndrăznit să deschidă gura și să protesteze!

— Ce s-a întîmplat cu ea pe urmă?

— S-a dus să se ascundă în dărăpănătura ei. Nimeni n-o mai vedea ieșind. Probabil că niște suflete milostive îi duceau de-ale gurii. Știți, aici cel mai mult s-a suferit de foame după Eliberare. Își trimitea puștiul să cerșească și să facă cumpărăturile. Și pe urmă, într-o bună zi, să fi fost vreo doi ani mai tîrziu, s-a aflat că murise. Niciodată nu stătuse crevețica bine cu sănătatea. Bietu' ei puști a fost dus la orfelinatul din Avignon.

— L-ați cunoscut?

— Nu, aproape deloc. Cred că-l chema Ange.

— Ange Crevet?

— Bineînțeles, pentru că era băiatul lui crevețica.

— Păi atunci, el e cel care a sărit în aer cu Gilles Gerbois?

— Ah, tot ce se poate. Ia uite, nu făcusem legătura. Dar ce importanță are?

Ce importanță avea? Pe 11 august 1944, Gerbois fusese călăul mamei sale. Ange avea pe-atunci zece ani. Locuiau amîndoi într-o dărăpănătură. Și se poate închipui atașamentul sălbatic ce-i unea probabil pe acești doi nenorociți. Copilul se aflase, fără îndoială, în primul rînd de spectatori atunci cînd Gerbois și oamenii lui o tunseseră pe crevețică și pe urmă o dezbrăcaseră ca s-o tîrască la mormîntul soldatului. Și treizeci de ani mai tîrziu, într-un 11 august, amîndoi, și Gerbois și Crevet, mureau în același accident. Îmi venea acum în minte un cuvînt al lui Capolini: *commemoration*. Deviza profesiei de artificier. Și n-am auzit ca locuitorii din Monteux să-și comemoreze eliberarea lor din 1944. În afară de unul, poate. Dar atunci, ce pasăre ciudată și Crevet ăsta mic!

Mi-au trebuit patru zile de căutări pînă să găsesc pe cineva care să-mi vorbească despre el. Acest cineva se întîmplă să fie Adèle Gerbois, sora lui Gilles, o fată bătrînă ce trăia din croitorie. Am dat într-un tîrziu de locuința ei pe o străduță întortocheată ce urca pieziș printre căsuțe cocoșate și înveselite de grădini minuscule. Semnalul de alarmă emis de

ea în privința relațiilor dintre Gilles și Ange nu semăna deloc cu ceea ce-mi spusese Adrienne, văduva lui Gilles. De fapt, croitoresei nu părea să-i pese prea mult de cumnata ei.

— O fată de treabă și la locul ei, domnule, dar îngustă la minte și aproape analfabetă.

Atunci am băgat de seamă că pereții salonașului în care mă primise erau acoperiți cu rafturi pline de cărți.

— Frate-meu i-a făcut un hatîr c-a luat-o de nevastă. A făcut-o din cauza copiilor. Ea l-a împiedicat să reușească așa cum ar fi trebuit.

Era foarte reținută. Renunță însă la tonul ei rezervat atunci cînd arunca în discuție numele lui Ange.

— Nu e bine să vorbești de rău un mort, domnule, dar Crevet ăsta m-a intrigat dintotdeauna. Cu neputință să știi ce gîndea, părea mereu frămîntat de ceva, era ascuns și pe deasupra nu-și găsea locul, nu știai la ce să te aștepți din partea lui. Nu l-am văzut niciodată rîzînd. Era de-a dreptul sălbatic, domnule.

— Avea prieteni ?

— Prieteni ? Nu, nimeni nu știa să fi avut. În afară de fratele meu, din păcate ! Știi, parcă l-ar fi urmărit. De cîte ori nu s-a angajat și el în întreprinderea unde lucra frate-meu ! Gilles îl trăgea după el cum își trage ocnașul ghiuleaua. Într-o zi l-am întrebat dacă nu-i era teamă de ciudățenia aia de om. Mi-a dat un răspuns destul de straniu : „Mai bine să stea pe lîngă mine. Măcar știu ce-nvîrte“. Ați văzut cum s-a sfîrșit.

— Vreo femeie ?

— Vreo femeie ? Doar să fi fost de-a dreptul nebună ca să se-ncurce cu unul ca el ! Nu, nimeni nu știa să fi avut. În afară de măcăsa, vezi bine. Ah, trebuie să recunosc că ținea la ea ca la o icoană. Eu, care mă ocup, împreună cu țircovnicul, de mormintele lăsa-te-n paragină, pot să vă spun că el aducea tot timpul flori la mormîntul maică-sii. Își avea calendarul lui. Un maniac al datelor. De altfel, nu prea se știa căror evenimente corespundeau acele date. Aniversarea mamei lui, ziua ei de nume, data morții ei poate. Iar restul, un mister total. Dar la anumite date fixe erai sigur că o să-l yezi pe Crevet venind la cimitir.

Comemorare. Din nou mi-am amintit cuvîntul cheie al lui Capolini. Și brusc, mintea mi se luminează.

— Apropo de date... Gilles a avut niște accidente de muncă, mi se pare. Știi exact cînd ?

— Vreți să știți în ce zile au avut loc acele accidente ? Păi în privința asta nu pot să vă spun nimic precis. Ar trebui s-o întrebați pe Adrienne. Trebuie să le aibă prin hîrțiile ei.

Două ore mai tîrziu mă aflam la văduva lui Gilles și obțineam de la ea exact ce căutam. Evident, puțin mirată, se afundă totuși în niște mape pline de hîrtii în neorînduială. Scotea de-acolo fișe de angajare, procese-verbale cu accidentele, dosare de boală. Nu se puneau cituși de puțin problema să reconstitui chiar toată viața fără de noroc a lui Gilles. Aflai însă că lanțul mașinii de tăiat crengi de la care s-a ales cu o cicatrice sărise pe 11 august 1964. Că acel camion care-l răsturnase

pornise pe panta de la Gordes pe 11 august 1963. Că încărcătura de cărămizi îi căzuse în cap pe 11 august 1955. Căutările noastre nu scoaseră la iveală nimic altceva. Naivitatea femeii, insensibilă la revenirea obsedantă a acelei date, pînă la urmă mă descurajă. La urma urmelor, în ce eram ioare pe cale să mă amestec? Nu eram nici polițist, nici rudă de-a lui Gilles Gerbois. Eram împins doar de curiozitate, o curiozitate pe care meseria mea de scriitor o scuza, în cel mai rău caz.

O ultimă mapă conținea scrisori, către Adrienne, cu o sumedenie de informații și mai de neînțeles decît celelalte. Mînuiam, pe undeva scîrbit și, neîndoielnic, cu conștiința încărcată, acele vestigii ale unui trecut necunoscut. Tocmai le puneam pe toate la loc, cînd un plic îmi atrase atenția, din cauza scrisului infantil cu care era notată adresa. Plicul conținea o foaie smulsă dintr-un caiet de școală pe care era scris cu litere stîngace și într-o ortografie pūr fonetică :

CÎND MOI FACE MARE AMSĂ TE OMOR
ANGE

UNȘPE AGUST 1944

— Ce-i asta? mă întrebă Adrienne.

Pusei totul la loc.

— Nimic. O copilărie.

În ce mă privea, acel caz era de-acum închis. Desigur, mai rămîneau goluri, aspecte nedeslușite, puncte de suspensie. Nu doream însă să aflu mai multe despre acea poveste

de dragoste și ură care-și aflase deznodămîntul într-un foc de artificii. Venise momentul să mă apuc în sfîrșit de îndrăznețul meu roman polițist, acea poveste de răzbunare ce se întinde pe durata unei vieți întregi, în atmosfera unui orașel de provincie în care totul se știe...

Blandine

sau

Vizita tatălui

„NOI, AȘTIA, CELIBATARI, sîntem fragili și amenințați în același timp!”

Anselme lansase această afirmație pe un ton peremptoriu după o lungă tăcere în timpul căreia ascultase păsurile și revendicările celorlalți convingeri necăsătoriți. Apoi înșfăcase o sticlă cu cidru și se-apucase să umple paharele ca pentru a-și asigura astfel un auditoriu calm și atent.

„Ne plîngem de exigențele receptorului care îl strivește pe celibatar cu o predilecție sadică. Dar e vorba și de lipsa noastră de mobilitate. În marile întreprinderi oamenii își închipuie bucuroși că un celibatar, pentru că nu are nici soție, nici copii pe care să-i care după el, poate fi deplasat, mutat de colo-colo, în provincie sau la capătul lumii. Călător fără bagaje, el ar putea fi transportat cu mai puțin cheltuieli decît un bărbat căsătorit. Fără îndoială, lucrul ăsta e adevărat pentru întreprinderea lui, dar pentru el personal e un dezastru. Căci un tată de familie posedă un mediu uman minim care îi este atașat și pe care îl poate lua cu el. Soția și copiii formează o mică societate care, de bine de rău, îl urmează în peregrinările sale. Celibatarul își are și

el mediul lui uman : părinții, prietenii, prietenele, terenurile lui obișnuite de vînațoare, clubul, saloanele. Nimic din toate astea nu poate fi dus cu sine. Transplantat, el suferă de o singurătate totală, profundă. Îi vor trebui ani de zile pînă să-și poată reconstitui solul lui uman fără de care e dezrădăcinat și într-o stare socială șubredă.

„Da, într-adevăr, sîntem fragili și amenințați repetă el, iar eu am avut de curînd o experiență foarte ciudată în acest sens.”

Tăcu apoi o clipă ca să ne capteze mai bine atenția.

★

CASA MEA E APROAPE și de biserică, și de școala din sat. Unul din farmece datorate acestei poziții este dangătul clopotelor, celălalt — rumoarea îndepărtată și reconfortantă din curtea de recreație. E o casă deschisă pentru toată lumea. Încă o trăsătură a vieții celibatarului. Femeia este cea care închide ușile casei. Ea este paza unui cămin, o pază deseori geloasă, avînd cîteodată tendința pronunțată de a face gol în jurul soțului ei. Știm cu toții lucrul ăsta : în unul din două cazuri, un prieten care se căsătorește e un prieten pierdut. Doamna îl vrea numai pentru ea și îi repugnă acea complicitate creată de relațiile soțului ei anterioare căsătoriei.

Ușa mea, dimpotrivă, e întotdeauna deschisă. De patru ori pe zi, mici grupuri de elevi și eleve trec veselindu-se prin fața grilajului deschis al grădinii. Adesea, cînd e vreme frumoasă, se aventurează pînă la mine în casă.

Am în grădină aluni, meri, cireși și un moșmon. Dacă te uiți atent pe lângă ziduri, primăvara găsești fragi sălbatici. Și pe urmă, mai e și curiozitatea trezită de meseria asta ciudată de fotograf pe care o am eu. Oare cum să-ți poți câștiga viața din așa ceva? Dacă măcar aș fi avut o prăvălie cu aparate și pelicule de vânzare, dacă aș fi fost văzut lucrînd la botezuri, căsătorii, întâlniri ale viătorilor! Dar nu, eu sînt „reporter“. În fond, nu se prea știe cu ce mă ocup. Atunci, nu-i așa, această meserie care de fapt nici nu e meserie, aceste porți deschise, absența unei stăpîne în casă, toate acestea stîrnesc disprețul oamenilor serioși și curiozitatea copiilor, care se aventurează în expediții. Mă întîlnesc pe mine, facem cunoștință. Explorează repede casa și observă că în congelator se află o provizie de înghețată. Din cînd în cînd am grijă să refac această provizie, ca și pe cea din tava păsărelelor și din strachina pisicii.

De reținut că autorii acestor incursiuni sînt aproape întotdeauna băieții, deși școala e mixtă. Fetele, mai temătoare — sau grijuliu admonestare — nu prea se avîntă cu plăcere într-o casă necunoscută. La urma urmelor, e de remarcat faptul că, în ciuda tuturor discursurilor „permissive“, cum se spune, moravurile au rămas, cel puțin în această privință, foarte tradiționaliste. Mi-ar plăcea ca sociologii să facă niște anchete în marile orașe și să compare numărul băieților și pe cel al fetelor care hoinăresc în zilele libere pe străzi. Sînt sigur că procentul ar fi de o fată la zece băieți.

Un amic căruia îi povesteam despre aceste vizite ale copiilor și despre raritatea fetițelor printre ei spuse pe un ton exclamativ: „Norocul tău! Fii atent cu fetițele! Nu te-atinge, jos labelle! Orice s-ar spune în mediile care se cred evaluate, cu băieții poți să-ți permiți orice. Fetițele sînt niște capcane pentru... proști, niște încurcă-lume, mici otrăvuri.“

Nu-l crezusem decît pe jumătate, cunoscîndu-i pesimismul înveterat și misoginia. Apoi m-am gîndit din nou la el în acea zi din vara trecută cînd am făcut cunoștință cu Blandine.

Îmi scosesem camera de 4x5 inch cu toate accesoriile ei — trepied cu cremalieră, cadru, celulă, telemetru, chiar și blițul electronic ca să luminez umbrele la o fotografiere în plin soare. Trebuia să pozez un cuplu de bondari mari care tachinau zgomotos florile unei tufe de lavandă. Acest document putea trezi interesul unei reviste semiștiințifice, foarte luxoasă, care plătește destul de bine, dar asta cerea o răbdare fără margini, căci e de la sine înțeles că nu mă puteam aștepta nici la cea mai mică dovadă de cooperare de la gîngăniile mele. De-abia terminam punerea la punct pentru unul din bondari pe care-l prindeam în colimatorul meu, că gîngania se și gîndea să-și schimbe floarea, înainte ca eu să fi putut face fotografia. Eram concentrat, încordat, în pragul exasperării, cînd un enorm intrus aproape că țîșni între picioarele mele, îmi răsturnă trepiedul și aparatul. Era un ciine mare, semănînd cu cei ciobănești, flocos, negru și jovial care, fără multe fasoane, ri-

dică laba asupra levănțicilor mele înainte de a se încurca în șnurul flashului.

Imediat după asta, aud niște chemări, niște voci limpezi, risete și văd apărînd îndată două fetițe. Am uitat de tot de una din ele, care trebuie să fi fost cenușie, sau transparentă, sau chiar invizibilă, căci nu mai aveam ochi decît pentru cealaltă, atît era de delicată și de drăguță. Șorțulețele de lustrin negru garnisit cu găitane roșii ale școlarilor au dispărut astăzi, și-mi pare rău după ele. Nimic nu pune mai bine în valoare prospețimea și drăgălășenia unui copil ca o îmbrăcăminte închisă și austeră. Blandine avea un sarafan albastru deschis, foarte scurt, strîns cu o curea înflorată deasupra coapselor ei aurii. A izbucnit în rîs văzîndu-și cîinele năpustindu-se în aparatele mele, și îndată mi-a venit în minte unul dintre îngerii muzicieni ai lui Boticelli. Fata porni în urmărirea lui, reuși să-l prindă de zgardă, dar cîinele era mai greu ca ea și o trînti în iarbă. Eu, în schimb, sorbeam din priviri acel spectacol încîntător și mă întrebam de unde dracu' îmi venise ideea să fotografiez niște bondari.

Făcurăm cunoștință. Locuia împreună cu părinții ei, cu cei doi frați mai mari și cu surioara cea mică într-o fermă izolată, modestă, la un kilometru de sat. „Dar, îmi spuse ea, o să ne mutăm curînd.” Tatăl ei era angajat la o uzină de material electric, și aceasta aflată destul de departe. Pleca devreme, se întorcea tîrziu. În timpul vacanței, nu se mișcau de-acasă, pentru că locuiau la țară.

Le-am condus înăuntru ca să le-arăt laboratorul și unele dintre lucrările mele.

— Trebuie să mai veniți ca să vă fac portretul la amîndouă, le promisei cu ipocrizie. Dar data viitoare să nu mai aduceți cîinele.

Căci îl lăsasem afară și, înnebunit de singurătate, făcea un tîmbălău îngrozitor ca să se-ntoarcă acasă.

Ne despărțirăm. Ele o luară la fugă rîzînd, înconjurate de salturile voioase ale dulăului, iar eu rămăsei singur, uluit și puțin trist, cu camera de 4 x 5 inch și cu levănțicile pe care bondarii le abandonaseră definitiv. Ce poate fi mai înduioșător ca un fotograf care nu mai are nimic de fotografiat, după ce a lăsat să-i scape unica imagine care, din acea clipă, conținea în ochii săi?

Blandine reveni. Singură, fără tovarășa ei, iar mie, de orbit ce eram, nici prin cap nu-mi trecu să mă mir de lucrul ăsta. I-am făcut o serie de portrete care sînt, n-ncap de discuție, cele mai reușite fotografii ale mele din cei douăzeci și cinci de ani de meserie. Am avut un moment de neliniște atunci cînd i-am propus să facem cu pozele un joc pentru părinții ei iar ea a refuzat: „O, nu, nu i-ar interesa!” Nici măcar n-am avut curajul s-o întreb dacă ei erau la curent cu viziunile pe care mi le făcea.

Într-o zi cu ploaie, intră scuturîndu-și părul auriu, perlat de picături. Apoi își atîrnă pe perete impermeabilul foșnitor, translucid și ușor ca o aripă de libelulă, după care se îndreptă cu pași hotărîți spre bucătărie. Aprinsei focul în șemineu. Ea pregăti un ceai cu plîne prăjită. *Tea for two*. Era un moment încîntător, radios, idilic. Nu încetai să mă gîn-

desc la Lewis Carroll, acest clergyman¹ fotograf de-acum o sută de ani, care organiza la el acasă recepții rezervate exclusiv fetițelor de mai puțin de doisprezece ani. Le machia, le deghiza, le așeza în grupuri sau în chip de tablouri vii, apoi fixa pe peliculă pentru eternitate acea imaturitate a lor, efemeră, fragilă și delicioasă. Încerc să mă conving că eu însumi am auzit din gura lui acest răspuns murmurat, pe un tot de pudoare jignită, la urechea unui prieten care îl întreba dacă toate acele puștoaice nu ajungeau câteodată să-l expereze: „Taci din gură, ele înseamnă trei sferturi din viața mea!” Și, din timiditate, mințea asupra celui de-al patrulea sfert, care aparținea fără nici un dubiu tot micilor sale prietene.

Ce vîrstă să fi avut oare Blandine? Unsprezece ani poate, cel mult doisprezece. Instinctul îmi spunea însă că pubertatea nu-și slobozise încă sîngele. Îmi dădeam seama de acest lucru după o sumedenie de amănunte care nu înșală, o anume franchise apropiată de dezinvoltură în mișcări, cicatricile de pe genunchii rotunzi și naivi, și anumite gesturi, ca acela, în timp ce aștepta sau era plictisită, de a-și ține piciorul drept cu talpa curmeziș peste cel stîng, postură comună băieților și fetelor, dar tipic impuberă.

O, să nu rideți! Nu sînt atît de nătărău încît să confund imaturitatea cu inocența! Blandine era vicleană ca nimeni altcineva, și aveam să verific acest lucru într-un mod foarte dureros pentru mine. Cred că, dimpotrivă,

¹ Pastor anglo-saxon (n.t.).

copilul, nefiind stîngenit și orbit de frămîntările sexului și ale sufletului, este uneori în stare de mai multă șiretenie decît un adolescent în luptă cu trăirile sale sufletești. Nu rareori se întîmplă ca pubertatea să facă dintr-o copilă vioaie și dezghețată o gisculiță de o stîngăcie ridicolă. În primul rînd, Blandine se dovedea teribil de femeie. Am avut deseori ocazia să observ această adorabilă precocitate la fete foarte mici, de-abia ieșite din scutece. La mai puțin de doi ani, unele dintre ele știu că un bărbat e bărbat și că are dreptul din partea lor la un comportament care se poate rezuma prin cuvîntul cochetărie. În comparație, băieții rămîn niște nătăfleți inconștienți — excepție făcînd, desigur, în purtarea față de mama lor — pînă la vîrsta primelor efuziuni. Blandine luase în stăpînire casa, grădina, pe mine însumi cu o naturalețe suverană iar eu mă lăsam să alunec într-o situație care pentru mine ținea de domeniul basmului.

Într-o zi Blandine nu veni. Și nici în ziua următoare. O așteptai toată săptămîna zbuciumîndu-mă. Auzeam cel puțin cîrîpitul din timpul recreațiilor de la școală și știam că acolo undeva era și vocea ei. Week-end-ul fu cu atît mai lugubru cu cît vremea era minunată. Luni făcui acel gest de o stupidă stîngăcie pe care încercam să mi-l stăpînesc de opt zile: m-am dus s-o aștept la ieșirea de la școală, expunîndu-mă astfel comentariilor întregii comune.

A venit direct la mine și mi-a spus simplu: „Tata vrea să vă vadă”.

Era amenințarea care plana asupra noastră încît de la prima întîlnire și pe care ar fi trebuit s-o îndepărtez ieșindu-i în întîmpinare, și aș fi îndepărtat-o cu siguranță dacă Blandine, într-un mod inexplicabil, nu ar fi ocolit toate încercările mele de a-i vizita familia.

— Oricînd dorește. La ce oră vrea să vină la mine ?

— Se întoarce de la slujbă la ora șapte.

— Mîine, la șapte și jumătate.

— O să-i spun.

Și se îndepărtă, foarte dreaptă, foarte serioasă, fără nici o urmă din grația fermecată pe care o arăta de obicei la mine, în jurul meu. Se simțea de departe că de-acum înainte fantoma tatălui veghea asupra ei și o învăluia într-o atmosferă de severă autoritate.

Din clipa aceea am început să aștept. Orică-aș face — o comandă într-un tiraj de cinci sute, în culori, îmi-solicita tot timpul, dacă nu toată atenția — e dor ca să treacă timpul ! și nerăbdarea care mă roade. Eu sînt astfel făcut încît unele așteptări îmi umplu viața și exclud orice altă activitate, orice alt gînd străin de ele, așteptări cu-adevărat tiranice. Acest tată nobil și răzbunător, oare ce acuzații ar putea să-mi arunce în față ? Derulam cu febrilitate în mintea mea amintirea tuturor vizitelor Blandinei, a orelor pe care le petrecuserăm împreună și mărturisesc cu toată onestitatea că nu găseam nimic cu adevărat vinovat. Dar Blandine era la vîrsta delicios de tulburare la care tandrețea se confundă cu dorința iar o îmbrînceală în joacă e o îmbrățișare amoroasă. Noi ăștia, celibatarii, ce repede am început să fim tratați drept seducători, pe cînd

cel mai adesea nu sîntem, dimpotrivă, decît cei seduși, vînatul și nu vînatorii, victime și nu călăi !

Se auzi soneria. Era el. Dacă mă așteptam la un patriarh mînios, rigid, maestuos, mă înșelasem foarte tare. Era un bărbat scund cu o figură tristă și palidă sub o bască trasă pînă la urechi. O trăistută de muncitor — gustarea de prînz, fără îndoială — îi completa silueta de om modest.

Se așază pe marginea unui scaun.

— Blandine mi-a spus că doriți să stați de vorbă cu mine, începu el.

Această minciună cu care începea discuția noastră îmi sporea neliniștea, cu atît mai mult cu cît nu puteam ști dacă era minciuna Blandinei, sau a tatălui ei. Putea fi totuși un fel de mină de ajutor de care mă agățai îndată.

— Bineînțeles, așa e. Blandine vine pe la mine destul de des. E totuși normal să mă prezinte părinților ei.

Îl întrebai cu ce ar dori să-l servesc. Acceptă pînă la urmă un pahar de bere. Iar de fumat, nu, mulțumesc, nu fuma. Se lăsă o tăcere adîncă. Era de necerzut că aveam atît de puține lucruri să ne spunem ! Îl măsuram cu o atenție neîncetătoare, repetîndu-mi fără să pot crede în ce-mi spuneam : „Este tatăl Blandinei. Lui îi datorează viața. El o vede și o sărută în fiecare zi“. Cît de ciudată e uneori ordinea naturii ! La rîndul lui, privea și el în jur, curios.

— Blandine mi-a vorbit mult despre casa dumneavoastră, spuse el.

Îmi trecu prin 'mintă ideea destul de dure-roasă că, într-adevăr, dacă Blandine era cît

de cît legată de mine, asta se datora cu siguranță mai puțin mie însumi cît mai degrabă acelei case unde ea era stăpînă și care, neîndoelnic, îi aducea o schimbare față de domiciliul familial. Mă ridicai și-i propusei să-i arăt locuința. Poate că lucrul ăsta ar putea să aducă încrederea de ambele părți. Parterul. Camera de zi în care ne aflam. Biroul. Bucătăria. Toaleta. Ușa către scara de la pivniță. La primul etaj, baia și patru camere. Dar spațiul principal se afla deasupra, în podul amenajat, lambrizat cu lamele de pin. Era atelierul meu de luat vederi. Și tot acolo mi-am pus și patul, pentru că-mi place să dorm printre spoturi, gamele, trepieduri, printre aparatele mele. Cînd eram la școală, puneam noaptea sub pernă cartea cu lecția pentru a doua zi pe care o știam cel mai puțin. Credeam că textul, atît de aproape de capul meu, avea să se înscrie înăuntrul lui cu ajutorul somnului, printr-un fel de telepatie. Cu siguranță, tot în virtutea unei credințe asemănătoare îmi place să mă odihnesc la umbra instrumentelor cărora le datorez subzistența și libertatea mea.

— E mare, comentă tatăl Blandinei.

Mare? Evident, o casă la țară este întotdeauna mai spațioasă decît un apartament de la oraș. Dar, îi atrăseși atenția, și eu însumi eram destul de „mare” cu activitățile mele profesionale încît să pot umple tot acel spațiu.

— Ba nu, e mare, se încăpățîna el clătînd din cap.

Apoi, în modul cel mai natural, continuă să vorbească despre propriile lui greutatea legate de casă. Probabil aflasem deja despre ele

de la Blandine. Aveau să fie nevoiți să se mute curînd. Mica fermă unde locuiau de unsprezece ani — ia uite, adică chiar de la nașterea Blandinei! — le era cerută de proprietar care, pentru a fi mai sigur că se va descurtorosi de ei, le găsisse o posibilitate de a se muta într-o altă locuință la vreo treizeci de kilometri de-acolo. Într-unul din acele cătune construite în serie, unde casele, toate la fel, se privesc pe deasupra unui dreptunghi de gazon de mărimea unui covor.

— Uitați, încheie el, am venit să vă întreb dacă nu cumva cunoașteți ceva pe-aici. Niciodată nu se știe, poate să apară vreo ocazie, o casă chiar și puțin dărăpănată, pe care m-aș angaja s-o repar. Nu sînt pretențios.

Îi promisei, înduișat de această chemare în ajutor, și gîndindu-mă la toți oamenii pe care-i cunoșteam, dar era clar că în această cîmpie invadată de reședințe de agrement, locul este măsurat cu o zgîrcenie din ce în ce mai mare pentru oamenii modești. Îi promisei că aveam să întreb, sigur, dar tonul vocii mele arăta destul de clar că nu prea credeam să aflu ceva.

De altfel, nici el nu prea credea și nu asta aștepta din partea mea. Căci brusc fața lui cenușie se luminează într-un zîmbet și, cuprins parcă de o inspirație subită, ridică mîna arătînd către scară.

— Dar dumneavoastră aici, în toată casa asta! N-ăș zice că vă lipsește spațiul! Din moment ce stați mereu la etajul doi, în pod, de ce n-ați închiria primul etaj?

Această propunere neașteptată mă luă pe nepregătite. Mi se tăia respirația. Iar el se

grăbea să insiste, ca și cum tăcerea mea, de uluit ce eram, ar fi fost un început de acceptare.

— Nu incomodăm, să știți, eu, nevastă-mea, cei patru copii și Pipo.

— Pipo?

— Da, e cîinele.

De ăla uitasem, și îmi adusei aminte de bruta enormă și afectuoasă care îmi răsturnase instalația de fotografiat și ridicase picioarul deasupra levănțicilor mele.

Pină la urmă îmi venii în fire. Nu, era de-a dreptul imposibil. Nici să nu se gîndească. Eram mai puțin singur decît dădeam impresia. La mine veneau prieteni. De asemenea, familia. În restul timpului, munca mea cerea liniște. Și în această casă — cu camerele dispuse pe verticală — era imposibil să te izolezi. Îndată ce într-una din încăperi se afla cineva, simțeam, chiar dacă persoana era de o discreție desăvîrșită.

Vorbii astfel multă vreme, cu blîndețe, lăsînd să se vadă printre cuvintele mele un refuz definitiv la propunerea lui nesăbuită.

Zîmbetul i se ștergea cu încetineală, în timp ce își pleca privirea pe fundul paharului unde învîrtea mecanic un rest de bere.

— Păcat, murmură el, păcat, tare păcat.

Apoi, brusc, mă privi. Partea de jos a feței sale mai zîmbea încă vag, dar ochii lui mici și cenușii mă fixau cu multă răutate.

— Da, e tare păcat. Pentru că, dacă nu găsim nimic, o să trebuiască să plecăm, nu-i așa? Și Blandine, ei bine, și ea va pleca!

Aventuri africane

ATI FOST VREODATĂ LA CEUTA? E un port mic și ciudat aflat pe coasta marocană, în fața stîncii Gibraltarului, acea coloană a lui Hercule europeană. Cealaltă coloană a lui Hercule, cea africană, este muntele Acho, ce se înalță în apropierea orașului pe un soi de insulă. Deci, la vest Oceanul, la est Mediterana, la nord Spania și la sud Marocul. Cît despre orașul în sine, el reprezintă o enclavă spaniolă pe teritoriu marocan, dependent din punct de vedere administrativ de Cadix... Destule motive ca să te-apuce ameteala. Populația, în majoritate spaniolă și catolică, este, bineînțeles amestecată cu elemente berbere și arabe.

Locuiam într-o vilă adorabilă pe care mi-o lăsase un prieten pe durata călătoriei pe care urma s-o facă, în Europa împreună cu soția lui. Acestea sînt invitațiile pe care le apreciez cel mai mult. De ce vor oamenii întotdeauna să ne facă prizonierii propriilor lor prezențe? Să mă invite, asta da, dar atunci să aibă tactul de a dispărea și de a mă lăsa numai pe mine stăpîn al locului.

Camera pe care o ocupam se prelungea cu o terasă acoperită, orientată către estul mediteranean. Prima rază a soarelui de dimineață

ce mîngîia creasta valurilor se zdrobea într-o pată aurie deasupra capului meu. Prima adiere marină era îngreunată de mirosul de lămîi și de magnolii, căci între casă și șirul de stînci în care se izbeau valurile se afla o grădină de dimensiuni mijlocii. Pe scurt, e inutil să mai insist, cred că ați înțeles că mă aflam în paradis.

Singurătatea mea nu era desăvîrșită, fiindcă proprietarul mi-l lăsase pe Mustafa, servitorul lui, un musulman cu părul cărunț și cu un suris grav și blînd. Sosea înainte de-a se lumina de ziuă, avea grijă de casă și de flori și pleca la amiază, după ce pregătea prînzul.

Într-o zi mă trezîră din somn niște voci răzbătînd dinspre grădină, amestecate cu susurul unui jet de apă și cu scrișnetul liniștit al unei greble în nisipul de pe alei. Făcui cîțiva pași prin grădină înainte de a mă așeza în fața ceaiului. Un copil de vreo doisprezece ani aduna cele cîteva frunze uscate de pe nisip, apoi se întrerupea pentru a muta jetul de apă. Schimbai cu el cîteva cuvinte. Mai tîrziu l-am iscodit și pe Mustafa în privința lui.

— E Hatem, băiatul meu cel mai mic, îmi răspunse el cu vioiciune. De cînd nu se mai duce la școală, nu știu ce să mă fac cu el. Mai face cîte-o trebușoară. Șomajul tinerilor e plaga noastră națională.

— Băiatul e foarte frumos, spusei în treacăt.

De frumos, cu siguranță că era, blînd și azuriu, cum sînt adesea berberii din această regiune, dar trăsăturile lui perfect regulate nu exprimau decît o gravitate oarecum îndărătnică ce-i înăsprea chipul copilăros, în timp

ce, pe figura tatălui său, această gravitate era înnobilită de inteligență și de spirit. .

După ceai, obișnuiam să urc din nou la mine-n cameră și să mă culc la loc sau să citesc ori să scriu vreo oră-două, în pat. Se scurseră cîteva clipe divine. Jetul de apă gîlgăia mai departe, dar grebla nu se mai auzea. Cineva bătu ușor în ușa. Apoi o împinse. Era Hatem. Șovăia. I-am spus să închidă ușa. Ar fi putut să creadă că-l alungam. El însă, dimpotrivă, intră, trase ușa după el și se propti lîngă pat. O umbră de zîmbet îi lumina chipul melancolic, așa cum uneori o rază de soare străpunge o perdea de ploaie. Ridicai puțin pătura și-i spusei: „Vino!“ Puținele-i veșminte alunecară pe podea iar el se strecură lîngă mine. Îi prinsei în palmă fesele micuțe, tari și încordate, ca două mere — reacție de băiat cu principii, căruia îi repugnă sodomia.

— Nu ți-e teamă că poate veni tatăl tău? l-am întrebat după cîteva clipe.

Scutură din cap în semn că nu.

— Știe că ești aici?

Semn afirmativ.

— El te-a trimis?

Băiatul încuviință din nou. Îl sărutai, mulțumindu-i lui Dumnezeu că un ținut de o asemenea frumusețe era pe deasupra locuit de ființe atît de bune și de inteligente.

În rest, a doua zi dimineată, cuvintele lui Mustafa îmi confirmară asigurările pe care mi le dăduse Hatem în ce privește sentimentele tatălui său.

— Știi, îmi spuse el aducîndu-mi pîinea prăjită, Hatem te iubește mult. Ar trebui să-l

iei cu tine-n Franța. Te-ar ajuta. Se pricepe la de, toate, să gătească, să deretice, să facă treabă-n grădină. Și cu tine ar învăța să citească și să scrie.

Înțelepciunea evidentă a acestui tată mă reconforta. Știa că nimic nu-l putea ajuta mai mult pe fiul său să-și facă un drum în viață decât un protector european de care l-ar lega un contact fizic. Minunat Islam, atât de rupt de stupidul fanatism antisexual al societății noastre occidentale!

Numai că propunerea lui Mustafa nu putea să pice mai prost, adică în împrejurări de o ironie mai cumplită. Cu opt zile în urmă, venind de la Marrakech, mă aflasem într-o situație perfect simetrică și încasasem o palmă atât de grea încât și-acum îmi mai simțeam gura pe jumătate mutată din loc. Asta se întâmplase la Chechaouen cu un băiat ceva mai mic decât Hatem și pe care-l chema Abdallah.

Ah, băiețandru! ăla poate fi mîndru: m-a fermecat, în toată puterea cuvîntului! De-abia mă oprise în piața principală a acestui orașel de munte agățat de coasta djebelului¹ ech Chaou, că el se și strecurase în mașina mea, fără nazuri, încercînd să mă convingă cu un surîs larg că nu mă puteam lipsi de un ghid ca să pot vizita medina², să cumpăr piei de bérbec și să descopăr grădina andaluză. Aveam cumva nevoie de o cameră? Da, îi răspunsei, dar într-un hotel unde nu ți se cere pașaportul, fiindcă voiam s-o împart cu un

¹ Munte, teren muntos în Africa de Nord (n.t.).

² Partea musulmană a unui oraș din Africa de Nord (n.t.).

prieten marocan. Deodată, foarte intrigat și serios, mă întrebă unde se afla acel prieten. „Chiar lângă mine în mașină“, fu răspunsul meu. Izbucni într-un rîs interminabil și, cu siguranță, rîsul acela mă făcea să-l iubesc așa, pur și simplu, cum iubim soarele pentru căldura și lumina pe care le revarsă asupra tuturor lucrurilor. Abdallah era pe-atît de oacheș și de vesel pe cît era Hatem de blond și de melancolic.

Ne-am dus să ne scăldăm în izvoarele vauclusiene¹. Râs el Ma, groaznic de reci. Trupul lui Abdallah, neted, cu forme rotunde și pietroase, semăna cu unul din acei galeți peste care apa se rostogolește bolborosind. Mă conduse apoi într-o casă din medina, care nu dădea de bănuiră c-ar fi un han și unde primiram o cameră cu două pături de o mizerie rar întâlnită. Dar frumusețea și farmecul lui Abdallah transformau în aur, alabastru și fildeş șlefuit tot ce era în preajmă. În toiul nopții, trezit de violența fericirii mele, îl deșteptai să-ți spun că-l iau cu mine-n Franța, că va fi alături de mine pentru totdeauna, că-i ofeream viața mea. Apoi am adormit din nou cu sentimentul de a fi încheiat o imensă și definitivă afacere.

¹ Nume dat riurilor subterane care ies la suprafață, asemenea apelor de la Fontaine de Vaucluse (n.t.).

A doua zi dimineață, cînd am deschis ochii în acea încăpere sordidă, Abdallah dispăruse luînd cu el toți banii pe care-i avusesem în buzunar. Eu îi oferisem viața mea, el preferase șase sute patruzeci și cinci de dirhami. În fața unui asemenea *dezinteres* mă cuprinse o amețală vecină cu greața.

Hatem și Abdallah, Abdallah și Hatem... în ce hal și-au bătut joc de mine dragostea și înțîmplarea în această toamnă marocană!

Lucie

sau

Femeia fără umbră

FEMEILE SÎNT LA FEL de inteligente ca și bărbații, dar sînt mai stupide, spuse Fabienne. Căci există inteligența, însă există și... să-i spunem noninteligenta. Dar tocmai aici trebuie să facem deosebirea. Imediat se spune: prostie. E adevărat că prostia este o noninteligenta. Dar nu este singurul gen de noninteligenta. Prostia, așa cum indică și cuvîntul¹, este proprie animalului, adică animalului care este opusul omului. În comparație cu acesta, șobolanul, vulpea, pisica, cîinele și chiar cimpanzeul sînt proști. Dar inteligența lor poate fi măsurată prin teste. E o problemă de cantitate. Astfel, e posibil să se găsească coeficienți de inteligență identici la cutare maimuță și la cutare om debil mintal. Cu această nuanță importantă: maimuța plasată în condiții normale pentru maimuțe se va dovedi perfect viabilă și adaptată, în timp ce nici un mediu social normal nu ar permite unui debil mintal să supraviețuiască fără asistență.

Deci, dacă animalul este prost, e pur și simplu fiindcă îi lipsește inteligența, și fraza asta nu e un truism. Căci, la fel de bine se poate

¹ In fr. *bêtise* — prostie, derivat din *bête* — animal (n.t.).

să fii prost avînd o inteligență medie, superioară sau chiar genială: dacă e vorba de o formă nu negativă, ci pozitivă a prostiei. Ceea ce presupune pur și simplu că, pe lîngă inteligență — și oarecum în concurență cu ea — există niște pulsuni, niște fantasme care nu numai că scapă controlului ei, dar chiar o și controlează. Această formă pozitivă a prostiei este numită în limbajul popular curent *connerie*¹, iar originea acestui cuvînt este foarte instructivă. Provine, într-adevăr, din latinescul *cunnus* și indică sexul femeii. Michelet era, de altfel, indignat de faptul că un lucru atît de încîntător a fost transformat într-un sinonim al prostiei. Greșea. Tocmai pentru că a trăit în intimitatea unei femei, ar fi trebuit, dimpotrivă, să admire intuiția populară. Căci propriu femeii este faptul de a avea, în afară de un creier egal din toate punctele de vedere cu cel al bărbatului, un *cunnus* care uneori începe să gîndească în locul creierului ei. Oricine trăiește cu o femeie, își învață foarte curînd urechea să recunoască vocea vaginului ei atunci cînd se întîmplă ca aceasta să o acopere pe cea a creierului. În acest sens, ar fi de dorit să se creeze epitetul *văgin*, *vagină*, substantivul *vaginerie* și verbul a *devagina* pentru a le înlocui pe necuviincioasele *conn*², *conne*³, *connerie*⁴, *déconner*⁵. Se va spune că și bărbatul își are sexul lui care, la fel ca și cel al femeii, îi poate obnubila inteligența.

¹ În fr. în org., înseamnă nerozie, prostie, stupidenie (n.t.).

² — prost, ³ — proastă. ⁴ — prostie, ⁵ — a face, a spune prostii (n.t.).

Sexul viril este însă mai puțin „consubstanțial“ decît cel al femeii. Nu este îngropat în trupul lui ci, dimpotrivă, agățat parcă accidental de el. E aproape un atribut social, ca barba, și, de altfel, în mare parte, bărbatul nu acționează în funcție de sexul său decît sub imperiul unei presiuni sociale. Societatea este cea care îl obligă să se comporte „ca un bărbat“, să își „spele onoarea în sînge“, și alte stupidități. Și, fără îndoială, atunci cînd se află la volanul mașinii, el abdică de la orice urmă de inteligență pentru a nu mai asculta decît de „virilitatea“ sa. Dar și aici factorul social joacă un rol important.

Acestei dominații a vaginului femeii asupra inteligenței ei i s-a găsit în Eul Mediu o explicație admirabilă prin umorul și perspicacitatea ei. Mai întîi se spunea că vaginul e un animăluț cuibărit în burta femeii și a cărui hrană obișnuită este sperma bărbatului. Dragostea începînd să lipsească, vaginul infometat își părăsește scorbură, așa cum lupul iese din pădure, și începe să bîntuie prin trupul femeii în căutarea hranei zilnice. Or, ce seamănă cel mai mult în corpul femeii cu sperma? Chiar substanța cenușie din creierul ei. Vaginul urcîndu-i-se la cap, începe să mănînce din creier. Femeia devine isterică, începe să „deconeze“, să „devagineze“.

— Bineînțeles, bineînțeles, interveni Ambroise, dar dacă „vagneria“ constituie forma pozitivă a prostiei, ar mai trebui să arătăm și tot ceea ce are ea cu-adevărat pozitiv, vreau să spun sursa de bogății pe care o reprezintă. Lucrurile merg pînă într-acolo încît bărbatul

sau femeia cu inteligență transparentă, fără umbră de „vaginerie“, ar fi doar niște biete ectoplasme. Amintiți-vă de Schlemihl, eroul lui Chamisso, omul care și-a vîndut umbra diavolului. Crede că l-a păcălit pe Necuratul cedindu-i umbra — adică nimic de fapt — în schimbul unei averi. În realitate el nu mai are suflet, și îi îngrozește pe toți cei care îi ies în cale. Cît despre femeia depozitată de umbra ei, aceasta e și mai nenorocită, căci a pierdut totul. Femeia este umbra bărbatului, iar bărbatul vrea să trăiască în această umbră. căci de-acolo îi vin căldura și culoarea. Datorită luminii cresc frunzele copacilor, dar tot ea oprește creșterea rădăcinilor, ce nu pot înainta decît în noaptea adîncurilor. Trebuie să-l avem prezent în minte pe Goethe și a sa teorie a culorilor pe care o considera drept partea esențială a operei lui.

Lumina este, după Newton, compusă din cele șapte culori ale spectrului. Afirmatie scandaluoasă, de neacceptat pentru Goethe. Lumina este încununarea purității, a simplității, a omogenității. Cum să rezulte ea dintr-un amestec de culori care, toate, sînt mai sumbre decît ea? Nu, lumina este primară, originală, eternă. Ca să se poată naște culorile, lumina trebuie filtrată printr-un mediu difuz, cum ar fi un cristal sau atmosfera cerească. Culorile sînt suferințele luminii, pasiunile și actele ei, căci una fără cealaltă nu se poate. Tot așa, torentul de munte cristalin și pur ce se năpustește la vale poate fi captat într-o turbină care-l sortește întunericului și muncilor

de tot felul. Cît despre om, el își datorează culorile nucleului său de tenebre.

Fizica modernă l-a ales pe Newton cu lumina lui compozită și secundară față de culoare. Ar fi însă ușor de demonstrat că întreaga istorie a picturii i-a dat cîștig de cauză lui Goethe și umbrei sale policrome. Culmile ei se numesc Leonardo da Vinci, inventator al clarobscurului cu a sa *Madonă din grota cu stînci*, Rembrandt cu scenele lui nocturne. Caravaggio care reface lumea cu o răsufătoare ce străpunge fundul unei pivnițe, impresioniștii cu umbrele lor violete.

În copilărie, am trăit o dramă de care mă simt în mod nevinovat responsabil și care ilustrează cu foarte multă cruzime aceste relații între lumină, umbră și culori. Eroina povestirii nu se numea Lucie, dar îi voi da acest nume din discreție și, totodată, pentru că *Lucie* se află și în *a elucida*, și pentru că este și povestea unei elucidări care a fost, într-un fel, ucigătoare.

DECI, ÎI VOI SPUNE LUCIE. Era învățătoarea¹ mea și o iubeam. Precizez că aveam zece ani. Nu voi uita niciodată rochiile ei de lînă în toate culorile sau fustele ei lungi, ne-

1 În limba franceză cuvîntul „maitresse“ înseamnă învățătoare, dar și amantă (n.t.).

gre și largi ca ale Țigăncilor, eșarfele, balerini (căci niciodată n-am văzut-o purtând acele monstruoziități care sînt pantofii cu tocuri înalte!). Pe sub masa aflată la nivelul fețelor noastre, picioarele ei goale și bronzate se împleteau în chipul unei cozi groase de carne, impecabilă și mătăsoasă. Nu voi uita niciodată mai ales coronița din flori de cîmp pe care și-o pusese pe cap într-o noapte de Sfîntul Ioan¹ ca să danseze împreună cu noi în jurul focului de sărbătoare. Avea părul strîns într-o coadă pe care o purta în jurul capului sau o lăsa să-i atîrne pe spate. Cum eu aveam un album de povești populare slave cu ilustrații, mi se părea că aduce a rusoaică sau a ucraineană, avea în orice caz un aer exotic.

Nu m-ați înțeles poate destul de bine cînd am vorbit de învățătoarea mea. Este într-adevăr demn de remarcat faptul că franceza folosește același cuvînt pentru a desemna amanta unui bărbat căsătorit, a doua lui soție de fapt, și institutoarea care are în grijă elevii cei mai mici. Căci, dacă observați, de „profesor“ se vorbește în cazul elevilor mai mari. Prima femeie a unui copil este, evident, mama lui. Învățătoarea pe care o descoperă la școală este cea de-a doua femeie din viața lui, inițiatoarea, și nu rareori se întîmplă să-i spună și acesteia mamă. Este asta o greșală de neferțat? Ne putem pune pe bună dreptate această întrebare. Pe vremuri exista tradiția ca învățătoarea să fie o fată bătrînă, slută, numai lornioane și cocuri, de o uscăciune cari-

¹ E vorba de Sfîntul Ioan de vară, de la 24 iunie (n.t.).

caturală. Sînt gata să protestez împotriva acestei imagini, dar povestea Luciei mele dovedește poate că era înțelept să previn astfel orice confuzie.

Aveam deci zece ani și îmi iubeam învățătoarea. Eram în stare de orice ca să-i pot intra în grații. Fiind un elev mediocru, nici strălucitor, nici leneș, neremarcîndu-mă la nimic în mod deosebit, ce-mi propuneam eu nu era un lucru prea ușor. Cu atît mai mult cu cît pasiunea mea era împărtășită de toți elevii din clasă. Eram cu toții convinși că sîntem niște ființe aparte, privilegiate, însemnate, din moment ce-i aparțineam Luciei. Făcui o încercare cu Sophie. Îmi era colegă de clasă. Și era și fiică cea mare a Luciei, care avea încă doi băieți mai mici, pe Tibo și pe Tijoli. Se părea însă că între Lucie — învățătoarea și Lucie — mama se ridicase un fel de zid, căci Sophie se străduia vizibil să nu lase să se întrevadă nimic din legătura ei de rudenie cu „învățătoarea“, căreia i se adresa, ca și noi, cu „Doamnă“.

Mult timp, ideea mea neclintită a fost s-o însoțesc pe Sophie după școală exact cît să văd cu ochii mei acea metamorfoză prin care Lucie era din nou „mamă“ pentru fiica ei. Mi se părea că metamorfoza în cauză ar fi valabilă și pentru mine însumi și că aș putea pași astfel pragul unei intimități bine apărute și pe care mi-o închipuiam paradisiacă. Or, dacă avusesem de două ori ocazia să ajung la fosta casă de paznic de barieră în care locuiau Lucie și-ai ei, dacă putusem întrezări pînzele mari, verzui și naturiste pictate de Nicolas,

soțul ei, degeaba așteptasem ca Sophie să pronunțe cuvîntul magic, adevăratul „Sesam, deschide-te“ al familiei. Ușile acestei case aveau să-mi fie deschise doar de o catastrofă.

Trebuie să vorbesc însă și despre propria-mi familie, care reprezenta celălalt pol al vieții mele de copil, pol din nefericire negativ. Bani. Eu cred că relațiile dintre un om și bani sînt la fel de adînci și complexe ca și cele pe care le poate avea cu Dumnezeu, cu propriul său corp, cu soția, cu mama lui etc. Tatăl meu cîștiga mulți bani. Fără îndoială că acest flux alimentat continuu era la fel de indispensabil sănătății lui morale pe cît era oxigenul supraviețuirii lui fizice. Cum să faci avere? Răspunsul e simplu. E de-ajuns să te gîndești numai la bani încă din copilărie. Să te gîndești, cuvîntul e, de altfel, inexact. E nevoie de mai mult și, în același timp, de mai puțin de-atît. Fără să-și fi stabilit vreodată un anume drum al vieții, viitorul miliardar își orientează automat toate gîndurile și toate actele către un singur țel : cîștigul. Este un reflex lăuntric, înveterat pînă-ntr-atît încît rămîne mereu înconștient. Bineînțeles, originea acestei orientări fundamentale poate fi uneori determinată. La tatăl meu — și, fără îndoială, cazul este destul de comun — era vorba, cred, de o rană morală pe care i-o lăsase lipsa de bani, și de mai mult chiar : de spectacolul umilitor pe care i-l ofereau părinții lui ciondănindu-se în jurul unui portmoneu gol. Ca pe mulți alții, asta l-a marcat pentru toată viața. Și acea ură față de sărăcia degradantă pe care o cunos-

cuse acasă a făcut din el temutul director de întreprindere de mai tîrziu.

Trebuie să precizez și natura acelei întreprinderi, căci și ea a jucat un rol în povestea mea. Tatăl meu își începuse cariera ca funcționar în serviciile comerciale ale unei stații radiofonice periferice, cum i se spunea pe-atunci. Stație periferică, adică comercială, căci pe vremea aceea postul de radio național nu era întreținut decît din taxa achitată de ascultători. Înaintînd în funcție, a ajuns director comercial al unei stații concurente, apoi și-a întemeiat propria lui agenție de publicitate. Profesia de agent publicitar este, fără îndoială, una din modalitățile cele mai elegante și mai rapide de a face avere. Să cucerești oamenii integrînd produsul ce trebuie vîndut în imaginea unei vieți paradisiace, în care intră doze precise de fericire, frumusețe, tinerețe, erotism, vacanță... Să cucerești ! Tatăl meu își adaptase perfect comportamentul și stările sufletești acestui scop. Și-ar fi putut alege ca deviză : a cuceri sau a muri. Nu cred însă că s-ar fi putut realiza atît de deplin în profesiune dacă fondul caracterului său nu s-ar fi pretat la acest lucru. Era exact tipul descris în caracterologie sub numele de „venusian“. Aparența măgulitoare îi ținea loc de morală iar cînd realitatea se întîmpla să deranjeze, sau chiar să distrugă acel frumos decor, nu-i mai rămînea decît ura. Îmi imaginez, nu fără amărăciune, surpriza unei tinere fete amețită de farmeceele acestui prinț al aparenței descoperind, a doua zi după o nuntă de vis, reversul decorului. Copleșit parcă de atîtea remușcări izvorîte din

minciunile pe care le fabrica întreprinderea lui, tatăl meu încerca să se justifice în proprii săi ochi printr-un surplus de seriozitate profesională, dar și prin austeritatea vieții sale particulare pe care soția și fiul său trebuiau, bineînțeles, s-o împărtășească. Mama mea și cu mine duceam o viață a cărei aparență contrasta pînă la limita absurdului cu regimul la care eram, în același timp, supuși. Aveam în permanență la dispoziție o mașină și un șofer, dar la desert nu mîncam prăjituri decît duminica la prînz. Orice risipă — dar mai ales risipa de mîncare — provoca o dramă. De două ori pe iarnă mergeam să schiem la Gstaad, dar cumpărăturile eram obligați să le facem la supermagazinul de alături. Proprietatea noastră cuprindea și „anexe“, unde locuiau un bucătar și o cameristă, dar pe masa de toaletă a mamei mele nu am văzut niciodată vreun parfum scump. Multă vreme am crezut că ea împărtășea întru totul preferințele soțului ei pentru acel curios amestec de fast și austeritate, dar dacă aș fi fost mai copt la minte, m-aș fi gîndit la obîrșia calvinistă a familiei ei, la acea aripă a protestantismului care a dat naștere puritanismului și asceților miliardari și capitalismului american. Ea accepta, în aparență fără să sufere, stilul atît de ciudat și de coercitiv al soțului ei. N-am văzut niciodată să facă vreo scenă sau să verse vreo lacrimă. Acum, privind în urmă, îmi dau seama că trăia într-o stare de agonie. Camera părinților reprezenta un sanctuar, în care știam că nu am voie să pătrund. De unde știam? Probabil că acel tabu îmi fusese inoculat pe vremea cînd eram

atît de mic încît îl respectam acum ca pe o lege firească.

Da, trăia într-o stare de agonie în familia asta ciudată, dar care nu avea în ea nimic amuzant și în care toate efuziunile, toate sentimentele ceva mai spontane ar fi fost judecate drept nelalocul lor. Și, într-o zi, a ieșit pesemne din acea toropeală și dusă a fost... N-am putut niciodată determina cu exactitate partea de durere, de umilință și teama de scandal din reacția tatălui meu. Dacă voi insinua că în acea reacție era prea puțină durere autentică, voi fi acuzat că nutresc prejudecăți antipaterne. Am aflat de această plecare de la servitori. Cînd am venit la cină, pe masă se aflau numai două tacîmuri. Tatăl meu mă trase lîngă el, îmi puse mîna pe cap și îmi spuse cu o voce solemnă: „Fiul meu, mama ta te-a părăsit“. Formula aceasta mă surprinse, căci din cîte înțelesesem eu, mai degrabă el fusese cel părăsit. Dar, desigur, „Soția mea m-a părăsit“ erau niște cuvinte pe care gura lui nu le-ar fi putut rosti. M-am simțit adînc rănit. Tăcerea în care se desfășură masa aceea a fost îngrozitoare. Tatăl meu nu numai că nu știuse s-o facă pe mama fericită, dar se arăta la fel de neputincios în a lega un dialog oarecare cu mine. În seara aceea mi-am dat seama de deșertul afectiv în care trăiam. M-am dus în camera mea luînd cu mine mărul de la desert. Era sfîrșitul unei veri splendide. Noaptea se lăsa lin peste parcul neclintit. Mama plecase. Și eu? Ce făceam eu acolo? Camera mea era la parter. Sării pe geam și, cu mărul în mînă, o pornii pe drumul ce ducea la casa Luciei.

Mă așteptam să găesc acolo, prin contrast, o casă plină de lumini, de muzică și de parfumuri. Am fost surprins s-o descopăr întunecoasă și tăcută. M-am apropiat de intrare dar, înainte chiar ca eu să-mi îndrept mîna spre sonerie, ușa se deschise singură. În cadrul ei se afla Lucie, stînd în penumbră, în cămașa ei de noapte care forma o pată mare, luminoasă. Mă surprinse îndată un amănunt, care-mi păru de o minunată semnificație: coada îi era despletită și un val de șuvițe întunecate i se revărsa pe umeri. Neștiind ce să fac, nici ce să spun, îi întinsei mărul, iar ea îl acceptă. Rostii: „Mama a plecat“. Ea spuse: „Vino!“ și mă luă cu ea înăuntru. „Nicolas e la mama lui cu copiii. Se întore mîine dimineață. Ai mîncat?“ Nu-mi era foame. Mă afluam sub vraja aceluia miracol: Lucie numai a mea! Nu numai clasa, ci pînă și propria ei familie dispăruse pentru a ne lăsa singuri. Fuga mamei mele nu era ea însăși preludiul necesar al acestei mari fericiri?

Și se făcu noapte de-a binelea. Despre orele care urmară păstrez o amintire puternică, dar confuză. E așa de mult de-atunci! Și apoi, bineînțeles că am dormit. La zece ani nu ești făcut să stai de veghe. Noaptea. De ce nu s-a vorbit niciodată pînă acum despre tot ce e permis noaptea? Permite, demitere, remitere, admitere. Noaptea sînt suspendate toate interdicțiile și sancțiunile. E tăcerea complice, contactul, dar și transgresiunea. Dacă furturile, crimele, jocul, evadările, prostituția au loc, de preferință, noaptea, asta nu numai fiindcă întunericul îngreuiază supravegherea, ci și pen-

tru că noaptea este, în esență, timpul anarhiei. Această anarhie am trăit-o în brațele Luciei cu o fericire pe care n-am mai regăsit-o niciodată. De-atunci încoace n-am încetat să reflectez la misterul acestei mari iluminări. Cred că eu mă adăpam direct de la sursă din laptele tandreții, pe care ea se pricepea de minune să-l împartă întregii clase prin lecțiile și prezența ei. Dar era, înainte de toate, un lapte nocturn, iar Lucie își datora strălucirea numai acelei umbre pe care știa să o păstreze înlăuntrul ei.

Prin educația mea nu eram obișnuit nici să stau pînă noaptea tirziu, nici să dorm mult dimineața. Cînd am deschis ochii, tocmai se lumina de ziuă. Trupul masiv și brun al Luciei întins de-a curmezișul patului mă înconjura cu un arhipelag de șuvițe de păr răsfirate, de mîini abandonate, de coapse masive și de sîni cu lunule mari, maronii. Mă stînjea contrastul dintre somnul ei și trezia mea. Femeia care doarme îl ignoră total pe cel cu ochii deschiși de lingă ea și se îndepărtează de el fără milă. Ea se retrage într-o lume inaccesibilă, în timp ce pe el îl lasă pradă necruțătoarei transparențe de-afară. M-am strecurat repede jos din pat. Tocmai mă pregăteam să părăsesc camera nupțială, nu înainte de a arunca o ultimă privire către metresa mea adormită, cînd observai pe jos, la piciorul patului, o păpușă care probabil căzuse cînd mă sculasem. Am ridicat-o ca s-o așez la loc lingă Lucie. Era, dacă-mi aduc bine aminte, una din acele păpuși de pe vremuri, surprinzătoare prin factura lor compozită, căci capul de porțelan era tare,

rotund și viu colorat, în timp ce corpul, din stofă umplută cu cîlți, se umfla, moale, in-form, de culoarea cenușii. Am avut timp să-i văd pleoapele lăsîndu-se peste ochii albaștri de sticlă atunci cînd își ocupă din nou poziția orizontală alături de Lucie, care-și puse o mină visătoare peste ea.

Rătăcii o vreme prin casa pustie. Dezordinea era atît de mare încît n-aș fi putut spune care era bucătăria, sufrageria, salonul, biblioteca. Peste tot erau răspîndite cărți, mîncare, jocuri, unelte de grădinărit. Ce contrast față de aranjamentul maniac din casa mea părintească ! Și cît de mult mi-ar fi plăcut să trăiesc în acel călduros talmeș-balmeș ! Dar cea mai mare revelație mi-a prilejuit-o atelierul lui Nicolas, un fel de cușcă din sticlă, mai exact o verandă lipită de casă. Pereții fiind în întregime mascați de pînze mari, lumina venea de sus. Dar se poate oare vorbi astfel ? De fapt, fiecare pînză își iradia propria-i lumină care nu era, desigur, aceeași cu lumina plată și realistă ce pătrundea prin tavanul de sticlă, ci era o lumină bogată, complexă, alarmantă și atrăgătoare în același timp. Culoarea dominantă a picturilor lui Nicolas era un verde special, nu de clorofilă, ci acvatic, sărat, exact cel denumit *albastrul mărilor din Sud*. Totuși, alarmante erau în același timp și niște umbre roz ce aminteau de mucoasă, de viscere, de rană. Nu, nu era vorba de un verde pur vegetal, ci de acea tentă fundamentală a vieții ce provine din apele mărilor și care este totodată putrefacție și germinare. Din mitologie aflăm că Kronos, după ce a tăiat cu o seceră organele genitale ale tatălui său Uranus, le-a

aruncat cu seceră cu tot peste balconul cerului. Secera se preschimbă în insula Malta. Organele genitale plutiră multă vreme în voia valurilor într-o spumă roz și sălcie. Apa le aruncă undeva, pe nisip, ca pe o meduză în-singerată, iar din ele se ivi o femeie de o frumusețe fără seamăn, căreia i se spuse Afrodita (*aphros* — spumă) și care a fost mai tîrziu identificată cu Venus a latinilor. Ceea ce Nicolas reprezenta stăruiitor pe pînzele sale era tocmai acea carne palpitînd, fecundă și de o coplesitoare frumusețe venusiană legănată de curenți și de virtējuri, feminitatea însăși gata să se nască și împovărată de tot greul originii ei. Am înțeles vag că era vorba și de portretul în profunzime al Luciei în zece variante, căci eram încă impregnat de miresmele trupului ei, de lingă care abia plecasem.

Apariția neașteptată a lui Nicolas și a celor trei copii mă întrerupse din investigațiile mele. Îi auzii făcînd tărăboi în camera Luciei, al cărei rîs se pierdea printre strigătele lui Tibo și ale lui Tijoli, și pentru prima oară îmi ajunse la urechi un nume necunoscut : Olga. Dormise bine Olga ? Luase micul dejun ? Nu venea să se plimbe cu ei ? Mă intriga această Olgă, a cărei prezență nu o remarcasem. Cît despre prezența mea acolo, păreau să n-o ia în seamă. În cele din urmă Nicolas mă descoperi în atelier. „Ah, aici ești ?“ Oare ce voia să spună : aici în atelier, sau aici în casă ? „Cum ți se par tablourile mele ?“ N-aș fi fost deloc în stare să spun ceva despre ele. „Sînt toate aici. N-am vîndut niciodată nici măcar unul. Toate sînt ale Luciei. Pentru ea pictez.“ Mer-

gea în cerc și, cu gesturi largi, își arunca brațele în dreapta și-n stînga. Barba tunsă scurt îi ajungea pînă la perciuni și era îmbrăcat în pantaloni și haină de velur maron. Dacă ar fi avut și lavalieră, ar fi arătat exact ca pictorii de pe vremuri. Înțelesei că, în ciuda vîrstei mele, mă trata ca pe un vizitator privilegiat căci, după cum îmi spusese, nimeni în afară de cei din familie nu-i putea vedea pînzele. Eram unicul martor din afară. Se opri în fața unei compoziții ample. Vîrtejuri albastru-verzui încadrau silueta micuță a unui copil, mai precis a unei păpușe. „E Olga. E viața Luciei învîrtindu-se în jurul Olgăi.“ Recunoscui păpușa cu care dormisem în patul Luciei și din acea clipă am înțeles cine era Olga. „E un elesteu care se golește“, spusei în chip de comentariu. Mi se părea că văd într-adevăr involburarea unei ape pline de iarba-broaștei, de alge și de ouă de broască în jurul unei guri de canal pe care se așezase păpușa Olga. Nicolas păru surprins. „Ah! tu crezi că se golește? Dar dacă se învîrte în celălalt sens, atunci se umple, nu-i așa? Eu o vedeam pe Olga ca pe un izvor de viață și de plenitudine. Iar tu vezi tocmai contrariul. Ia te uită, ia te uită...“ Mă privea cu un aer uluit și trist. „Se poate să mă înșel“, spusei eu împăciuitor. „Nu, tocmai asta e, tu nu te poți înșela. Cel care privește o pictură n-are cum să se-nșele. Ceea ce vede e un adevăr de necontestat. Ca și Olga. Să fie ea oare pentru Lucie ca o ghiulea pe care o tîrăște după ea? Unii așa pretind. Eu, dimpotrivă, cred că Olga e căminul cald și care dă culoare vieții ei. Cum să afli adevărul?

Lucie se încapățînează să nu spună nici un cuvînt despre subiectul ăsta.“

Nu înțelegeam mare lucru din tot acel discurs, așa că am răsuflat ușurat cînd cei doi frați dădură buzna în atelier și, la vederea mea, scoaseră niște strigăte de uimire. Mă luară cu ei în încaperea principală a casei, unde Lucie stătea la masă împreună cu Sophie, în fața unor cești cu cacao și a tartinelor cu dulceață. Nicolas veni și el acolo. Mă așezai lîngă ei. Ceea ce te surprindea acolo în primul rînd era neglijența, ca să nu spun mizeria, de pe masă și din jur. Fața de masă ceruită era presărată cu coji de pîine și de prăjituri, cu băltoace de lapte și de compot, iar hamsterul lui Tijoli se plimba pe-acolo în voie, băgîndu-și botul prin boluri și borcane. Toți vorbeau și strigau deodată, în afară de Lucie, căreia îi scăpau din cînd în cînd doar monosilabe și care nu avea ochi decît pentru păpușa ei Olga, aflată lîngă ea, pe marginea mesei. Și totuși, Lucie nu era deloc izolată, dimpotrivă! Simțeau că ea era inima acelei case, că toată casa și ceilalți membri ai familiei, plus pisicile, hamsterul etc., că totul acolo era emanția ei. Noi toți eram copiii ei, și bineînțeles și Nicolas, acest pictor ratat care nu vînduse niciodată vreo pînză pentru că nu picta decît pentru ea (și de altfel cine altul decît ea s-ar fi putut arăta interesat de acele imense suprafețe umede, moarate, mușcăite, fremătînd de viață palustră?).

Mi-am băut porția de cacao și mi-am mîncat briosa, apoi cei doi băieți mă scoaseră pe-afară. Familiaritatea lor cu locurile și inferioritatea mea de străin aflat în vizită compensau anii

pe care îi aveam în plus față de ei. Am precizat deja că această familie locuia într-o fostă casă de paznic cantonier. Calea ferată Beaune-Arnat-le-Duc, care se intersecta cu șoseaua aproape în unghi drept, fusese dezafectată cu mult înainte de nașterea mea. Șinele și traversele fuseseră smulse cu totul, iar acum erau strînse grămadă în apropierea casei. Când Nicolas își lua inima-n dinți să taie din ele — lemnul îmbătrînit era așa de tare că te-apuca deznădejdea —, le puneau pe foc în semineul din casă sau în soba de la școală. În acest din urmă caz, noi începeam să protestăm, din cauza mirosului de creozot care invadea clasa și care era asemenea celui de la latrinele din curtea școlii. Terasamentul fostei căi ferate forma un drum ciudat, de pământ amestecat cu pietriș, pe care creșteau din belșug cucuta și măcrișul sălbatic. Nu te puteai aventura pe-acolo cu bicicleta și chiar și mersul pe jos era destul de anevoios. Și totuși, visam cu toții la o anume expediție într-un loc înspăimîntător și misterios despre care „cei mari“ povesteau lucruri minunate: la mai puțin de doi kilometri de-acolo se afla un tunel a cărui gură neagră sta gata pregătită să-l înghită pe cel care candida la acest gen de inițiere. Acela era locul la care cei doi frați, profitînd de sprijinul neașteptat al unui băiat mai mare, se hotărîseră să meargă chiar în acea dimineață. Îmi arătară triumfători luminările și chibriturile cu care se înarmaseră. Plecarăm deci într-acolo fără întîrziere.

Entuziasmul le dădea aripi iar mie îmi era greu să țin pasul pe balastul de piatră spartă, pe unde o porniră plini de avînt. Un drum ciu-

dat, perfect neted și totuși gloduros, pe care locomotivele se năpustiseră timp de un secol, dispărînd în gura tunelului cu strigăte de femei nebune. Fără șine și traverse, căpătase o înfățișare de drum al crucii dureros și nostalgic, jalonat de stilpi de semnalizare care continuau să-și înalțe discurile și brațele de semafor, mutilate. Când, în sfîrșit, intrarea în tunel apără după o curbă, am avut sentimentul că mă apropii de poarta lumii de dincolo. Dar nu mai era vreme pentru ezitări. „Ce căutăm noi acolo?“ Întrebarea mea se pierdu în entuziasmul celor doi frați. Gura tunelului era superficial apărută de cîteva fire de sîrmă ghimpată, de care era prinsă o tăbliță ce purta scris cu litere grosolane: **INTRAREA INTERZISĂ PERICOL**. Dar Tibo și Tijoli dispăruseră deja înăuntru.

Solul părea acum ciudat de moale și de elastic, față de pietrele ascuțite din balastul de pe drum. Călcam pe crengi de pădure, mai precis pe mănunchiuri de nuiele, așezate într-un covor neînterupt. Aerul era nemișcat, proaspăt, umed și, de altfel, dacă te opreai și trăgeai cu urechea, puteai auzi zgomotul îndepărtat al unui curs de apă. Cei doi frați aprinseseră fiecare cîte o luminare și înaintau ținînd-o cît mai sus, deasupra capului. Lumina pe care o răspindeau ele era însă foarte slabă și curînd întunericul din ce în ce mai adînc ne sili să ne oprim. Întorcînd capul, puteam zări intrarea tunelului, un orificiu luminos în formă de boltă. „Ar trebui să vedem de-acum ieșirea, spuse Tibo, tunelul e drept, știu sigur“. Mai făcurăm cîteva pași, dar întunericul

care devenise acum de nepătruns, ne opri din nou. Tibo îi dădu fratelui său lumînarea. „Stai s-adun crengi ca să fac o torță.“ Murmurul pîriului și umezeala aerului creșteau și ne scăldau într-o răcoare odihnitoare. Mă simțeam extraordinar de departe de familia mea, de școală, de toate vicisitudinile care mă făceau nefericit. „Așa trebuie să fie cînd ești mort“, mă gîndii. Se auzi un pîrîit, urmat apoi de o lumină bruscă. Tibo flutura o mîină de crengi aprinse. „Haideti!“ Începurăm din nou să înă-întăm. Solul cobora acum în pantă domoală. Bolta de deasupra capetelor noastre strălucea de umezeală. Ceva alb ne atinse în treacăt capetele și dispăru. „Un înger“, sugeră Tijoli. Dar din nou furăm nevoiți să ne oprim, de data asta definitiv. Bolta se prăbușise, formînd în fața noastră o masă confuză de stînci și de pămînt peste care susura un torent. „Izvorul trebuie să fi ros tunelul“, observă Tibo cu destulă justețe. Tijoli îngenunche și-și băgă mîinile în apa involburată. Apoi, întorcîndu-se spre noi, ne stropi. Torța se stinse. Fața mea șiroia de apă. Ne întoarserăm instinctiv privirea către punctul nostru de plecare, o minusculă spărtură de lumină într-un ocean de întuneric. „De data asta ne întoarcem“, spusei. Și deodată simții cum mă cuprinde spaima. Orificiul luminos bătea în roșu în timp ce împrejur începea să se simtă un miros înțepător. „Nuielele! Am dat foc la nuiele! Răpede, să fugim!“ Îi prinsei de mîină pe cei doi frați și o luai la fugă. Solul era destul de alunecos, dar cel mai greu era cu fumul care se îngroșa pe măsură ce înaintam. Știam că urma să trecem peste un covor de foc. Totul depindea de

lățimea lui. Tibo și cu mine aveam încălțăminte solidă, dar Tijoli era cu picioarele goale în niște sîndăluțe. Nu ne mai vedeam în momentul în care mă strigă să-mi spună că-i e rău. Îl luai în brațe și continuai să merg, temîndu-mă acum ca nu cumva să cad. Covorul de foc apărură deodată. Judecînd după apropierea lui față de intrarea în tunel, nu putea fi mai mare de treizeci de metri. Mă avîntai, urmat de Tibo. Năvălirăm la lumina soarelui într-un torent de fum, precum tinerii evrei Sidrac, Misac și Abdenago ieșind teferi din cuptorul încins la chemarea lui Nabucodonosor.

Nu Nabucodonosor fu acela care ne întîmpină, ci cei trei jandarmi din sat, atrași acolo de fumul pe care-l zăriseră urcînd dinspre tunelul închis. La asta se adăuga și faptul că tatăl meu îi pusese în alertă în clipa în care constatase dispariția mea. Eram mînjiți de funingine și năclăiți de lacrimi. Întoarserăm privirea către gura de umbră care slobozea nori de fum mînați de la spate de flăcări violete. Era de necrezut că ieșisem teferi din acel infern! Și în momentul acela am fost martorul apariției fantastice care mi-a marcat viața pentru totdeauna. În inima pîrjolului negru și auriu se zbătea o pasăre mare, albă. Era cucuveaua care ne atinsese-n zborul ei ceva mai devreme. O clipă bătă din aripi pe loc, ca o pasăre a Sfîntului Duh diabolic apoi, eliberîndu-se, se înălță în văzduh și zbură pe deasupra capetelor noastre, dispărînd îndată în frunzișul pădurii. Avurăm doar răgazul să-i vedem fața turtită și ochii rotunjiți întorși spre noi. Astfel, din vina noastră, în loc să-și ia zborul la asfîntit, după cum spunea filosoful, pasă-

rea Minervei smulsă din dulcile ei tenebre familiare fugea îngrozită în soarele amiezii.

Urmarea e tristă și poate fi povestită în câteva cuvinte. Însotii de jandarmi călare, ne întoarserăm la casa Luciei, unde cei doi frați dispărură. Cît despre mine, m-au dus înapoi la tata. Astăzi îmi dau seama ce nenorocire putea însemna pentru el fuga mea de-acasă urmînd-o pe cea a mamei. Reacția lui fu de o brutalitate fătîșă. Am aflat că urma să fiu dus, sub pază, la Cahors, unde aveau să fiu elev intern la iezuiți. N-am aflat decît mult mai tîrziu în ce fel se răzbunase pe mama și pe Lucie. Împotriva Luciei depusese pur și simplu plîngere pentru răpire de minor. Calitatea ei de învățătoare îi agrava considerabil cazul în virtutea articolului 333 din Codul Penal. Cît despre mama, nu aveau să mai știu nimic despre ea în timpul celor șapte ani care urmară. Motivul acestei tăceri îl aflai chiar de la tatăl meu în cursul unei discuții în contradictoriu, cînd am împlinit cincisprezece ani. Divorțul fusese pronunțat din vina mamei mele. Tata îi asigura totuși o pensie convenabilă — grație căreia își putea întreține amantul — dar cu condiția de a întrerupe orice legătură cu mine. Cea mai neînsemnată vizită sau scrisoare ar fi închis robinetul pensiei lunare. Ea respecta cu scrupulozitate termenii contractului, răspunzînd cu o tăcere totală apelurilor mele. Trebuie să știi ce înseamnă sensibilitatea unui adolescent pentru a putea înțelege disprețul și ura pe care acea situație mi le trezi față de tatăl meu, dar și față de mama. Ah, cum mă trădaseră, cît de bine se înțeleseră ca să

mă nenorocească! Nu mi-am revenit decît la douăzeci și trei de ani, în ziua în care am întîlnit-o pe cea care avea să-mi devină soție.

Cu doi ani înainte avusesem însă curiozitatea să mă interesez de soarta Luciei. În trecere pe la castelul tatălui meu, făcusem o plimbare pe calea ferată dezafectată. Casa de la barieră era locuită de o familie necunoscută. Un ciine cu blana gălbuie se repezi la mine lătrînd. N-am avut curajul să continui pînă la intrarea în tunel. Poștașul cu care mă întîlnii îmi spuse însă că familia Luciei era acum disperată, judecînd după adresele la care reexpedia scrisorile celor cinci membri. Îmi dădu atît adresa Luciei, cît și pe cea a lui Nicolas. Lucie era directoare la liceul de fete din Beaune. Nicolas lucra într-un atelier de desen industrial la Dijon. Păreau să fie despărțiți.

Dădusem un telefon ca să-mi anunț sosirea la liceul din Beaune. Mă primi în biroul ei cu aerul amabil și serios pe care trebuie să și-l fi pus la punct anume pentru părinții elevilor. Unde era acel suflet generos de pe vremea cînd eram eu într-a șasea, geniala gospodină din casa de la barieră, arhipelagul de sîni, de vîntre și coapse în care cunoscusem fericirea într-o noapte, la cei zece ani ai mei de-atunci? Lucie ajunsese perfectă, impecabilă, stilată. Cu părul întins, machiajul mat, ochii prelungi și seci, cu un gulerăș rotund de batist alb pe o rochie sobră, cenușie, croită elegant, semăna cu o călugăriță de lux. O cercetam cu înfrigurare încercînd să regăsesc în spatele celui manechin lăcuit femeia plină de căldură pe care o iubisem.

Inevitabil, aduse vorba de trecut, o lungă perioadă de tatonări și de greșeli, după părerea ei. Fusese pradă unor fantasme care erau gata s-o ducă la pierzanie. Din fericire, un medic admirabil — de fapt mai curînd o călăuză spirituală decît un tămăduitor — o făcuse să vadă clar în ea însăși. Un catharsis, o purgație a tot ceea ce era tulbure și impur înăuntrul ei o transformaseră într-o femeie nouă, transparentă, eficaă, sănătoasă. După doi ani de întrerupere a meseriei de învățătoare, luase din nou drumul școlii. Dar la un nivel superior. Pentru ea nu se mai puneă problema de „a intra în clasă“. Ce-i aia o clasă? Un animal imens cu treizeci de capete și șaizeci de picioare. Un monstru care se mișcă, rîde, se foiește, șușotește, zgîrie, adoarme, visează. Și pe lingă asta, un animal viclean, imprevizibil, sensibil la schimbarea vremii, la furtună, la caniculă, la ger. Învățătorul se simte acaparat de acest monstru, e ba încheiat într-o peltea moale, ba atacat din toate părțile ca într-o baie de acid sau, alteori, din fundul masei amorfe străbate o privire care-l țintuiește, hipnotizîndu-l. Multă vreme, pedepsele corporale au constituit contactul fizic normal dintre corpul învățător și corpul-învățat. Un contact just, logic, dar debordînd în același timp de afectivitate sado-masochistă. Era indispensabila supapă de siguranță a unei relații umane-prea-umane, care nu se poate rezolva prin schimburi pur verbale. Moda asta a trecut, iar dacă unii părinți nu ezită să vină la învățător, cerîndu-i să le cotonogescă la nevoie progetura, dacă unii copii, oarecum conștienți de relația incompletă pe care o au cu dascălul, cerșesc

prin atitudinea lor chelfăneala eliberatoare, dascălul, în schimb, trebuie să știe să se abțină de a răspunde acestor solicitări ispititoare, dar primejdioase. //

Adevărul este că învățămîntul evoluează inexorabil către impersonalitate. Și e logic. Căci, pentru copilul care trece de la familie la școală, ruptura este totală. Școala nu e o mare familie. Familia, mediu biologic, se supune unor curenți afectivi, unor forțe pasionale. Este domeniul inegalității, al promiscuității, al capriciului sentimental. Se fac uneori încercări de înfrînare a acestei anarhii. Ținuta cuviincioasă la masă, vorbitul cu dîmneavoastră obișnuit în anumite medii, interdicția incestului, acest tabu al tabuurilor (atît de adesea totuși încălcat într-o indiferență generală), sînt tot atitea tentative de a introduce puțină dresură în menajeria familială. Problema este delicată mai ales atunci cînd mama, fiind și învățătoare, își regăsește unul din copii în clasa la care predă. Este ceea ce i se întîmplase cu fiica ei, Sophie, iar ea făcuse tot posibilul ca să-i impună distincția între „mama“ de acasă și „doamna“ de la școală. Căci adevărata ordine nu există decît la școală. Aceasta pretinde a se întemeia numai pe spiritul justiției. Toți elevii sînt egali în fața regulamentului. Singurele lucruri care contează sînt munca și disciplina. Un copil nefericit în familia lui va spune: „Nu sînt iubit“. Un elev revoltat strigă: „E nedrept!“ Adesea copilul este același, și a înțeles perfect diferența.

Ascultam expunerea Luciei, calmă, obiectivă, transparentă. Și o priveam, femeie de sticlă ea însăși, transparentă, rece și incoloră. Ah,

bine o mai spălase, clătise și pusese la uscat guruul ei ! Cum fusese oare posibil să ajungă aici ? Și încotro se-ndrepta ? Ea această a doua întrebare îmi răspunse în încheierea discuției noastre. Desăvârșirea firească a învățămîntului modern este calculatorul, îmi spuse ea, dascălul robot lipsit de orice urmă de afectivitate și, prin urmare, infinit de răbdător și de obiectiv, luînd în calcul toate particularitățile elevului pe care-l are-n față, lacunele și aptitudinile lui, și oferindu-i informațiile din program distilate într-un ritm corespunzător. Pentru împlinirea acestui ideal trudea ea...

Eram puțin amețit la sfîrșitul acelei întrevăderi. Îmi repetam în minte întrebarea : cum fusese oare posibil să ajungă aici ? Și-apoi celelalte taine ce pluteau în jurul ei : ce se întimplase cu familia ei după ce fusese trimis ca intern la Cahors ? De ce se despărțise de Nicolas ? Evident, el era cel de la care așteptam să aflui adevărul de-aici înainte. Cîteva zile mai tîrziu i-am telefonat la biroul de studii industriale unde era desenator. Îmi răspunse că nu se putea întîlni cu mine într-un răstimp previzibil, dar că avea să mă caute de îndată ce va fi disponibil. Își notă adresa mea. Peste două săptămîni am primit de la el o scrisoare în care îmi răspundea de fapt la toate întrebările. Înghetașem la auzul acelui dumnea-voastră pe care mi-l adresase Lucie. Calda familiaritate a scrisorii lui m-a liniștit de la bun început.

Dragul meu Ambroise,

Iată-te deci ieșit din această aventură îngrozitoare în care am fost atrași cu toții. Din

scurta noastră convorbire telefonică înțeleg că nu știi mare lucru despre ceea ce s-a întîmplat cu noi, căci tatăl tău s-a străduit să te izoleze de mediul în care trăiai iar vizita pe care i-ai făcut-o Luciei bănuiesc că nu ți-a adus mai multe lămuriri. Doar știi că tatăl tău a făcut plîngere împotriva ei pentru răpire de minor. Povestea ta naivă despre noaptea pe care ai petrecut-o în brațele ei a cîntărit mult la dosar. Ei da, ce vrei ! Trebuia dramatizată această poveste punîndu-se în ea și ceva sex. Iată-o deci pe Lucie a noastră suspendată din post de academia din Dijon, amenințată cu tribunalul corecțional, cu închiisoarea sau mai știu eu ce. Copiii, prietenii noștri și eu însumi am fi fost gata să rîdem de toate tîmpeniile astea, dacă n-am fi văzut-o pe Lucie cîzînd într-o stare depresivă care ne înspăimîntă. Nu, ea nu putea lua lucrurile în glumă ! Nu vorbea, nu mîncea, nu se mișca. Stătea zile întregi privind în gol și strîngînd-o pe Olga în brațe (Olga, poate ți-aduci aminte, era păpușa fetei). Ai fi zis că în naufragiul vieții ei, acea păpușă era singurul colac de salvare. Starea asta a durat destul. Pentru noi, a durat o veșnicie. A fost nevoie s-o dau în grija unui doctor. Un psi-nu mai știu cum. Care a venit și a încercat să lege cu ea un dialog pe care ea nu l-a acceptat. Ne-am înțeles ca Lucie să meargă la consultație de două ori pe săptămînă. Înainte de a pleca, doctorul a spus : „Păpușa asta e cheia problemei“. În ciuda rezervelor mele în ceea ce-l privea, lucrul ăsta m-a impresionat. Am acceptat deci să o însoțesc pe Lucie în mod regulat la Bea-

une. O ținea acolo cam o oră, apoi o luam din nou acasă. Prin forța lucrurilor, am urmărit deci pas cu pas efectele acestei psihoterapii. Am văzut-o pe Lucie ieșind încetul cu încetul din mușenia ei și la început lucrul ăsta a fost o mare bucurie. Moarta învia din nou. Între timp, la intervenția academiei din Dijon, tatăl tău își retrăsese plângerea și parchetul a dat o ordonanță de scoatere de sub urmărire. Totul părea să revină la normal. În momentul acela mi-am dat seama de metamorfoza ce se petrecea în Lucie și care la început m-a surprins, iar apoi m-a dus la disperare. E inutil să ți-o descriu pe noua Lucie pe care o vedeam renăscând de la o săptămână la alta, sub ochii mei. Ai văzut tu însuși rezultatul. Într-o zi, venind de la Beaune, mi-a spus: „Trecem întâi pe-acasă și pe urmă mergem la Commarin“. Am ascultat-o fără să-i cer vreo explicație. Intră în casă și ieși după câteva clipe. Avea în mână un coș de răchită și o cazma. Îți poți imagina cât de uluit eram. Mergem deci la Commarin care e, după cum probabil știi, satul ei natal. Când mașina intrase pe drumul către sat, ea îmi spuse: „La dreapta, la cimitir“. Oprim mașina în fața porții. Intrăm, iar ea se îndreaptă către un mormânt. Stupefiat, pe piatra mormântului citesc: Lucie M. Numele soției mele care ce afla acolo, lângă mine! Se mai vedea, zidită în marmură, și fotografia unei fetițe care putea fi Lucie la opt-nouă ani. Iat-o că începe să sape cu cazmaua în dreptunghiul acoperit de iarbă, rezervat la baza mormântului pentru niște flori absente. Face acolo o groapă micuță. Deschide

apoi coșul din care o scoate pe Olga. Cheia problemei, a spus acel psi. Mai scoate și un șal de mătase albă. Înfășoară în el păpușa ca într-un lînțoliu și o culcă în groapă. În sfârșit, răstoarnă pământul la loc și-l netezește. Gata. Lucie a terminat de-ngropat, la poalele mormântului Luciei, păpușa dragă a Luciei. Nu mai știu ce să fac. Plecăm înapoi în tăcere, dar Lucie, fără îndoială, în semn de recunoștință pentru discreta mea supunere, consimte să-mi ofere cîteva explicații. Ceea ce-mi dă dreptul să-i pun și eu alte întrebări mai tirziu, cu multe menajamente, ca pînă la urmă să reușesc să reconstitui povestea ei secretă, o poveste despre care nu știam nimic, eu, soțul ei.

Era unica fiică a unui cuplu de mici negustori. Părinții ei moșteniseră prăvălia de tricotate și mercerie din Commarin. N-aș putea spune din ce cauză, dar mi se pare că atmosfera dulceagă și parcimonioasă proprie acestui gen de negustorie se potrivește destul de bine cu comportamentul discret, morbid și ipocrit al acelor oameni. Lucie să fi avut cam nouă ani cînd, din întîmplare, descoperi în cimitirul din sat un mormînt care-i purta numele, prenumele și fotografia. Șocul a fost îngrozitor, dar părinților nu le suflă o vorbă despre descoperirea ei. Nu avea nici o îndoială: era moartă, îngropată și condamnată, la fel ca strigoi din povești, să ducă pe pămînt acea pseudoexistență a fantomelor. „Nu era întotdeauna neplăcut, îmi explică ea. Mă simțeam ușoară, lipsită de orice responsabilitate, autorizată să nu iau nimic și pe nimeni întru

totul în serios." Trăia într-un soi de ebrietate funebră pe care o întreținea ducându-se cu regularitate la cimitir să pună flori la propriul ei mormînt.

Lucrul ăsta a durat vreo doi-trei ani, dar într-o zi realitatea se impuse cu brutalitate. În pod se afla un cufăr mare de diligență, încuiat. Lucie reuși să pună mîna pe cheie și cercetă conținutul cufărului. Acolo se afla trecutul, toate vestigiile și amintirile Luciei, ale unei alte Lucie, haine, jucării, o păpușă (Olga), un album mare cu fotografii. Dintr-un teanc de rețete și un permis de înhumare aflat alături de un anunț mortuar, reieșea că murise la nouă ani de o meningită cerebrospinală. Era clar că părinții ei ascunseseră acolo tot ceea ce amintea de această primă fetiță dispărută, ca să nu mai știe de ea niciodată, ca să facă loc liber celeilalte Lucie, Lucie a mea, Lucie a noastră, înlocuitoarea, dublura, concepută și născută chiar în anul morții surorii sale.

Știi acum ce era cu Olga, de ce Lucie, aducînd-o în camera ei, n-a încetat niciodată s-o îngrijească, s-o alinte. Era sora ei dispărută și închisă prin moarte într-o copilărie eternă și, în același timp, o dublură a ei însăși. Atențiile cu care o înconjurau aveau ca scop exorcizarea și îmblînzirea acestei umbre care-i ieșea în cale la fiecare pas. Formula era admirabilă și, timp de zece ani, a reușit să umple casa de la barieră de o fericire colorată și volubilă. Admirabilă, fecundă, dar fragilă. Era așa, ca un eșafodaj îndrăzneț, grațios, magic, dar instabil, amenințat, cu atît mai mult cu

cît se situa chiar la limita dintre o conștiință limpede și o inimă întunecată.

Eu am fost primul care a profitat de toate aceste lucruri. Eram un desenator mediocru. Lucie a făcut din mine pictorul ale cărui lucrări le-ai văzut. Poate că posteritatea le va descoperi într-o zi, la multă vreme după dispariția mea. Eu, de fapt, nu făceam altceva decît să reproduc culorile care emanau din Lucie. Irizare. Dintre toate cuvintele, l-am ales pe acesta, auzindu-l odată rostit din întîmplare. Vine de la un cuvînt grec care înseamnă curcubeu. Este proprietatea pe care o au unele corpuri de a da naștere culorilor curcubelui. De unde avea Lucie acest dar de a iriza? Pot răspunde fără nici o ezitare: de la umbra care se afla în adîncul ei, de la acea altă Lucie, defunctă și devenită Olga, păpușă cu ochii adormiți. Dar, repet, construcția era fragilă. E un miracol că a rezistat atît de mult. Lucie își revărsa irizarea asupra elevilor ca pe un evantai mîngietor. Nu făcea jocul școlii. Prea apropiată de fete, prea mamă față de cei micuți, prea femeie cu cei mari. Asta nu putea să dureze. Și mai erau propriii ei copii, privirea critică a Sophiei, mică rivală pe care pubertatea o incita împotriva mamei ei, năzbitiile din ce în ce mai periculoase ale lui Tibo, imitat întru totul de Tijoli (incendiul din tunel n-a fost decît una din sutele lor de nebunii). Iar eu, pictorul ratat, care trăia pe spinarea soției lui... Nu te învinui pe nedrept. Fuga ta de-acasă și brutalitatea tatălui tău au dărimat un edificiu care se clătina deja. Psihiatrul i-a dat lovitura de grație. Încă de la prima lui intervenție am încetat să mai pic-

tez. Ce-aş mai fi putut picta din momentul acela? Irizarea se stinsese. M-am întors la desenul din tinereţe, adică la negru şi alb. Astăzi desenez piese de motor. Se pot oare imagina subiecte mai îndepărtate ca acestea de salinile mele înfrigurate şi de mucoasele paludice? Dar poate că acesta este modul pe care l-am găsit eu de a rămîne fidel Luciei, conformîndu-mă noii Lucie? Şi eu am trecut de partea luminii fără umbră şi fără culoare. Cu toţii ajungem aici iar tu, tu vei rămîne în ochii mei o fiinţă privilegiată pentru că, o clipă, ai fost alături de noi pe acest lung drum în umbra sfîntă a unei păduri Brocéliande. Care s-a închis în urma noastră, lăsîndu-ne singuri în lumina crudă a zilei. Trebuie să ştii să uiţi trecutul. Trebuie să fii tare ca să poţi trăi mai departe.

Nicolas

Să uităm trecutul. Să lăsăm în urmă umbra sfîntă prin care am mers o vreme. Încerc din toate puterile să rezist tentaţiei de a face astfel. Am închis în suflet această umbră pentru totdeauna, iar botezul pe care mi l-a făcut Tijo în fundul tunelului cu apa nocturnă a acestuia m-a marcat pe vecie. Simbolul meu va rămîne pasărea albă a Minervei ţîşnind în lumina soarelui dintr-un nor de flăcări şi de vuiet.

Să scrii în picioare

SUPRAVEGHETORUL de la penitenciarul din Cléricourt mă puse în gardă: „Toţi au făcut prostii din cele mai mari: acte de terorism, luare de ostateci, hold-up-uri. Dar după orele de timplărie în atelier au citit cîteva din cărţile dumneavoastră şi ar vrea să vorbească împreună despre ele“. Îmi luasem deci inima în dinţi şi o pornisem pe această cale ce ducea în infern. Nu era prima oară cînd mergeam într-o puşcărie. Ca scriitor, se înţelege, şi ca să discut cu acei cititori deosebit de atenţi, tinerii deţinuţi. Aceste vizite îmi lăsaseră o senzaţie ascunsă de o insuportabilă asprime. Îmi aminteam mai ales de o splendidă zi de iunie. După două ore de discuţii cu fiinţe omenеşti asemenea mie, mă urcasem din nou în maşină spunîndu-mi: „Şi-acum ei sînt duşi înapoi în celulă, iar tu o să iei cina în grădină împreună cu o prietenă. De ce?“

Îmi reţinură actele şi, în schimb, avui dreptul la un jeton mare, numerotat. Îmi trecură peste haine un detector de metale. Se deschiseră apoi nişte uşi comandate electric, care se închiseră în urma mea. Trecui prin nişte săsuri. O luai pe nişte culoare ce miroseau a

ceară de parchet. Urcai scara protejată cu plasă de sîrmă, „pentru a preveni sinuciderile”, îmi explică gardianul.

Erau adunați în capelă, unii dintre ei într-adevăr foarte tineri. Da, citiseră cîteva din cărțile mele. Mă auziseră la radio. „Noi prelucrăm lemnul, îmi spuse unul dintre ei, și am vrea să știm cum se face o carte.” Le vorbii despre căutările mele prealabile, despre călătorii, apoi despre meșteșugul de luni întregi, în singurătate, la masa mea de lucru (manuscris = scris cu mîna). O carte se face ca și mobila, potrivit cu răbdare piesele și fragmentele. Îți cere timp și băgare de seamă.

— Da, dar o masă, un scaun, se știe la ce sînt bune. Un scriitor folosește la ceva?

Era de așteptat această întrebare. Le spusei că societatea e amenințată cu moartea sub presiunea forțelor ei de ordine și de organizare. Orice putere — politică, polițienească sau administrativă — este conservatoare. Dacă nu apare nimic care s-o echilibreze, această putere va da naștere unei societăți închise, asemenea unui stup, unui mușuroi de furnici, unei termitiere. Nimic uman, adică neprevăzut, creativ, nu va mai exista între oameni. Funcția naturală a scriitorului este aceea de a crea prin cărțile sale focare de gîndire, de contestare, de punere în discuție a ordinii stabilite. El lansează neîncetat apeluri la revoltă, chemări la dezordine, căci nimic uman nu poate exista fără creație, dar orice creație deranjează. Din această cauză scriitorul este atît de adesea urmărit și persecutat. Și îi citai pe François Villon, mai mult în închisoare decît liber, pe Ger-

maine de Staël înfruntînd puterea napoleonică și refuzînd să scrie unica frază de supunere care i-ar fi adus în schimb iertarea tiranului, pe Victor Hugo, timp de douăzeci de ani în exil pe insula lui. Și pe Jules Vallès, și pe Soljenițin și pe mulți alții.

— Trebuie să scrii în picioare, niciodată în genunchi. Viața e o muncă pe care trebuie s-o faci întotdeauna stînd în picioare, spusei în cele din urmă.

Unul dintre ei făcu un semn din bărbie către panglica roșie, îngustă, de la butoniera mea.

— Și asta? Asta nu înseamnă supunere?

Legiunea de Onoare? Ea recompensează, după părerea mea, un cetățean liniștit, care-și plătește impozitele și care nu-și incomodează vecinii. Dar cărțile mele sînt dincolo de orice recompensă, ca și de orice lege. Și le citai cuvintele lui Erik Satie. Acest muzician obscur și sărac îl detesta pe gloriosul Ravel, acuzîndu-l că îi furase locul sub soare. Într-o zi, Satie află cu stupefație că lui Ravel i s-a oferit Crucea Legiunii de Onoare și că el a refuzat-o. „El refuză Legiunea de Onoare, dar întreaga lui operă o acceptă.” Ceea ce era foarte nedrept. Eu cred, totuși, că un artist poate accepta, în ceea ce-l privește, toate onorurile, cu condiția ca opera lui să le refuze.

Ne despărțim. Îmi promiséră că-mi vor scrie. Nu-i credeam. Făcură însă mai mult de-atît. Trei luni mai tîrziu, o camionetă a penitenciarului din Cléricourt se oprea în fața casei mele. Se deschiseră ușile din spate și de-a-

colo fu scos un birou greu din stejar masiv, una din acele piese înalte de mobilier pe care scriau pe vremuri secretarii notarilor, dar și Balzac, Victor Hugo, Alexandre Dumas. Abia părăsise atelierul și mai păstra încă mirosul acela plăcut de așchii și de ceară. Era însoțit de un scurt mesaj : „Pentru scris în picioare. Din partea deținuților de la Cléricourt.“

Mașina fantomă

INTORCÎNDU-MĂ DIN GASCOGNE, încă de la Orléans mă angajasem pe autostrada A 10. Curînd zăresc o zonă de parcare cu restaurant și stație service. Restaurantul se afla în interiorul unui pod acoperit ce traversa autostrada. Ajung deci la piciorul acestui pod și găsesc un loc pentru mașină în preajma unei cochete barăci galbene în care o tînără femeie, și ea în galben din cap pînă-n picioare, pune la prăjit și-apoi servea în tăvițe de carton niște merguez¹ cu miros agresiv. Ies din mașină și am un moment de ezitare. Merguez or not merguez ? Pînă la urmă mirosul mă biruie și-o pornesc în sus pe treptele podului. Acolo dau peste un restaurant cu autoservire, ziare, toaletă, tot ce-ți trebuie ca să fii fericit. Mănînc, beau, mi-arunc privirea pîmprejur. Apoi o iau din nou pe scări ca să-mi continui drumul. Baraca galbenă e tot acolo, precum și chelnerița la fel de galbenă, cu merguezii ei... dar nici urmă de mașină. Frumosul meu automobil a dispărut, s-a evaporat. În primul moment am un șoc, apoi o îndoială. Oare într-adevăr o lăsasem acolo ? Și iată-mă,

¹ Specialitate de cîrnat foarte condimentat care se consumă mai ales în Anglia. (n.t.).

la cheremul şirurilor de maşini parcate, pornind să mi-o caut pe-a mea. Nimic. Ce catastrofă ! Îmi lăsasem în ea bagajele, actele, tot, tot, tot... Ce-i de făcut ? Mă întorc la baraca galbenă scuturînd cheile devenite inutile şi purtînd pe chip toată durerea condiţiei umane. Tînăra care servea cîrnaţi mă întreabă deodată :

— Vă căutaţi maşina ?

— Da. Aţi văzut cînd a fost furată ?

— Nu, dar ştiu unde e.

— Ştiţi unde e ?

— Da. Pe partea cealaltă a autostrăzii. Veniţi din provincie şi mergeţi spre Paris ?

— Da.

— Sinteti pe partea Paris-Provincie. Luaţi-o înapoi pe scară.

Îi mulţumesc de parcă mi-ar fi redat viaţa şi mă reped pe pod. De cealaltă parte, la baza scării, dau peste o baracă galbenă în care o tînără în galben din cap pînă-n picioare prăjeşte cîrnaţi. Dar maşina mea e acolo, credincioasă şi aţipită.

Te priveşti într-o oglindă. Eşti liniştit, totul e în ordine, cravata, cărarea, zîmbetul. Şi dintr-o dată zîmbetul dispare. Căci tocmai ai remarcat un detaliu bizar, anormal, alarmant, monstruos : ceasul cu brăţară de la mîna stîngă, da, e la locul lui, şi merge. Dar nu şi în oglindă. Omul care se reflectă în ea eşti chiar tu, nu-ncape nici o îndoială. Dar fără ceas.

Mă gîndesc şi la o legendă. Vampirii sînt nişte oameni ca tine şi ca mine. Numai că, dacă te azezi alături de un vampir în faţa

oglinzii, pe tine o să te vezi în ea. Dar pe el nu.

Maşina mea e o maşină-vampir. De cealaltă parte a oglinzii se află într-adevăr scara, baraca cu mergezi şi tînăra în galben din cap pînă-n picioare, ca şi-n realitate. Dar nici urmă de maşină...

Primejdioasa milă

CUM E POSIBIL SĂ FII MEDIC? Cum poți să te apropii în fiecare zi, prin însăși natura profesiei, de bolnavi, de răniți, de muribunzi, fără să fii moral contaminat de radiația morbidă ce emană din ei? În ce fel ai putea să te aperi de această molimă?

Cu mulți ani în urmă, pe vremea cînd locuiam în Germania, această problemă mi s-a înfățișat sub forma unui destin tragic. *Multiple Sklerose*¹. Două cuvinte cu rezonanță curios de franțuzească ce fuseseră rostite în legătură cu un medic specialist în această boală nemiloasă. De fapt, acest medic era doar soțul. Aveam s-o vedem și s-o auzim pe soția lui, prietena prietenului meu, care era pianist și pe care-l însoțeam. Fusesse rivala lui la conservator, fiind înzestrată cu un talent excepțional. Abandonase apoi o carieră muzicală de virtuoz pentru a se căsători. Sau, cel puțin, așa înțelesesem eu la început.

Medicul era mult mai în vîrstă decît soția sa. Asta se vedea mai degrabă după silueta lui încovoiată decît după chipul de o prospețime oarecum adolescentină, fragilă, îndurera-

¹ În germană, în original, scleroză în plăci (n.t.).

tă chiar. Contrasta puternic cu tinăra lui soție, care strălucea de sănătate, de vioiciune, de dragoste de viață. Aceasta se așeză la pian și ne oferi un recital de o patimă de neuitat.

— Ce cuplu minunat, cită fericire radiază din fiecare după vocația sa! mă trezii exclamînd mai tîrziu, rămas singur cu prietenul meu.

Acesta îmi surise trist și-mi arată că mă înșelam. Fericire poate, dar de un gen cu totul aparte, mai curînd o fericire dramatică! Tinăra fusese nevoită să renunțe la cariera ei muzicală, cu inima îndurerată, în momentul în care simțise primele tulburări de vedere și de echilibru care anunță scleroza în plăci. Medicul ei curant nu putuse suporta situația acesteia minunate artiste sortită degradării lente, iremediabile. Soț și tată, el își părăsise soția și copiii pentru a i se dedica în întregime. Neputînd să o ajute ca medic, se căsătorise cu ea și nu o lăsa niciodată singură mai mult de o oră. Spunea chiar că e hotărît să o urmeze și în mormînt.

Cum e posibil să fii medic? Tocmai că unii nu sînt în stare de așa ceva. Acel lac protector cu care se acoperă un practician bun, stăpîn pe sine, spre a rezista demoralizării, crapă sub un șoc prea brutal. Și răul începe să-și facă loc. Primejdioasa milă îl cuprinde deodată asemenea unei pasiuni mistuitoare.

Pasiune, pacient, pasiv, patologic, patetic. Cinci cuvinte a căror etimologie se manifestă deseori, implacabil, în fapte.

Cerșetorul de stele

ERA... NU MAI ȘTIU CÎND. Acum cîțiva ani. Cînd e vorba de India nu ești sigur niciodată. O țară care distruge totul. Chipurile, trupurile, păsările, amintirile, calendarul. Ne hotărîserăm, Karl și cu mine, să părăsim Europa în miezul iernii și să plecăm către răsărit. Ex oriente lux !

Escală la Teheran : tenebre și ceață. Sosire la New Delhi : frig și vînt. Zbor întins spre sud : Calcutta. O căldură care la început ni se pare blindă și primitoară. Nu descoperiserăm încă trupurile. În mod normal, indianul nu are trup. E un chip vopsit, cu ochii luminoși, devorat de spiritualitate, care se întinde către tine pe deasupra unui manechin înfășurat în văluri. Nimic nu descurajează mai mult contactul fizic, mîngierea și mai ales contactul erotic ca această păpușă imponderabilă care, deși acoperită, e lipsită de mister. Nu, nimic care să atragă sau să excite în trupul uscățiv al indianului, ce pare el însuși lipsit de dorință.

Apoi mai e și umezeala. Cum să-ți fie sete de trupul altuia cînd ești deja sătul de greutatea, umezeala, viscozitatea propriului tău

corp ? India este, fără îndoială, un tărîm al castității...

Și totuși, la Calcutta trupurile se află în preajma ta, pretutindeni, obsedante, în picioare, ghemuite, iar cel mai adesea culcate de-a latul, de-a lungul, de-a curmezișul. O treime din populație, neavînd locuință, doarme în timpul nopții acolo unde își petrece ziua, la locul de muncă sau de cerșit. Șoferul se culcă în taxiul lui, liftierul în ascensor, vînzătorul de legume pe tarabă, măcelarul pe teaguea. Dimineața se spală și-și fac nevoile cu nevinovăție în gurile de scurgere. Absența erotismului este echilibrată, cum se întîmplă deseori, de o prezență scatologică exorbitantă.

Încă din prima zi fusesem confrunțați cu problema cerșetorilor. Cum să nu le dai nimic ? Dar cum să le dai fără a risca să provoci o răzmeriță ? Căci cerșetorul indian, de îndată ce a primit un dar oarecare, își alertează confrății dintr-un spirit de solidaritate lăudabil, dar catastrofal. Și atunci se năpustesc cu toții asupra nefericitului donator. „Tocmai am făcut o faptă rea, scria Anatole France, am dat de pomană unui sărac.“

Karl recurse mai întîi la o stratagemă. Ni se distribuiseră în avion niște casolete ce conțineau cîte ceva pentru o modestă gustare. Găsind una dintre aceste casolete în geanta mea de voiaj, ne-a venit ideea să o folosim spre binele unuia dintre acei copii flămînzi care ne ieșeau în cale ca niște năluci. Dar asta departe de hotel și împachetînd casoleta destul de zdravăn, ca să avem timp să ne facem nevăzuți. Experiența fusese concludentă. Intrigat, copilul se așezase pe vine și se-apu-

case să desfacă pachetul înfășurat în bandă de lipit. Era în plină activitate când noi ne-am evaporat.

Din acel moment, petrecurăm zilnic o parte din timp cumpărând mici porții de mâncare pe care le ambalam în pachetele și le împărțeam apoi la întâmplare în hoinărelile noastre.

Sistemul funcționează vreme de trei zile. Catastrofa se produse într-a patra. Îi văzuserăm încă din zori de la fereastră. Zeci de copii stăteau la pîndă la intrarea în hotel, la o distanță respectuoasă de paznici. Telefonul indian funcționează cum trebuie. Eram reparați. Furăm nevoiți să ieșim pe o ușă din spate și, bineînțeles, cu mîinile goale, ceea ce nu ne scuți de o escortă rugătoare, insistentă. Ah, gesturile acelea îngrozitoare, pumnul agitat în fața unei guri deschise (mîncare! mîncare!), cămășuța ridicată descoperind un tors scheletic, sau bebelușul întins pe brațe de o fetiță minusculă! Ce să faci, da, ce să faci cu cerșetorii din Calcutta! Și cel mai cumplit e că sfîrșești prin a te obișnui cu acest cor lamentabil pînă-ntr-atît încît poți accepta fără să clipești blestemul amenințător al unui profet în zdrențe furios că nu e luat în seamă, sau zeama roșcată a tutunului de mestecat scui-pată cu dispreț.

Într-una din seri, sala de mese a hotelului ne oferi o surpriză. Ghirlande de felinare multicolore alergau de la un capitel de coloană la altul iar fețele de masă erau împodobite cu crenguțe de brad, de-a dreptul exotice la această latitudine. Îl întrebaram pe chelner despre ce e vorba. „Christmas, sir, Weihnachten

meine Herren, Crăciunul...“, explică el cu o mimică de provensal în extaz. Eh, Doamne, așa e! Nu băgaserăm de seamă că se apropia 24 decembrie și, uite, era chiar în seara aceea! Iar indienii se arătau cum nu se poate mai îndatoritori față de noi, barbari occidentali ce eram.

— Totuși, Karl părea preocupat.

— La ce te gîndești?

— La Howrah Bridge.

Acest gigantic pod metalic care traversează Hooghly ne lăsase, într-adevăr, o impresie de neuitat. Platforma lui imensă era acoperită de un furnicar uman, o masă compactă de pietoni, biciclete, șarete remorcate de biciclete, vaci și cai, în mijlocul căreia cîteva sute de camioane și automobile păreau împotmolite pentru totdeauna.

— M-am interesat. Acest trafic formidabil se datorează în parte gării importante care se află în apropiere, pe malul drept.

— Mă gîndesc mai ales la ce-am văzut sub pod, spuse Karl.

Era rezultatul unui reflex destul de „parizian“, care funcționase prompt. Ani de zile am locuit în insula Saint-Louis. Îmi făcusem obiceiul de a porni în mici expediții nocturne pe malurile Senei ca să cunosc mai îndeaproape acea populație de vagabonzi care își făcea veacul pe vremea aceea sub podurile Marie, Louis-Philippe și la Tournelle. În timp ce rătăceam, duși de valul mulțimii de pe Howrah Bridge, îi spuseseam lui Karl:

— Și dedesubt? Hai să vedem ce-i dedesubt!

Nu fusese ușor să găsim străduța ce șerpuia printre cocioabe și cobora pe malul fluviului. Numai panta și umiditatea solului ne avertizau că fluviul nu se afla departe. Șobolani enormi o zbugheau din calea noastră. Striveam obiecte moi pe care preferam să nu le indentificăm. Ocolem barăci diforme, corturi negre și joase, planșee supraetajate, acoperite de trupuri înfășurate din cap pînă-n picioare, ca într-o morgă. Uneori ne ieșea în cale un chip halucinat care dispărea îndată. O palmă rășchirată apărea la capătul unui braț scheletic. Un fum înțepător și roșiatic ne provoca o tuse înecăcioasă și ne făcea să lăcrimăm. Asta pentru că, lăsîndu-se seara și temperatura scăzînd cu cîteva grade, indienii se strîngeau în grupuri zdrențăroase în jurul unor focuri fîrve în care ardeau hîrtii, bucăți de stofă, coji, fecale uscate, obiecte scîrboase.

— Cîți or fi ? murmură Karl.

Întrebare fără noimă. Mai degrabă o exclamație. Era mai mult decît o tabără, era un oraș subteran, colcăind sub colcăiala podului, ca un furnicar sub un furnicar. În amonte, pe același mal, zăream rugurile funerare ale lui Nimtala Ghât. Din fericire treceam aproape neobservați.

— Asta fiindcă n-avem nimic să le dăm, spusese Karl.

Într-adevăr, avînd în urmă niște experiențe, porniserăm de această dată cu buzunarele goale și s-ar fi spus că mulțimea de nenorociți știa acest lucru. Și asta mă duse cu gîndul la un pasaj memorabil din cartea lui Lanza del Vasto, *Pelerinajul la izvoare*. Într-o zi, scriitorul se scaldă lăsîndu-și hainele pe plajă,

întorcîndu-se, își dă seama că batista în care-și ținea bruma de bani pentru drum dispăruse. Îl luă cu ametele : iată-l așadar singur, lipsit de orice alt ajutor, în inima continentului indian ! Apoi izbucnește în ris. Tocmai înțelesese că trăia unul din acele rare momente în care Dumnezeu are grijă să ne arate foarte limpede că el este singurul nostru sprijin. Din acea clipă și pentru totdeauna, viața lui s-a schimbat. Avertizați într-un mod misterios de sărăcia lui absolută, indienii nu numai că nu îl mai solicită, că nu mai caută să-l exploateze, să-l fure, ci, dimpotrivă, îl primesc printre ei, îl îmbracă, îl hrănesc. Nicio dată de-aici înainte nu va mai avea ceva. Și notasem aceste cuvinte ale lui Lanza del Vasto, care sună ca un precept propovăduitor de blîndețe și încredere : „Cel ce se trezește în apa sărăciei nu are altceva de făcut decît să se simtă în largul lui acolo și să le zîmbească îngerilor. Și-atunci începe să plutească...”

De populația aciuată sub podul gigantic își amintea deci brusc Karl în acea sală de hotel patru stele, luminată festiv în ajun de Crăciun.

— Și-atunci ? Ce-ți inspiră podul ăsta mare ?

— Dacă ne-am întoarce acolo ?

— În seara asta, pe-ntuneric ?

— Da. Să facem Crăciunul cu ei ! Cumpărăm tot ce putem, îi invităm să chefuiască cu noi !

Asta era Karl, primejdios și admirabil camarad care, cînd îl apucau pandaliile, te puneă în fața unei dileme îngrozitoare : să te arunci

într-o aventură minunată, dar cumplită, ori să te ascunzi, cu rușinea-n suflet.

— O să mergem, dacă vrei tu, am spus ofînd, dar hai măcar să terminăm cina.

Ceea ce am și făcut, la repezeală. După care am ieșit din nou. Trotuarele erau cum nu se poate mai funebre cu toate acele trupuri acoperite cu văluri albe ca niște lîntolii. Dar la Calcutta viața nu se oprește niciodată, așa că am reușit să umplem fără nici o greutate un coș pe care-l cumpărasem anume. Karl părea stăpînit de febra voioasă a revelionului. Cumpără grămezi de curmale, banane, stafide, anacard, bulete de făină de orez, mango, ananas și chiar și cîteva clătite aurii prăjite în grăsimi și șiroind de miere lichidă. Mai adăugă, sfidător, bineînțeles, tutun indian de mes-tecat, amestec incendiar, de tutun, nuci de arec și var nestins, totul înfășurat în frunză de betel. Între timp ne apropiam de marele pod de pe Hooghly River.

Afluența era la fel de mare ca și în timpul zilei, iar coșul, pe care-l țineam fiecare de cîte-o toartă, îngreuna și mai tare înaintarea prin această mulțime ambulantă. Dar întunericul străpuns ici-colo de lumina torțelor sau a felinarelor, liniștea care-i învăluia misterios pe toți acei bărbați și femei cu mișcări mecanice, cu chipuri stînse, toate acestea aveau ceva ireal.

— Morți, murmură Karl. Parc-ar fi niște morți îndreptîndu-se către lumea cealaltă.

— Caron, copleșit s-a retras, am spus eu. Și pe deasupra Styxului a fost aruncat un pod din piatră și oțel.

Un bătrîn corpulent ne tăie calea fără să ne vadă. Ducea în lesă un molos formidabil cu ochii galbeni.

— Radamante și Cerber, spuse Karl. Chiar că e coborîrea în Infern!

— Ți-aduci aminte, în Odiseea? Ulise vrea să-l consulte pe regele Tiresias, mort de multă vreme. Traversează Oceanul ca să ajungă la grota care nu e altceva decît gura căscată a Infernului. În pragul acestei intrări fatale, sapă o groapă pătrată și adîncă de un cot, în care varsă în chip de libație lapte cu miere, apoi vin dulce și în sfîrșit un nor de făină, albă. Morții nu dau încă nici un semn. Atunci, Ulise sacrifică un miel alb și o oaie neagră al căror sînge fierbinte țîșnește în groapă. Morții palizi și însetați de viață se năpustesc cu toții la intrarea în peșteră. Ulise îi împiedică să se apropie de groapă folosindu-și sabia. Ciudată luptă! Oștirea cenușie și diafană a defuncților asaltînd această gaură însîngerată iar Ulise, în picioare, singur, respingîndu-le atacul cu virful săbiei! Căci Tiresias e singurul ce trebuie să se apropie și să-și astîmpere setea la vampir. Ceea ce Ulise nu prevăzuse este însă apariția propriei sale mame, Anticleea. O lăsase plină de viață în Ithaca și-i regăsește umbra pierdută printre cele ale răposăților fără de număr. Nu știa că murise de supărare deșteptîndu-l. Ulise plînge, dar are puterea de-a o îndepărta și pe ea. Numai Tiresias va bea sîngele.

Ulise înfruntînd năvala umbrelor eram noi, despicînd această masă întunecată ca să putem ajunge în tabăra morților. Noi însă n-aveam să-i îndepărtăm cu virful unei săbii, ci aveam

să le aruncăm brațe pline de merinde, drept ospăț de revelion, noi, stranii Moși Crăciuni occidentali, pierduți în acele ținuturi asiatice. Numai că trebuia să și ajungem acolo...

După ce am ocolit și ultimul picior de pod, nu ne mai rămânea decât să coborâm către mal și blestemam lipsa noastră de prevedere, căci o lampă de buzunar ne-ar fi fost prețioasă în labirintul gloduros în care bijbiiam. Ultimul număr din *Telegraph*, ziarul anglofon din Calcutta, cu care acoperisem coșul, ne sluji drept lumină. Pagină cu pagină, Karl îl transformă în făclii care, ținute deasupra capului, probabil că ne dădeau o înfățișare neobișnuită. Teama ne ducea cu gândul la referințe familiare de care încercam să ne agățăm.

— Rembrandt: Rondul de noapte, murmurai eu.

— Don Juan și Leporello se duc la un picnic în cimitir cu statuia Comandorului, rectifică Karl.

Dar trase numaidecît o înjurătură, căci alunecînd brusc, căzuse. Se ridică de pe jos gemînd.

— Picnicul, cel puțin, a rămas intact. Dar e ceva care mă intrigă. De cînd am părăsit podul, nu mai e nici țipecie de om. Pînă mai ieri mișunau pe-aici, nu-i așa?

N-am spus nimic. Și pe mine mă frapa absența oricărei ființe omenеști. Lucrurile se schimbă însă cînd ajonserăm pe mal. Cerul înstelat era despicat brusc de întunecimea podului. Nu se putea vedea deloc mulțimea care-l parcurgea în ambele sensuri, dar i se auzea tropăitul mărunț ca de furnici. Cît despre porțiunea care se întindea sub pod și dincolo

de el, aceasta era pustie. Colonia de milogi pe care-o descoperisem acolo, corturile scunde, trupurile întinse pe podele, micile grupuri adunate în jurul unei vetre cu funingine, toate dispăruseră.

— Dumnezeule, dar unde-or fi oare?

— Ia te uită, s-au dus toți să petreacă revelionul!

— Bine ne stă cu merindele noastre!

— Acum ce facem? Doar n-o să ducem totul înapoi la hotel!

— Hai să facem ca ei: să petrecem revelionul!

Se așezase pe un buștean ros de cari aruncat acolo de apele fluviului și-și potrivea coșul între picioare. M-am așezat și eu lângă el. Începu să cojească o banană.

— Ce ironie nemaipomenită! Venim cu brațele pline, temîndu-ne de un asalt furios, și darurile noastre minunate rămîn neatînse!

— Lucrurile merg mai departe decît crezi tu. Ți-amintești de filmul lui Chaplin, *Goana după aur*? Micul emigrant ghinionist se îndrăgostește. E seara de Crăciun. Își invită iubita și pe frumoasele-i prietene să ia masa cu el. Și-a cheltuit toți banii pe dulciuri și pe mici cadouri. În baraca lui a aranjat o cină minunată cu lumînări pe o față de masă albă. Și nimeni nu vine. Iar el adoarme cu capul pe masă.

— Da, îmi aduc aminte. Și visează. Visează că frumoasele doamne au venit iar el, ca să le distreze, execută faimosul dans al pînișoarelor.

— Invitații recalcitranți. Cel bogat de la care nimeni nu vrea daruri. Teribila singurătate a omului bogat. Cei săraci se strîng în jurul bli-

dului lor sărăcăcios. Își țin de cald unul altuia. Celui bogat îi e frig și n-are poftă de mâncare, singur la masa lui plină cu de toate.

— Asta e tema unei parabole din Evanghelii, cea mai stranie și mai crudă dintre toate întâmplările. Un bărbat bogat vrea să-și invite cei mai buni prieteni la un ospăț minunat. Face invitațiile și pregătește ospățul cel mai rafinat și mai succulent cu putință. În seara stabilită totul este pregătit. Masa strălucește de șervete brodate și veselă de aur. Nu mai lipsesc decât invitații. Gazda așteaptă. Orele trec. Nimeni. Atunci își trimite servitorii după vești. Aceștia se întorc mai târziu aducând, unul după altul, scuze. Unul dintre invitați și-a cumpărat niște pământ, trebuie să meargă să-l vadă, altul trebuie să încerce cinci perechi de boi, al treilea se căsătorește. Atunci, stăpînul casei, iritat, le spune servitorilor: „Duceți-vă aici pe cerșetori, pe orbi și pe schiopi“. Și servitorii îi îndeplinesc porunca. Dar mai e încă loc și pentru alții, și-aici urmează șublima nebunie. Stăpînul le spune servitorilor: „Înarmați-vă, duceți-vă din nou afară și aduceți-i aici pe trecătorii pe care-i întîlniți. Împingeți-i de la spate cu sabia, dacă e nevoie!“ Nici un pictor nu a avut pînă acum îndrăzneala de a zugrăvi pe pînă acest incredibil ospăț: masa sumptuoasă, stăpînul devorat de tristețe și de ciudă, o ceată de ciungi și de schilozi și, în sfîrșit, toți acei bieți trecători zăpăciți și înspăimîntați aduși acolo cu sila. Nici un romancier n-a povestit urmarea acestui uluitor festin!

Tăcărăm o vreme, și nu se mai auzi decît tropăitul nenumăraților pași de deasupra ca-

petelor noastre. Spusesem cuvintele „uluitor festin“, amintindu-mi de o parabolă din Evanghelii. Dar seara noastră de Crăciun la Calcutta, cine oare ar putea crede că e adevărată?

Era cald. Poate că am dormit puțin. Mai târziu Karl povesti o întîmplare recentă.

— Nu ți-am vorbit despre asta: ieri dimineață, cînd m-am întors singur la hotel, un băiat făcea ordine în cameră. Îl deranjam din treabă, dar și el mă stîngherea pe mine. După cîteva clipe, s-a apropiat și mi-a atins cămașa cu degetul. I-am explicat într-un sabir anglo-hindi c-aveam să-i dau lenjeria la spălat mai târziu. El a dat din cap zîbind. Era o neînțelegere. Voia altceva. Îmi prinse cămașa între degetul mare și arătător iar cealaltă mîină și-o puse pe piept. Era limpede: voia să-i dau cămașa. Un cadou, ce mai! Am rîs. Era nemaipomenit, nu-i așa? Și, dezarmat, m-am supus. M-am trezit gol pînă la briu, iar el a plecat, nemaicontenind cu mulțumirile și ținînd în mîină cămașa mea plină de sudoare. M-am gîndit la Sfîntul Martin. Acest soldat fusese canonizat pentru că-și tăiașe în două haina cu sabia ca s-o împartă cu un sărac. Eu îmi dădusem cămașa toată.

— Dar tu mai aveai o duzină de cămăși în valiză.

— E-adevărat, recunosc el, tăind dintr-un ananas.

Din nou tăcere. Zgomot de tropăituri.

— Cerșitul. Încerc să descopăr relația pe care o stabilește între două ființe, spusei eu. Deunăzi eram hărțuit de un băiat frumos ca un zeu. N-avea deloc un aer nenorocit. Îl respingeam rîzînd. Pînă la urmă rîse și el iar

rugămintile lui din ce în ce mai îndrăznește începură să semene cu un joc. Cum eu continuam să merg, ne-am rătăcit în grădina botanică, în mijlocul pădurii de rădăcini sălbatice ale faimosului banian bicentenar. El, încurajat de bunăvoința mea evidentă, se pregătea să-mi cotrobăie prin buzunare. M-am oprit uitându-mă la el. Îmi spuneam : „Un tinăr arab și-ar fi dat de zece ori pantalonii jos pînă acum !” Dar totul în comportamentul lui descuraja orice încercare de apropiere sexuală. Da, tinerii săraci ai Indiei sînt îmbrăcați într-o haină de inocență. Nu-i poți atinge pe cei de neatîns, nu din cauza impurității ci, dimpotrivă, a purității lor. Între cerșit și prostituție există o incompatibilitate absolută. Prostituatele din cartierele calde ale Bombay-ului sînt superb îmbrăcate și pietănite și evoluează în decoruri de teatru.

— Bineînțeles, spuse Karl. Prostituția presupune că prostituata este dorită de client. Profesiunea îi impune să fie frumoasă, seducătoare, provocatoare. Într-un anume sens, această relație există și în cazul cerșitului. Dar atunci, fără să-ți dai seama, tu ești cel frumos, seducător, provocator în ochii cerșetorului. Banii sau cămașa pe care-o dai cerșetorului reprezintă o parte din tine sau din universul tău pe care-o cedezi concupiscentei lui. Bogatul este curva săracului.

După această superbă formulă se lăsă din nou tăcerea. Cît timp am rămas oare acolo, copleșiți de atmosfera încleiată de umezeala căldurii ? Într-un târziu ne-am scuturat de topeală. Suprafața moară a fluviului răspîndea o lucire fosforescentă. Ne-am întors pen-

tru ultima oară către masa neagră a podului ce ne strivea. La piciorul unuia din stilpi am lăsat coșul încă plin pe trei sferturi. Și-n clipa aceea l-am descoperit pe singurul nostru cerșetor din noaptea aceluia Crăciun în Calcutta. Era cocoțat în vîrfurile stilpului. Ghemuit la douăzeci de metri deasupra solului, imensă pasăre golașă, numai piele și os, cu cotul propit pe genunchi într-un gest imemorial, ținea palma deschisă către cerul scinteind de stele.

Un prunc în paie

TREBUIE MAI ÎNTÎI să ne imaginăm un drapel tricolor dezmiardat de adierea nopții și mistuit de luminile unui proiector. Apoi, lărgindu-se cadrul, apare fațada Palatului Elysée, conturată brutal de lumina artificială. O singură fereastră e luminată. Obiectivul înaintează spre fereastră. Un *fondue enchaîné*¹ creează iluzia că se pătrunde în interior. Președintele Republicii zîmbește, așezat în fotoliu lângă un șemineu în care dansează flăcări.

„Francezi, franțuzoaice, începu el, elevii sînt în vacanță de azi-dimineață. Sărbătorile sfîrșitului de an au împodobit orașele și satele noastre. Peste cîteva zile va fi Crăciunul iar pe urmă, după o săptămînă, Sfîntul Silvestru. Se obișnuiește, cu această ocazie, ca președintele Republicii să facă urări compatrioților săi. O voi face și eu. Numai că anul acesta urările mele vor avea un caracter cu totul excepțional. Căci aș dori să vă vorbesc despre un grav și important subiect și să vă fac o propunere revoluționară. Revoluționară, da, oricît de ciudat ar părea acest lucru din partea unui pre-

¹ Procedeu cinematografic prin care imaginile se topesc una într-alta. (n. tr.).

ședinte al Republicii, și mai cu seamă în ajunul Crăciunului. Iată despre ce este vorba.

Atunci cînd se iau în discuție marile flageluri de care suferă societatea noastră, sînt citate drogurile, violența, tutunul, alcoolul și accidentele rutiere. Cifrele prezentate sînt înspăimîntătoare și, desigur, trebuie să luptăm cu înverșunare pentru ca ele să scadă. Dar, în sfîrșit, aceste flageluri nu privesc, slavă Domnului, decît o mică parte din noi. Mai există însă un alt flagel, mai insidios, mai perfid, care riscă să conducă întreaga populație spre cea mai hidoasă degenerescență. Acest flagel nici măcar nu are nume. I s-ar putea spune medicomanie, clinicomanie, farmacomanie sau mai știu eu cum? Dar numele lui are prea puțină importanță. Doar cifrele contează, iar aceste cifre le depășesc cu mult pe cele ale victimelor celorlalte flageluri. Răul poate fi măsurat după diferite criterii. Voi spune doar atît: în fiecare an, cheltuielile pentru boli cresc mai repede, mult mai repede decît resursele țării. Încotro ne-ndreptăm? Ei bine, e simplu și totodată îngrozitor! Un calcul elementar ne permite, prin extrapolare, să fixăm cu precizie anul, luna, ziua în care resursele națiunii vor fi absorbite în totalitate de îngrijirile medicale. E greu să ne închipuim cum va arăta atunci viața noastră. E de ajuns să spun că atunci nu ne vom mai hrăni decît cu medicamente. Nu ne vom mai deplasa decît în ambulanță. Nu ne vom mai îmbrăca decît în pansamente. Tablou grotesc și infernal.

Ce-i de făcut ca să nu ajungem acolo? M-am adresat somităților medicale. Am rugat academiile să studieze această problemă și să-mi

sugereze un remediu. Nimic. Ar trebui atacat răul de la rădăcină. Dar unde se află această rădăcină? Ce anume face din fiecare din noi un bolnav, cel puțin virtual, care se tratează fără-ncetare de un rău real sau imaginar?

Atunci am recurs la o ultimă soluție. Mi-am amintit de satul copilăriei mele, de medicul care ne îngrijea, pe mine, pe frații și surorile mele. Și cînd spun că ne îngrijea... Intervenea de fapt cît mai puțin cu putință, știind bine că natura este cea care ne vindecă și că trebuie să ne ferim s-o incomodăm în acțiunea ei. Da, medicul acela era așadar un înțelept, iar eu m-am adresat mai curînd înțeleptului decît medicului. I-am trimis dosarul voluminos întocmit asupra acestei probleme de serviciile Ministerului de Interne. Să fi studiat el oare acest dosar? Încin să cred că nu, judecînd după promptitudinea și mai ales după conținutul răspunsului său.

Acest răspuns arată așa. O scrisoare de trei pagini, scrisă de mîină cu o peniță Sargent-Major și cu cerneală violetă. În această scrisoare, bătrînul medic de țară îmi spune... Oh, de fapt e fără îndoială mai bine să v-o citesc. Iată deci :

*Domnule Președinte al Republicii,
Micul meu François,*

Sînt mîndru și fericit că v-ați amintit de modestul practician care v-a adus pe lume și a vegheat asupra primilor dumneavoastră ani de viață. Ca să spun drept, meritul meu a fost foarte mic, căci v-ați născut și ați crescut singuri. Și iată că acum vă îndreptați spre mine — care nu mai profesez de-atîta vre-

me — cu o problemă de angajare națională și care-i lasă cu gura căscată, îmi spuneți dumneavoastră, pe medici de seamă ai Facultății de Medicină. Nu cumva acești savanți, tocmai prin faptul că dețin levierele de comandă ale cetății medicale, sînt cei mai nepotriviti pentru a împiedica vertiginoasa creștere a cheltuielilor medicale? Serios, domnule Președinte, dacă ați căuta calea de diminuare a cheltuielilor pentru armament, v-ați duce să-i întrebați pe cei de la înaltul nostru stat-major? Dacă mă hazardez să vă răspund, e fiindcă nu mai sînt de multă vreme medic, după ce am fost prea puțin în timpul întregii mele cariere.

Întrebarea pe care mi-o puneți, domnule Președinte, mă duce cu gîndul la un pisoi pe care l-am avut pe vremuri sau, mai degrabă, era vorba de o pisică. Or, această pisică urmînd să fete, avusese fantezia de-a o face într-un desîș care se întinde cît vezi cu ochii de cealaltă parte a zidului grădinii mele. Găsind-o într-o zi, fără burtă și cu ochii licărind de subînțelesuri, am înțeles deodată încotro o duceau escapadele în care-o vedeam pornind zilnic pe terenul învecinat. Mă ferii totuși să intervin. Săptămînile și lunile treceau. Într-o dimineață vîd pe geam cum pisica mea se juca pe o alee din grădină cu patru pisoiași năzdrăvani în jurul ei. Fără îndoială, era pentru prima oară cînd săreau peste zid după o copilărie petrecută în desîșul vecin. Deschid ușa fără băgare de seamă și mă îndrept către micuța familie. Pisica se frecă de mine dar pisoi, cuprinși de panică, se împrăștiară care încotro. Evident. Cum de nu mă gîndisem? Aceste pisicuțe fuseseră crescute departe de oameni și erau niște

sălbăticiuni. Dacă nu erau domesticite cu răbdare, nu suportau prezența omului.

Să le domesticesc! Am făcut totul pentru asta. Am încercat să le ademenesc cu farfurii pline cu mâncare pe care le așezam în grădină, din ce în ce mai aproape de casă. Într-o zi, am reușit să atrag unul dintre pisoi până-n bucătărie. Și apoi am închis ușa în urma lui. A început să miorläie de parcă îl jupuia cineva. În același timp sărea pe mobile trintind pe jos tot ce era veselă sau vas. Până la urmă s-a repezit în geam, ca o pasăre, căzînd aproape mort. Am profitat de acel moment ca să-l prind și să-i redau libertatea.

Sînt oarecum stînjenit, domnule Președinte, că vă povestesc niște anecdote în aparență atît de neseriöase. Dar unele povestioare, cum este și aceasta, sînt asemănătoare vieții. Sînt chiar viața însăși. Ceea ce se întîmplă ore întregi într-o grădină este la fel de instructiv ca și ceea ce se observă în eprubeta sau în retorta dintr-un laborator și, dacă v-ați îndreptat către mine, asta e fără îndoială pentru a cunoaște punctul de vedere al unui om de teren, după ce-ăți efectuat Cercetarea în vitro.

Săptămînile care urmară aveau să confirme impresia pe care mi-o lăsase experiența meu dezastruoasă: fătați în mijlocul naturii, acești pisoi nu erau recuperabili. Sălbăticia îi marcase pentru totdeauna. Am avut ocazia să vorbesc despre aceste lucruri cu un vecin care crește animale. De la el am aflat un fapt surprinzător: un vițel sau un mînz fătat pe cîmp va avea toată viața un caracter mai dificil decît cel care a văzut lumina zilei — dacă se poate spune așa — în penumbra unui grajd.

Toți crescătorii de animale știu acest lucru și se feresc să lase femelele să fete în aer liber.

După cum vedeți, puțin cîte puțin ne apropiem de subiectul nostru. Căci ceea ce este adevărat pentru caracterul animalelor este și mai adevărat pentru sufletul oamenilor. Da, prima impresie — zgomote, lumini, mirosuri — pe care o are un copil ce iese din pîntecele mamei lui îl marchează pentru totdeauna. Ca o curbură imposibil de îndreptat și care îi deformează caracterul. Fără a fi cituși de puțin istoric, am făcut cîteva sondaje pentru a cunoaște cu exactitate mediul în care s-au născut cîtiva dintre oamenii deveniți celebri. Se știe că Napoleon s-a născut în muzică de orgă și mîresne de tămăie în timpul liturghiei din 15 august, în catedrala din Ajaccio. E mai puțin cunoscut faptul că la Gori, în clipa nașterii lui Stalin, a avut loc o mișcare seismică. Un îngheț teribil a distrus toate florile pomilor fructiferi din regiunea Braunau în noaptea de 19 aprilie 1889, cînd s-a născut Adolf Hitler. În vechime se credea că nașterea unui viitor mare om este marcată de minuni. Ar trebui, cu siguranță, să se inverseze ordinea cauzală și să se spună că o minune care se întîmplă la nașterea unui copil poate face din el un om excepțional.

Or, în ce constă revoluția considerabilă și cvasiuniversală ce caracterizează obstetrica de cincizeci de ani încoace? Pe vremuri copiii se nașteau în casa părinților lor. Chiar și dumneavoastră, domnule Președinte, mi-aduc aminte de camera mamei dumneavoastră unde ați scos primul țipăt. Și lumea fabrica astfel, fără să-și dea prea bine seama, copii țărani, mun-

citori, meșteșugari, pescari sau miliardari care rămîneau cu această etichetă ce părea tatuată în adîncul sufletului lor. Să fi fost bine, să fi fost rău? N-aș putea să dau un răspuns categoric. Mă feresc de tendința cam prea pronunțată a celor de vîrsta mea de a prefera ceea ce ține de trecut. Dar în ultimii cincizeci de ani lucrurile s-au schimbat mult. Lumea s-a obișnuit foarte repede cu nașterile în clinici specializate. Igienă și securitatea au cîștigat enorm, cu siguranță, în urma acestei noutăți. Numărul accidentelor la naștere a diminuat în proporții foarte îmbucurătoare. În schimb nu a fost determinat efectul acestui nou mediu inconjurător asupra a ceea ce voi numi *amprentă natală*. Ei da! *Amprenta natală*! Iată un nou concept pe care mamoișii noștri, acești Diafoirus¹ vor trebui să-l bage pe gît calculatoarelor lor! Cît despre mine, afirm că un nou-născut care, venind pe lume pe masa ca de biliard a chirurgului, respiră mirosuri de dezinfectante, aude zbirnîind instrumente electrice și nu vede în jurul lui decît fantome în halate albe și măști antiseptice pe fondul pereților lăcuți ai sălii de operație, afirm deci că acest prunc, în virtutea amprenteii natale, va fi întotdeauna înclinat către... așa cum se zice deja... către clinicomanie, medicomanie, farmacomanie.

Domnule Președinte, iată răspunsul pe care îl propun la întrebarea dumneavoastră: cheltuielile exponențiale ale Securității Sociale nu

¹ Diafoirus, personaj întruchipînd pe medicul ignorant din comedia-balet *Bolnavul închipuit*, de Molière. n.t.).

se explică decît prin această amprentă clinică impusă noilor-născuți în secunde, minutele și orele care urmează nașterii lor.

Atunci ce-i de făcut? Nașterea, dragostea și moartea, trebuie s-o spunem, nu sînt boli. Ele sînt cele trei mari articulații ale destinului omenesc. Nu e bine să fie acaparate de medici. Să începem deci prin a elibera nașterile, de miasmele farmaceutice care le otrăvesc. Iată ce propun eu. Atunci cînd o femeie va fi gata să devină mamă, ea să-și poată alege — așa cum alege și prenumele copilului ei — mediul natural în care dorește să nască și, prin aceasta, amprenta natală pe care-o va primi copilul ei. Totul va fi astfel pregătît încît să-i fie oferite, posibilități de alegere practic nelimitate. E necesar ca, în anii care vin, copiii să se poată naște în toată siguranța în vîrfurile Mont-Blanc-ului, sau pe stîncile Insulei Sein, într-un atol din Pacific, sau pe dunele blonde ale Saharei, în Galeria Oglinzilor de la Versailles sau la etajul trei din Turnul Eiffel. Atunci vom vedea cum noile generații manifestă o varietate inepuizabilă de aspirații și de vocații, în loc să stea triști la coadă la doctor sau la farmacie.

Vă rog să primiți, domnule Președinte etc..."

Președintele puse foile scrisorii pe o măsută și privi zîmbind în direcția telespectatorilor „Iată, deci, dragii mei compatrioți, strania și fermecătoarea revoluție pe care v-o propun. Încă din primăvara următoare vor fi luate toate măsurile pentru ca amprenta natală să fie atît de variată și chiar fantezistă încît să poată răspunde dorințelor viitoarelor mămici. Chiar astăzi însă, în seara asta, în clipa în care vă

vorbesc, vom purcede-la inaugurarea acestei noi modalități de naștere. Mă adresez deci tuturor viitoarelor mămici care mă ascultă. Numărul meu de telefon este următorul : 42.92.81.00. Dacă așteptați să nașteți într-una din zilele următoare, sunați-mă imediat. Linia este directă. Prima viitoare mamică ce mă va suna și-și va formula dorința, această dorință, oricare-ar fi ea, îi va fi îndeplinită. Aștept.“

Continuînd să zîmbească, președintele își sprijini bărbia pe miinile încrucișate și păstră un moment de tăcere. Aproape imediat, receptorul aflat la îndemînă începu să țîrîie: Cincisprezece milioane de telespectatori au putut atunci urmări în direct acest straniu dialog :

— Alo ? spuse o voce melodioasă

— Da, aici e președintele Republicii.

— Bună seara, domnule Președinte.

— Bună seara, doamnă.

— Domnișoară, rectifică vocea melodioasă.

— Domnișoară. Domnișoara... și mai cum, vă rog ?

— Marie.

— Bună seara, domnișoară Marie. Deci, așteptați să nașteți. Știți în ce zi ?

— Mi s-a spus că pe 25 decembrie, domnule Președinte.

— Perfect, perfect. Și care este cadrul natural la care visați pentru această naștere ?

— Un staul, domnule Președinte. Un staul cu multe paie. Și să mai fie acolo un bou și un măgar.

Președintele, în ciuda stăpînirii de sine bine cunoscute, nu putu să nu-și rotunjească ochii de mirare.

— Un staul, paie, un bou și un măgar... repetă el mașinal. Bine, bine, o să aveți toate astea. Îmi permiteți totuși o ultimă întrebare ?

— Sigur că da, domnule Președinte.

— Ați cerut să se determine sexul copilului dumneavoastră ?

— Da, domnule Președinte, va fi fetiță.

— Ah, bravo, o fetiță ! exclamă Președintele cu o ușurare fățișă. E mult mai gingașă decît un băiat ! Mult mai calmă, mai liniștitoare ! Ei bine, vă propun să-i fiu naș, dacă o să vreți și dumneavoastră, și o să-i dăm numele No-
ëlle¹. Vă spun tuturor bună seara.

¹ Derivatul feminin de la Noël, Crăciun (n.t.).

Regele mag Faust

— EI, CUM SE SIMTE ?

Faust I, regele Pergamului, se năpustise, amenințator și tremurind în același timp, înaintea arhiatrului de la palat care tocmai ieșea din camera prințului moștenitor.

— Da, n-ai de gând să vorbești odată ? izbucni el înverșunat de tăcerera consternată a medicului.

— Vai ! gemu acesta într-un târziu.

— Doar nu vrei să spui că... îngăimă regele, ... nu vrei să spui că delfinul...

— Ba da, vai ! suspină arhiatrul.

Regele se repezi în grupul de chirurgi, spiteri, vrăci și taumaturgi îngrămădiți la intrarea în cameră și năvăli înăuntru. În mijlocul unei oribile harababuri de seringi, fiole, clistire, scalpele și cearșafuri pline de sânge, delfinul zăcea cu mâinile împreunate pe piept, alb și rece ca zăpada.

— Mort, murmură regele, e mort. Toată suita asta de astrologi, alchimisti, chiromanți, necromanți și alți frenologi pe care-i țin în preajma mea au făcut, încă o dată, dovada ignoranței lor. Iar eu, după atîția ani de cercetări și de studii, tot ce știu e că nu știu nimic !

Într-adevăr, încă de la vîrsta cea mai fragedă, prințul Pergamului își uimise părinții și dascălii prin rîvna cu care se dăruia învățaturii. Pentru el nu exista grimoar pe care să nu-l descifreze, limbă străină prea primitivă, calcule prea încîlcite, raționament prea subtil. S-ar fi putut spune chiar că tocmai dificultatea îi atîța curiozitatea nesățioasă a spiritului, iar părinții lui se temeau tot timpul ca, din cauza acestei bulimii intelectuale, să nu-l lovească cumva damblaua. Pe cînd era doar un adolescent, el și nimeni altul a fost cel care a pus la punct, pentru uzul său personal, meșteșugul preparării pergamentelor care adusesese faima Pergamului. Această pasiune nu rămăsese însă necunoscută, căci zilnic se prezentau la palat ciudați aventurieri, purtători de așa-zise taine, experți în arte magice sau versați în științele oculte, profeți îngălați și pătimași, încărcați de amulete, care-ți făgăduiau infinitul veșnic în schimbul unui pumn de aur. Faust I îi primea pe toți și adesea îi păstra în preajma sa.

Camera delfinului dădea spre o terasă întinsă care domina orașul. Regele își îndreptă pașii într-acolo și-și ridică privirea către cerul scînteind de stele. De cîte ori, după discuții infierbîntate despre entelehii și spiritele animale, nu-și limpezise el astfel chipul și inima în marea liniște albastră a nopții !

Privirea îi fu atrasă de o pată luminoasă care pîlpîia între steaua Bételgeuse și Ursa Mare. Această lumină bizară era ciudat de vie în mijlocul vastului amfiteatru încremenit al bolții cerești. S-ar fi zis că, îndepărtîndu-se încet către sud, această lumină îi trimitea me-

saje, îi făcea semne, lui, regele Pergamului, a cărui inimă singera. Și-atunci își aduse aminte de o veche legendă auzită în copilărie.

— E fiul meu! rosti el minunându-se, e sufletul fiului meu iubit care-și ia zborul bățind repede din aripi. Și-și ia astfel pentru ultima oară rămas bun de la mine, îmi trimite ultimele sărutări, micuțul meu, vrea să-mi spună ceva, mă imploră parcă să caut să înțeleg. Dar ce oare, Dumnezeu! Vrea oare să-l urmez? Ar trebui poate să-l însoțesc în această lungă peregrinare către sud? La o adică, de ce nu? Împotriva necazurilor vieții, călătoria nu este oare cel mai bun leac?

Două ore mai târziu, o micuță caravană era gata de drum iar regele Pergamului, însoțit de o mină de supuși fideli, pornea în cea mai stranie dintre explorările sale, fără să știe însă către ce destinație. Se mulțumea să urmeze cometa care înainta încet către sud.

Călătoria dură zile și săptămâni întregi. Micul grup ajunsese pe coastă și urcă la bordul unei trirame. Făcură escală în Cipru apoi, fiindcă cometa își înclina traiectoria spre sud-est, nava se îndreptă hotărât către Cezareea. Era pentru prima dată când Faust I punea piciorul în Palestina. Așa cum era și firesc, se îndreptă spre Ierusalim unde domnea Irod cel Mare, a cărui vestită ferocitate făcea să tremure Orientul mediteranean.

Irod îl primi pe oaspetele său regesc cu multă căldură și cu mare pompă, ca pentru a dezminți sinistrul renume de care știa că se bucură. Cu toate acestea, răutatea lui lăuntrică ieși la suprafață cu oarecare naivitate atunci când răspunse îndoielilor și temerilor despre

care îi vorbi regele Pergamului. Adevărul? El, Irod cel Mare, nu cunoștea decît unul singur, care niciodată nu-l părăsise: un amestec chibzuit de violență și viclenie. Cît despre savanți, alchimiști, astrologi și alți așa-ziși tămăduitori șarlatani, avea din aceștia destui la palat și-i folosea cu ingeniozitate în interesele lui politice. Își conduse oaspetele în sălile secrete ale palatului unde ținea ascuns un întreg arsenal diabolic. Și-acolo îi arătă niște fiole al căror conținut putea nimici o armată, pînă la ultimul om, unguente cu acțiune paralizantă, droguri care la o adică le făceau pe femei sterile pentru totdeauna. Un anume lichid dintr-un simplu flacon putea otrăvi apa unui întreg oraș. Un gaz închis într-o fiolă răspîndea o epidemie îngrozitoare. În sfîrșit, cu niște gesturi în care se ghicea un amestec de respect și dragoste, îi înfățișă un vultur de sticlă cu aripile desfăcute: aruncat asupra caselor din înaltul unui turn, s-ar sfărîma cu o explozie la fel de distrugătoare ca un cutremur...

Regele Faust I, din nou singur la drum cu suita lui, fu cuprins de o nedumerire fără seamăn. Asta însemna deci știința? Adevărul la care tindeau raționamentul, experimentul și cercetarea nu erau așadar decît acel iad de suferință și de moarte? Irod era cu atît mai de temut, cu cît știa mai multe...

Își ridică ochii spre cer ca să întrebe din nou stelele. Cometa zglobie și veselă își continua drumul către sud și părea că-l invită s-o urmeze mai departe. Regele își continua călătoria împreună cu însoțitorii lui.

Drumul misterios șerpuia printre munți și văi. Încotro, mergem? îl întrebă pe rege ma-

rele său șambelan. Drept răspuns, acesta îi arătă, făcînd un semn din bărbie, cometa ciudată care scînteia în fața lor. De altfel, ea părea că-și încetinește mersul, că se oprește și chiar coboară peste întinderea întunecată a unui sat. Coada despletită îi atîrna spre pămînt ca o mină de flăcări cu o sută de degete.

— Ce tirgușor e ăsta ?

— Betleem, îi răspunse călăuza. Legenda spune că acolo s-a născut regele David; acum o mie de ani.

Își continuară drumul. Cometa atîrna ca o lampă deasupra caselor, iar raza ei cea mai lungă se strîbea asemenea unui șervet argintiu pe acoperișul unei stîne. O mulțime de păstori și de țărani se înghesuiau la intrare. Și ce priveliște uimitoare înăuntru ! Într-o iesle înghebată în chip de leagăn de paie, un prunc nou-născut se agita în scutece. Era vegheat de un bărbat cu părul cărunț și de o femeie foarte tinără și, bineînțeles, se aflau acolo un bou, un măgar, capre și oi. Dar nici un cal — animalul celor bogați.

Toate acestea ar fi fost niște lucruri obișnuite dacă, din umbra birnelor înnegrite, nu s-ăr fi desprins o coloană de lumină vie, un înger radios ce părea să străjuiască împlinirea acelei nopți de taină și măreție, primire cu totul alta decît cea pe care le-o făcuse Irod cel Mare. Gavril era marele maestru al acelor deosebit de vesele ceremonii.

Faust I, rege al Pergamului, ingenunche în fața ieslei. Depuse acolo ofranda sa : unul din acele suluri de pergament care erau mindria meșteșugarilor din Pergam.

— O carte virgină, explică el, pagini albe, iată simbolul derizoriu al vieții mele. Care a fost într-utotul închinată căutării adevărului. Și, ajuns la capătul acestor căutări, în fața trupului copilului meu, am fost nevoit să recunosc că nu știu decît un singur lucru : știu că nu știu nimic. Și-atunci m-am lăsat călăuzit de steaua ciudată în care am vrut să văd sufletul fiului meu. Și te întreb, Doamne ! unde este adevărul ?

Bineînțeles, copilul nu răspunse prin cuvinte la această întrebare nemăsurată. Un prunc abia născut nu ține discursuri. Îi oferî însă regelui Faust un alt fel de răspuns, cu mult mai convingător. Chipul lui fraged se întoarse către rege, ochii lui albaștri se deschiseră larg, un zîmbet firav îi lumină buzele. Și atîta naivă încredere se afla pe acel chip de copil, privirea lui reflecta o inocență atît de pură, încît Faust simți cum deodată toate tenebrele îndoielii și neliniștii i se risipesc din inimă. În acea privire limpede a copilului i se păru că se cufundă ca într-un abis de lumină.

FRAGILĂ ȘI TÎRZIE, pe Înalte Tărîmuri ale Scoției, primăvara este, pentru bărbații și femeile acestui ținut, deosebit de încântătoare și de blîndă. Cu o nerăbdare copilărească, ei pîndesc întoarcerea năgîților pe cerul involburat, tipătul îndrăgostit al cocoșilor-sălbatici de mlaștină și primele pete viorii ale brîndușelor în iarba rară de pe dealuri. Fiecare semn prevestitor de reînviere după lunga noapte hibernală e întîmpinat ca o veste bună, așteptată și în același timp surprinzătoare prin verdeața ei viguros. Și explozia subită a mugurilor, trandafirul instelat al tufelor de măceș, briza oceanică îndulcită de norii de polen tulbură pînă la lacrimi inimile tinerilor și ale celor vîrstnici.

Nicăieri pe lume contrastul între chemarea adîncă a furtunilor de echinox și vaietele hurezilor în primele nopți de mai nu e mai mișcător ca în aceste ținuturi ale contelui de Strathaël. Fortăreața de granit unde veghează bătrînul rege Angus domină cu întunecimea ei vilcelele pline de verdeață unde gîlgîie izvoare cristaline, o pădure de plopî tremurători atît de fragedă, atît de luminoasă în frunzișul ei tînăr, încît pare să fi fost sădită

acolo de mîini de grădinar ca o perdea diafană pentru plimbările logodnicilor.

Pe această blîndă legănare de vilcele călareau în acea dimineață Colombelle, tînăra fiică a lordului Angus și logodnicul ei, Ottmar, conte de Orkney. Așadar, cei doi cai mergeau unul lîngă altul, despicînd cu piepturile lor albe ierburile înalte presărate cu maci, margarete și scînteiate-galbene, iar tinerii pălăvrăgeau în voie, lăsîndu-și gîndurile să zboare cu multă gingășie. Ottmar studiase în Occitania, unde contele de Toulouse îl primise la curtea lui ca paj. Asistase la Jocurile florale și învățase pe de rost acele „Leys ¹ d'amors“ stabilite de Consistoriul celor șapte păstrători ai veselei științe. Colombelle, care nu pusese niciodată piciorul afară din Înaltele Tărîmuri, îl asculta, cu o încîntare umbrită de teamă, vorbind elogiios despre o nouă artă de-a trăi, născută în acele ținuturi binecuvîntate de soare, despre acel fin'amor, sau arta de a iubi curtenitor și a o sluji pe doamna inimii sale.

Ceea ce conta în primul rînd, explica el, era purificarea iubirii de orice întinare materială. Aproape întotdeauna, căsătoriile sînt puse la cale de părinți, ajutați de clerici, în funcție de cele două averi care trebuiesc apropiate și unite. Nici un sentiment nu supraviețuiește unei asemenea discreditări. Idealul ar fi, desigur, ca logodnicii să fie și unul, și celălalt, la fel de săraci, săraci lipiți, dar cum să poată fi atins acest ideal în afara vieții monahale, care dintotdeauna desparte cu strictete bărbații și femeile?

¹ Sau *lais* — mici poeme de dragoste medievale (n.t.).

Două codobaturi ce se tot roteau ciripind se aruncară în fața cailor și-și reluară îndată zborul ca să se întâlnească ceva mai departe.

— Uitați-vă la păsările câmpurilor, spuse tînăra fată. Se poate oare să fii mai neajutorat ca ele? Și totuși, ele formează perechi care durează tot anul, uneori chiar și mai mult.

— Sigur, răspunse Ottmar, numai că ele se unesc doar pentru nevoile procreării. Cuibul, ouăle, clocitul lor, hrănitul puișorilor, toate acestea necesită prezența masculului și a femelei. Or, fin'amor-ul se află cu mult deasupra exigențelor procreării. Dragostea pură nu există decît dincolo de trup, spiritualizată, sterilă ca și cerul albastru sau ca zăpada imaculată ce acoperă iarna virful Ben Nevis.

— Asta înseamnă că trupurile nu au ce căuta în acest fin'amor al dumneavoastră? se neliniști Colombelle. Trebuie să fii așadar un spirit pur ca să te afli, cum sugerați dumneavoastră, deasupra condiției umane obișnuite?

— Sigur, că nu, dar trupul este demn de iubire numai prin sufletul care-l luminează, așa cum numai flacăra întreține felinarul. Dacă flacăra se stinge cumva, felinarul rămîne doar o minusculă cușcă cenușie și tristă.

— Dar această lumină a sufletului, cum răzbește ea oare prin carne și prin veșmintele ce-o acoperă?

— Datorită mîinilor, chipului, și mai ales ochilor, aceste ferestre ale sufletului deschise către cel iubit, și care-l umplu de lumină și căldură. V-a impresionat vreodată întunecimea de gheață ce urîște chipul orbilor?

Ochii Colombellei, limpezi ca apa de izvor, se luminară într-un zîmbet la cuvintele lui Ottmar.

— Dar, continuă tînărul, mai ales datorită cuvintelor. Dragostea își are limbajul ei: poezia. Or, poetul este cel ce știe să vorbească despre dragoste.

Părăsiseră acum pajiștile arămii și pătrunseseră în penumbra unei pădurici. Stejari centenari se amestecau aici cu fagi uriași formînd împreună o boltă răcoroasă, nemișcată. Cei doi tineri se opriseră și tăceau acum, vădit impresionați de calmul adînc al pădurii. Căi cădelnițau virtos din grumaji. O mierlă albastră își luă deodată zborul cu un fluier de alarmă. Ceva se întîmpla, într-adevăr, în clipa următoare se auzi un galop grăbit și ușor pe pietrișul potecii. Apoi, o căprioară țîșni ca o săgeată, încremeni o clipă în fața călăreților și-i ocoli iute la stînga, dispărînd în desîș. Liniștea se așternu din nou, dar cei doi logodnici, cunoscători îndeaproape ai vînătorii și ai pădurii, știau prea bine că o mierlă care fluieră a primejdie și o căprioară fugind în goana mare anunță negreșit un vînător.

Se auziră zgomote de crengi frînte, un rîs enorm și, în sfîrșit, apăru silueta unui cavaler negru. Era Tiphaine, puternicul seniar din vecinătate, urmat de piticul său Lucain, chircit pe spinarea unui măgar. Tiphaine vîna deci pe pămînturile contelui Strathaël. Curtoazia ar fi trebuit să-l oblige să-și ceară scuze pentru asta. Însă Tiphaine nu se încurcă în regulile curtoaziei. Are trei castele iar pămînturile lui se întind pînă la capul Wrath. Trăiește singur cu piticul lui în turnul cel mai întunecat, căci

ultima sa soție a murit de însingurare, într-o iarnă, în timpul uneia din îndelungatele lui expediții. Supuși se feresc să-i iasă în cale. Vecinii îl ocolesc de departe. Imensa lui avere miroase prea tare a violență și-a singe.

— Am pierdut o căprioară, spuse el, mă aleg în schimb cu o femeie. Chipeșă și frăgedă, pe cinstea mea. N-am pierdut la schimbul ăsta!

Ride din nou. Un ris care te-nfioară. Ottmar intervine.

— Senior Tiphaine, o aveți în fața dumneavoastră pe domnița¹ Colombelle, fiica lordului Angus, vecinul dumneavoastră, spuse el spre a risipi orice umbră de neînțelegere.

Dar nu era vorba de o neînțelegere. După cum se vede, lui Tiphaine nu-i pasă de lord Angus nici cît negru sub unghie. Nu-l ia în seamă pe Ottmar și i se adresează Colombellei în termeni jignitori.

— Drăguță căprioară, oare gingășia primăverii nu-ți trezește gânduri galante? Un cerb bătrîn apărînd deodată în zarea pădurii va găsi el îndurare în ochii tăi de catifea? Desigur, el nu mai are acea prospețime a adolescenței, dar poți avea toată înrrederea în puterea și experiența lui.

Izbucnește în ris în timp ce se apropie de cei doi.

— Senior Tiphaine, spuse Ottmar, nu vă dați seama ce faceți. Vă rog pentru ultima oară să fiți respectuos cu această fată.

Tiphaine nu pare să audă ce spune Ottmar. Se dă jos de pe cal. Își pune pe sa mănușile de vînătoare și centironul cu pumnalul. Își

¹ Damoiselle — în fr. în orig. (n. tr.).

scoate chiar și vesta din catifea groasă. Iată-l acum înaintînd în cămașa-i largă brodată și întinzînd curtenitor către Colombelle o mîna noduroasă, încărcată cu brățări și inele. Ottmar nu mai poate îndura.

— Senior Tiphaine, strigă el, vă previn că dacă mai faceți un pas spre logodnica mea, vă tai urechile! !

Își scoate sabia, dar în aceeași clipă se prăbușește pe jos. Lucaîn, care se cățăraseră pe cren-gile copacului din apropiere, își dă drumul peste el. Cei doi se rostogolesc pe pămînt. Dar piticul, dintr-un salt, e din nou în picioare. Un laț agățat la piciorul lui sting se înfășoară de gîtul lui Ottmar, iar piticul trage cu amîndouă mîinile de celălalt capăt. Tiphaine contemplă scena zîbind. Colombelle, albă ca varul, leșină de groază. Se lasă o tăcere îndelungată, exact cît durează agonia tînărului. Apoi Tiphaine o apucă pe Colombelle de încheietura mîinii. Acum nu mai zîmbește. O smulge din șa.

— Hai, drăguță căprioară, spuse el, vino să-ți faci datoria de femelă. E anotimpul împunării.

*

PE MĂSURA CE SOARELE se înalță pe cer, o neliniște chinuitoare coboară în inima bătrînului lord Angus. Iată că s-au făcut acum patru ore de cînd fiica și viitorul lui ginere au ieșit singuri călare. Ar fi trebuit să se întoarcă de mult. Angus are o încredere absolută în Ottmar. Niciodată nu s-au pomenit tîlhari, borfași ori soldați rătăcind pe cîmpurile și în pădurile din împrejurimi. Atunci de

ce să se frămînte atîta? Dar așa se întîmplă. Pentru el, cerul strălucitor ascunde umbre înspăimîntătoare sub bolta lui de aur și azur.

Deodată Angus tresare. Pasul unui cal răsună pe caldarîmul din curtea castelului. S-au întors, în sfîrșit! Dar de ce se aude doar un singur cal? Angus se apropie de fereastră. Vede un scutier alergînd înaintea calului care se apropie fără călăreț. Recunoaște iapa bălțată a Colombellei. Așa a pătruns nenorocirea în castelul Strathaël.

Îndată se aud strigăte, chemări, porunci. Angus se așază în fruntea unui pîlc de oameni și se năpustesc cu toții pe urmele disparuților. Direcția în care au fost văzuți îndreptîndu-se este cea a pădurilor în care, undeva departe, înspre est, domeniile castelului Strathaël se împreunează cu imensul comitat al lordului Tiphaine. Nimeni nu rostește acest nume atît de temut, dar el este prezent în mintea lui Angus și a însoțitorilor lui. N-a fost nevoie de căutări îndelungi prin desigurii sau în inima codrului pentru a da de locul dublei crime. În marginea unei poteci presărate cu clopoței, sub un stejar, Ottmar zace întins pe jos, cu o dîră roșie în jurul gîtului. Puțin mai încolo dau peste tînăra fată, goală, însîngerată, cu privirea rătăcită, care se lasă dusă de ei fără să scoată un cuvînt. Să fi ajuns oare mută sau nebună? Angus își dă seama că e inutil s-o întrebe ceva. Chipul ei poartă o mască împietrită și răvășită care impune tăcerea. Bertram, marele vînător cu copoi al castelului Strathaël, cercetează urmele de cai ce se încrucișează pe pămîntul fraged. Unul dintre ei venea, fără nici o îndoială, dinspre

răsărit, unde se află castelul lui Tiphaine. Și mai limpede încă se văd niște copite mici de măgar ale căror urme merg în aceeași direcție. Or, nimănui nu-i e necunoscut faptul că Tiphaine este deseori însoțit de un pitic călare pe un măgar.

Angus știe toate aceste lucruri, dar nimeni nu îndrăznește să-l întrebe ce gînduri are. E singur, bătrîn și bolnav. Nu se poate gîndi să-l înfrunte pe Tiphaine, așa cum ar fi făcut-o cu treizeci de ani în urmă. Cît despre a-l chema să dea seama în fața pairilor înșiși de cumplita lui ticăloșie, ei bine, pentru asta ar fi nevoie de mărturia Colombellei. Care nu e în stare s-o facă. Va fi ea oare vreodată? Și dac-ar fi să-și redobîndească forța necesară, oare ar putea accepta îngrozitoarea umilintă de a da ochii cu agresorul ei? Cei ce comit violuri își află aproape întotdeauna scăparea în pudoarea victimei lor.

A doua zi dimineată, la castel se înfățișă un om ce ducea un cal de friu. Era un valet al lui Tiphaine. Acel cal rătăcea în împrejurimile domeniului său. Era cumva de la castelul Strathaël? Oamenii lui Angus recunoscuseră calul lui Ottmar. Angus simți în gestul de a trimite calul înapoi o insultă în plus. Acum ce mai conta! Rana lui era atît de adîncă încît răzbunarea trebuia să dospească. Nu știa încă ce fel de răzbunare se va ivi, dar Tiphaine putea să aștepte liniștit, cu cît trecea vremea, cu atît mai cruntă avea să-i fie pedeapsa.

★

COLOMBELLE începu din nou să vorbească, o vorbire șoptită și parcimonioasă. Dar nimeni

nu îndrăzne — nici măcar tatăl ei — să facă vreo aluzie la dubla crimă fiind de față era ea. Oare își mai amintea? Totul în comportarea ei părea să adeverească faptul că i se ștersese din minte imaginea acelei frumoase dimineți de primăvară în care ea și logodnicul ei vorbeau bucuroși despre fin'amor.

Din minte, poate, dar nu și din trup, căci la sfârșitul verii se constată că aștepta un copil. Asta însemna o a doua nenorocire, chiar mai cumplită decât cea dintâi, căci privea viitorul. Acel fruct ce creștea în ea văzînd cu ochii era ca o tumoare malignă fără leac, ca un nou viol repetat cu fiecare ceas ce se scurgea. Colombelle nu mai ieșea din iatacul ei. Abia dacă mai minca. Și cu cît slăbea mai mult, cu atît sarcina părea mai monstruoasă. Atunci s-a răspîndit povestea oficială — care nu păcăli pe nimeni la castel — potrivit căreia Ottmar s-ar fi căsătorit cu ea în taină înainte de a fi fost ucis de tîlhari. Puțin înainte de Crăciun, Colombelle dădu naștere unui băiat.

— E nevinovat, îi spuse în șoaptă tatălui ei, cînd acesta se aplecase o clipă spre ea. Iertați-l că a venit pe lume.

A doua zi, Colombelle se stînsese. Angus ținu ca botezul copilului să aibă loc în aceeași zi cu funeraliile mamei, pentru a învedera astfel blestemul ce apăsase asupra lui. Îi puse numele de Jacques și-l încredință spre creștere unei familii de țărani, făgăduind în sinea lui să nu-l mai vadă niciodată.

Dar anii treceau, și el nu reuși să-și țină făgăduiala. Copilul acela era nepotul lui, unicul lui moștenitor. Din ce în ce mai des, plimbările pe care le făcea de unul singur sau însoțit de

Bertram îi îndreptau pașii către ferma unde creștea Jacques. Acolo cerea să-l vadă și i-l arătau în mijlocul plozilor jengoși, dar zdraveni, care se zbenguiau în cîrte. Îl cerceta din priviri cu groază. Era fiul lui Tiphaine, dovada vie a dublei crime din primăvara aceea blestemată. Și totuși, copilul era nevinovat. Iertați-l că a venit pe lume! se rugase Colombelle pe patul de moarte.

Într-o zi — copilul să fi avut vreo șase ani — Angus îl chemă aproape de el ca să-l poată vedea mai bine. În ciuda înfățișării lui de țăranuș, exista în el o noblete care-l deosebea de ceilalți bastarzi de la fermă. Îl privi în față. Printre șuvițele blonde care-i cădeau în ochi, copilul îi înfrunta privirea cu gravitate. Angus nu-și putu reține un suspin: ochii aceia care-l fixau erau ai Colombellei, ochi limpezi ca apa de izvor! În aceeași zi îl readuse pe copil la castel.

Cu educația lui Jacques de viitor cavaler îl însărcină pe Bertram. Fu adus un ponei de la Shetland pe care să învețe să stea în șa. Picioarele lui scurte erau rășchirate pe burta rotundă ca un butoi a calului pitic, dar băiatul tipa de bucurie cînd pornea cu el în galop. Învăță, de asemenea, să-și țină șesale, să-și hrănească și să-și înșeezeze calul.

Observînd într-o zi cu cîtă patimă lupta cu bîta cu un băiat mult mai mare decît el și văzîndu-i curajul cu care încasa loviturile, Angus întrezări pentru prima oară forma pe care ar putea-o lua răzbunarea lui față de Tiphaine, la care nu încetase o clipă să se gîndească. Jacques însuși avea să-și pedepsească tatăl pentru viol, răzbunîndu-și astfel mama.

Bătrînul lord era cum nu se poate mai satisfăcut de simplitatea și rigoarea acestei rezolvări. Să arunce împotriva monstrului un copil pe care-l adora și-l detesta deopotrivă însemna să se încredințeze lui Dumnezeu, judecății lui, ca să taie nodul în care se sufoa. Fără îndoială, lupta ar fi înspăimîntător de inegală, chiar dacă ar aștepta ca Jacques să împlinească vîrsta de-a fi uns cavaler. Dar tocmai această inegalitate ar obliga justiția divină să se manifeste, fie chiar și printr-un miracol. Și orgoliul lui Angus prindea aripi la gîndul dilemei în fața căreia avea să-l pună pe Dumnezeu: să-l lase pe Tiphaine să comită o a treia crimă, dar de data aceasta împotriva propriului său fiu, sau să răstoarne ordinea firească, făcînd astfel încît copilul să-l învingă pe gigant.

Vîrsta și sănătatea nu-i lăsau speranța de a fi martor la acea grea încercare. Nădăjduia să trăiască măcar pînă cînd Jacques avea să atingă vîrsta la care să poată afla îngrozitoarea taină a nașterii sale și fapta de vitejie la care îl obliga onoarea. Dar n-a fost să fie așa. Jacques nu trecuse de șapte ani cînd Angus simți că puterile îl lasă deodată, semn că moartea se apropia. După ce puse ordine în toate, ceru să fie lăsat singur cu unicul său moștenitor. Și-atunci, fără a-l abosi cu explicații, îl puse să jure pe cruce că, de îndată ce va fi uns cavaler, îl va provoca și-l va ucide în duel pe seniorul Tiphaine, vecinul lor. Acest gînd trebuia să-l păstreze tot timpul în suflet, iar gura nu trebuia să-l trădeze nici măcar cu o vorbă înainte de vreme. Crescut într-o atmosferă încărcată de mister și eroism, copilul de-

puse legămînt fără să dea vreun semn de surprindere.

Lordul Angus muri și, după cum îi fusese voia, Bertram luă asupra lui tutela lui Jacques și guvernarea comitatului. Continua astfel să fie pentru băiat un tată și-un prieten. Cu toate acestea, Jacques nu lăsă niciodată să-i scape nici cea mai neînsemnată destăinuire; își ducea singur apăsătoarea taină. Uneori, în toiul vreunui joc sau dans la care lua parte bucuros cu băieți și fete de condiția lui, devenea deodată serios, tăcut, părea absent. Dacă era întrebat: „Ce e cu dumneata, stăpîne? Ce gînd întunecat te năpădește dintr-o dată?“, el clătina din cap, rîdea și se arunca din nou în tumultul jocului. Dar cei ce-l cunoșteau erau neliniștiți, căci îl știau nepăsător și ușuratic din fire, și doar o neagră presimțire îi putea strica astfel din cînd în cînd buna dispoziție.

În acest timp, căuta cu toată rîvna de care era în stare să se călească în meseria armelor, și era cît se poate de limpede că pentru duel și pentru lupta corp la corp țîntea el să se pregătească. Arăta atîta înverșunare în acele înfruntări încît tovarășii lui — care, la început, credeau că nu e decît un simplu joc — se retrăgeau îndată, temîndu-se ca nu cumva să primească sau să fie nevoiți să dea vreo lovitură urîță. Muștrările lui Bertram n-aveau nici un efect. Ridicîndu-și uneori viziera coifului, Jacques descoperea un chip răvășit și părea hotărît să-și mai domolească patima, dar, îndată ce viziera cădea la loc, parcă acolo se afla un alt om, de o brutalitate ucigașă. Iar Bertram nu putea să-și alunge din minte o sumbră presimțire.

Veni și ziua cea mai așteptată de către tinerii scutieri, aceea în care avea să fie uns. Conform obiceiului, Jacques nu trebuia să primească singur sabia de cavaler. Împreună cu el aveau să fie investiți încă alți doi adolescenți, și aceștia erau David, prinț de Stirling, și Argyll, duc de Inveraray. Ceremonia și apoi serbarea aveau să fie cu atât mai frumoase, căci se asociau trei case vecine și prietene.

În ajunul acelei zile solemne, cei trei tineri se spovediseră după apusul soarelui, apoi petrecuseră noaptea în rugăciuni și reculegere în capela castelului. Cele trei săbii și cei șase pintenii de aur se aflau pe altar. Dimineata se împărtășiseră, apoi se duseseră să se odihnească puțin. La prînz îi întâmpinară cu mare alai pe contele de Aberdeen și pe episcopul de la catedrala Saint-Machar, veniți anume să prezideze ungerea cavalerilor. Un soare limpede făcea să strălucească armele, uniforme și veșmintele mulțimii de rude și prieteni adunați în curtea de onoare a castelului. Episcopul binecuvîntă săbiile și pintenii. Apoi tinerii scutieri se așezară, pe rînd, în fața lui Aberdeen care, ajutat de doi feciori de arme, îi încinse cu centiromul, le puse pintenii apoi îi lovi cu latul sabiei peste ceafă. Rosti pe urmă o scurtă rugăciune în care-l implora pe Dumnezeu, care a încuviințat folosirea spadei pentru a curma răutatea celor răi, să-i ajute pe noii cavaleri să n-o folosească niciodată în scop nedrept. În sfîrșit, se întoarse către David sfătindu-l să nu lupte niciodată cu gîndul răzbu-nării în suflet. Lui Argyll îi porunci mai ales să acționeze întotdeauna fără gînd ascuns și cu generozitate. Iar lui Jacques îi aminti că

un cavaler e dator să se simtă întru totul legat de jurămint și să-și respecte întotdeauna cu cinste cuvîntul dat.

Hazardul fiind o invenție a celui necredincios, un asemenea îndemn nu putea fi pus decît pe seama Providenței, căci era greu de crezut că Aberdeen cunoștea originile și taina lui Jacques. Această taină avea să fie dezvăluită la capătul celor opt zile ce urmau, iar primul care-o află fu Bertram. Jacques îl chemă la el și-i citi cu voce tare — o voce hotărîtă și poruncitoare, în ciuda inflexiunilor cristaline cu care o colora încă adolescența — o scurtă misivă pe care atunci o întocmise :

Senior Tiphaine, fiind acum uns cavaler, mi se îngăduie, în sfîrșit să-mi țin un jurămint pe care i l-am făcut, pe cînd eram copil, bunicului meu, lord Angus, cînd se afla pe patul de moarte. Am jurat atunci că o să vă ucid. Vă provoc deci la duel, în locul și după regulile stabilite de dumneavoastră împreună cu aducătorul acestui mesaj. Cu cît mai curînd, cu atît mai bine.

Semnat : Jacques d'Angus, conte de Strathael

Bertram înlemnise. Deci asta era ! Asta era îngrozitoarea taină a lui Jacques, care planase asupra întregii lui copilării ca un vultur și care, în aceste clipe, se abătea asupra-i ! Căci, era limpede, n-avea nici o șansă, nici măcar una de-a-l învinge pe Tiphaine în duel. Tiphaine era un uriaș. Forța, îndeminarea și ferocitatea lui făceau să se cutremure întreg Occidentul. Angus, cu cei șaisprezece ani ai lui, cu buclele-i aurii, cu brațele de fată și cu o

voce de-abia schimbată mergea în întâmpinarea unei morți sigure. Temeritatea lui juvenilă sfida muntele, furtuna, vulcanul. Bertram nu-și putu stăpîni lacrimile.

— De ce plîngi ? îl întreabă Jacques.

— Ar trebui să se-ntîmple o minune, îi răspunse Bertram.

— Se va întîmpla o minune ! afirmă Jacques.

Căci credința unui cavaler creștin este atît de mare încît el trăiește în relații cît se poate de apropiate și de firești cu Dumnezeu, cu Fecioara, cu Isus și cu toți sfinții.

*

TIPHAINE SE ÎNVÎRTE de colo-colo în turnul lui de granit ca o fiară în cușcă. Cu trecerea anilor, tot ceea ce dădea vieții sale un gust înepător și picant îi pare acum fad și cenușiu. Să spintece un cerb încolțit, să siluiască o fată surprinsă pe cîmp, să spînzure un biet țaran învinuit de braconaj, să jefuiască un călător bogat, să prade locuința unui vecin sîcitor care-i face șicane, să ardă un cleric bănuț de vrăjitorie, nimic din toate astea nu-l mai amuză cu-adevărat. Pînă și expedițiile în ținuturi îndepărtate îi par plicticoase. Nici marea dezlănțuită, nici nisipurile fierbinți ale deșertului, nici gheturile Marelui Nord nu pot stăvilii dezgustul care-l sufocă. El, care și-a îngropat de-atîta amar de vreme ultima soție, și ale cărui zile și nopți răsuna de risetele și strigătele tovarășilor de fărădelegi, iată-l cum descoperă deodată singurătatea. Nimeni. Nu mai are pe nimeni alături de el. Nu i-a mai rămas decît Lucain, piticul cocoșat, bleste-

matul lui sfetnic, complice la toate crimele și martor la toate izbinzile.

Lucain se află acum în fața lui ținînd în mînă un răvaș sigilat cu grijă, încărcat de peceti.

— Ce mai e ? mormăie Tiphaine.

— Vă scrie vecinul dumneavoastră, senior Tiphaine.

— Ce vrea de la mine ?

— Să vă omoare. În duel.

— În sfîrșit ! exclamă Tiphaine. Uite unul care-mi vrea binele ! Era să crăp de-atîta stat degeaba ! Tocmai mă-ntrebam dacă nu cumva ar trebui să mă duc în China sau în Arabia că să pot și eu să mă-ncaier cu cineva. Și uite că-mi bate chiar la ușă o distracție pe cinste. Mai îndatoritor de-atîta nici că se poate. Și cum îl cheamă pe vecinul ăsta atît de grăbit să mă distreze ?

— Angus, conte de Strathaël.

— Jacques !

— Jacques, confirmă Lucain, cercetînd chipul brăzdat de riduri și cicatrici al stăpînului pe care îl cunoaște atît de bine.

— Jacques, repetă Tiphaine uluit. E răzbu-narea împielitului de Angus al bătrîn. De ani de zile mă tot întrebam ce-o să pună la cale. Parcă-l aud de-aici cum rinjește-n mormînt.

Lucain așteaptă cu răsufierea tăiată. Căci de zece ani încoace, după cum i-a poruncit Tiphaine, urmărește pas cu pas faptele și gesturile lui Jacques. E fiul lui, unicul lui copil, singurul lui moștenitor.

— Și-așa, va să zică, vrea să mă omoare, îngînă Tiphaine. La urma urmelor, ăsta-i mer-

sul lucrurilor. Sîngele apă nu se face. Și eu l-aș fi omorît cu dragă inimă pe taică-meu. Numai că, uite, nu prea poți să omori un Tiphaine așa, cu una, cu două. Sîntem oricî, numai miei de supt nu. Iar eu n-am nici un chef să mor.

— Are șaișpe ani. Pare de paișpe, adaugă Lucaîn. O să-i veniți de hac cît ai zice pește!

— Să-i vin de hac? Dar cine ți-a spus ție că-i vreau moartea? urlă Tiphaine. Nu, nu, nu. Vrea să se lupte. Așa va fi. Numai că o să-nvețe că nu te poți lega de un Tiphaine fără să-ți primești pedeapsa. O să-i dau o lecție destul de usturătoare. O să-i smulg coiful și-o să-l trag de urechi în fața întregului comitat. O chelfăneală bună, uite cu ce-o să se-aleagă bastardul ăsta nerușinat. Da' de fapt, ca să-mi bat și mai tare joc de el, o să lupt cu capul descoperit!

— Cu capul descoperit?

— Da, cu capul descoperit. Ca să-mi vadă coama de leu și barba de profet. Și-o să-l țin-tuiesc pe papă-lapte ăsta cu privirea mea de vultur pe sub sprîncenele stufoase. Ha, ha, ha!

Iar oamenii de la castel, auzind risul dezlănțuit al stăpînului, se întrebau cutremurați ce nouă farsă diabolică punea la cale împreună cu piticul lui.

★

DOISPREZECE TRÎMBIȚAȘI îmbrăcați în dalmatice roșii vestiseră în cătune, în sate și-n tirguri că cei doi lorzi aveau de gînd să se întâlnească duminică la ceasul al unsprezecelea, într-un loc închis anume în zona landei de

coastă. Lumea venea acolo valuri-valuri și, cum ziua se vestea frumoasă, familiile plănuiseră să ia masa și-apoi să danseze în aer liber.

Bertram era uluit de nepăsarea lui Jacques. S-ar fi zis că iminența deznodămîntului acestei drame a vieții sale — oricîre ar fi fost acest deznodămînt — îi lua toate grijile de pe suflet. Invitase la castel o șumedenie de băieți și de fete de-o seamă cu el, astfel că în zilele premergătoare luptei, jocurile și distracțiile se ținură lanț. Oare așa înțelegea el să se pregătească pentru cumplita încercare la care avea să fie curînd supus? Reușind cu mare căznă să-l scoată din mijlocul celorlalți tineri, Bertram îi puse întrebarea cu asprime. Luînd dintr-o dată un aer grav, Jacques îi răspunse: „Mi-am încredințat soarta în mîinile lui Dumnezeu. Cum ar putea el oare să părăsească un cavaler care nu face decît să-și respecte legămîntul?” Prin credința lui nestrămutată, tînărul mergea astfel, fără să-și dea seama, în împlinirea profeției bunicului său. Bertram plecase capul. Totuși, nu reuși să-și stăpînească indignarea cînd, duminică, după ce ascultase slujba și luase împărtășania, Jacques îi dădu la o parte pe scutierii care voiau să-l ajute să-și îmbrace armura și să-și pună coiful.

— Nu, le spuse el, am auzit că seniorul Tiphaine vrea să lupte cu capul descoperit, ca să mă umilească. Eu o să merg și mai departe de-atît. Nu numai c-o să mă duc cu capul descoperit, dar o să am și picioarele goale, căci voi purta kiltul! în culorile clanului meu.

1 Fustă scurtă care face parte din portul tradițional al scoțienilor (n.t.).

Nimeni nu reuși să-l clintască din hotărîrea lui. Pînă la urmă Bertram se resemnă și el. I se părea că e martorul neputincios al dezlegării unui mister, a cărui maiestruoasă rînduială se situa deasupra bunului-simț și a rațiunii. De altfel, Jacques, învăluit într-un nimb de lumină, nu mai asculta de nimeni și de nimic, purtat parcă de forța impetuoasă a destinului său.

Tot așa apăru și în fața mulțimii atunci cînd pași în arenă, întimpinat de explozia aurită a trîmbițelor. Pe căluțul lui vînat-rotat ce dăntuia într-o rază de soare, copilul blond, numai azur și trandafiriu, înveșmîntat în mătase și tartan, avea strălucirea ireală a unei năluci. Oare fiindcă era sortit morții, sau pentru că era înconjurat de îngeri? Poate și una și alta.

Tunetul surd al unui escadron de tobe vesti intrarea lui Tiphaine prin celălalt capăt al cîmpului de luptă. Statura lui era cu-adevărat monstruoasă, așa, îmbrăcat în fier și călare pe un cal de război negru ca pana corbului. Dar își ținuse cuvîntul și, sprijinit de grumăjerul armurii, capul lui părea o tufă cenușie de păr și barbă în mijlocul căreia străluceau, infundați în orbite, doi ochi sălbatici. Contrastul dintre cei doi adversari era strigător la cer, încît din mulțime se auzi un murmur de protest. Se mai văzuse oare vreodată o luptă atît de vădit nedreaptă? Se auziră chiar voci care strigau: „Ajunge! Opreți! E o crimă!” Se lăsă apoi tăcerea, căci ducele d'Elgin, care prezida întrecerea, aruncase bagheta în arenă, semn că lupta putea începe.

Tiphaine continua să înainteze mîinindu-și calul la pas, cu lancea ridicată. Jacques își

lăsase lancea în jos și se năpustea spre el în galop. Avu loc prima ciocnire, atenuată însă, căci virful lăncii alunecase pe apărătoarea umărului drept al lui Tiphaine. Chiar de la această primă confruntare, se dovedi că Jacques nu țintea spre capul lipsit de protecție al adversarului său, act de temerară curtoazie, care-i spulbera și singura șansă de a învinge. Cei doi cavaleri făcură cale-ntoarsă, dar de astă dată Tiphaine își mină calul în galop mic și-și lăsă în jos lancea. O lăsă atît de jos încît deodată păru că țintește calul lui Jacques. În mulțime se stirni rumoare. După regulile luptei cavale-
lerești, e o mișelie să rănești înadins calul adversarului. Galopul calului negru se înteti, Jacques se apropia mîcînd pămîntul. Șocul fu surd. Calul rotat se clătină, dar îndată mulțimea văzu șaua aruncată în aer și pe Jacques rostogolindu-se în praf. Toată lumea înțelese că Tiphaine lovise cu atîta forță în oblîncul șei încît chinga cedase. Conform obiceiului, Tiphaine ar fi trebuit să se dea jos de pe cal și să continue lupta cu sabia. El însă nu se clinti. Stătea nemișcat și aștepta ca scutierii ce domoliseră armăsarul lui Jacques să-i schimbe șaua. Cît despre Jacques, nimeni nu avea voie să-i vină în ajutor atîta vreme cît arbitrul nu dădea semnalul de încheiere a luptei. Se ridicase cu vioiciune și se avînta spre cal. Totuși, se putea vedea cum din brațul stîng i se prelingea pe mînă un firisor de sînge; rana era, desigur, mai curînd stînjenidoare decît gravă. Tiphaine se pregătea să înfrunte un nou asalt și, într-adevăr, Jacques se năpusti asupra-i cu lancea îndreptată spre el. Dar lancea îi alunecă peste cea a lui Tiphaine și, purtat

de elan, Jacques se trezi brusc la capătul arenei. Făcu îndată cale-ntoarsă. Oare cîtă vreme avea să mai dureze acea luptă inegală? Jacques porni încă o dată să-l atace pe uriaș, dar căluțul lui, numai reflexe și zvîcniri, nu mai avea aceeași sprinteneală. Tiphaine miza cumva pe epuizarea cavalerului și-a calului său? Lancea izbi pieptarul platoșei lui Tiphaine cu atîta furie încît se frînse în bucăți. Tiphaine nu se clintise. Jacques se îndreptă înspre feciorii lui de arme care veneau în fugă cu o altă lance. Dar în drum îl văzu pe Tiphaine îndoindu-se pe grumazul calului. Se auzi un murmur de stupeoare printre spectatori. Într-adevăr, uriașul se prăvălea cu fața înainte. Era cît pe ce să atingă coama calului cu fruntea cînd alunecă pe-o parte și se prăvăli în huri de fiare. Scutierii se repeziră să-i vină în ajutor, în timp ce Jacques se dădea jos din șa. Se aplecă deasupra trupului imens, întins pe jos, neînsuflețit parcă. Și-atunci bagă de seamă că o bucată din lancea lui — poate virful — era adînc înfiptă în orbita dreaptă a lui Tiphaine.

Încălecă din nou, salutat de aclamațiile mulțimii. Entuziasmul acestuia era pe măsura temerilor pe care le trăise pentru el. Pălăriile zburau de colo-colo prin aer, copii cu brațele pline de flori săreau în arenă ieșindu-i în întîmpinare. Aproape că-l purtară pe sus într-un entuziasm triumfător, în timp ce șase inși încercau să-l pună pe Tiphaine pe o targă. Jacques se simțea de parcă un vâl cenușiu care se afla între el și toate lucrurile din jur se rupsese brusc. Vedeă acum zidurile caselor împodobite cu tapiserii, ferestrele decorate cu

armoarii, stegulețele fluturînd pe catarge pavozate și, mai ales, vedeă toată mulțimea aceea, bărbați și femei în haine de sărbătoare manifestîndu-și zgomotos bucuria. Prietenii îl înconjurau cu emoția suflatelor lor juvenile și pătimașe. Cît de bine i se potrivesc tinereții norocul și izbînda! Ce frumos îi stătea cu brațul plin de sînge călare pe căluțul lui rotat cu genunchii zdreliți! Era cu adevărat la fel de radios ca și un chip dintr-un vitraliu. Un dangăt de talangă răzbătu dinspre clopotnița bisericii vecine. Jacques se opri și, ridicînd mîna, spuse surizător:

— E duminică, e amiaza și l-am învins pe Tiphaine!

Și cu toții înțelesesă că în acea clipă, ziua de duminică, ora amiezei și triumful său se întîlneau pe o culme de netrecut. De-aici înainte nu mai putea merge decît în jos.

Toată seara și pînă noaptea tîrziu, castelul Strathaël străluci în luminile unei serbări cum nu s-a mai văzut. Mesele se clătinau de-atîta vinat, de belșugul de fructe și delicatese. Paharnicii împărteau cu dărnicie vinuri din Franța și din Italia. Fusesesă chemați menestreli, jongleri și acrobați. Era acolo chiar și un imblinzitor de animale care avu un succes binemeritat prezentînd împreună un urs și o maimuță. Jacques prezida petrecerea și totul i se părea ca-n vis. Nu simțea oboseala, sau poate că și aceasta avea partea ei în ameteala pe care i-o pricinuiau muzica, băuturile, văpaia șemi-neelor și zîmbetele ce înflorea sub privirea lui.

Se apropia miezul nopții cînd un valet îi șopti ceva la ureche. Un oaspete străin cerea

să fie ascultat pe loc. De unde venea? De la castelul seniorului Tiphaine. Părea să aducă un mesaj. Un mesaj de la Tiphaine! Surpriza era uluitoare! Jacques se ridică. În jur se făcu tăcere. Dansatorii fură invitați să meargă fiecare la locul lui.

— Să intre! porunci Jacques.

Urmă un moment de încordare. Fără să și-o mărturisească, cu toții se așteptau să-l vadă intrînd pe cavalerul uriaș în persoană, îmbrăcat în armură și cu fața însîngerată de la ochiul străpuns. În locul lui apărură însă piticul Lucain, care era atît de hidos încît surpriza fu și mai mare. Nu aruncă nici măcar o privire spre meseni ci se duse direct la Jacques.

— Conte de Strathaël, senior de Angus, spuse el, sînt însărcinat să vă aduc o mare și tristă veste: seniorul Tiphaine s-a stîns din viață în urma răni. El este însă cel ce mă trimite la dumneavoastră, căci, în ciuda chinurilor îndurate în ultimele-i ceasuri, mi-a dictat, în ce vă privește, un mesaj pe care trebuie să vi-l citesc neapărat.

Desfăcu pergamentul pe care-l adusesese cu el și, cu vocea-i stridentă, începu să dea citire unei mișive care era deopotrivă confesiune, testament și sfidare.

Jacques de Strathaël, simt că viața mă părăsește prin rana pe care mi-ai pricinuit-o. E bine că s-a întîmplat așa. Mă temeam la gîndul că voi muri de bătrînețe și putreziciune. Asta ar fi fost cea mai grea pedeapsă după o viață în care n-am făcut decît să împung și să tai cu sabia. Pedeapsă meritată, fără îndoială, dacă e să-i dau crezare preotului căruia tocmai m-am

spovedit. Bietul om, era de-a dreptul uluit cînd i-am povestit faptele mele, atît cele mărețe, cît și cele nelegiuite. Și totuși, pe cinstea mea, nu i-am spus decît un sfert din a zecea parte, căci altminteri nici pîn-acum n-aș fi terminat, și pe urmă, nu-i așa, fiecare își are pudoarea lui. Și, ca să termin cu habotnicia asta, află că în momentul în care mă izbăvea de toate aceste fărădelegi, mărturisite sau nu, mi-a cerut să rostesc cîteva vorbe de căință. Era chiar cel mai neînsemnat lucru pe care mi-l putea cere. Numai că, iată, din tot ce pot face pe lumea asta, căința este fără îndoială lucrul pe care sînt cel mai puțin în stare să-l fac. Să am remușcări, eu? La dracu', am dus viața pe care-am dus-o. Gata, asta e! Dumnezeu o să mă ia așa cum sînt, sau o să mă azvîrle în hăul necuprîns de-afară. Tare l-am mai uimit pe capucînul meu mărturisindu-i că, din tot singele pe care l-am făcut să curgă în valuri de o jumătate de veac încoace, singurul care m-a îndurerat a fost cel pe care l-am văzut pe brațul tău cînd te-ai ridicat de jos acum cîteva ceasuri. Trebuia cu orice preț să te azvîrl jos din șa, dar cum oare puteam să nu-ți fac rău deloc cînd, în aroganța ta de descreierat, nu aveai nici platoșă, nici cămașă de zale, nici cîriasă de coapse, ci doar lînă și mătase? Am făcut tot ce-am putut, dar îmi pare totuși rău pentru singele ăla. Căci, vezi tu, dacă îngădui ca un fiu să-și ucidă tatăl — asta-i în firea lucrurilor și-ți jur că, dacă mi s-ar fi ivit prilejul de a-mi ucide tatăl, nu l-aș fi ocolit, dramul de morală pe care-o am și eu nu-i dă voie unui tată să-și ucidă fiul. Căci

tu ești fiul meu, Jacques, mai bine să-ți spun lucrul ăsta fără să mai zăbovesc. Povestea e foarte simplă și foarte tristă și nu onorează pe nimeni. Bunicul tău nu mă iubea. Acest om pios auzise spunându-se prea multe lucruri pe seama mea. Totuși, eu îl cruțam. Timp de mulți ani de zile, nu s-a putut plînge de vreo cît de mică abatere din partea mea în raporturile noastre de vecinătate. Eu aveam un gînd al meu. I-am cerut mîna Colombellei, fiica lui, încă de pe cînd avea cincisprezece ani. A refuzat cu indignare. Diferența de vîrstă, spunea el, soțiile mele dinainte a căror dispariție dădea naștere unor zvonuri răutăcioase, escapadele mele deseori deșuchate, sînt de acord cu toate. Ne-am despărțit și nu ne-am mai văzut niciodată. Avea alte planuri pentru Colombelle, un tînăr print de Orkney care se întorcea de la curtea din Toulouse cu capul plin de vorbe goale. Eram furios, dar Dumnezeu mi-e martor că nu mă gîndeam la nimic anume în ce-i privește pe vecinii mei. Pînă ce, într-o dimineață de primăvară, pe cînd eram la vînațoare, întîmplarea m-a adus față-n față cu cei doi logodnici. Am procedat așa cum m-au îndemnat fierea și singele. Am făcut rău? Fără nici o îndoială. Dar ce-i făcut, e bun făcut, iar rezultatul a fost un bastard, adică tu, Jacques și, pe cîntea mea, rezultatul nu-i rău deloc. Am spus cuvîntul bastard. Era adevărat pînă acum o clipă. Acum nu mai este, căci, prin această scrisoare, te declar fiul meu legitim și fac din tine unicul moștenitor al tuturor titlurilor, bunurilor și posesiunilor mele. Mor împăcat la gîndul că averea și numele meu rămîn în mîinile tale tinere. Nu ne-am văzut decît

atît cît să schimbăm cîteva lovituri, dintre care ultima m-a ucis. Îți doresc ceva mai mult noroc cu progenitura ta. Nu mor numai mulțumit, dar și iertat, căci n-am terminat încă povestea singurei și ultimei mele confesiuni. Bravul meu capucin era tare amărît că nu-mi putea da iertarea dacă nu mă căiam. Și eram și eu amărît, căci străduința lui îmi făcea și mie rău, și pe urmă voiam să termin odată. Atunci, el mi-a explicat că există un fel de iertare a păcatelor fără act de căință, iertarea în articulo mortis. Aceea de care au parte cei în agonie și a căror conștiință e pe jumătate întunecată. Nu-mi mai rămînea așadar decît să intru în agonie, ceea ce am și făcut numaidecît, exact cît să-și îngine el rugăciunile. Pe urmă mi-am venit din nou în fire, căci aveam multe să-ți spun, dar acum simt că am ajuns la capătul puterilor și cred că agonia mea — cea adevărată de data asta — nu mai are mult pînă să înceapă. Cuiul pe care mi l-ai înfipt în ochi, știi că e tot acolo? Nici un chirurg n-a îndrăznit să îndepărteze așchia asta care ajunge pînă-n creier. E degetul lui Dumnezeu, mi-a spus tot confesorul meu. Trebuie să recunosc că Providența are uneori niște manifestări destul de sugubețe. Dar spune-mi, fiul meu; vîrfurile ăstea pe care l-ai aruncat în aer în așa fel încît să-mi cadă chiar în orbită, nu-i așa că l-ai înroșit în foc înainte? Pentru că, știi, simt că-mi arde tot capul. Imprăstie jerbe de scînteii în tot craniul. Nu-i un cui, nici o așchie, nici un vîrf, ci o rachetă, un amestec incendiar, e chiar iadul. Jacques Ti-phaine, te... te...

Lucain tăcu și îl privi pe Jacques în timp ce înfășura cu grijă pergamentul. Fiul lui Tiphaine era alb ca varul. Ceața aurie a ameteții se risipise ca să lase locul unei lucidități amare și îndurerate. Simțea în gură gustul aspru al lucrurilor reale. Își plimba privirea pe deasupra mesei devastate, presărată cu resturi de la ospăț, și i se părea că acea dezordine de flori ofilite, de prăjituri sfărimate, de cupe răsturnate și de șervete murdare era un simbol sordid al ruinelor tinereții lui. Unul cite unul, cuvintele transmise de pitic îi spulberaseră toate himerele. Deci tatăl lui o violase pe mama lui. El însuși nu era altceva decât bastardul rezultat din această crimă. Lupta lui împotriva lui Tiphaine fusese o luptă falsă, și deci și frumoașa lui victorie nu era decât o falsă victorie. Iar el își ucisese fără glorie propriul tată. Dar mai aflate și că fusese declarat legitim și că, prin moștenire directă, devenea seniorul cel mai puternic din Înaltele Tărîmuri ale Scoției. Mii de țărani, de meșteșugari, de țirgoveți, de soldați așteptau ajutorul, protecția, poruncile lui. Adolescența lui senină, plină de cîntece și de visări, se terminase brusc. În cîteva minute, prin cîteva cuvinte, devenise bărbat.

NOTA

Pe 22 mai 1985 se sărbătorea cu mare fast centenarul morții lui Victor Hugo. Cufundîndu-mă docil în opera lui, am recitat cu o admirație mai vie ca oricînd *Vulturul de pe cască*, poem de aproximativ patru sute de versuri care face parte din *Legenda secolelor*. E vorba

de lupta dintre David și Goliat, însă fără miraculosul biblic. De această dată, într-adevăr, uriașul nu este doborît de firavul său adversar. Logica forțelor aflate față-n față joacă fără milă: copilul e pus pe fugă, ajuns din urmă și înjunghiat de uriaș.

Încă de la primele versuri, mă pusese totuși pe gînduri un „spațiu alb” considerabil lăsat așa cu bună știință de autor: de ce bătrînul rege Angus cere pe patul de moarte ca nepotul său în vîrstă de șase ani să jure că-l va ucide pe lordul vecin, Tiphaine?

*Le fond, nul ne le sait. L'obscur passé défend
Contre le souvenir des hommes l'origine
Des rixes de Ninive et des guerres d'Egine...¹*

Și totuși. Cititorul cercetează acest „obscur trecut” și se cercetează pe sine însuși. Cu atît mai mult cu cît un al doilea mister se adaugă celui dintîi. Micul Jacques este crescut de bunicul său Angus. E un copil orfan. Ce s-a întîmplat cu părinții lui? Și dacă, se întreabă cititorul, aceste două întrebări nu ar fi, de fapt, decât una singură? Și dacă aceste mistere, în loc să se adîncească, s-ar limpezi? Ar fi de ajuns să ne imaginăm că Tiphaine trebuie să fie ucis de Jacques pentru că are o vină coplesitoare în moartea părinților săi.

Noi am făcut această presupunere. Dar atunci am constatat că urmarea povestirii lua nu-

¹ Ce-a fost, nimeni nu știe. Trecutul nepătruns ascunde.

De-a oamenilor amintire originea

Încăierărilor de la Ninive și-a luptelor de la Egina... (n.t.)

maidecît un curs foarte diferit de cel prezentat de Victor Hugo, prima victimă a schimbării fiind chiar vulturul de pe cască, ce își ia zborul nu la sfîrșitul povestirii, ci, fără îndoială, înainte ca ea să înceapă. Cerem iertare marilor lui Victor Hugo că ne-am luat o atare libertate, rugîndu-i să binevoiască a considera această poveste ca pe un umil omagiu adus celui mai mare dintre poeții francezi.

Pierrot

sau

Tainele nopții

DOUA CĂSUȚE ALBE stăteau față-n față în satul Pouldreuzic. Una dintre ele era spălătoria. Nimeni nu-și mai aducea aminte de numele adevărat al spălătoresei, căci toți îi spuneam Colombine, din cauza rochiei ei albe ca zăpada care-o făcea să semene cu o colombă. Cealaltă casă era brutăria lui Pierrot.

Pierrot și Colombine crescuseră amîndoi pe băncile școlii din sat. Erau atît de des împreună încît toată lumea era convinsă că mai tîrziu aveau să se căsătorească. Cu toate acestea, viața îi despărțise, atunci cînd Pierrot se făcuse ucenic brutar, iar Colombine spălătoreasă. Prin forța lucrurilor, brutarul muncește noaptea, pentru ca tot satul să aibă dimineața pîine proaspătă și cornuri calde. Spălătoreasa muncește ziua ca să-și poată întinde rufe la soare. S-ar fi putut întîlni totuși fie în amurg, cînd Colombine se pregătea de culcare și cînd Pierrot se trezea, fie dimineața în zori, cînd începea ziua pentru Colombine iar noaptea lui Pierrot se sfîrșea.

Dar Colombine îl ocolea pe Pierrot, iar bietul brutar se perpelea de amărăciune. De ce îl ocolea Colombine pe Pierrot? Pentru că fostul ei coleg de școală îi aducea aminte de tot felul de lucruri neplăcute. Colombine nu

iubea decît soarele, păsările și florile. Ea nu trăia din plin decît vara, la lumină. Or, brutarul, așa cum am spus, trăia mai ales noaptea, iar pentru Colombine noaptea nu era altceva decît o întunecime în care mișunau tot felul de animale înspăimîntătoare, cum ar fi lupii și liliecii. Și-atunci prefera să închidă ușa și obloănele, să se facă ghem în patul ei de puf și s-adoarmă. Și asta nu era totul, căci viața lui Pierrot era împărțită între alte două întunecimi și mai de temut, cea a pivniței și cea a cuptorului. Cine știe dacă în pivniță nu erau șobolani? Și oare nu se spune: „Negru ca tăciunile?”

De altfel, trebuie să recunoaștem că Pierrot arăta într-adevăr a brutar. Din cauză, poate, că muncea noaptea iar ziua dormea, avea o față rotundă și palidă care-l făcea să semene cu luna cînd e plină. Ochii lui mari, atenți și mirați îi dădeau un aer de cucuvea, ca și hainele-i bogate, largi și albe de făină. Și ca și luna, ca și cucuveaua, Pierrot era timid, tăcut, fidel și ascuns. Prefera iarna în locul verii, alegea mai curînd singurătatea decît compania și, decît să vorbească — lucru care-i venea foarte greu și cu care nu prea se descurca — îi plăcea mai mult să scrie, și o făcea la lumina lumînării, cu o pană imensă, adresîndu-i Colombinei scrisori lungi pe care nu i le trimitea, convins fiind că ea nu le va citi.

Ce scria Pierrot în scrisorile lui? Se chinuia să-i deschidă ochii Colombinei. Se străduia să-i explice că noaptea nu e chiar ceea ce credea ea.

Pierrot cunoaște bine noaptea. Știe că nu-i o gaură neagră, oricum nu mai mult decît

pivnița și decît cuptorul. Noaptea, riul cîntă mai tare și mai limpede, și scînteiază din mii și mii de solzi de argint. Copacii înalți își scutură frunzișul sclipind de stele pe cerul întunecat. Adierile nopții sînt mai adînc înmiresmate cu miros de mare, de pădure și de munte, decît cele din timpul zilei cu iz de sudoare omenească.

Pierrot cunoaște bine luna. Știe cum să o privească. Știe să vadă că ea nu e un disc alb și plat ca o farfurie. O privește îndeajuns de atent și de prietenos încît să poată vedea cu ochiul liber că ea are un relief, că de fapt e vorba de o sferă — ca mărul, ca dovleacul — și că, în afară de asta, nu e netedă, ci frumos sculptată, modelată, vălurită — ca un peisaj cu dealuri și văi, ca un chip cu ridurile și zîmbetele lui.

Da, Pierrot știe toate aceste lucruri, căci aluatul lui, după ce l-a frămîntat îndelung și l-a fecundat în taină cu plămădă, are nevoie de două ore ca să se-odihnească și apoi să crească. Și-n timpul asta, Pierrot iese din brutărie. Toată lumea doarme. El este conștiința trează a satului. Merge pe străzi și pe străduțe, cu ochii larg deschiși veghind somnul celorlalți, al acelor bărbați, femeii și copii care se vor trezi anume ca să mînce cornurile calde pe care el le va fi pregătit special pentru ei. Trece pe sub ferestrele închise ale Colombinei. Devine straja satului, paznicul Colombinei. Și-o închipuie pe tînăra fată suspinînd și visînd în albeața umedă a patului ei încăpător și, cînd își îndreaptă chipul palid către lună, se întreabă dacă această dulce rotunjime care plutește pe deasupra copacilor într-o perdea de

ceață nu e cumva cea a unui obraz, a unui sin sau, mai mult chiar, a unei fese.

Fără îndoială, lucrurile ar fi putut continua multă vreme astfel dacă, într-o frumoasă dimineată de vară înviorată de flori și de păsări, un vehicul caraghios tras de un bărbat nu și-ar fi făcut intrarea în sat. Arăta și ca o rulotă, și ca o baracă de bîlci, căci, pe de o parte, era împedecă puteai să te adăpostești și să dormi înăuntru, iar pe de altă parte, strălucea de culori vesele și de perdele din belșug pictate ce fluturau ca niște flamuri de jur împrejurul ei. Tăblița lăcuită de deasupra vehiculului anunța :

ARLEQUIN

zugrav

Bărbatul vioi, suplu, cu obraji rumeni, cu părul roșcat și tot numai cîrlionți, era îmbrăcat într-un fel de costum colant compus dintr-un mozaic de mici romburi pestrițe. Se aflau acolo toate culorile curcubeului și încă alte cîteva, dar nici unul din romburi nu era alb sau negru. Își opri vehiculul în fața brutăriei lui Pierrot și cercetă cu o mină disprețuitoare fațada goală și tristă pe care se aflau doar aceste două cuvinte :

PIERROT BRUTAR

Își frecă mîinile cu un aer hotărît și începu să bată la ușă. Era ziua în amiaza mare, cum am mai spus, iar Pierrot dormea buștean. Arlequin trebui să ciocănească multă vreme înainte ca ușa să se deschidă, scoțînd la iveală un Pierrot mai palid ca oricînd și clătîindu-se de oboseală. Bietul Pierrot ! Chiar că semăna

cu o cucuvea, așa, alb din cap pînă-n picioare, ciufulit, zăpăcit, clipind din ochi în lumina nemiloasă a verii. Și, chiar înainte ca Arlequin să fi putut deschide gura, din spatele lui izbucni un hohot de rîs. Era Colombine care privea scena de la fereastră, ținînd în mînă un fier mare de călcat. Arlequin se întoarse, o văzu și izbucni și el în rîs, iar Pierrot se simți deodată singur și trist, cu îmbrăcămintea lui ca de pe lună, în fața celor doi copii ai soarelui pe care-i apropia veselia lor comună. Și-atunci se supără : cu inima rănită de gelozie, trînti ușa cu furie în nasul lui Arlequin, după care se duse să se culce la loc, dar e puțin probabil că l-a luat somnul foarte repede.

Cît despre Arlequin, acesta se îndreaptă către spălătorie, unde a dispărut Colombine. O caută. Ea apare din nou, dar la altă fereastră, și din nou dispare înainte ca Arlequin să fi avut timp să se apropie. Pare că se joacă de-a v-ați ascunselea cu el. Într-un tîrziu, ușa se deschide și Colombine iese ducînd în brațe un coș mare plin cu rufe curate. Urmată de Arlequin, se îndreaptă spre grădină și începe să întindă rufe pe sîrmă la uscat. Rufe sunt toate albe. Albe ca și hainele Colombinei. Albe ca și cele ale lui Pierrot. Dar aceste rufe albe, Colombine nu le întinde la lună, ci la soare, la soarele care dă strălucire tuturor culorilor, mai ales celor din costumul lui Arlequin.

Arlequin, neîntrecut meșter la vorbe, îi tot ține discursuri Colombinei. Colombine îi răspunde. Ce-și spun ei oare ? Vorbesc despre haine. Colombine despre haine albe. Arlequin despre haine colorate. Pentru spălătoreasă, albul e culoarea firească. Arlequin se chinuie

să-i bage în cap culorile. De altminteri, chiar și reușește cît de cît. Căci, în urma acestei faimoase întîlniri de la Pouldreuzic, piața de albituri a fost invadată de prosoape mov, de fețe de pernă albastre, de fețe de masă verzi și de cearșafuri roz.

După ce și-a întins rufele la soare, Colombine se întoarce în spălătorie. Arlequin, care-i duce coșul gol, îi propune să-i zugrăvească fațada casei. Colombine acceptă. Arlequin se pune pe dată la treabă. Își demontează rulota și, cu piesele ei, înalță o schelă pe fațada spălătoriei. E ca și cum rulota demontată ar pune stăpînire pe casa Colombinei. Arlequin se catară cu iuțeală pe schelă. În costumul multicolor, strîns pe corp, și cu creasta lui de păr roșcat, seamănă cu o pasăre exotică cocoțată pe-un vîrf de prăjină. Și parcă pentru a accentua asemănarea, cîntă și fluieră cu foc. Din cînd în cînd, capul Colombinei se ivește la cîte-o fereastră și atunci își spun unul altuia glume, își zîmbesc și-si cîntă.

Foarte curînd, munca lui Arlequin începe să capete contur. Fațada albă a casei dispare sub o paletă multicoloră. Se află acolo toate culorile curcubeului și alte cîteva, dar fără negru, nici alb, nici gri. Sînt însă, în primul rînd, două invenții de-ale lui Arlequin, care-ar putea dovedi, dac-ar mai fi nevoie, că el este cu-adevărat cel mai întreprinzător și mai îndrăzneț dintre toți zugravii. Mai întîi, el a înfățișat pe perete o Colombine în mărime naturală care duce pe cap coșul cu rufe. Dar asta nu e totul. Această Colombine, în loc să fie îmbrăcată în hainele ei albe obișnuite, Arlequin a pictat-o într-o rochie formată din mici

romburi multicolore, întru totul asemenea celor de pe propriul lui costum. Și mai e ceva. Desigur, a pictat din nou cu litere negre pe fond alb cuvîntul SPĂLĂTORIE, dar lingă el a adăugat cu litere de toate culorile: VOPSI-TORIE! A lucrat atît de repede încît totul e gata la apusul soarelui, deși vopseaua mai are mult pînă să se usuze.

Soarele se culcă, iar Pierrot se trezește. Din stradă se poate vedea cum răsufătoarea brutăriei se luminează deodată și începe să împrăstie reflexe calde și roșiatice. Pe cerul fosforescent plutește o lună enormă ca un balon lăptos. Curînd Pierrot iese din brutărie. La început nu vede decît luna. Vederea ei îi umple sufletul de bucurie. Aleargă spre ea cu gesturi largi de adorație. Îi zîmbește, iar luna îi întoarce zîmbetul. De fapt sînt frate și soră, cu fețele lor rotunde și veșmintele vaporose. Dar de-atîta învîrtit și topăit, Pierrot își incurcă picioarele în borcanele de vopsea întinse pe jos. Se lovește de schela înălțată pe casa Colombinei. Șocul îl smulge din visare. Ce se întîmplă? Ce s-a-ntîmplat cu spălătoria? Pierrot nu mai recunoaște fațada pestriță și, mai ales, pe această Colombine în costum ca al lui Arlequin. Și apoi cuvîntul ăsta barbar pus în coada cuvîntului spălătorie: VOPSI-TORIE! Pierrot nu mai dansează, a încremenit de stupoare. Pe cer, luna se strîmbă de durere. Așadar, Colombine s-a lăsat vrăjită de culorile lui Arlequin! De-acuma se-mbracă la fel ca el, iar în loc să săpunească și să calce rufe albe, proaspăt spălate, va pune la murat în copăi pline de culori chimice, grețoase și murdare, tot felul de boarfe decolorate.

Pierrot se apropie de schelă. O pipăie degustat. Sus, la una din ferestre, strălucește o lumină. Schela e un lucru îngrozitor, căci ea îți permite să te uiți pe ferestrele de la etaje la ce se-ntimplă în camere! Pierrot se urcă întâi pe o scîndură, pe urmă pe o alta. Se îndreaptă către fereastra luminată. Aruncă înăuntru o privire. Ce-a văzut oare? N-o să aflăm niciodată! Face un salt înapoi. A uitat că e cocoțat la trei metri de sol. Cade. Și ce căzătură! E mort oare? Nu. Se ridică cu greutate. Șchiopătînd, se întoarce în brutărie. Aprinde o luminare. Își moaie pana lui cea mare în călimară și-i scrie Colombinei o scrisoare. O scrisoare? Nu, doar un scurt mesaj, în care a pus însă tot adevărul pe care-l știe. Iese din nou, cu plicul în mînă. Tot șchiopătînd, șovăie și, o clipă, pare să caute ceva, apoi se hotărăște să atîrne mesajul de unul din stîlpii schelei. Intră apoi în brutărie. Răsuflătoare se întunecă. Un nor mare ascunde fața tristă a lunii.

O nouă zi începe sub un soare strălucitor. Arlequin și Colombine ies în fugă din spălătorie-vopsitorie ținîndu-se de mînă. Colombine nu mai poartă rochia ei albă obișnuită. Are o rochie din mici romburi colorate în toate culorile, dar fără negru și alb. E îmbrăcată la fel ca acea Colombine zugrăvită de Arlequin pe fațada casei. S-a transformat într-o Arlequine. Ce fericiți sînt amîndoi! Dansează împreună în jurul casei. Apoi, dansînd în continuare, Arlequin se-apucă să facă o treabă ciudată. Începuse să demonteze eșafodajul ridicat pe casa Colombinei. Și, în același timp, își face la loc vehiculul lui caraghios. Rulotă își re-

capătă forma. Colombine o încearcă. Pentru Arlequin pare de la sine înțeles că vor pleca. Căci zugravul e un adevărat nomad. Trăiește pe schela lui precum pasărea pe creangă. Nici vorbă să mai zăbovească. De altfel, nu mai are ce face la Pouldreuzic, iar cîmpia strălucește, ademenindu-l cu farmecele ei.

Colombine pare să fie de acord cu plecarea. Pune în rulotă o bocceluță ușoară. Închide obloanele casei. Iat-o alături de Arlequin în rulotă. Se pregătesc de plecare. Nu, încă nu. Arlequin coboară din nou. A uitat ceva. O pancartă pe care, cu gesturi largi, scrie cu vopsea și-apoi o agață pe ușa casei:

INCHIS PE MOTIV DE CALĂTORIE DE NUNTA

De data asta pot pleca. Arlequin se înhamă la rulotă și o trage pe drum. Curînd, cîmpiile îi înconjură și-i petrec. Sînt atîtea flori și-atîția fluturi de parcă peisajul s-ar fi îmbrăcat în costum de Arlequin.

Noaptea se lasă peste sat. Pierrot se-ayenturează afară din brutărie. Tot șchiopătînd, se apropie de casa Colombinei. Totul e închis. Deodată dă cu ochii de pancartă. E atît de îngrozitoare pancarta asta că nici nu reușește s-o citească. Se freacă la ochi. Trebuie totuși să se încline în fața evidenței. Și-atunci, șontic-șontic, se-ntoarce în brutăria lui. Curînd iese din nou. Are și el o pancartă. O agață la intrare înainte de-a trînti ușa cu furie. Pe ea stă scris:

INCHIS PE MOTIV DE NECAZ DIN DRAGOSTE

Zilele trec. Vara e pe sfîrșite. Arlequin și Colombine cutreieră țara mai departe. Dar fe-

ricirea lor nu mai e aceeași. Acum Colombine trage rulota din ce în ce mai des în timp ce Arlequin se odihnește înăuntru. Apoi vremea se strică. Primele ploi de toamnă răpăie pe creștetele lor. Frumoasele costume pestrițe încep să se spălăcească. Copacii devin ruginii, apoi își pierd frunzele. Trec prin păduri uscate, peste câmpuri arate, brune și negre.

Și într-o dimineață, lovitură de teatru ! Toată noaptea cerul s-a umplut de fulgi jucăuși. Cînd se crapă de ziuă, toată cîmpia, drumul și chiar și rulota sînt acoperite de zăpadă. Este marele triumf al albului, triumful lui Pierrot. Și parcă spre a încununa această răzbunare a brutarului, în seara aceea o lună enormă și argintie plutește deasupra peisajului înghețat.

Colombine se gîndește din ce în ce mai des la Pouldreuzic, dar și la Pierrot, mai ales atunci cînd privește luna. Într-o zi, fără să știe cum, se trezește cu o hîrtiuță în palmă. Se întreabă dacă nu cumva brutarul a trecut pe-acolo de curînd ca să-i lase acest mesaj. De fapt, este chiar bilețelul în care Pierrot a scris tot adevărul pe care-l știe și pe care îl agățase de unul din stîlpii schelei, devenit parte componentă a rulotei. Colombine citește :

Colombine !

Nu mă părăsi ! Nu te lăsa amăgită de culorile chimice și superficiale ale lui Arlequin ! Sînt culori toxice, urît mirositoare și care se coșcovesc. Să știi că și eu am culori. Numai că ale mele sînt culori adevărate și profunde.

Ascultă bine secretele astea minunate :

Noaptea mea nu e neagră, e albastră. Și e un albastru pe care-l respiri.

Cuptorul meu nu e negru, e din aur. Și aurul acesta se mănîncă.

Culoarea pe care-o fac eu încîntă privirea, dar pe deasupra e densă, substanțială, miroase plăcut, e caldă, hrănește.

Te iubesc și te aștept,

Pierrot

O noapte albastră, un cuptor de aur, culori adevărate pe care le respiri și le mănîci, acesta era deci secretul lui Pierrot ? În mijlocul peisajului înghețat care seamănă cu îmbrăcămintea brutarului, Colombine stă pe gînduri, șovăie. Arlequin doarme în fundul rulotei fără să-i pese de ea. Curînd, Colombine va trebui să-și pună din nou chinga care-i învînețește umărul și pieptul ca să tragă vehiculul pe drumul înghețat. De ce ? Dacă tot vrea să se întoarcă la ea acasă, ce-o mai ține lîngă Arlequin, din moment ce frumoasele culori însozite care-o ademeniseră s-au ofilit ? Sare jos din rulotă. Își face la loc bocceluța și iat-o pornind în pas sprinten spre satul ei.

Și merge, merge, merge, micuța Colombine-Arlequine a cărei rochie și-a pierdut culorile strălucitoare, fără însă a ajunge din nou albă. Fuge prin zăpada care foșnește ușor sub picioarele ei și-i șoptește la ureche : fugi-fiș-fugi-fiș-fugi-fiș... Curînd, prin cap încep să-i umble o multime de cuvinte care încep cu F și care se adună într-o armată întunecată, cuvinte feroce precum : frig, fier, foame, furie, fantomă, firav. Or s-o lase picioarele pe biata Colombine, dar din fericire un roi de cuvinte tot cu F, cuvinte prietenoase de data asta, îi sar în ajutor, parcă trimise de Pierrot : fran-

zelă, fum, forță, floare, foc, făină, flacăra, festin, feerie...

În sfârșit ajunge în sat, în puterea nopții. Totul e adormit sub zăpadă. Zăpadă albă? Noapte neagră? Nu. Pentru că s-a apropiat de Pierrot, Colombine are acum ochi ca să vadă: albastră e noaptea, albastră e și zăpada, lucrul ăsta e evident. Dar nu e vorba de albastrul de Prusia, tipător și toxic, din care Arlequin are un borcan întreg. Este albastrul luminos și viu al lacurilor, al ghețarilor și al cerului, un albastru care miroase frumos și pe care Colombine îl respiră din plin.

Iată fântina, acum prizonieră a gerului, biserică cea veche, și iată și cele două căsuțe așezate față-n față, spălătoria Colombinei și brutăria lui Pierrot. Spălătoria e neluminată și parcă moartă, dar brutăria dă semne de viață. Coșul fumegă iar răsufătoarea cuptorului aruncă pe zăpada de pe trotuar o lumină tremurătoare și aurie. E adevărat, Pierrot n-a mințit când a scris că nu e negru cuptorul lui, ci auriu!

Colombine se oprește uimită în fața răsufătorii. Îi vine să se ghemuiască în fața aces-tei guri de lumină din care răzbate un suflu de căldură pînă sub rochie și un amețitor miros de piine. Și totuși nu îndrăznește. Dar deodată ușa se deschide și-n cadrul ei apare Pierrot. Să fie la mijloc întîmplarea? Să fi presimțit oare sosirea prietenei lui? Sau pur și simplu i-a zărit picioarele prin răsufătoare? Întinde brațele spre ea dar, în momentul în care Colombine vrea să i se-arunce la piept, se dă la o parte speriat și o trage și pe ea înăuntru. Colombine se simte de parcă s-ar

cufunda într-o baie de tandrețe. Ce plăcut e acolo! Ușile cuptorului sînt închise, flacăra e însă atît de vie înăuntru încît se strecoară prin tot felul de găuri și crăpături.

Pierrot, ghemuit într-un colț, nu se mai satură privind, cu ochii lui rotunzi, acea apariție fantastică: Colombine în brutăria lui! Parcă hipnotizată de foc, Colombine îl privește cu coada ochiului și-și spune în gînd că, hotărît lucru, bunul Pierrot aduce foarte bine cu o pasăre de noapte, așa cum stă cufundat în umbră cu halatul lui cu falduri mari și albe și cu chipul acela lunar. Pierrot, la rîndul lui, se gîndește că ar trebui să-i spună ceva, dar nu poate, cuvintele-i rămîn în gît.

Timpul trece. Pierrot își apleacă privirea către copaia în care se-odihnește o lună mare de aluat bălai. Bălai și fraged, asemenea Colombinei... De două ore de cînd aluatul doarme în copaia de lemn, plămada și-a făcut lucrarea ei vie. Cuptorul e fierbinte. O să trebuiască să bage aluatul înăuntru, Pierrot privește spre Colombine. Oare ce face Colombine? Sleită de puteri după lungul drum pe care l-a străbătut, legănată de căldura plăcută a cuptorului, a adormit pe lada cu făină într-o poziție de o încîntătoare sfîrșeală. Pierrot are lacrimi în ochi, înduișat să-și vadă prietena refugiindu-se lîngă el, ca să scape de o dragoste moartă în fașă și de asprimea iernii.

Arlequin pictase portretul Colombinei-Arlequine în costum pestriț pe zidul spălătoriei. Lui Pierrot îi vine o idee. O să sculpteze în felul lui o Colombine-Pierrette din aluatul de briose. Se pune pe treabă. Ochii-i fug fără-nctare de la tînăra fată adormită la luna culcată în copaie.

Miinilor lui le-ar place s-o mîngîie pe fata adormită, dar să plămădească o Colombine din aluat e aproape la fel de plăcut. Cînd socotește că și-a terminat opera, o compară cu modelul viu. Evident, Colombine cea din aluat e puțin cam palidă. Repede, la cuptor cu ea!

Focul se-ntetește. În brutăria lui Pierrot se află acum două Colombine. Și-n acea clipă, niște băței timide în ușă o trezesc pe Colombine cea vie. Cine e? Drept răspuns, se aude o voce, o voce pe care noaptea și frigul o fac să sune slab și trist. Dar Pierrot și Colombine recunosc amîndoi vocea lui Arlequin, cîntărețul de pe schele, deși nu mai are — nici măcar pe departe! — accentele triumfătoare din timpul verii. Ce cîntă oare Arlequin cel rebegit de frig? Cîntă un cîntec care, de-atunci, a ajuns celebru, dar ale cărui cuvinte nu pot fi înțelese decît dacă se cunoaște povestea pe care tocmai am spus-o:

*Au clair de la lune,
Mon ami Pierrot !
Prête-moi ta plume
Pour écrire un mot.
Ma chandelle est morte,
Je n'ai plus de feu.
Ouvre-moi ta porte,
Pour l'amour de Dieu !¹*

Căci bietul Arlequin găsise printre borcanele lui cu vopsea mesajul aruncat de Colombine,

¹ Sub clarul de lună / Pierrot, dragul meu / Pa-na-mi împrumută / Un rînd să scriu vreau // Cîndela mi-e stînsă / Nici foc nu mai am / Ușa ta-mi deschide / Suflet de-ai un dram (n. tr.).

prin care Pierrot o convinsese pe tînăra fată să se-ntoarcă la el. Acest neîntrecut meșter în vorbe își dăduse astfel seama de puterea pe care o au deseori cei care scriu, mai ales cînd, pe deasupra, mai au și un cuptor pe timp de iarnă. Și, cu naivitate, îl ruga pe Pierrot să-i împrumute pana și focul lui. Oare el chiar credea că are șanse s-o recucerească astfel pe Colombine?

Lui Pierrot i se face milă de nefericitul lui rival. Îi deschide ușa. Un Arlequin jalnic și decolorat se năpustește spre cuptorul prin ale cărui uși continuă să răzbată căldură, culoare și miros plăcut. Ce bine e la Pierrot!

În urma acestui triumf, chipul brutarului e radios. Face gesturi ample cu mînele lui lungi și largi. Cu o mișcare teatrală, deschide cele două uși ale cuptorului. Un val de lumină aurie, de căldură feminină și de miros delicios de piine caldă îi învăluie pe cei trei prieteni. Și-acum, cu ajutorul unei lopeți lungi din lemn, Pierrot scoate ceva din cuptor. Ceva? Pe cineva, mai degrabă! O fată din coajă aurie, aburîndă și crocantă, care îi seamănă Colombinei ca o soră. Nu mai e Colombine-Arlequine cea plată și pestriță pictată în culori chimice pe fațada spălătoriei, e o Colombine-Pierrette, modelată în miezul brișei cu toate reliefurile vieții, cu obraji rotunzi, cu sînii îmbietori și cu fesele micuțe și rotunjoare.

Colombine a luat-o pe Colombine în brațe, cu riscul de-a se arde.

— Ce frumoasă sînt, ce plăcut miros! spune ea.

Pierrot și Arlequin privesc fascinați această scenă extraordinară. Colombine o întinde pe

Colombine pe masă. Cu amîndouă mîinile și ca o lacomă blîndețe dă la o parte sîinii de cozonac ai Colombinei. Își afundă nasul nesățios și limba neastîmpărată în aurul pufos al decolteului. Cu gura plină, spune :

— Ce gustoasă sînt ! Haideti și voi, dragii mei, gustați, mîncăți-o pe Colombine cea bună ! Mîncăți-mă !

Iar ei gustă, mănîncă din Colombină cea caldă, din miez ce se topește-n gură.

Se privesc. Sînt fericiți. Ar vrea să rîdă, dar cum să poată rîde cu obraji umflați de cozonac ?

Legenda pîinii

AU FOST ODATA, tocmai la marginea Franței, acolo unde se termină pămîntul și unde începe Oceanul, adică chiar în Finistère, două sătucuri care trăiau într-o stare de continuă rivalitate. Unul dintre ele se numea Plouhinec, celălalt Pouldreuzic. Locuitorii din cele două sate nu pierdeau niciodată ocazia de a se înfrunta. Cei din Plouhinec, de exemplu, cîntau la cimpoi ca nicăieri altundeva în Bretagne. Motiv pentru care cei din Pouldreuzic ignorau ostentativ acest instrument și cîntau în special la bombardă, un fel de flajeolet înrudit atît cu oboiul, cît și cu clarinetul. Și la fel se întîmpla în toate domeniile, unii cultivînd anghinarea, ceilalți cartoful, primii îndopînd gîște pe cînd ceilalți îngrășau porci, femeile dintr-un sat purtînd pe cap bonete simple, ca niște coșuri de fum, în timp ce femeile din satul celălalt și le meșteșugeau pe ale lor în chip de mici edificii de dantelă. Cei din Plouhinec se abțineau pînă și de la cidru, căci cel din Pouldreuzic era vestit. O să mă întrebați : pîi atunci ce beau cei din Plouhinec ? Ei bine, aflați că acolo se bea o băutură originală făcută nu din mere, ci din pere, și care se numește din cauza asta „perată“.

Desigur, la Plouhinec nu se mînca același fel de pîine ca la Pouldreuzic. La Plouhinec se făcea un sortiment de pîine tare, numai coajă, cu care se aprovizionau marinarii cînd plecau în cursă, pentru că se putea păstra la nesfîrșit. Acestui pesmet de Plouhinec brutarii din Pouldreuzic îi ripostau cu o pîine numai miez, dulce, topindu-se în gură și care, ca să-i poți simți într-adevăr gustul, trebuia mîncată caldă, tocmai scoasă din cuptor. Această pîine era numită brișă.

Lucrurile se complicară în ziua în care fiul brutarului din Pouldreuzic se îndrăgosti de fiica brutarului din Plouhinec. Îngrozite, familiile se înverșunară să-i abată pe cei doi tineri de la o însoțire împotriva naturii, ce implica greutăți de tot felul. Însă nimic nu reuși să-i clintească pe cei doi din hotărîrea lor : Gaël o voia pe Guénaële, Guénaële îl voia pe Gaël.

Din fericire, Plouhinec și Pouldreuzic nu sînt chiar învecinate. Dacă vă uitați pe harta Finistère-ului, veți vedea că la mijlocul distanței dintre cele două sate se află un altul : Plozévet. Or, în vremea aceea neexistînd nici o brutărie în Plozévet, părinții lui Gaël și ai lui Guénaële hotărîră să-și stabilească acolo copiii. Și tot acolo aveau să-i și căsătorească. Astfel, nici cei din Pouldreuzic, nici cei din Plouhinec nu s-ar simți umiliți. Cît despre ospățul de nuntă, se va mînca anghinare și cartofi, carne de gîscă și de porc, totul servit împreună cu cidru și cu perată.

În schimb, problema pîinii care avea să se afle pe masă nu era la fel de ușor de rezolvat. La început, părinții se gîndiră să servească

în mod egal pesmeți și brișe. Copiii însă obiectară, spunînd că e vorba de o nuntă și, pe deasupra, o nuntă de brutari și că, în consecință, trebuia găsită calea de a însoți și pesmeții cu brișele. Pe scurt, noua brutărie era datoră să creeze un nou sortiment de pîine, pîinea de Plozévet, înrudită în aceeași măsură și cu pîinea-coajă din Plouhinec, și cu pîinea-miez din Pouldreuzic. Dar cum ? Cum să faci o pîine care să aibă în același timp și coajă, și miez ?

Două soluții păreau posibile. Gaël îi atrase atenția Guénaëlei că puteau lua ca model crabii și homarii. La aceste animale, partea tare se află în exterior, cea moale în interior. Guénaële îi dădu în schimb ca exemplu iepurii și pisicile, peștii și copiii : în aceste cazuri, partea moale — carnea — este la exterior iar partea tare — osatura — în interior. Ea își amintea chiar și două cuvinte savante care desemnează această diferență : homarii sînt *crustacee*, iepurii sînt *vertebrate*.

Aveau deci de ales între două feluri de pîine : pîinea-crustaceu, a cărei coajă formează un fel de carapace ce acoperă miezul și pîinea vertebrată, a cărei coajă se află ascunsă tocmai în inima miezului.

Se puseră pe treabă, fiecare urmîndu-și ideea lui. Se dovedi curînd că pîinea-crustaceu se coace mult mai ușor decît pîinea vertebrată. Într-adevăr, dacă un bulgăre de aluat e pus la cuptor, suprafața lui se usucă, se rumenește și se întărește. Înăuntru, aluatul rămîne alb și moale. Dar cum să faci pîine vertebrată ? Cum să obții o coajă tare în interiorul miezului ?

Gaël triumfa cu pâinea lui crustaceu, însă eșecurile logodnicei sale îl întristau. Cu toate acestea, brutărița nu se dădea bătută! Ea înțelesese că, în timpul coptului, căldura era cea care dădea naștere cojii de pâine. Așadar, pâinea vertebrată trebuia coaptă dinspre interior — și nu din afară, așa cum se întâmplă într-un cuptor. Îi venise astfel idea de a înfige în aluat o tijă de fier încins, asemeni unui vâtrai. Ah, s-o fi văzut cum își mînuia vâtraiul ca pe-o armă fumegîndă! Stringea din dinți iar bărbia îi zvîcnea cînd împungea pînișoarele cu sabia ei de foc. Gaël, urmărind-o, simțea că-l trec fiorii, căci se întreba ce era oare în capul și-n inima logodnicei lui de-și putuse închipui o asemenea luptă ciudată în care se arunca cu atîta înfocare. Și-apoi, o să împungă ea oare întotdeauna numai pîinile cu un fier înroșit?

La urma urmelor, ce importanță avea? Guénaële nu ajungea la nici un rezultat, iar în ziua nunții numai pâinea-crustaceu fu gata și, în acea zi, la Plozévet fu gustată oficial pentru prima dată pâinea pe care o cunoaștem noi, cu coajă rumenă ce înconjoară miezul dulce și pufos.

Oare pâinea vertebrată să fi fost dată uitării cu desăvîrșire? Nicidecum. În anii ce urmară, această pâine avea, dimpotrivă, să-și ia o re-vanșă strălucită, plină de tandrețe și de poezie. Gaël și Guénaële avură un băiețel pe care-l botezară Anicet, în speranța că acest prenume parfumat îl va ajuta să-și facă un loc în breasla lor. Și copilul nu le înșelă așteptările, căci el a fost acela care — la vîrsta de cinci ani — îi sugeră mamei lui ideea ce avea să lanseze pâinea vertebrată. Pentru aceasta îi fu de-ajuns

să mănînce la ora patru o brișă împreună cu o bucată de ciocolată. Mama lui, care-l urmărea cum ținea într-o mînă brișă, iar în cealaltă bucată de ciocolată, își dădu cu palma peste frunte și se năpusti la cuptor. Căci îi venise ideea că osul, vertebra, partea tare a pîinii vertebrale putea fi formată dintr-un baton de ciocolată.

Chiar în acea seară, în galantarul brutăriei din Plozévet apărură primele chifle cu ciocolată din istorie. Chifle care aveau să cucerească în curînd lumea și să aducă bucurie tuturor copiilor.

Legenda muzicii și a dansului

LA ÎNCEPUT A FĂCUT DUMNEZEU cerul și pământul. Or, întunericul acoperea pământul iar liniștea umplea cerul. Dumnezeu a făcut așadar aștrii, luminătorii și planetele.

Și s-a făcut lumină.

Dar nu numai lumină, căci aștrii, luminătorii și planetele își urmau parabolele și revoluțiile lor pe cer, însoțindu-le de sunete. Și se auzea fără-ncetare așa, ca un concert ceresc, lin, adânc și încântător : muzica sferelor.

Apoi Dumnezeu îl făcu pe om. Și l-a făcut mascul și femelă, ceea ce înseamnă că avea totodată sîni de femeie și sex de băiat. Iar Dumnezeu se ascunse în spatele unui nor ca să vadă ce avea să facă Adam.

Așadar, ce-avea să facă Adam ? Adam ciuli urechea și ascultă cîntecul acela subtil și melodios ce se revărsa din ceruri. Apoi își propti un picior în fața celui alt, își încrucișă brațele și, încet-încet, începu să se învîrtească în loc. Și se învîrți, se învîrți, se învîrți pînă cînd, cuprins de amețeală, căzu la pămînt unde rămase o clipă năucit. În sfîrșit își veni în fire și, nemulțumit, își strigă tatăl :

— Hei, Dumnezeule din ceruri !

Dumnezeu, care abia aștepta această chemare, apără îndată :

— Ce se întîmplă, fiule ?

— Se întîmplă, spuse Adam, că ascultînd această muzică simt nevoia să dansez. Or, sferele sînt multe, iar muzica lor e ca a unui adevărat balet. Iar eu, eu sînt singur. Picioarele mele înaintază fără să știe către ce, brațele mele se întind fără să știe către cine.

— E adevărat, zise Dumnezeu, dacă omul trebuie să danseze, atunci nu e bine să rămînă singur.

Și-atunci îl cufundă pe Adam într-un somn adînc. Îi despărți apoi trupul în două jumătăți, mascul și femelă, iar din această dublă ființă făcu un bărbat și o femeie. Cînd cele două ființe deschiseră ochii, Dumnezeu îi spuse uneia dintre ele :

— E partenera ta.

Iar celeilalte îi spuse :

— E partenerul tău.

După care se ascunse în spatele unui nor ca să vadă ce-aveau să facă. Ce făcură așadar Adam și Eva cînd se descoperiră atît de minunat diferiți și complementari ? Începură să asculte muzica sferelor.

— Ce-auzim nu e cumva un pas de doi ? întrebă Eva.

Și dansară primul pas de doi.

— Țsta nu-i un menuet ? întrebă mai tîrziu Adam.

Și dansară primul menuet.

— Țsta nu-i un vals ? întrebă apoi Eva.

Și dansară primul vals. În sfîrșit, ascultînd cu atenție, Adam întrebă :

— Acum nu-i un cadril ?

— Fără îndoială, îi răspunse Eva, e un cârdril. Dar pentru dansul ăsta trebuie să fim măcar patru. Așa că hai să ne oprim o clipă și să ne gândim la Cain și la Abel.

Și astfel, pentru nevoile dansului, iată că s-a înmulțit omenirea.

Or, în Paradis se aflau o mulțime de arbori care, prin fructele lor, confereau fiecare o anumită cunoaștere. Unul dezvăluia tainele matematicii, celălalt chimia, un al treilea limbile orientale. Or, Dumnezeu le spuse lui Adam și Evei :

— Puteți să mâncați din fructele tuturor pomilor și să dobândiți toate cunoștințele. Păziți-vă să mâncați din fructele pomului muzicii căci, cunoscând astfel notele, veți înceta îndată să mai auziți marea simfonie a sferelor cerești și, credeți-mă, nimic nu e mai trist ca tăcerea veșnică a spațiilor infinite ¹ !

Adam și Eva erau uluiți. Șarpele le spuse :

— Mâncați deci din fructele copacului muzicii. Cunoscând notele, vă veți face propria voastră muzică ce o va egala pe cea a sferelor.

Până la urmă se lăsară duși în ispită. Or, abia dacă apucară să muște dintr-un fruct al copacului muzicii că li se și astupară urechile. Nu mai auziră muzica sferelor și asupra lor se lăsă o tăcere funebă.

Așa luă sfârșit Paradisul pe pământ. Începea astfel istoria muzicii. Adam și Eva, apoi urmașii lor, se apucară să întindă piei pe tigve și

coarde pe arcușuri. Făcură găuri în tulpinile de trestie și îndoară lingouri de alamă ca să meșterească diapazoane. Toate acestea durară milenii întregi, și astfel apărură Orfeu, apărură Monteverdi, Bach, Mozart, Beethoven. Apărură Ravel, Debussy, Benjamin Britten și Pierre Boulez.

Cerul însă rămase de atunci tăcut și nicicând nu se mai auzi muzica sferelor.

¹ Ceea ce dovedește că Dumnezeu îl citise pe Pascal (n. a.).

Legenda parfümurilor

TREBUIE MAI ÎNTÎI să amintim că, după Scripturi, Dumnezeu l-a plămădit pe Adam din nisipul deşertului şi, pentru a-i da viaţă, i-a suflat aer în nări. Îl hărăzea astfel unei existenţe dominate de emoţii olfactive. Trebuie, de asemenea, să recunoaştem că această faptă a lui era paradoxală. Să laşi singură într-un deşert o fiinţă esenţialmente olfactivă, nu înseamnă oare să-i aduci nenorocirea? Sigur că, multe milenii mai târziu, se va găsi o cîntăreaţă de muzică populară franţuzească ce avea să pretindă că legionarul ei miroase plăcut, a nisip cald. Dar toate experienţele ce au urmat au dovedit că e vorba de o pură licenţă poetică, pentru că nisipul — rece sau cald —, lucrul este evident, nu miroase în nici un fel.

Aşa se făcu, deci, că Dumnezeu planînd într-o zi pe deasupra dunelor pămîntului pus-tiu, îl surprinse pe Adam într-o postură ciudată. Îşi plimba nasul de-a lungul unuia din braţe şi se chinuia în van să-şi prelungească investigaţia pînă în scobitura subraţului.

— Hei, fiule, dar ce faci tu acolo?

— Miros, îi răspunse Adam, sau mai degrabă încerc să miros, căci simt mai ales că nu simt nimic...

Şi-i întoarse spatele, ridicînd trist din umeri.

Dumnezeu cugetă. Dacă Adam trebuie să aibă o viaţă olfactivă, gîndi el, nu e bine să rămînă singur. Dar asta nu e totul. Îi trebuie şi un mediu parfumat.

Se puse deci pe treabă şi creă Paradisul. Or, Paradisul nu era altceva decît o grădină cu flori mărginită de păduri de santal, de cecalpinia şi de tufe de busuioc. Şi fiecare din aceste flori revărsa în jur miresme asemeni tămîii din cădelniţă, cum a scris poetul. Pămîntul Paradisului nu semăna nici el cu nisipul uscat, sterp şi inodor din care fusese plămădit Adam. Era un pămînt gras, greu şi bogat. Şi din această materie o plămădi Dumnezeu pe Eva.

Eva deschise ochii, îl văzu pe Adam, trase adînc aer în piept şi întinse braţele spre el.

— Vino, frumosul meu prieten! ¹ îi spuse ea.

Adam se apropie şi simţi în nări miresmele ce pluteau în jurul trupului ei masiv şi gol.

— Frumoasă Doamnă! ², murmură el fermecat.

Se prinseră de mîna şi păsîră într-o atmosferă ciudată de pură, neatinsă încă de vreo urmă

¹ În fr. în orig. „bel. ami“ (n. t.).

² În fr. în orig. „Jolie Madame“ (n. t.).

omenească, în care se întâlneau doar floarea, lemnul și blana animală.

— Respiră, dragul meu, spuse Eva. Ne împină natura dinaintea omului, cu cele trei note ale inocenței vegetale, forestiere și animale.

— E mirosul din cea de-a 5-a zi a facerii, preciză Adam, de vreme ce noi am fost creați în ziua a 6-a.

Astfel se scurgea viața fericită în Paradis, ritmată de parfumuri care, numai ele, marcau orele și aventurile fiecărei zile. Aventura de-atunci când Adam ridică de pe plajă un bulgăre negru și auriu pe care i-l oferi Evei. Ora aceea încântătoare când noaptea albastră se lăsa asupra lor după apusul soarelui. Aventură și în ziua în care Eva descoperi încolăcit în iarbă un șarpe admirabil ai cărui solzi păreau tot atâtea pietre nestemate. Ea tocmai întindea mîna către acest giuvaer însuflețit, când vocea Domnului răsună din înaltul cerului: „Otravă!“ spunea acea voce. Adam și Eva dădură înapoi înfricoșați. Dar Șarpele, ridicîndu-se pe coadă, trimise spre ei, ca să-i sedută, un suflu cald, vibrant, scînteietor, enigmatic. Cei doi fugiră, dar de-atunci au știut că nu terminaseră cu Șarpele.

Or, în Paradis se aflau o mulțime de arbori și fiecare, prin fructele lui, conferea o anume cunoaștere. Unul putea dezvălui matematicile, celălalt chimia, un al treilea limbile orientale. Dumnezeu le spuse lui Adam și Evei:

— Puteți să mîncăți din fructele tuturor pomilor și să dobîndiți toate cunoștințele. Feriți-vă însă să mîncăți din fructul pomului cu parfumuri căci, cunoscînd arta parfumeriei, veți înceta îndată să mai primiți gratuit parfumurile naturii. Iar natura nu vă va mai trimite decît mirosuri și, credeți-mă, nimic nu e mai plicticos decît mirosurile!

Adam și Eva erau uluiți. Șarpele îi învăluia în efluviul său otrăvit și seducător.

— Mîncăți din fructul pomului cunoașterii parfumurilor, le spuse el. Cunoscînd arta și chimia parfumeriei, vă veți face propriile voastre parfumuri, care le vor egala pe cele ale Paradisului.

Pînă la urmă, cei doi cedară ispitei. Or, de-abia mușcară din fructul pomului cunoașterii parfumurilor, că nările li se și strînseră de repulsie și amărăciune. Toate parfumurile Paradisului se risipiră dintr-o dată iar la ei nu mai ajungeau decît mirosuri triviale. Humusul, finul abia cosit, frunza uscată, părul umed al prepelicarului, lemnul care arde și funinginea ce rămîne sînt fără îndoială pentru noi, biete ființe de după rai, izuri din copilărie care ne merg la inimă. Pentru Adam și Eva, toate nu erau decît una și aceeași putoare, aceea a noii lor nenorociri. Și mai rău încă, apropiindu-se unul de celălalt și vrînd parcă la fel ca altădată să-și adulmece sufletele, nu simțiră decît

un singur miros, acela al transpirației lor. Căci pîinea de fiecare zi cîștigată cu sudoarea frunții este inevitabil însoțită de duhoarea trudei. Și în acel moment, Adam și Eva roșiră într-un singur glas cuvîntul cel mai diform, cel mai sinistru, cel mai necuviincios din sabirul internațional: „Ne-ar trebui, spuseră ei, un deodorant“.

Făgăduințele Șarpelui nu erau poate întru totul înșelătoare, dar omului îi trebuiră mii de ani de tatonări și căutări pentru a regăsi, unul cîte unul, marile parfumuri ale Paradisului. Cînd Dumnezeu l-a chemat pe Moise pe muntele Sinai, a făcut-o nu numai spre a-i da Tablele Legii. El i-a dictat și rețeta primului parfum din istoria omenirii (smîrnă neatinsă, scortîșoară aromată, trestie mirositoare, casia, ulei de măsline). S-a vorbit la nesfîrșit despre revoluția creștină. Adevărata ei semnificație se află în darurile oferite de regii magi Fiului lui Dumnezeu: aurul, tămîia și smirna. Adică două mari parfumuri și metalul flaconului — aurul — într-o epocă în care cristalul nu exista. Odată adult, Isus va demonstra că nu a uitat această lecție din prima lui copilărie. Atunci cînd Maria Magdalena îi varsă pe creștet un parfum peste măsură de scump, discipolii sînt indignați de o asemenea risipă. Isus îi muștră cu asprime. Acest omagiu nu i se cuvine oare pe deplin?

Dar mai este încă de așteptat, și în special Franța secolului XX, pentru a asista la o veritabilă explozie de invenții olfactive ale unei pleiade de fabricanți de parfumuri geniali.

Totul a început în 1912, cînd Guerlain lansează HEURE BLEUE. Cel la care ajungea adierea de iris, de heliotrop, de iasomie și de trandafir bulgăresc se trezea transportat în primul crepuscul al lumii, cînd primele stele scînteiau deasupra primului cuplu uman înlănțuit. Și fiecare plîngea în inima sa după acest climat de tihnă fericire. Cu totul altceva a fost în anul 1921, cînd Chanel a creat al său NUMÉRO 5. Acest nume indica o dată, 5 mai (a cincea lună a anului). Dar, în același timp, în memoria noastră ancestrală, parfumul evoca și a 5-a zi a Facerii, cînd pe pămînt era pădure, mare și animale, dar nici urmă de om încă. Apoi, în 1927, Lanvin rostogoli la picioarele noastre un bulgăre negru și auriu, chiar pe acela pe care Adam îl culesese de pe o plajă și care se numește ARPEGE. Și a fost nevoie de mulți ani încă pînă ce Balmain cu JOLIE MADAME și Hermès cu BEL AMI să regăsească, fiecare în parte, cuvintele pe care primii noștri părinți le schimbaseră atunci cînd se descoperiseră atît de minunat diferiți și complementari la trezirea din somnul lor natal. Cît despre POISON, mirosul puternic și seducător al Șarpelui, el va fi recompus de Christian Dior.

Astfel, fiecare mare parfum este o poartă ce se deschide spre trecutul nostru paradisiac. Marcel Proust a făcut celebru gustul madeleinei care-i restituia copilăria. Pentru că are aripi de uriaș, parfumul ne restituie grădina magică în care primul cuplu se iubea cu nevinovăție sub ochiul tutelar al Marelui Fabricant Divin de Parfumuri.

Legenda picturii

EU și PIERRE ne-am născut în același an, în același sat. Am învățat să citim și să scriem la aceeași școală. Dar acolo destinele noastre au început să o ia fiecare pe alt drum. În vreme ce Pierre excela la matematică, era pasionat de chimie și câștiga toate premiile la fizică, pentru mine contau numai literatura, poezia și, mai tirziu, filosofia. Încă de la vârsta de douăzeci de ani, Pierre s-a expatriat. Eu am rămas în sat, în casa seculară a strămoșilor mei. Nu-l mai vedeam pe prietenul meu din copilărie, dar mai aveam vesti despre el prin părinții lui, care-mi rămăseseră vecini. El se afla în S. U. A. Făcuse studii de electricitate, de electronică și de informatică. Se spunea că ocupă un post important la o firmă de calculatoare.

Îl simțeam îndepărtându-se de mine pe măsură ce-și urma treptat vocația. Eu scriam povești și legende ce se adăpau la izvoarele tradiției populare. Mi se părea că numai apropierea pădurilor și a pământurilor arate ale copilăriei mele mi-ar putea hrăni inspirația de povestitor. Cu cât măiestria mea se îmbogățea, cu atât mă înrădăcinam mai adinc în pământul meu natal.

Într-o zi, pe neașteptate, Pierre apăru din nou. Sună la ușa mea și mi se aruncă în brațe. Nu se schimbase aproape deloc. În ciuda distanței, îmi urmărise activitatea. Nu exista vreo carte de-a mea pe care să n-o fi citit și răscitit. Și venea la mine cu o propunere fantastică. Firma lui tocmai pusese la punct un sistem de codificare internațional. Orice program putea fi înregistrat într-un volum infim și devenea accesibil unei multitudini de decodificări în diverse limbi. Îmi propunea să fiu eu primul scriitor din lume care să profite de acest sistem. Dacă eram de acord, toată opera mea ar fi introdusă în calculator și descifrată apoi în cele o sută treizeci de țări dotate în prezent cu un terminal corespunzător. Cărțile mele ar cunoaște astfel o uimitoare răspîndire, comparabilă cu cea a Bibliei și a Coranului. Proiectul lui Pierre îmi trezi entuziasmul.

— Eu sînt un om al comunicării, îmi spuse el. Tu ești un om de creație. Comunicarea nu se justifică decît prin mesajul pe care îl vehiculează. Fără tine, eu n-aș fi nimic.

— Nu fi prea modest, îi spusei la rîndul meu. Creația nu se poate dispensa de răspîndire. Eu nu aspir nici la glorie, nici la avere. Dar am nevoie să fiu citit. Ce-i un muzician a cărui muzică nu e cîntată, un autor dramatic fără teatru? Comunicarea adaugă creației o viață multiplicată de nenumărate ori și imprevizibilă, fără de care ea nu e decît un obiect inert.

Și cum eu mă exprim cel mai bine ca povestitor, îi povestii o parabolă a înțeleptului

derviş Algazel, mai corect numit Rhazali sau Ghazali, parabolă ușor modificată în stilul meu, așa cum o îngăduie lesne tradiția orală.

A fost odată un calif al Bagdadului, care voia să-i fie decorate cele două ziduri ale sălii de onoare din palatul său. Aduse acolo doi artiști, unul din Orient, celălalt din Occident. Primul era un vestit pictor chinez care nu pusese niciodată piciorul afară din provincia lui. Cel de-al doilea, un grec, vizitase toate națiile și părea să vorbească toate limbile. Nu era numai pictor. Era la fel de priceput în astronomie, fizică, chimie, arhitectură. Califul le spuse care-i era intenția și-i încredință fiecare cîte unul din zidurile sălii de onoare.

— Cînd veți fi terminat, spuse el, curtea se va aduna cu mare pompă. Ea va cerceta și compara operele voastre, iar aceea care va fi socotită cea mai frumoasă îi va aduce autorului ei o imensă recompensă.

Apoi, întorcîndu-se către pictorul grec, îl întrebă cît timp i-ar trebui ca să-și termine fresca. Iar grecul răspunse misterios: „Cînd confratele meu chinez va fi terminat, voi fi terminat și eu.“ Atunci califul îl întrebă pe chinez, care ceru un răgaz de trei luni.

— Bine, spuse califul. O să pun să fie împărțită încăperea în două printr-o draperie, ca să nu vă stînjieniți unul pe celălalt, și ne vom revedea peste trei luni.

Cele trei luni trecură, iar califul îi chemă la el pe cei doi pictori. Întorcîndu-se către cel grec, îl întrebă: „Ai terminat?“ Iar grecul,

enigmatic, îi răspunse : „Dacă confratele meu chinez a terminat, am terminat și eu“. Atunci califul îl întrebă la rîndul lui pe chinez, care răspunse : „Am terminat“.

Curtea se întruni după două zile și se îndreptă în mare alai către sala de onoare pentru a judeca și compara cele două opere. Era un cortegiu magnific, în care se vedeau numai rochii brodate, panașe, bijuterii de aur, arme frumos meșteșugite. Toată lumea se strînse mai întii în partea cu zidul pictat de chinez. Izbucni atunci un strigăt de admirație. Fresca reprezenta într-adevăr o grădină de vis cu pomi înfloriți și cu mici lacuri în formă de pâstaie pe deasupra cărora traversau grațioase pasarele. O viziune paradisiacă pe care nu te mai săturai s-o privești. Încîntarea era atît de mare încît unii voiau să fie declarat chinezul ca învingător al concursului, chiar fără să arunce măcar o privire la opera grecului.

Dar curînd califul puse să se dea la o parte draperia ce despărțea încăperea în două, și mulțimea se întoarse. Mulțimea se întoarse și slobozi o exclamație de uimire și încîntare.

Așadar, ce făcuse grecul ? Nu pictase absolut nimic. Se mulțumise să așeze pe zid o oglindă imensă care se întindea de la pămînt pînă-n tavan. Și, desigur, această oglindă reflecta grădina chinezului pînă în cele mai mici detalii. Dar, veți spune, prin ce era această imagine mai frumoasă și mai emoționantă decît modelul ei ? Prin aceea că, în vreme ce grădina chinezului era pustie și lipsită de locuitori, în

grădina grecului se vedea o mulțime minunată, cu rochii brodate, panașe, bijuterii de aur și arme frumos meșteșugite. Și toți acei oameni se mișcau, gesticulau și se recunoșteau în oglindă plini de încîntare.

Grecul fu declarat în unanimitate cîștigător al concursului.

Cele două banchete

sau

Comemorarea

A FOST ODATA un calif din Ispahan care rămăsese fără bucătar. Porunci aşadar intendentului său să purceadă în căutarea unui nou bucătar vrednic de a îndeplini înalta funcţie de şef al bucătăriilor de la palat.

Zilele trecură. Califul deveni nerăbdător şi-l chemă la el pe intendent.

— Ei ? L-ai găsit pe omul care ne trebuie ?

— Stăpîne, mă aflu în încurcătură, răspunse intendentul. Căci am găsit nu un bucătar, ci doi întru totul demni de a ocupa această înaltă funcţie, şi nu ştiu pe care să-l aleg.

— Asta să fie baiul, răspunse califul, mă ocup eu de asta. Duminică se vine, unul din cei doi oameni, ales la sorţi, ne va pregăti un festin, curţii şi mie însumi. Duminică următoare va fi rîndul celuiilalt. La sfîrşitul celui de-al doilea ospăţ, eu însumi îl voi desemna pe învingătorul acestei amuzante întreceri.

Aşa se şi întimplă. În prima duminică, bucătarul ales prin tragere la sorţi se ocupă de pregătirea prînzului pentru curte. Toată lumea aştepta cu cea mai lacomă curiozitate mîncărurile ce urmau să fie servite. Or, fineţea, originalitatea, bogăţia, savoarea mîncărilor care se perindară pe masă depăşiră orice aşteptări. Me-

senii erau atît de entuziasmaţi încît îl zoreau pe calif să-l numească pe loc şef al bucătăriilor de la palat pe autorul celui ospăţ fără pereche. Ce nevoie mai era de o altă experienţă ? Dar califul fu de neclintit în hotărîrea lui. „Să aşteptăm duminică următoare, spuse el, şi să-i dăm o şansă şi celuiilalt concurent.“

Trecu o săptămînă şi la sfîrşitul ei toată curtea se strînse din nou în jurul aceleiaşi mese pentru a gusta din capodopera celui de-al doilea bucătar. Nerăbdarea era mare, dar aminţirea desfătătoare a ospăţului dinainte crea o prejudecată în privinţa lui.

Mare fu surpriza generală cînd pe masă sosi primul fel de mîncare : era acelaşi ca şi primul fel de la ospăţul precedent. La fel de fin, de original, de bogat şi de savuros, dar identic. Se auziră risete şi murmure cînd al doilea fel se dovedi, la rîndul lui, aidoma celui de-al doilea fel de la primul banchet. Însă o mută consternare se lăsă apoi asupra mesenilor cînd se dovedi că toate felurile următoare erau, şi ele, asemeni celor din duminică precedentă. Trebuia să te pleci în faţa evidenţei : al doilea bucătar îl imita pas cu pas pe concurentul lui. Or, se ştia că acest calif era un tiran bănuitor şi că nu îngăduia ca cineva să-şi bată joc de el, cu atît mai puţin un bucătar, şi astfel toată curtea aştepta înspăimîntată, aruncînd către el priviri furişe, minia ce avea să-l lovească dintr-o clipă într-alta pe autorul acelei nefericite farse. Califul însă continua să mănînce imperturbabil şi nu schimba cu vecinii lui decît acele rare şi neînsemnate cuvinte care se obişnuiesc în astfel de împrejurări. De parcă nici nu ob-

servase că era victima unei incredibile mistificări.

Se serviră în sfârșit deserturi de tot felul, și ele perfect asemănătoare cu cele de la primul banchet. Apoi, servitorii se grăbiră să strângă masa.

Atunci, califul ordonă să fie aduși cei doi bucătari, iar când aceștia se aflară în fața lui, se adresează întregii curți astfel :

— Așadar, prieteni, ați putut aprecia, la aceste două banchete, arta și inventivitatea celor doi bucătari aici de față. Acum e sarcina noastră să-i departajăm și să hotărîm care din ei trebuie investit cu înalta funcție de șef al bucătărilor de la palat. Or, cred că veți fi cu toții de acord să recunoașteți și să proclamați împreună cu mine imensa superioritate a celui *de-al doilea* bucătar asupra primului. Căci masa care ni s-a dat duminica trecută, deși la fel de fină, originală, bogată și savuroasă ca cea care ne-a fost servită astăzi, nu era, în fond, decît o masă princiară. Dar cea de-a doua, fiind repetarea exactă a celei dintîi, se înalță la o dimensiune superioară. Primul banchet a fost un eveniment, dar al doilea a fost o comemorare, iar dacă primul a fost de neuitat, numai cel de-al doilea i-a conferit retroactiv acest caracter memorabil. La fel și înaltele fapte istorice, care nu se desprind din ganga impură și îndoielnică în care s-au născut decît grație amintirii ce le pîrpetuează în generațiile ulterioare. Deci, dacă apreciez mesele princiare cînd mă aflu la prieteni sau cînd călătoresc, aici, la palat, nu vreau decît mese sacre. Sacre, da, căci sacrul nu există decît prin re-

petare, și cîștigă în măreție de fiecare dată cînd se repetă.

Bucătar unu și bucătar doi, vă angajez și pe unul, și pe celălalt. Tu, bucătar unu, mă vei însoți la vînătoare și la război. Tu vei aduce pe masa mea produsele noi, mîncărurile exotice, invențiile cele mai surprinzătoare ale gastronomiei. Iar tu, bucătar doi, vei veghea aici ca rînduiala mesei mele zilnice să rămînă ne-schimbată. Tu vei fi marele preot al bucătărilor mele, păstrător al riturilor culinare și manducătorii, ce conferă mesei o dimensiune spirituală.

CUPRINS

Amantii taciturni	5
Bureții din Ziua tuturor sfinților	41
Théobald sau Crima perfectă	66
Pirotehnice sau Comemorarea	83
Blandine sau Vizita tatălui	108
Aventuri africane	121
Lucie sau Femeia fără umbră	127
Să scrii în picioare	159
Mașina fantomă	163
Primejdioasa milă	166
Cerșetorul de stele	168
Un prunc în paie	182
Regele mag Faust	192
Angus	198
Pierrot sau Tainele nopții	227
Legenda piinii	243
Legenda muzicii și a dansului	248
Legenda parfumurilor	252
Legenda picturii	259
Cele două banchete sau Comemorarea	264

Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Coli de tipar : 8,5

Tiparul executat sub cda. nr. 5205/92
la Imprimeria „Bacovia“ Bacău

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

